

**GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN SANATI ÖĞRENMESİNDE
MÜZELERİN KATKISI**

Başak Danacı Polat

DOKTORA TEZ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren oniki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Başak

Soyadı : DANACI POLAT

Bölümü : Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi : 14/02/2019

TEZİN

Türkçe Adı : Görme Engelli Öğrencilerin Sanatı Öğrenmesinde Müzelerin Katkısı

İngilizce Adı : The Contribution Of Museums In Art Education Of Visually Impaired Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Başak DANACI POLAT

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Başak Danacı Polat tarafından hazırlanan “Görme Engelli Öğrencilerin Sanatı Öğrenmesinde Müzelerin Katkısı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Serap BUYURGAN

(Grafik Tasarımı Programı, Başkent Üniversitesi).....

Başkan: Prof. Dr. Meliha YILMAZ

(Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ŞEREN

(Sosyoloji Bölümü, Antalya Akev Üniversitesi).....

Üye: Doç. Dr. Meltem DEMİRCİ KATIRANCI

(Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Eylem TATAROĞLU

(Grafik Tasarımı Programı, Başkent Üniversitesi).....

Tez Savunma Tarihi: 17/01/2019

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Anneme, babama, kardeşime ve eşime

TEŞEKKÜR

Bana her zaman inanan, ilgisini ve desteğini esirgemeyen her zaman arkamda olan, bundan sonraki süreçte hep yanımda olacağını bildiğim değerli danışman hocam Prof. Dr. Serap BUYURGAN'a teşekkür ederim. Araştırmamın başından sonuna kadar ilgisini ve bilgisini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Meliha YILMAZ'a, araştırmamın yöntem bölümünü oluştururken değerli görüş ve önerileriyle desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ŞEREN'e, değerli önerileriyle katkı sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Meltem DEMİRCİ KATIRANCI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın şekillenmesinde görme engelli öğrencilerle nasıl çalışacağım konusunda bana yol gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Pınar ŞAFAK'a, nitel verilerin analiz ve yorumlanmasında bana yardımcı olan her daim bilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Aysel TÜFEKÇİ AKCAN'a, uzman görüşleriyle araştırmama katkı sağlayan değerli hocalarım Doç. Dr. Bülent SALDERAY'a, Doç. Dr. Eylem TATAROĞLU'na, görme engelliler öğretmeni olan Sayın Bengü TOPÇU'ya, Emin AYDOĞDU'ya, Salih Serkan ERGÜZEL'e, görsel sanatlar öğretmeni Zeliha Gülşah İNANÇ'a, yardımından dolayı Sayın İman DEMİRCİ'ye, araştırmamın yöntem bölümünün oluşmasında zamanını ayırarak, bilgisini ve desteğini her zaman gösteren değerli arkadaşım Araş. Gör. Dr. Gülden AKDAĞ GÜRSOY'a yolumu bulmamda bana yardımcı oldukları için teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmamın her aşamasında bilgisini ve manevi desteğini her daim gördüğüm değerli arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi İnci BULUT KILIÇ'a, Araş. Gör. Huriye ÇELİKCAN'a, Araş. Gör. Murat ASLAN'a ve araştırma sırasında kabartma tablo geliştirmeme yardımcı olan, manevi desteğini her zaman hissettiğim Sayın Necati DANACI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Beni bugünlere getiren, maddi ve manevi desteklerini hayatımın her anında benden esirgemeyen, sevgileriyle bana güç katan, annem Elif DANACI'ya, babam Zekeriya DANACI'ya, kardeşim Görkem DANACI'ya ve tezin bütün aşamasında sıkıntılara ve mutluluğuma ortak olan kocaman yüreğiyle yanımda olan sevgili eşim Tuncel POLAT'a teşekkürü bir borç bilirim.

**GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN SANATI ÖĞRENMESİNDE
MÜZELERİN KATKISI
(Doktora Tezi)**

**Başak Danacı Polat
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2019**

ÖZ

Araştırmanın amacı, müzede gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin görme engelli öğrencilerin sanat bilgisine ve sanatsal uygulamalarına katkısını incelemek ve müze ziyareti ile müzede eğitim sürecine ilişkin görme engelli öğrencilerin ve görsel sanatlar öğretmeninin görüşlerini belirlemektir. Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu'nda 8. sınıfta öğrenim gören kör tanısı konmuş toplam 10 (N=10) öğrenci ve bu öğrencilerin görsel sanatlar öğretmeni (N=1) ile yürütülmüştür. Araştırmada karma yöntem olan, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Nicel verileri toplamak için zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test-son test deseni kullanılmış; nitel verileri elde etmek için ise durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma verileri başarı testi, rölyef çalışması, yapılandırılmış görüşme formu ve maket, kabartma tablo, müzeyi ve eseri anlatan betimsel anlatımlar, Braille alfabesiyle hazırlanmış müze rehberi, müze tanıtım sunusu (sosyal anlatı) ile elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde dereceli puanlama anahtarı, ki-kare testi, Wilcoxon testi ve cronbach alfa kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmış, veriler kod, kategori ve temalara ayrılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, müzede eğitim etkinlikleri uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test ve son test başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün sanatçısının kim olduğuna ilişkin yapılan değerlendirmeler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$). Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün tekniğin kullanım ölçütü bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$). Ancak, müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme

engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün sanatçı eserine bağlı kalma durumu, kompozisyon ve yorum ölçütleri bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur($p<0.05$). Tüm değerlendirme ölçütleri bakımından görme engelli öğrencilerin ortaya koydukları sanatsal ürünün puan ortalamaları, etkinlik öncesine göre etkinlik sonrası daha yüksek bulunmuştur. Nitel verilerin analizinde, öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda, öğrencilerin hepsinin daha önce bir müze deneyiminin olduğu, müzede gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin, öğrenmeyi kolaylaştırdığı, etkinliklerle müze ziyaretinin zevkli olduğu, iki boyutlu yüzeyi algılamayı sağladığı, sanatsal uygulamalarını geliştirdiği ve görme engelli bireylere yönelik müzelerde dokunmaya dayalı etkinliklerin, personel ve refakatçi desteğinin olması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Görme engelli öğrencilerin görsel sanatlar öğretmeni ile yapılan görüşmede, kendisinin genelde müze ziyaretine isteksiz olduğu, görme engelli bireylere yönelik mevcut müze hizmetlerini yetersiz bulduğunu, öğrenciler tarafından müzelerin anlaşılmadığını, müzelere öğrencilerini götürürken her hangi bir ön hazırlık yapmadığını, ancak araştırma kapsamında gerçekleştirilen uygulamanın öğrencilerin bilgi ve sanatsal ürünlerini ve iletişimlerini geliştirdiğini, öğrencilerin de bu uygulamayı sevdiklerini ve ilgi gösterdiklerini, benzer müze uygulamalarını yapmaya karşı cesaretlendiğini, genel olarak müzede eğitim etkinlikleri uygulamasını çok beğendiğini, son olarak da görme engelli bireylere yönelik müzelere, duylara yönelik etkinlikler düzenlemeleri ve ön hazırlık yapmalarını önerdiği görülmüştür. Müzede gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin, görme engelli öğrencilerin sanat bilgilerine ve sanatsal ürünlerine katkı sağladığı, ayrıca öğrencilerin müze ziyaretini ve uygulamalarını sevdikleri ve gelişmelerine yardımcı olduğu, öğretmenin tüm uygulamaları beğenerek öğrenciler için yararlı bulduğu anlaşılmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına dayandırılarak, müzelerde gerçekleştirilen duylara yönelik eğitim etkinliklerinin görme engelli öğrencilerin öğrenmesine ve sanatsal uygulamalarına katkı sağlaması açısından müzelerin eğitim birimlerinin dokunma, tat alma, işitme ve koku alma duylarına yönelik eğitim etkinlikleri düzenlemesi önerilmiştir. Müzelerde görme engelli bireylerin refakatçileriyle ve bu alanda eğitimli rehberlerle müze ziyaretlerini gerçekleştirmeleri; müzelerin, koleksiyonlarındaki bazı eserlere görme engelli ziyaretçilerin dokunmasına izin vermesi, dokunmanın mümkün olmadığı durumlarda da koleksiyonun önemli parçalarının üç boyutlu modellerinin, maketlerinin, kabartma kopyalarının, dioramalarının ve eserlerin gerçek nesnelere canlandırılmasının yapılması, Braille ve büyük puntolu müze rehberlerinin hazırlanması ve öğretmenlerin müze ziyaretlerine ön hazırlık yaparak gitmelerine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Müze, müzede eğitim etkinlikleri, görme engelli öğrenciler
Sayfa Adedi : 238
Danışman : Prof. Dr. Serap BUYURGAN

THE CONTRIBUTION OF MUSEUMS IN ART EDUCATION OF VISUALLY IMPAIRED STUDENTS

(Ph. D. Thesis)

Başak Danacı Polat

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January 2019

ABSTRACT

The aim of this research is to observe the contribution of the educational activities that are carried out in museum, to the artistic knowledge and practice of visually impaired students and to determine the views of visually impaired students and their visual arts teachers about museum visits and the education process in museums. The research has been conducted during the spring semester of 2017-2018 academic year in Mitat Enç Secondary School for the Visually Impaired, with 10 (N=10) 8th grade students who were diagnosed as blind and their visual arts teacher (N=1). During the research, convergent parallel design, a mixed method that employs quantitative and qualitative research techniques simultaneously, has been employed. To collect the quantitative data, single group pretest-posttest design, which is one of the weak experimental designs, have been used; to collect the qualitative data, case study design has been used. The research data have been obtained through achievement test, relief practice, structured interview form, model, relief painting, descriptive expressions concerning the museum and the artwork, museum guide prepared with Braille alphabet and museum introduction presentation (social narrative). For the analysis of quantitative data, grading key, chi square test, Wilcoxon test and cronbach alfa have been used. For the analysis of qualitative data, content analysis has been used, the data have been interpreted by being separated into codes, categories and themes. As a result of the research, significant differences have been found between the pretest and posttest achievement test results of the visually impaired students who participated in the museum education activities. No significant difference could be discovered between the reviews of the visually impaired students on the artist of the artwork made before and after

the educational activities ($p>0.05$). No significant difference could be discovered between the grading of the artistic products created by the visually impaired students in respect to the criterion of using the technique before and after the museum activities ($p>0.05$). However, significant differences have been found between the grading of artistic products created by the visually impaired students before and after the museum activities, from the aspect of adhesion to the artwork of the artist, composition and interpretation($p>0.05$). From the aspect of all the criterion, the average grade of the artistic product created by the visually impaired students, have been higher after the activity, compared to before the activity. As a result of the interviews made with the students, during the analysis of the qualitative data, it has been determined that all the students had a museum experience before, the educational activities that are conducted in the museum makes it easier to learn, museum visits with activities are fun, it enables the students to perceive two dimensional surface, develop their artistic practice and it requires touching activities in museums and the support of the staff and companions for the visually impaired students. In the interview made with the visual arts teacher of the visually impaired students, it has been observed that the teacher is not willing to visit museums in general and thinks that there is a lack of availability of the museum services for visually impaired individuals, thus the students are not able to understand the museums, s/he does not make preparations, however, the practice that has been carried out in the scope of this research has developed the knowledge, the artistic products and communication of the students and the students also liked the practice and are interested, s/he is more encouraged to carry out similar museum activities, s/he appreciates the educational activities in museum, and finally recommends that the museums should make preparations and organize sensory activities for visually impaired persons. It has been observed that the educational activities carried out in the museum has contributed to the artistic knowledge and artistic products of visually impaired students, moreover, the students like the museum visit and the activities and it helped their development, their teacher also liked the activities and found them beneficial for the students. As a result of this research to contribute to the learning and artistic practice of visually impaired students, the following suggestions have been made; the education departments of museums should organize sensory educational activities that include touching, tasting, hearing and smelling; the visually impaired individuals should visit the museums with their companions and specifically educated guides; museums should let the visually disabled persons to touch some of the artworks, and when it is not possible to touch, they should produce the 3D models, mockups, relief copies, dioramas and visualization of the artworks through real objects, prepare Braille and large font sized museum guides and the teachers should go to the museums by making preparations.

Key Words : Museum, museum education activities, visually impaired students
Page Number : 238
Supervisor : Prof. Dr. Serap BUYURGAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Araştırmanın Amacı.....	5
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Sayıtlar.....	9
1.7. Sınırlılıklar.....	9
1.8. Tanımlar	9
BÖLÜM 2	10
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
BÖLÜM 3	19
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	19

3.1. Görme Yetersizliğinin Tanımı, Sınıflandırılması ve Nedenleri	19
3.1.1. Görme Engelli Bireylerin Özellikleri.....	21
3.1.1.1. <i>Bilişsel Gelişim</i>	22
3.1.1.2. <i>Duygusal ve Sosyal Gelişim</i>	23
3.1.1.3. <i>Dil ve Konuşma Gelişimi</i>	24
3.1.1.4. <i>Motor Gelişimi</i>	24
3.1.2. Görme Engelli Çocukların Öğrenmesinde Fiziki Donanım ve Özel Öğretim Yöntemleri.....	25
3.2. Müze ve Tarihsel Gelişimi	28
3.2.1. Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi	35
3.2.1.1. <i>Dünyada Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi</i>	38
3.2.1.2. <i>Türkiye’de Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi</i>	42
3.2.2. Müze Çeşitleri Nelerdir?	45
3.2.3. Müzelerin Görevleri Nelerdir?	46
3.2.3.1. <i>Toplama Görevi</i>	47
3.2.3.2. <i>Koruma Görevi</i>	47
3.2.3.3. <i>Belgeleme Görevi</i>	48
3.2.3.4. <i>Sergileme Görevi</i>	48
3.2.3.5. <i>Eğitim Görevi</i>	49
3.2.4. Müzede Öğrenmenin Önemi ve Gerekliliği	52
3.2.5. Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri	58
3.2.5.1. <i>Dünyada Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri</i>	61
3.2.5.2. <i>Türkiye’de Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri</i>	66
3.2.6. Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri	69
3.2.6.1. <i>Dünyada Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri</i>	70
3.2.6.2. <i>Türkiye’de Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri</i>	87
BÖLÜM 4	90
YÖNTEM	90
4.1. Araştırmanın Modeli.....	90
4.1.1. Araştırmanın Deneysel Deseni	93
4.1.2. Durum Çalışması	94
4.2. Katılımcılar	95
4.3. Veri Toplama Araçları.....	98
4.3.1. Başarı Testi.....	99

4.3.1.1. Öğrenme Alanlarına İlişkin Kazanımların Belirlenmesi ve Belirtke Tablosunun Hazırlanması.....	99
4.3.1.2. Başarı Testine İlişkin Uzman Görüşünün Alınması.....	99
4.3.2. Rölyef Çalışmaları.....	100
4.3.2.1. Uzmanların Sanatsal Ürünleri Etkinlikler Öncesi ve Sonrası Değerlendirmesi.....	101
4.3.3. Yapılandırılmış Görüşme.....	110
4.3.4. Maket, Kabartma Tablo, Müzeyi ve Eseri Anlatan Betimsel Anlatımlar, Braille Alfabesiyle Hazırlanmış Müze Rehberi, Müze Tanıtım Sunusu (Sosyal Anlatı).....	111
4.3.5. Geçerlik ve Güvenilirlik.....	113
4.4. Veri Toplama Süreci.....	115
4.5. Verilerin Analizi.....	121
BÖLÜM 5	124
BULGULAR VE YORUMLAR	124
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	124
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	126
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	129
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	138
BÖLÜM 6	145
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	145
6.1. Sonuç ve Tartışma.....	145
6.2. Öneriler.....	153
KAYNAKLAR	155
EKLER	174
Ek. 1. Belirtke Tablosu.....	175
Ek. 2. Başarı Testi.....	176
Ek. 3. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik).....	181
Ek. 4. Öğrenci Çalışması Dereceli Puanlama Anahtarı İçin Puanlama Yönergesi ...	182
Ek. 5. Görüşme Formları.....	184
Ek. 6. Bilgilendirilmiş Onam Formları.....	186
Ek. 7. Araştırma İzin Dilekçeleri.....	188
Ek. 8. Müze Ziyaretinin Ayrıntılı Betimlemesi.....	192
Ek.9. Müze Gezisi Planı.....	198
Ek. 10. Müze Rehberi.....	204

Ek. 11. Sosyal Anlatı Sunusu	206
Ek. 12. Maket, Kabartma Tablo, Kumaşla Kaplanmış Tablo, Eser Künyeleri.....	210
Ek. 13. Görme Engelli Öğrencilerin Rölyef Çalışmalarına Verdikleri İsim Listesi	212
Ek. 14. Müze Ziyareti Fotoğrafları	213
Ek. 15. Müze Ziyareti Öncesi ve Sonrası Sınıfta Rölyef Çalışmalarının Fotoğrafları	214
Ek. 16. Ön Test Sanatsal Uygulama Fotoğrafları.....	215
Ek.17. Son Test Sanatsal Uygulama Fotoğrafları.....	217

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Deneysel Desenin Simgesel Gösterimi</i>	94
Tablo 2. <i>Araştırmanın Nicel Verilerinin Elde Edildiği Katılımcıları Gösterir Dağılım</i>	96
Tablo 3. <i>Araştırmanın Nitel Verilerinin Elde Edildiği Katılımcıları Gösterir Dağılım</i>	97
Tablo 4. <i>Ön Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	101
Tablo 5. <i>Ön Test Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	102
Tablo 6. <i>Ön Test Sanatsal Ürünün Tekniğın Kullanımı Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	103
Tablo 7. <i>Ön Test Sanatsal Ürünün Kompozisyon Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	104
Tablo 8. <i>Ön Test Sanatsal Ürünün Yorum Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	105
Tablo 9. <i>Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	106
Tablo 10. <i>Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	107
Tablo 11. <i>Son Test Sanatsal Ürünün Tekniğın Kullanımı Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	108
Tablo 12. <i>Son Test Sanatsal Ürünün Kompozisyon Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	108

Tablo 13 <i>Son Test Sanatsal Ürünün Yorum Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	109
Tablo 14 <i>Başarı Testine İlişkin Betimsel ve Güvenirlik İstatistikleri Gösterir Dağılım</i>	124
Tablo 15. <i>Başarı Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçlarını Gösterir Dağılım</i>	125
Tablo 16. <i>İç Tutarlılık Katsayılarını Gösterir Dağılım</i>	126
Tablo 17. <i>Ön test - Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	127
Tablo 18. <i>Ön test - Son Test Sanatsal Ürünün Puanlarına İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım</i>	128
Tablo 19. <i>Öğrencilerin Önceki Müze Deneyimine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım</i> .	130
Tablo 20. <i>Öğrencilerin Uygulama Deneyimine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım</i>	131
Tablo 21. <i>Öğrencilerin Öğretmenlere, Ailelere, Müze Yönetimine Önerilerine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım</i>	134
Tablo 22. <i>Görme Engelli Öğrencilerin Görüşme Verileri Matrisi</i>	136
Tablo 23. <i>Görsel Sanatlar Öğretmeninin Görüşme Verileri Matrisi</i>	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Karma yöntem desenlerinin sınıflandırılması	91
<i>Şekil 2.</i> Yakınsayan paralel desen süreç diyagramı	92
<i>Şekil 3.</i> Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi planı.....	117
<i>Şekil 4.</i> Salon 4 kroki	117

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ICOM İnternational Council Of Museums

RAM Rehberlik Araştırma Merkezi

SEN Special Educational Needs

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tezin bu bölümünde, araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayılıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Değişen ve gelişen toplumda müzeler bazı nesnelerin ve objelerin korunup saklandığı kapalı mekânlar olmaktan çıkıp, her yaştan bireyin ziyaret edip hem sosyalleşip hem de zevkle öğrenebileceği mekânlar haline gelmiştir. Buyurgan ve Mercin (2005) müzeyi, “Arkeoloji, sanat, kültür, bilim ya da insanı ilgilendiren, insanın yaşamında yer alan her türlü ürünü toplayan, onları koruyan, sergileyen, geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi gören; eğitim, bilgilendirme ve araştırma imkânları sunan, kâr amacı gütmeyen, bireylerin zevk almasını sağlayan, öğrenmeyi ve yaratıcılığı kolaylaştıran ve sürekliliği olan mekandır” (s. 31) olarak tanımlamaktadırlar. Müzelerin eğitim yönünü ön plana çıkaran bir diğer tanım ise, “Müze, geçmişten geleceğe aktarılacak nesnelerin/ eserlerin toplanıp, saklanıp, korunup, sergilenmelerinin yanı sıra; onların işlevsel ve sanatsal açıdan öğrenilmesi ile tarihsel ve toplumsal açıdan değerlendirilmesini sağlayan kurumdur. Bu açımla müze, bireyin ve toplumun gelişiminde rol oynayan yaygın eğitim kurumu konumundadır” (Atasoy, 1999, s. 147).

Müzelerin toplumsal, kültürel ve eğitim açısından işlevleri bulunmaktadır. Karadeniz ve Çıldır’a (2014) göre müzeler, insanlara ilham vererek, onların yaşam kalitesini, kimlik duygusunu ve topluluk dayanışmasını geliştirmekte önemli rol oynayabilir. Ayrıca toplumsal olarak avantajlı kişilere özel programlar aracılığıyla olanaklar sağlayan önemli öğrenme merkezleridir (s. 12). Özellikle müzelerin eğitim işlevine bakıldığında, artık öğrenmenin klasik yöntemler olan kitap

veya okulla sınırlı kalmayıp, bireylerin hem devinişsel hem duyuşsal hem de bilişsel yönden eğitilebildikleri uygun mekânlar olarak kabul görmektedir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 61). Müzelerde sunulan eğitimde gerçek nesnelere kullanılması öğrenme kolaylığı ve kalıcılığı sağladığı gibi nesnelere ve olaylar arasında da kişilerin bağlar kurmasına yardımcı olduğu görülmektedir.

Öğretimde maddi nesnelere kullanmanın bir yönü de aynı nesnenin birçok farklı bilgi düzeyi için uygun olabilmesidir. Örneğin aynı sanat eseri hem yeni başlayanlar hem de ilerlemiş öğrenciler için kullanılabilir. Nesnelere yalnızca bir konuyu diğerine bağlama yolunu açmaz, aynı zamanda onları okumayı sağlayacak becerileri de harekete geçirir: yakın gözlem, sorgulama, tartışma, anlatma, belgeleme, karşılaştırma, vb. böylece öğrenciler daha önce bildikleri ile şimdi öğrendikleri arasında köprüler kurarlar (Onur, 2012, s. 29).

Hooper-Greenhill'e (1999) göre müzelerde öğrenme, "nesnelere öğrenmeyi, müzeler hakkında ve müzelerin ne yaptığı hakkında öğrenmeyi içermektedir. Bu potansiyelin gerçekleştirilmesi müzeler ile öğretmenler arasında dikkatli ve ayrıntılı planlamayı ve işbirliği içinde çalışmayı gerektirmektedir" (s. 134). Günümüzde müzeler yaparak ve yaşayarak öğrenmeye olanak sağlayan, informal eğitim alanları olarak kabul görmektedir. Bu açıdan çocuk ve gençlerin eğitiminde müze dayanaklı etkinlikler ve programlar etkili şekilde kullanılmaya başlamıştır. Ancak Türkiye'de tam anlamıyla müze eğitiminin değeri ve önemi henüz anlaşılammıştır. Çocukluktan ergenliğe kadar olan süreçte müzelerden eğitim sırasında yararlanmanın çocuğa katacağı algılama, kıyaslama, tartışma, eleştirme vb. yetenekleri geliştireceği göz önünde bulundurulmalı ve okullarda ders programının bir parçası olmalıdır.

Sağlıklı çocuklar için bile müze etkinliklerinin uygulanmasında sorunlar yaşandığı düşünülürse özel eğitime gereksinimi olan çocuklar için müze etkinliklerinin Türkiye'de yetersiz olduğu rahatlıkla gözlenebilmektedir. Engelli insanlar için müze ve galeriler, çoğunlukla aşılmasız sorunlar barındırmaktadır. Park problemlerinden ilk erişime kadar, nasıl yardım edeceğini bilmeyen personelden, kötü aydınlatmalara hatta görülecek serginin üst katlarda olmasıyla ulaşamaz hale geldiği de görülmektedir (Thorpe, 1987, s. 7-13; DES'den aktaran Hooper-Greenhill, 1999, s. 151). Görme engelli bireyler için birkaç müzede dokunma alanları ve yürüme bantları gibi sınırlı kolaylaştırıcılar ve diğer engel türleri için düzenlenen geçici projeler dışındaki düzenli olarak yapılan eğitim etkinlikleri ve erişim hizmetleri bulunmamaktadır.

Özel eğitim; "çocukluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir" (Ataman, 2003, s. 19). Araştırma özel eğitime ihtiyacı olan görme engelli çocukları kapsamaktadır.

Doğru'ya (2013) göre “görme engeli görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı, bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur” (s. 47).

Görme engelli çocukların zekâ problemleri olmadığı için sadece görme yaşantılarını destekleyecek eğitim ortamları düzenleyerek öğrenmelerine katkıda bulunulabilir. Bu nedenle görme engelli çocukların görme yaşantılarını geliştirecek düzenlemeler göz önünde bulundurulurken sınıfta, evde hatta müzelerde onlara özel geliştirilmiş ğretim yöntemleri kullanılmalıdır. Doğru'ya (2013) göre, görme engelli çocukların, kavramsal gelişimleri, normal gelişim gösteren çocuklara göre geridir (s. 48). Uygun ğrenme yaşantıları olmadığı için soyut kavramlarda başarıları düşüktür. Görerek ğrenme yerine, dokunarak ve işiterek öğrenebilirler. Çocuğun dokunarak eşyaları tanınmasına izin verilmeli ve dokunamadığı eşyaların özellikleri ise betimlenerek anlatılmalıdır. Eğitimlerinde, sesli ve dokunabilecekleri materyaller, renkli dikkat çekici, nesne ve resimler, büyük puntolu yazılmış metinler ve Braille alfabesi kullanılmalıdır. Ayrıca “Normal düzeyde görebilen bebeklerdeki el-göz koordinasyonunun yerini görme yetersizliği olan bebeklerde kulak-el koordinasyonu almaktadır. Az gören çocuklarda el göz koordinasyonunu geliştirecek etkinlikler uygulanmalıdır. Görmeyen ocuklarda ise kulak el koordinasyonu geliştirilmelidir” (Baykoç Dönmez, Sümer ve Uyaroğlu, 2011, s. 229). Görme engelli çocukların eğitimlerinde görsel sanatlar ve modelaj derslerinden faydalanmanın el-göz ve kulak el koordinasyonunu sağlamada, ince motor becerilerinin gelişmesinde, sosyal ilişki kurabilmelerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu açıdan Enç'e (2005) göre, özellikle doğal ve erken yaşta gözlerini kaybedenlerin biçim ve ilişkiyi algılamakta, kapsamlı bir bütün içine giren parçaların meydana getirdiği ilişki ve bütünlüğü kavrayabilmekte zorluk çektikleri için bu kısıtlamaları giderebilmek adına krlere çevrelerinden gerçeğe en yakın tasarımlar elde etmelerini sağlamak için modelajdan yararlanılmalıdır (s. 106-107). Görme engelli çocukların öğrenmesinde yaşadıkları sorunlardan bir diğeri ise, soyut kavramları algılamada yaşadıkları güçlüktür. Baykoç Dönmez, Sümer ve Uyaroğlu (2011) göre, “kavramlar öğretilirken somut örneklerle çalışılmalıdır. Dokunarak incelemesi mümkün olmayan nesnelere ise bir modeli inceletilerek öğretilmektedir” (s. 231). Koklama, tatma, dokunma, işitme duyuuları kullanılarak kavramlar ve nesnelere kullanılarak görme engelli çocukların öğrenmesi kolaylaştırılabilir. Görme engelli bir ocuk, bir nesnenin görsel bir imgesini (hayalini) yaratma yeteneğine sahip değildir. Gören bir ocuk gibi görme engelli bir ocuk da belleğinde bir masanın neye benzediğini saklayabilir ama o haptik imgeyi (hayali) kullanır. Görme engelli çocuğun masaya ilişkin imgesi hissetme, dokunma ve bedeninin hareketlerinin bir birleşimine

dayanır (Özyürek, 1995, s. 81- 82). Hayal gücünü kullanarak yaratıcı düşünceler ortaya koyması, görsel sanatlar ve modelaj derslerinde de yaratıcı eserler üretebilmesi için görme yetersizliğine sahip çocuklar başka engel türüne sahip değilse diğer tüm duyularını kullanarak dış dünyayla hayal dünyasını zenginleştirebilir.

Cavkaytar ve Diken'e (2006) göre, çevremizdeki insanları gözlemlememiz ve davranışlarımızın uygunluğuna ilişkin sözel ve sözel olmayan geri dönütler almamız sonucu sayısız sosyal kuralları ve becerileri tesadüfî bir şekilde öğreniriz (s. 42). Ancak görmeyen veya az gören bireyler çevrelerindeki sosyal davranışları gözleme açısından sınırlıklara sahiptirler. Bu nedenle sosyal iletişim becerilerinin gören çocuklara göre geride olduğu söylenebilir. Özyürek'e (1995) göre, yaşantılar ya görme yetersizliği olan çocuğa getirilmeli ya da çocuk bu yaşantıların içinde olmalıdır (s. 11). Sosyal iletişim becerileri yaparak ve yaşayarak öğrenilebilir.

Cavkaytar ve Diken'e (2006) göre, akademik başarıları farklı yöntemlerle test edildiği zaman, gören ve görme engeli olan bireylerin aslında akademik başarılarında farklılık olmadığı savunulmaktadır (s. 42). Düşük akademik başarının nedeninin, görme engelinin kendisinden kaynaklanmadığı, bu engele dair uygun öğretim materyallerinin görme engelli öğrencilere sunulamamasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Braille alfabesi, gözlük, işitsel araçlar, dioramalar, maketler, kabartma harita ve tablolar, el büyüteçleri, konuşan kitaplar, tepegözler, abaküs, büyük puntolu yazılar gibi farklı materyallerle eğitimleri desteklendiğinde görme engelli çocuklar akademik açıdan başarılı olacaklardır.

Müzeleri artık öğrenme alanları olarak kabul ettiğimiz bugünlerde özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların da bu öğrenme alanlarından faydalanması gerektiği açıktır. Müzelerin içerdiği koleksiyonlardan, bulunduğu mekânlara kadar birçok özelliği özel eğitim alan çocukların eğitiminde kullanılacak nitelikleri barındırmaktadır. Müzelerin öğrenmeyi kolaylaştıran olumlu özelliklerinden biri gerçek ya da kopya edilmiş nesnelere duyular yoluyla algılamayı sağlamasıdır. Hooper-Greenhill'e (1999) göre, "Biri tarafından üretilmiş bir buluntuya ya da günlük yaşamdan çok uzak bir şeye dokunmak olağandışı bir deneyim olabilir. Eğer mümkünse nesneye ilişkin olarak diğer duyuları kullanmak hem deneyimin kendisini, hem de özümzenebilecek bilgiyi genişletir ve derinleştirir"(s. 127-128). Özel eğitim alan çocukların da öğrenme güçlükleri düşünüldüğünde dokunarak, duyarak, izleyerek gerektiğinde tadarak ve koklayarak müzelerde verimli öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu nedenle özel eğitim kurumları ve yöneticileri müzede öğrenmeyi destekleyip bu alanda programlar geliştirmeli, engel

türlerinden herhangi birine sahip çocukların öğrenmelerinde ve sosyalleşmelerinde müzeleri bir araç olarak kullanarak gereken önemi göstermelidirler.

Müzeler, gerçek nesnelere eğitimde etkili ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleştiği önemli mekânlardır. Bu bakış açısından hareketle araştırmada müze ziyaretinin görme engelli çocukların sanatsal bilgilerine ve sanatsal uygulamalarına katkısı araştırılmak istenmiştir. Müze ziyareti sırasında çocukların engel türlerinden kaynaklı yaşadıkları öğrenme zorlukları göz önünde bulundurularak, sıkılmadan, eğlenerek aynı zamanda sosyal ilişki de kurabilecekleri etkinliklerle, birden fazla duyarını kullanarak kalıcı bir öğrenme ortamı oluşturulmuştur.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın problemi, görme engelli öğrencilerin sanatı öğrenmesinde müzelerin katkısı nedir? olarak belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

1. Müzede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test - son test başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Müzede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test - son test sanatsal uygulamalarındaki başarılarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Görme engelli öğrencilerin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Görsel sanatlar öğretmeninin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Müzelerde eğitim düşüncesi Türkiye’de yeni yeni oluşan bir kavramdır. Müze etkinlikleri sırasında öğretmenler hazırlayacakları müze rehberi ile çocukların ilgisini çekerek, müze ziyaretini zevkli ve bir o kadar da müzenin koleksiyonlarına göre bilgi edinmelerini sağlayacak öğrenme ortamları haline getirebilirler. Sadece öğretmen değil aynı zamanda müzelerde kurulacak eğitim birimleri de eğitim etkinliklerine destek vererek çocukların müzeyi sevmesi ve okul dışında da öğrenmenin gerçekleştiği mekânlara dönüştürerek görevlerini yerine

getirebilirler. Fakat Türkiye’de az sayıda müze de eğitim birimi bulunmakta, okul yönetimi ve öğretmenlerimiz de müze gezilerine gerektiği özeni gösterememektedir.

Araştırmada, müzelerde eğitim birimlerinin hiç olmaması ya da yetersiz olması, okul yönetimi, öğretmen ve ailelerin okul dışında eğitimin sürdürülebileceği mekânlar olarak müzeleri görmemelerinden yola çıkarak, görme engelli öğrencilerle bir müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret sırasında görme engelli öğrenciler için Braille alfabesiyle yazılmış müze rehberi hazırlanmıştır. Müze rehberinin hem öğretmenlere hem de müze eğitim birimlerindeki uzmanlara yol gösterici olması amaçlanmıştır. Araştırmada, görme engelli öğrencilerin öğrenmede yaşadıkları problemler göz önünde bulundurularak soyut kavramları somut etkinliklere dönüştürmeye yardımcı olmak için etkinlik sırasında maket, kabartma tablolar, gerçek nesnelere, müzeyi ve eserleri anlatan sözlü betimsel sunumlar, renk bilgisi için farklı kumaşlarla kaplı kabartma tablo, müze rehberi, eser künye etiketleri, koklama, dokunma ve işitme duyusuna yönelik özel tasarlanmış etkinlikler ve düzenlemelerle görme engelli öğrencilere yönelik bir müze ortamının oluşturulması ve sıkılmadan eğlenerek aynı zamanda öğrenerek zevkli bir müze ziyareti gerçekleştirmeleri amaçlanmıştır.

Müzelerin eğitim birimleri normal gelişim gösteren çocuklar için etkinlikler sunmaktadır. Oysaki engelli çocukların da bu mekânları görmesi, gezmesi, etkinliklere katılması, yaparak yaşayarak öğrenmesi en doğal hakkıdır. Normal gelişim gösteren çocuklar için bile müzelerin eğitim birimleri yeterli seviyede etkinlik düzenleyemedikleri düşünüldüğünde, araştırmada görme engelli çocukların eğitiminde müzelerin nasıl kullanılabileceği, müze eğitim birimlerinin görme engelli çocuklara yönelik ne tür etkinlikler düzenleyebileceklerini ve müze yönetiminin bu çocuklara yönelik hangi erişim hizmetlerini sunabileceklerini ortaya konulması amaçlanmıştır.

Müzede yer alan eserlerden ikisi belirlenerek, bu eserlerin kabartmalı hali ve maketi oluşturulmuştur. Bu kabartmalı tablolara ve makete öğrencilerin dokunarak algılamaları sağlanmış ve tablolardan yola çıkılarak öğrencilerden şamotlu kil kullanarak rölyef olarak kendi çalışmalarını yapmaları istenmiştir. Bu etkinlik ile öğrencilerin el becerilerinin geliştirilmesi, müzede yer alan iki boyutlu olan tablonun üç boyutlu olarak kavraması amaçlanmıştır. Ayrıca bu etkinlik ile müzede görme engelli öğrencilere, belirlenen hedef davranışlar doğrultusunda işitme, koklama ve dokunma duyularına yönelik gerçekleştirilen (tabloların kabartma hali, maket, renk bilgisi için farklı kumaşlarla kaplı kabartma tablo, gerçek nesnelere, sesli betimleme, Braille alfabesi ile hazırlanmış müze rehberi ve eser künye etiketleri, doğa sesleri dinleme ve orman

kokusu alma) etkinliklerle müzede verilen eğitimin ne kadar etkili olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Tüm bu amaçlardan hareketle çalışmada özel eğitime muhtaç görme engelli öğrencilerle Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi'ne ziyaret gerçekleştirilmiştir.

1.5.Araştırmanın Önemi

Atagök'e (1999) göre, "müzeler, kültürel birikimi korumakla başlayan temel amaçlarının, toplumun eğitim ve öğretiminin artırılması, güzelduyu görgüsünün yerleşmesi, geçmişin, bulunduğumuz anın ve giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, belgelenmesi, yaratıcılığın desteklenmesine dönüşmesi ile günümüzde kültürel altyapının gelişiminde etken kurumlar olarak yaygınlaşmıştır" (s. 71). Müzeler gözlem yapılacak, yaratıcılığın gelişmesine katkı sağlayacak, geçmişle günümüze kıyaslayarak estetik duygusunun da geliştirileceği mekânlardır. Okulun, ders kitaplarının sağlayamadığı maddi olan veya olmayan nesnelere ile bağ kurarak kalıcı öğrenmenin gerçekleşip, koruma bilincinin geliştiği açık alanlardır.

Sanata, sanatçıya, esere veya nesneye gereken özenin verilmesi ve bunu müzelerin eğitim kurumlarınca gerçekleştirilen programlarla çocuklara aşılması müzelerin önemli birer görevidir. Tüm bu olumlu kazanımların toplumun engelli bireyleri ve özel eğitime muhtaç çocukları için de uygulanması gerekmektedir. Müzelerde bu alan da önemli eksikliklerin olduğu düşünülmektedir. Az sayıda müzede engel türlerinden olan görme engelli bireyler için bazı etkinlikler yapılmaktadır. Bu etkinlikler, sadece görme engelli bireyler için değil; diğer engel türlerine sahip bireyler içinde gerçekleştirilmelidir.

Türkiye'deki müzelerde var olan bu eksikliklerden yola çıkılarak gerçekleştirilen bu araştırma da, özel eğitime ihtiyacı olan görme engelli öğrenciler için müze ziyareti gerçekleştirilerek müze rehberi hazırlanmıştır. Müze eğitim birimlerinde görme engelli öğrencilere yönelik birkaç müzenin geçici sergiler için düzenlediği dışında müze rehberi bulunmamaktadır. Bu nedenle oluşturulan müze rehberi görme engelli öğrencilerin eğitimin de görev alan öğretmenler ve müze eğitim birimlerindeki uzmanlar tarafından geliştirilip kullanılabilmesi açısından önemli görülmektedir.

Hein'e (1998) göre, müzeler gerekli, fakat eğitim için yeterli değildir (s. 135). Eğitimi temsil edebilmesi için müzenin sergi ve programlarındaki bazı engellerin kaldırılması gerekir. Ziyaretçinin ilgisini çekecek, coşkuyla gezip, katılabileceği aktivitelerle müzenin eğitim yönünün gelişmesi sağlanmalıdır. Araştırmada belirlenen iki sanatçıya ait tablolar sanat eleştirisi

basamaklarına göre analiz edilmiştir. Yılmaz'a (2010) göre sanat eleştirisi, "öğrencilerin sanat eserleri üzerinde konuşması, yorumlar yapması; onların algı ve imgelerinin, estetik beğeni düzeyinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Ancak eseri inceleme, tanıma, üzerinde konuşma, sorgulama ve yorumlar yapma rastgele değil, belli bir disiplin içerisinde yapıldığında kuşkusuz daha etkili olacaktır" (s. 290). Sanat eserleri analiz edilirken tasarım eleman ve ilkeleri de tablolar üzerinde anlatılarak ve dokunma duyusu ile desteklenerek öğrencilerin eserleri anlaması sağlanmıştır. Araştırmada oluşturulan müze rehberi ayrıca var olan etkinlik ve sunumlarla müzenin görme engelli öğrenciler tarafından coşkuyla ve merakla gezilerek öğrenmelerine katkı sağladığının düşünülmesi açısından da önemli görülmektedir.

Görme engelli öğrencilerin öğrenme güçlükleri dikkate alınarak, araştırmada müze ziyareti sırasında öğrencilerin ellerinde olacak Braille alfabesiyle hazırlanmış müze rehberi, öğrencilerin okuyup deneyim kazanmaları sağlanmıştır. Müze gezisi öncesi ve sonrası öğrencilere şamotlu kil ile rölyefler yaptırılmış böylece malzemenin vermiş olduğu kolaylık ile el kaslarının çalışması sağlanıp, dokunarak, işiterek, tabloda yer alan bir nesneyi üç boyutlu olarak modelaj etme fırsatını bulmuşlardır. Görme engelli öğrencilerin öğrenmesinde yaşadıkları sorunlardan biri de, soyut kavramları algılamada yaşadıkları güçluktur. Bu nedenle araştırmada iki boyutlu tabloların, belirlenen hedef davranışların öğretilmesi için öğrencilerin hazırlanan kabartma tablolara, makete dokunarak hissetmeleri sağlanmıştır. Gerçekleştirilen tüm etkinliklerin üç boyutlu çalışmalarına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Ayrıca müze gezisi sırasında görme engelli öğrencilerin müzede uyulması gereken kuralları hatırlamaları ve gitmeden müzeyi tanıyabilmeleri için müze gezi akışını anlatan tanıtım sunusu (sosyal anlatı) kullanılmıştır. Gezi öncesi araştırmacı tarafından hazırlanmış olan sunum, görme engelli öğrencilere betimsel olarak anlatılmıştır.

Özetlemek gerekirse araştırma, özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler, aileler, müze eğitim birimlerinde görev yapan uzmanlar ve kaynaştırma sınıflarında görev yapan sınıf ya da branş öğretmenleri için yol gösterici ve müze ortamında yapılan düzenlemelerin, görme engelli öğrencilerin öğrenme güçlüklerinden yola çıkılarak geliştirilen etkinliklerin görme engelli öğrencilerin okul dışındaki bir mekanda öğrenebilmesine olanak sağlaması açısından da önemli görülmektedir.

1.6.Sayıtlar

- Uygulama yapmak üzere seçilen öğrencilerin görme derecelerine bakılmaksızın tanıları doğrultusunda yeni bir ölçüm yapılmadan kör olarak kabul edilmiştir.
- Uygulama için seçilen müzenin ve gezilecek olan müze bölümünün çeşitlilik açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.7.Sınırlılıklar

- Araştırma 2017-2018 yılı Ankara Mitat Enç Ortaokulu 8. sınıf düzeyinde görme engelli 10 öğrenci ve bu öğrencilerin görsel sanatlar öğretmeniyle,
- Araştırma Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi'nin bir gün ziyaret edilmesiyle,
- Araştırma Cemal Bingöl'ün "Kompozisyon" ve Halil Paşa'nın "Alemdağ" isimli eserleriyle,
- Araştırma rölyef tekniği ve malzeme olarak kille sınırlıdır.

1.8.Tanımlar

Görme Engelliliği: "Yasal tanım, gerekli tüm düzeltmelerden sonra iyi gören gözündeki görme keskinliği 20/200 ya da daha az ve görme alanı 20 dereceden az olan kişilere kör, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişilere az gören denilmektedir" (Tuncer, 2013, s. 291).

Eğitsel Olarak Kör ve Az Gören: "Kör, sadece kabartılmış altı noktayla yazıyı okuyabilen, dokunma ve işitme ile ayrıca sağlam kalan duyarını kullanabileceği eğitim ortamlarına gereksinimi olan bireylerdir. Az gören, büyütücü araçlar yardımıyla yazılı materyali okuyan kişidir" (Özgür, 2013, s. 57).

Müze Rehberi: "Müze ziyareti öncesi bazı etkinlikleri, müze ile ilgili çeşitli bilgileri, müzede gerçekleştirebileceğimiz uygulamaları kapsayan bir dosya olabilir" (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 161).

BÖLÜM 2

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatürde görme engelli bireylere yönelik müze eğitimi alanında bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

Yurtiçi araştırmalara baktığımızda N. Ö. Erbay'ın (2017a), "Müzeler ve Engelli Ziyaretçilere Yönelik Eğitim Projeleri" başlıklı makalesinde, Türkiye'deki müzelerden engellilere yönelik yürütülen engelsiz eğitim programlarını kapsayan projelerden örnekler ele alınmıştır. Bu projelerden yola çıkarak müzelerde engellilere yönelik farkındalığa dikkat çekip, projelerin artırılması amaçlanmaktadır. Veriler müzeler, elektronik ortam ve sosyal medyadan elde edilen dokümanlar ve görüşmeler ile toplanmıştır. Doküman incelemesi yoluyla yazılı ve dijital veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda özellikle görme engellilere yönelik müze çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Duyma engellilere yönelik projeler sınırlı sayıdadır. Müzeler çeşitli şirketlerle engellilere yönelik ortak projelerde yer alsalar da finansal kaynakların kısıtlı olması nedeni ile mekânsal tasarımlarda yeterli önlemler alınamamaktadır. Çok sayıda müze engelsiz erişim projeleri ile müze tanıtım ve eğitim çalışmalarını geliştirmektedir. Bütün toplumunda müzelere erişimi hedeflenmektedir. Bu tür projelerin toplumda empati duygusunu geliştirerek, farkındalık kazandırdığı, sonucuna varılmıştır.

N. Ö. Erbay'ın (2017b), "Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler" başlıklı makalesinde, müzelerde dezavantajlı ziyaretçilerin eğitiminin önemine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada, müzelerde eğitim çalışmalarının planlanması sırasında dezavantajlı gurupların ihtiyaçlarının da dikkate alınarak, çalışmaların artırılması amaçlanmaktadır.

Araştırmada öne çıkan bazı konular şöyledir; günümüzde müze eğitim ortamının sağlıklı olması, dezavantajlı ziyaretçilere yönelik özel eğitim ve öğretim metotlarının geliştirilmesi önemlidir. 2000 yılından itibaren özellikle dezavantajlı ziyaretçilerin eğitim ve öğretimleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımlarını sağlamak amacıyla eserlerin röprodüksiyonlarının yapılması, kopya taklit objelere dokunularak yakından incelenmesi, görsellerin hologram ve dokunmatik ekran aracılığı ile öğrenilmesi, teknoloji destekli araçlardan yararlanılması, müzelerin eğitim çalışmalarını değiştirmiştir. Eserlere hikâye anlatıcılar ile öykülendirme çocukların kalıcı öğrenmelerini tetiklemektedir. Dezavantajlı ziyaretçilerin öğrenme etkinlikleri yaratıcı drama çalışmaları ile artırılabilir. Bu ziyaretçilerin müzede daha rahat bir ortamda ve daha çok faydalanabilmeleri için ziyaretçi gruplarının özelliğine uygun ziyaret saatleri ve günler seçilmelidir. Çevreyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaları desteklenmelidir. Keyifli ve güvenli bir müze deneyimi geçirmelerini sağlamak, müze uzmanı ve eğitimcilerin başlıca amacı olmalıdır. Gelecekte dezavantajlı ziyaretçilerin müzelerde gezi ve eğitim etkinliklerinde onlara, yapay zekâ ve artırılmış gerçeklikle geliştirilmiş robotlar yardımcı olacaktır. Bu nedenle son yıllarda elektronik rehberler robotlar çeşitli yazılımlı teknoloji destekli özel araçlarda bu eğitimde yer almaktadır. Müze eğitim uzmanları farklı engeli olan insanlarla nasıl iletişim kurması gerektiğini öğrenmelidir. Bu tür özel eğitim gerekli ziyaretçiler için bilgi düzeylerine uygun özel eğitim programları uzman kişiler eşliğinde verilmelidir. Bu dezavantajlı ziyaretçilerinde müzeyi gezmesi, insani haklarının olduğu ve demokrasinin eşitlik ilkesi için toplumda onlara yer açılması gerektiği unutulmamalıdır.

Yeşilyurt, Kırklar ve Lale'nin (2014), "Müzelerin Sessiz ve Karanlık Dünyası: "Herkes İçin Müzeler" Mümkün Mü?" başlıklı makalelerinde, İzmir il merkezinde bulunan müzelerin arz ve talep yönü ile görme engelliler açısından değerlendirilmesi, müzelerin görme engelliler açısından uygunluğunun saptanması, görme engellilerin müze ziyaretleri sırasında yaşadıkları sorunlar ile beklentilerinin belirlenmesi, ziyaret isteğini engelleyen unsurların ortaya konması ve tüm bu sorunların giderilebilmesi için öneriler getirilmesi amaç edinilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, İzmir il merkezinde yer alan müzelerin görme engellilere uygunluğu incelenmiş olup, müzelere yönelik sorunları ve beklentilerini belirleyebilmek için görme engelliler ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışma dâhilinde toplam on kişi ile görüşülmüş, elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, İzmir'deki müzeler arasında görme engellilere uygunluk açısından tüm kriterlere sahip olan hiçbir müze

bulunmadığını ve gerekli kriterlerin uygulanmasında yetersiz kaldığını; görme engelinin türüne göre bireylerin istek, beklenti ve sorunlarının bazı noktalarda ayrıştığını ve görme engellilerin müzeleri ziyaret etmemelerinin ekonomik faktörlerden ziyade fiziksel, kişisel ve kişilerarası birtakım sorunlardan kaynaklandığını göstermiştir.

Özel eğitimin görme engelliler alanında çalışmaları bulunan Buyurgan'ın (2009a), "Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Müzelerden Beklentileri" başlıklı makalesinde, görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin, müze ile ilgili var olan bilgilerini öğrenmek, müzede öğrenmenin kazanımlarını belirlemek ve daha verimli müze ziyaretleri yapabilmeleri için müzelerden beklentilerini ortaya koymak amacıyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı 2007-2008 3. sınıf "Görme Engellilerde Resim ve Modelaj Öğretimi Dersi" alan beş görme engelli öğrenciyle programlı bir müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, örnek olay tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, gözlem, görüşme formları ve ziyaret sonrası öğrencilerin duygularını ifade ettikleri kompozisyonlardan elde edilmiştir. Görüşme verileri içerik analizi ile analiz edilmiş, gözlem notları bulgular ve yorumlar bölümünde yorumlanarak kullanılmış, öğrencilerin yazdıkları kompozisyonlardan alınan direk alıntılar ise tartışma ve sonuç bölümünde kullanılmıştır. Sonuç olarak, müze ziyareti öncesinde, görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin müze ile ilgili belirli bir bilgi birikimine sahip olmadıkları görülmüştür. Öğrenme yöntemlerine yönelik programlanan işitsel bilgilendirmeler, dokunarak, sözel betimlemeler, soru-cevaplarla ve uygulama yaparak gerçekleştirilen müze ziyaretinin verimli olduğu görülmüştür. Müzelerde görme yetersizliği olan bireylere yönelik fiziki şartlar oluşturulduğu, amaca yönelik eğitim hizmetleri sunulduğunda öğrenmenin heyecan verici ve kalıcı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda, müzelerde eğitim birimlerinin kurulması, fiziki ortamların görme yetersizliği olan bireylerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmesi, eğitim birimlerinde görme yetersizliği olan bireylere yönelik programların oluşturulması, müzelerde bulunan katalogların ya da bilgilendirmelerin büyük puntolarla veya Braille alfabesi ile yapılması, kabartma haritalar ve yönlendirme işaretleri olması, müze içerisinde ve sergilenmesinde az görenlere yönelik renk kontrastı ve ışıklandırma yapılması önerilmiştir.

Buyurgan'ın (2009b), "Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerine Yönelik Programlı Bir Müze Ziyareti" başlıklı makalesinde, geleceğin öğretmen adaylarını müzede eğitimin önemi ve kazanımları konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme amacıyla, Gazi

Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı 2006-2007 eğitim öğretim yılındaki üçüncü sınıfa devam eden otuz öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Yine aynı çalışmada grupta bulunan total kör bir öğrenci içinde dokunarak öğrenmeye yönelik ayrı bir program oluşturulmuştur. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, açık uçlu sorulardan oluşan ön anket, son anket ve çalışma kâğıtlarıyla toplanmış, şifreleme kategorileri ile analiz edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin Anadolu Medeniyetlerine ait yaşam biçimlerini, inanç sistemlerini ve sanatlarını gerçek objeler karşısında, programlı bir müze ziyareti ile öğrendikleri, öğrenmenin ilgili ve heyecanlı olduğu, karşılıklı fikir alışverişleriyle, soru ve cevaplarla, çalışma kâğıdı ve sikke basma uygulaması ile aktif ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşip, meslek hayatlarında görme engelli öğrencileri için verimli bir müze ziyaretini nasıl düzenleyebileceklerini öğrenip deneyimledikleri sonucuna varılmıştır.

Buyurgan ve Demirdelen'in (2009), "Total Kör Bir Öğrencinin Öğrenmesinde Dokunma, İşitsel Bilgilendirme, Hissetme ve Müze" başlıklı makalede total kör bir öğrenci için özel öğrenme yöntemlerini içinde barındıran seviye ve amaca yönelik hazırlanmış çalışma kâğıtları ile programlı bir müze ziyareti organize etmek, bu süreci ve kazanımları ortaya koymak amacıyla "Görme Engellilerde Resim ve Modelaj Öğretimi" dersi kapsamında, total kör bir üniversite öğrencisi için Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne, programlı bir müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden vaka çalışması kullanılmıştır. Veriler, açık uçlu sorulardan oluşan üç adet çalışma kâğıdı, müze ziyareti sırasında çekilen fotoğraflar ve alınan notlar, öğrenciye yazdırılan kompozisyondan elde edilmiştir. Çalışma kâğıtlarında yer alan açık uçlu sorulara ait cevaplar tablolaştırılarak, müze ziyareti sürecinde çekilen fotoğraflar ve tutulan notlarla birlikte yorumlanmıştır. Araştırmada, total kör bir üniversite öğrencisine yönelik, dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme, soru-cevap ve çalışma kâğıtları ile özel olarak hazırlanan, müze ziyaretinin Anadolu Uygarlıklarının yaşam ve biçimlerini, inançlarını ve sanatlarını öğretmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca görme engelli öğrenciler, seviyeye ve amaca yönelik hazırlanmış programlarla müzeye götürülmeli, eğitim fakültelerinin bütün bölümlerinde "müze eğitimi ve uygulamaları" dersi zorunlu ders olarak yer almalı, ülkemizdeki bütün müzelerde görme engellilere yönelik eğitim hizmetleri oluşturulmalı şeklinde araştırmada önerilerde bulunulmuştur.

Yurtdışı araştırmalarına baktığımızda Gaffken'in (2013), "An Examination of the Potential Social Opportunities in Museums for Children with Autism Spectrum Disorder" başlıklı

yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden vaka çalışması kullanılmıştır. Veriler, ebeveynlerin gözlemleri, görüşme formu ve ziyaret sonrası anketlerle toplanmıştır. Bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır; “Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için müze ziyaretlerinin sosyal yararı olabilir mi?” ve “Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için müze ziyaretlerinin sosyal faydaları nelerdir?”. Altı otistik spektrum bozukluğu olan çocuk ve aileleri ile üç ay süren, üç popüler müzenin gezildiği bir etkinlik düzenlenmiştir. Katılan her öğrencinin ilgisi doğrultusunda ailelerin üç müzeden birini seçmeleri istenmiştir. Katılan altı aileden beşi müze gezisinin pozitif etkisi olduğunu yalnızca bir aile çocuğu için gezilen müzenin yeterince zor olmadığını ileri sürmüş diğer müzeleri de gezmek gerektiğini belirtmiştir. Araştırmacı çalışmasının, bu deneyimlerinden dolayı ailelerin yalnızca müze ziyaretinde bulunmaları değil aynı zamanda müze ziyaretlerini teşvik ederek müze bilincini arttıracaklarını ve toplumda yer alan otistik çocuklar için faydalı olacağını ileri sürmüştür. Sonuç olarak müze ziyaretleri sadece eğitim açısından değil; aynı zamanda potansiyel sosyal faaliyetleri açısından da önemli görülmektedir. Müze deneyimi ve geniş öğretme fırsatları çoğu otistik çocuk için zevk vermelidir. Aileler gezi sırasında çocuklarının yanında ve ziyaret boyunca destekçisi olmalıdır. Bu araştırma otistik çocukların ailelerine yönelerek, görüşme ve ziyaret sonrası yapılan anketlerle ailelerden müze içerisinde çocuklarının sergiledikleri tutum ve davranışları belirtmeleri istenmiştir. Ailelerin müze hakkındaki ve çocuklarının müzeyi gezerken verdikleri tepkilerin olumlu veya olumsuz olduğuna dair bilgiler toplanmıştır. Otistik çocuğa yönelik özel bir program geliştirilmemiş müzeler ailelerle birlikte çocukların ilgisi doğrultusunda gezilmiştir.

Stringer’ın (2013), “Enriching The Public History Dialogue: Effective Museum Education Programs For Audiences With Special Needs” adlı doktora tez çalışması Smyrna, Tennessee’deki tarihi bir ev müzesinden New York’taki Modern Sanatlar Müzesi’ne kadar büyük ve kültürel kurumlara odaklanmıştır. Ayrıca müze personeli için duyarlılık ve farkındalık eğitimi incelenmiştir. Araştırma vaka çalışması olarak yürütülmüştür. New York City Transit Müzesi, Modern Sanatlar Müzesi, Sam Davis Evi ve Müzesinde yapılan programlar sonucunda, zekâ engelli veya bilişsel yetersizliği olan bireylerde eğitimciler, öğretimde araştırma metotları ve obje merkezli eğitim teknikleri ile evrensel tasarım ve etkili sergileme ortamlarını birleştirdiklerinde müzelerin zenginleştirici mekanlar olabileceği sonucuna varmıştır.

Cho ve Jolley'in (2016), "Museum Education For Children With Disabilities: Development Of The Nature Senses Traveling Trunk" isimli makalelerinde, otizm spektrum bozuklukları ve görme bozuklukları olan çocuklara hizmet etmek için, Ulusal Tarihi Lubbock Gölü'nde "Nature Senses Travelling Trunk" (seyyar duyu sandığı) ile eğitim programının ihtiyaçları ve geliştirme süreci incelenmiştir. Araştırma vaka çalışması yöntemiyle yapılmıştır. Araştırma, bu tür özel eğitim programlarının kalitesini sağlamak için çeşitli paydaşlarla işbirliğini ve müze izleyicileri ile iletişimi vurgulamaktadır. Araştırma sonucunda, Nature Senses Travelling Trunk'ın, müzelerin engelli erişiminin eksikliğini dengelemeye yardımcı olup, kurumun tam olarak yardımcı olamayacağı kitlelere hizmet ettiği görülmüştür. Ayrıca müze binalarına fiziksel erişimin ötesinde engelli insanların Lubbock Gölü için kapsayıcı müze eğitim programlarını sağlamanın bir yolu olarak kabul edilmiştir. Anketlerden, görüşmelerden, deneme çalışmalarından ve değerlendirmelerden alınan geri bildirimler sonucunda, Trunk (sandık) gibi bir kaynağa ve malzemelerine karşı yoğun ilginin gösterildiği ve büyük bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Engelli çocuklar ve aileleri, bakıcılar ve eğitimciler için etkileşim, öğrenme ve gelişim ortamı olarak faydalı bir kaynak olduğu kanıtlanmıştır. Duyusal deneyimler için Trunk (sandık) programı, engelleri öğrenmek ve engelli çocuklarla çalışmak, müze personelinin toplumdaki çeşitlilik anlayışını genişletmiş ve hatta farklı bireylere daha derin saygı gösterilmesini sağlamıştır. Duyusal deneyimlerin çocuk gelişiminin yararına olduğu kanıtlandığı için duysal Trunk (sandık) tüm çocuklara sunulmalıdır. Bu sandık, engelli veya engelsiz tüm çocukların kullanması, eğlenmesi ve öğrenmesi için yeterince erişilebilirdir. Bu nedenle, proje müzenin, halkın farklı üyelerine daha kapsayıcı hale getirilmesi yönünde, olumlu bir adımı temsil etmektedir. Ayrıca Landmark'ta eğitimciler tarafından bu proje üzerine çalışmaların devam edeceği belirtilmiştir.

Reich (2014), "Taking Action Toward Inclusion: Organizational Change And The Inclusion of People with Disabilities in Museum Learning" adlı doktora tez çalışmasında, bilim müzelerinde engellilerin dâhil olduğu uygulamalara yönelik örgütsel değişimi incelemiştir. Örgütsel öğrenme ve engelliliğin sosyal ayrımcılık yönü ele alınmıştır. Bu çalışma, bilim müzesinin engelli insanları kapsayan uygulamalara yönelik değişimi kolaylaştıran, sürdüren veya engelleyen bağlamlar ve süreçler nelerdir? sorusuna cevap aramıştır. Araştırma vaka çalışmasıdır. Araştırmaya üç bilim müzesi dâhil edilmiştir. Veriler, müzede gözlem, engelli kişilerle ve personelle yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Bilim müzelerinin, engelli bireyleri örgütsel çalışmalarda dâhil etmeyi, deney yapma ve

yansıtma yapmayı, engelli insanlara fayda sağlayan uygulamaların, iç iletişim, mesleki gelişim ve geniş kapsamlı uygulamalı projeler ile müzelerin engelli bireyler için uygun hale getirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma, bilim müzelerinin, engelli insanları hoş karşılayacak ve ağırlayacak ortamlar olabileceğini göstermektedir. Bu üç müzenin özellikle de deneyimlediği şey, tek seferlik bir uğraş olarak değil, ya da belirli bir bireyin gözetimi olarak değil, çalışmaya devam etmek için geniş bir yelpazede organizasyon alanlarının yapılması gerekliliğidir.

Clark (2016), “Art Museums And Accessibility A Case Study: The Whitney Museum’s Access Programs” isimli Whitney Müzesi'nin erişim programlarına ilişkin yüksek lisans tez çalışmasının amacı, bu konudaki diğer kişileri eğitmeye yardımcı olmak ve zihinsel veya fiziksel engelli bireyler ve aileleri için sanat müzelerinde ziyaretçi deneyimlerini iyileştirmek ve katkıda bulunmaktır. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi'nin engellilere yönelik erişim programları New York'taki diğer büyük sanat müzeleriyle karşılaştırılmıştır. Bu müzeler Metropolitan Sanat Müzesi, Modern Sanat Müzesi, Solomon R. Guggenheim Müzesi, Brooklyn Müzesi ve Queens Müzesidir. Bu çalışma müzelerde erişim programlarının önemini vurgulamakta ve müze erişim programlarının hem eğitimsel hem de lojistik açıdan nasıl işlediğine dair bilgi sunmaktadır. Araştırma verilerine, bilimsel dergilerin ve süreli yayınların araştırılması, Whitney Müzesi'nin mevcut erişim programlarının gözlemleri, Whitney Müzesi'nin Erişim Programları Direktörü ile röportajlar ve New York City'deki diğer sanat müzeleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırma bir örnek olay çalışmasıdır. Araştırma sonucunda; Modern Sanat Müzesi'nin engelli ziyaretçiler için yenilikçi ve bol erişilebilirlik programları üreten, önde gelen sanat müzesi olarak kabul edildiğini ve daha küçük veya daha az gelişmiş programlara sahip olan kurumlar için, Whitney Müzesi'nin standart bir plan hazırlayabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Heineken (2013) tarihli “Museum Education and Women with Visual Impairments at The Cummer Museum, With Implications for Social Justice” adlı doktora tez çalışmasında görme engelli kadınların Cummer Sanat ve Bahçeler Müzesi'nde sanat ve edebiyat yaratma deneyimleri araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların deneyimlerini müze programının kolaylaştırdığı sosyal adalet örnekleri olarak incelemiştir. Bu çalışmaya rehberlik eden araştırma soruları şunlardır: Görme bozukluğu olan katılımcılar, Cummer Sanat ve Bahçeler Müzesi'ndeki Kadın Vizyon Programı'na katılımlarından ne ölçüde yararlanıyorlar, programa ne kadar değer

katıyorlar? Yaşam kalitesi ve sanat müzeciliğinde sosyal adalet için ne gibi etkileri vardır? Araştırma verileri gözlemler, röportajlar ve belge analizi ile elde edilmiştir. Ek olarak, yaratıcı yazma ve şiir örnekleri ile birlikte otobiyografik eskizler, katılımcıların deneyimlerini ve görüşlerini daha iyi anlamayı sağlamak ve kendileri için önemli olan şeyleri anlamak için kullanılmıştır. Falk ve Dierking'in müze öğrenimine yönelik bağlamsal modeli, görme engeli olan kadınların Vizyon Müzesi programındaki deneyimleri aracılığıyla anlam ve bağlantı bulma biçimlerini anlamak için bir çerçeve olarak kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, Kadın Vizyon Programı'nda yer alan özelliklerin şunları içermesi gerektiğini ortaya koyar: Yazı ve sanat yoluyla yaratıcılık yaratan bir programdan faydalanabilecek program katılımcılarını sürekli olarak tanımlayan destekçilerle iyi bir ilişki geliştirmek; görme engelli bireylerin ihtiyaçlarını anlayan ve onlara ihtiyaç duydukları alanı ve materyalleri adapte eden müze personelini sağlamak; son olarak, destekleyici ilişkileri teşvik eden katılımcılar için bir sosyal kimlik oluşturmaya elverişli, özel ve samimi bir ortam oluşturmaktır. Katılımcılar, giderek daha fazla izole edildikleri dünyaya erişim sağlamada ve görsel, yazılı medya aracılığıyla kendilerini ifade etmede programın katkısının olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca başkalarıyla sosyalleşme, güvenli ve destekleyici bir ortamın tadını çıkarma, güçlü bağlarla ilişki kurabilme ve aynı zamanda bağımsız hareket edebilmenin önemini de kabul etmektedirler. Programın devamlılığı, katılımcıların sürekli olarak besleyici bir ortamda büyümek için uzun vadeli fırsatlar sunmaktadır. Müze programı, görme bozukluğu olan yaşlı kadınlara erişilebilirlik ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu kanıtlamıştır. Müzenin görme engelli kadınların ihtiyaçlarını karşılayan erişilebilir bir ortam yaratmadaki rolü, müzenin sosyal adaleti kolaylaştırma becerisinin bir göstergesidir.

Brown'un (2014) "Accessing Dioramas Through Touch For Visitors With Vision Loss" başlıklı yüksek lisans tezinde, görme engelli ziyaretçilerin, müzelere ve dioramalara erişilebilirlikleri ve bu ziyaretçilerin bilim konularıyla ne kadar ilgili oldukları araştırılmıştır. Araştırma verileri, müze uzmanlarına online anket ve görme engelli ziyaretçilere ise odak grup görüşmesi yapılarak toplanmıştır. Sonuç olarak; dokunma ve dioramalar görme engelli bireyler için yaratıcı erişim olanakları sunmaktadır. Yalnızca engelli bireyler için değil tüm bireyler için dokunma, interaktif tüm duylara hitap eden erişim olanakları düzenlenmelidir. Bu çalışma müzeler de bilim konularının tümünü öğretme bile nasıl yaratıcı etkili erişim programlarının yapılacağı fikri ve örneklerini

belirtmeye, müzelerin izleyiciye ulaşabilmek için nasıl en iyi şekilde erişmesine ve en etkili yolları keşfetmesi için düşünmeye başlamasına yardımcı olacaktır.

Reidmiller (2003), “Art For The Visually İmpaired And Blind: A Case Study Of One Artist’s Solution” isimli doktora tez çalışması görme engelli veya kör olan bireyler için görsel, kültürel sanat deneyimleri nasıl erişilebilir hale getirilebilir? sorusuna cevap aramıştır. Bu vaka çalışması, yerel bir sanatçı olan Kraliçe Brooks'un, görme engelli ve kör olan bireyler için oluşturduğu bir sanat sergisinde, hangi zorluklarla karşılaştıklarını, sergiyi nasıl karşıladıklarını incelemiştir. Ohio State School of the Blind'e katılan bir grup ortaokul öğrencisinin katılımıyla Bayan Brooks dokunuş, koku, görme, işitme ve hareket yoluyla deneyimlenebilen eserler tasarlamıştır. Gösterinin herkese açık ve erişilebilir olması amaçlanmıştır. Veriler, ilgili literatür, belgeler, alan notları, gözlemler ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gözden geçirilerek toplanmıştır. Çalışmanın sonuçları ise; eğitimciler eğer görme engelli öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak sınıflarında ve okullarında pragmatik araç ve stratejiler kullanırlarsa, sanat eğitimi alanına, kör ve görme engelli olan bireylerin eğitimine katkısı olacaktır. Bu çalışma ayrıca, görme engelli veya kör olan bireyler de dahil olmak üzere toplumun tüm üyeleri için erişilebilir olması için tasarlanmış kültürel sanat fırsatlarını teşvik ederken, sanatçılar, müze personeli ve galeri sahipleri için kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Günümüzde sanat müzeleri ve galerileri bu nüfusun ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Birçok müze, Braille'de baskı kılavuzlar, sesli turlar, kataloglar ve bu bireyler için büyük baskılar sunmaya başlamıştır, ancak bu vaka çalışmasının bulguları, bu deneyimleri mümkün olduğunca kapsayıcı hale getirmek için dokunsal deneyimlere de ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Sadece dokunarak, kör olan bireyler, sanat eserini tam olarak anlamlandırabilmektedirler. Görme engelli bireyler için sanat eserlerinin daha erişilebilir olmasını sağlayacak ek yöntemler bulmak için araştırma yapılması gerekmektedir. Sanat sergilerine ve kurumlarına daha geniş ölçekte erişim sağlamak için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

BÖLÜM 3

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Görme Yetersizliğinin Tanımı, Sınıflandırılması ve Nedenleri

Resmi Gazete’de (2000) yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de görme yetersizliği, “görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı, bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur”. Dünya Sağlık Örgütü’nün (2018) verdiği verilere göre küresel olarak, yaklaşık 1,3 milyar insanın bir tür görme bozukluğu ile yaşadığı tahmin edilmektedir. Uzak görüş açısından bakıldığında, 188,5 milyon insanın hafif görme bozukluğu, 217 milyonu orta ila şiddetli görme bozukluğu, 36 milyonu ise kördür. Yakın görüş açısından, 826 milyon insan yakın görme bozukluğu ile yaşamaktadır. Küresel olarak tüm görme bozukluğunun yaklaşık % 80’inin önlenebilir olduğu düşünülmektedir.

Görme yetersizliğinden etkilenmiş kişiler kör ve az gören olarak sınıflandırılmaktadır. Kör ve az görenlerin ise işlevsel görmelerine ve görme keskinliğine bağlı olarak iki şekilde tanımı yapılmaktadır; yasal tanım ve eğitsel tanım (Şafak, 2005, s. 13). Körlüğün yasal tanımına göre, gerekli tüm düzeltmelere rağmen gören gözün olağan görme gücünü onda birine yani 20/200 lük görme keskinliğine ya da daha azına sahip olan veya görme açısı yirmi dereceyi aşmayan kişilere kör denilmektedir. 20/200 ün anlamı; görme yetersizliği olan kişinin, 20 ayaktan görebildiğini, normal görme gücüne sahip olan kişinin 200 ayaktan görebilmesidir. Görme açısının dar olmasının anlamı ise normal görme keskinliği olmasına rağmen görmesi sadece merkezdekilerle sınırlı olup çevrede yer alan nesnelere görememesidir. Yasal sınıflama sistemine göre tüm düzeltmelere rağmen görme keskinliği 20/70 20/200 arasında olan kişilere az gören denilmektedir. Bunun anlamı ise, gören

kişinin 70/200 ayaktan gördüğünü az gören 20 ayaktan görebilmektedir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988, s. 30).

Yasal tanımının kullanışlı olmadığını düşünen eğitimciler, "kör" ve "az gören" terimlerini farklı şekilde tanımlamaktadırlar. Eğitsel tanıma göre "kör", öğrenmede görme duyusunu fonksiyonel olarak kullanamayan ya da görsel öğrenme materyallerinden yararlanamayandır. Bu kişiler, öğretimleri sırasında özellikle işitme ve dokunma duyularına, konuşan kitap ya da kabartma yazıya (Braille) ihtiyaç duymaktadırlar. Yine eğitsel tanıma göre "az gören" öğrenmede görsel öğrenme materyallerinden yararlanabilen ya da görme duyusunu kullanabilen birey olarak tanımlanmaktadır. Az görenler büyüteç sayesinde normal puntolu ve büyük puntolu yazılı materyali okuyabilmektedirler (Cavkaytar & Diken, 2006, s. 41).

Yasal olarak görme engelli olarak kabul edilenlerin çok azı tamamıyla görme gücünden yoksundur. Büyük bir kısmı belirli oranlarda görme gücünden faydalanabilmektedir. Yasal tanımın bu sınırlılıkları nedeniyle eğitsel tanımlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitsel tanım, bireyin ihtiyacına göre eğitsel düzenlemeleri yapmak; öğrencinin mevcut görmesine göre etkili bir biçimde kullanabileceği materyal ve ortam düzenlemelerinin yapılmasını mümkün kılmaktadır (Özgür, 2013, s. 57). Aksi takdirde çok azda olsa görebilen ya da hiç göremeyen bireyler aynı öğrenme ortamları ve materyallere tabi tutulduğunda gelişimleri yavaşlayacaktır.

Yasal tanıma göre görme engelli olan bireylerin görme kesinliği bilinirken, neyi ne kadar görebildiği ya da yapabildiği bilinmemektedir. Yasal tanıma göre kör kabul edilen birey, görme keskinliği sayesinde çevresindeki ipuçlarını edinebilecek ve bağımsız hareket edebilecek kadar görmeye sahip olabilir. Benzer olarak yasal tanıma göre az gören olarak kabul edilen birey ise görme keskinliğini etkin bir şekilde kullanamadığından kör diye tanımlanan bireyden daha az bağımsız hareket etmede, görmesinden yararlanıyor olabilir. Bu nedenle sadece görme keskinliğine bakarak öğrenciler hakkında hüküm vermekten kaçınılmalıdır (Şafak, 2005, s. 15-16). İşlevsel görmelerine ve görme keskinliğine birlikte bakılarak öğrenciler hakkında karar verilmelidir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (2018) göre, küresel olarak, görme bozukluğunun önde gelen nedenleri, düzeltilmemiş refraktif hatalar, katarakt, yaşa bağlı maküler dejenerasyonu, glakom, diyabetik retinopati, korneal opaklık, trahom olarak belirtilmektedir. Ülkeler geneline bakıldığında görme yetersizliklerinin nedenlerinde farklılıklar bulunmaktadır.

Örneğin, düşük ve orta gelirli ülkelerde katarakt ile ilişkilendirilen görme bozukluğu oranı, yüksek gelirli ülkelere göre daha yüksektir. Yüksek gelirli ülkelerde, diyabetik retinopati, glokom ve yaşa bağlı maküler dejenerasyon gibi hastalıklar daha yaygındır. Ayrıca çocuklar arasında, görme bozukluğunun nedenleri ülkeler arasında da büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, düşük gelirli ülkelerde konjenital katarakt önde gelen bir neden iken, yüksek gelirli ülkelere göre prematüre retinopatisi olma olasılığı daha yüksektir.

Görme yetersizliklerinin nedenleri arasında ateşli hastalıklar, yaralanmalar, tümörler, zehirlenmeler, kazalar ve kalıtım sayılabilir. Katarakt, görme siniri atrofisi ve albinizm gibi rahatsızlıklar ve kazalarda göz küresini, saydam tabakayı, göz sıvısını, retina ve görme sinirini, merceği etkileyerek körlüğe ya da görme yetersizliklerine neden olabilir (Özsoy vd., 1988, s. 33). Tüm bu nedenlerin yanında annenin gebeyken geçirdiği ateşli hastalıklar, doğumun çeşitli nedenlerle geç ve güç olması, akraba evlilikleri, kan uyuşmazlığı, kızamıkçık, B vitamini eksikliği, doğal frengi, keyif verici maddelerin kullanımı da körlüğe ya da görme yetersizliklerine neden olabilir (Özgür, 2013, s. 60).

3.1.1. Görme Engelli Bireylerin Özellikleri

Bir insanın yaşamı, doğduğu andan ölümüne kadar bebeklik, okul öncesi, okul dönemi, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık süreçlerinden oluşur. Bireyin büyüdüğünü gösteren bilişsel, hareket, dil, duygusal, sosyal ve fiziki gelişimleriyle bu süreçler bazı özellikler göstermektedir. Bu ortak özellikler normal gelişim olarak adlandırılmaktadır. Böylece normal gelişim gösteren çocuğun hangi gelişim alanında, hangi yaşta ve hangi özellikleri göstereceği bilinmektedir. Fakat normal gelişim sürecinin dışında görülen özellikler, çocuğun gelişiminde farklılık yaratmaktadır (Baykoç Dönmez, 2011, s. 19).

Milli Eğitim Bakanlığı (2014), Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Eğitim Programında; görme engelli bireylerin; ayrıntıları fark etme yeteneklerinin gelişmiş olduğu, sosyal faaliyetlerle ve müzikle yakından ilgilendikleri, sonradan görme duyusunu kaybeden bireyler arasında motor gecikme görülmezken doğuştan görme duyusunu kaybetmiş bireylerde motor gecikmenin görülebildiği, bellekte tutma ve hatırlama konusunda başarılı oldukları, bağımsız hareket edebilme, algısal motor ve soyut düşünmede zorlandıkları, ayrıca jest ve mimikleri takip etme güçlüğünden dolayı pasif iletişimi tercih ettikleri belirtilmiştir (s. 2).

Görme engelli bireylerin özelliklerini bilişsel, duygusal ve sosyal, dil ve konuşma ve motor gelişimleri olarak ele alabiliriz.

3.1.1.1. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişimde duyular yoluyla edinilen bilgiler görme engelli olan bütün çocuklar için çok değerlidir. Fakat görme engelli bir bebek, olaylar ve nesnelere arasında neden sonuç ilişkileri kuramamaktadır (Tuncer, 2013, s. 299). Öğrenme ve anlamada görememe durumu, bazı sınırlılıklara neden olduğu için başarıyı olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle görme engelli çocukların düşük zekalı olduğu düşünülmektedir. Fakat bu çocuklar düşük zekaya sahip değildirler (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 33). Görme engelli çocuklar bilişsel yetenek gerektiren durumlarda ve kavramsal gelişimde gören çocuklara göre daha geridedirler. “Özellikle de soyut düşünmeyi gerektiren becerilerde daha başarısız olmaktadırlar. Körlerin bilişsel yeteneklerde ya da kavramlarda ki yetersizlikleri körlükten ya da doğuştan gelmekten çok bu çocuklara sağlanan uygun öğrenme yaşantılarının sınırlılıklarından kaynaklanmaktadır” (Özsoy vd., 1988, s. 36). Bu nedenle gerekli düzenlemelerle ve araç gereçlerin kullanılmasıyla görme engelli çocukların öğrenmeleri sağlanabilmektedir.

Gören ya da göremeyen çocukların bilişsel gelişiminde duyular önemli bir yer tutar. Bilişsel gelişimin önemli bir boyutu ise kavram edinimidir. Duyular yoluyla nesnelere arasındaki farklar ve benzerlikler ayırt edilerek, sonrasında nesnelere benzerliklerine göre etiketlenir. Bu sayede çocuk kavramlara sahip olur. Görme engelli çocuklar daha çok işitme ve dokunma duyularıyla kavramları oluşturmaya çalışmaktadır (Tuncer, 2003, s. 301). Gören çocuklara göre kavramları algılamaları daha zor ve geç olmaktadır. Kavram gelişiminde bu nedenle sınırlılıklar olabilir (Özgür, 2013, s. 65).

Kör çocuklarda en fazla güçlüğe neden olan alan kavramıdır. Alana ilişkin bilgiler diğer duyu organlarıyla elde edilse de daha çok dokunma duyusu aracılığıyla kazanılmaktadır (Özsoy vd., 1988, s. 37). Fakat dokunma duyusunun yetersiz kaldığı durumlarda alan kavramın öğrenilmesinde eksik kalınmaktadır.

Görme engeli akademik becerilerin gelişimini, özellikle okuma ve yazma alanını da etkilemektedir. Görme engelli öğrencilerin pek çoğu görme keskinliği sorunu nedeniyle okurken ve yazarken harflerin ve sözcüklerin ince detaylarını fark edemedikleri için okuma ve yazma etkinliklerinde yetersiz kalmaktadırlar (Gürsel, 2014, s. 225).

3.1.1.2. Duygusal ve Sosyal Gelişim

Çoğu sosyal kuralları ve becerileri farkında olmadan çevremizdeki insanları gözlemleyerek ve davranışlarımızın uygunluğuna yönelik sözel ve sözel olmayan geri dönütler alarak öğreniriz. Görme engelli bireyler ise sosyal davranışları gözlemleyememektedirler. Buna ek olarak sözel olmayan iletişim biçimleri olan yüz ifadeleri, jest ve mimikleri kullanma ve algılamada sorun yaşamaktadırlar (Cavkaytar & Diken, 2006, s. 42). Ayrıca taklit yöntemi sosyal davranışları öğrenirken kullanılmaktadır, fakat görme engelli bebekler taklit yöntemini kullanamadıkları için sosyal davranışları ve iletişim becerilerini öğrenmede geri kalmaktadır (Baykoç Dönmez vd., 2011, s. 229).

Çevresinde olup bitenleri takip etmekte zorluk yaşayan görme engelli çocuk etrafına karşı ilgisiz olabilir, buna ek olarak şaşılık gibi durumlarda çocuğun içe kapanmasına ve karamsar bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır. Akranları ve çevresindeki diğer bireylerin alay ettiği çocuklarda sinirlilik ve çekingenlik görülmektedir. Ailesi tarafından fazla korumacı yaklaşılması ve özgür bir şekilde etrafı keşfedemeyen çocukta kendisine güvenmeme ortaya çıkmaktadır. Göremeyen çocuklar, eğitim almak için 5 yaşından itibaren aileden ayrılarak yatılı okullarda kalmanın travmatik etkilerini yaşamaktadırlar. Ayrıca gelecekle ilgili hedefleri, hayalleri gören çocuklara göre daha az olduğu gözlenmektedir (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 34). Görme engelli bireylerin bazılarında başını sağa-sola çevirme, sallanma gibi stereotipik davranışlar görülmektedir. Bu tür davranışlar bireylerin sosyal kabulünde bazı engellere neden olmaktadır. Bu nedenle stereotipik davranışlar okul döneminde yapılacak davranışsal uygulamalarla kontrol altına alınmalıdır (Tuncer, 2003, s. 307).

Ergenliğin etkisiyle çocuklarda kendini beğendirme ve karşı cinse ilginin artmasıyla yaşlıları arasında dalga geçme, şakalar yapma gibi davranışlarla ön plana çıkmaya çalıştıkları görülmektedir. Dalga geçilen öğrenciler engelleri üzerine bir de bu tür davranışlara maruz kalarak sosyal ve duygusal anlamda olumsuz etkilenerek, çevreleriyle iletişim kuramamakta ve mutsuz olmaktadır.

Görme yetersizliği sosyal becerilerin gelişimini etkilemesi ile insanların göz ilişkilerini ve yüz hareketlerini izlemeye, risk alma ve karar vermede, arkadaşlık kurmada, iletişim sırasında ve zamanında, vücut duruşunda ve yüz ifadesinde uygunluk göstermede, yetersizlik göstermektedir (Gürsel, 2014, s. 226).

3.1.1.3. Dil ve Konuşma Gelişimi

Mimik ve jestlerle kendisini ifade edemeyen kör bebek çevresini göremediği için etrafında bulunan nesnelere ilgi göstermez bu nedenle de ses ve işaretle istediği nesneyi anlatamaz (Tuncer, 2013, s. 301). Özgür bir şekilde hareket edemeyen çocuğa karşı aşırı korumacı davranma, acıma, dışlanma gibi davranışlar iletişim bozukluklarına sebep olmaktadır (Üçüncü ve Kütükçü, 2014, s. 34). İletişim anlamı taşımayan dil yaşantılarına maruz bırakılan kör çocukların konuşmalarında ekolali denen bir özellik görülmektedir. Ekolali, cümlelerin anlamsız olarak tekrar edilmesidir (Tuncer, 2003, s. 301).

Sınıf ortamında akranları tarafından dışlanan çocuklar ya içlerine kapanarak kendilerini iletişime kapatmakta ya da tam tersi çok ve yüksek sesle konuşarak kendini ispatlama çabası içerisine girmektedir. Her iki durumda da dil ve konuşma gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu nedenle akranlar arası iletişime dikat edilmelidir.

Görme engelli çocukların sözel dil becerileri akranlarıyla benzer özellikler gösterirken, dilin kalitesinde ve kullanımında farklılıklar bulunmaktadır. Görme engelli bireylerin, daha fazla benmerkezci bir dil kullandığı görülmektedir (Cavkaytar & Diken, 2006, s. 41). Ayrıca dil gelişimi normal akranlarıyla karşılaştırıldığında jest ve mimiklerde yetersizlik, yüksek sesle ve monoton ses tonuyla konuşma, dudak hareketlerinde azlık ve fazla konuşma görülmektedir (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 34). Konuşma becerisinin kazanılmasında dil uzmanlarına göre önemli olan konuşan kişilerin ağzını görmelerinden çok çevresindekilerin buna nasıl tepki verdiği (Özgür, 2013, s. 65). Dolayısıyla konuşmalara verilen tepkileri göremeyen bebekler yetişkinlerle etkileşime geçmede güçlük yaşayabilirler, iletişim kurabilmek için tek seçenekleri ağlamak ve bağırma (Baykoç Dönmez vd., 2011, s. 229).

3.1.1.4. Motor Gelişimi

Görme engelli çocuklar ayakta durma ve oturma becerilerinde gören çocuklarla aynı gelişim özelliklerini gösterirken, yürüme ve emekleme becerilerinde gören çocuklara nazaran geride kaldıkları görülmektedir (Cavkaytar & Diken, 2006, s. 42). “Emekleme, bir desteğe tutunarak ayağa kalkma, tutunarak yürüme ve yalnız başına yürüme sırasını izler. Bebeklerin emeklemeleri çevrelerindeki nesnelere erişme çabasından kaynaklanır. Kör çocuklarda bir ses kaynağına erişme becerisi birinci yılın sonuna doğru gelişir” (Tuncer, 2003, s. 299). Kör bebeklerin, kulak el-kol koordinasyonu kurduktan sonra emeklemeye

başladığı bilinmektedir. Normal akranlarının ilk bağımsız hareketi yürümeyken, kör çocuğun sese yönelme ve erişmesidir. (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 33). Bu nedenle kör bebeklerin daha fazla sesli uyarana maruz kalması sağlanıp, sesin geldiği yöne yönelmesi ve erişmesi desteklenmelidir. Aksi takdirde emeklemelerinde ve yürümelerinde gecikme yaşanmaktadır. Taklit beceriside çocukların yetişkinleri gözleyip taklit etmesiyle bazı psikomotor beceriler gelişmektedir. Ancak görme engelli çocukların yetişkinleri taklit etmesinde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle taklit becerileri de desteklenmelidir. Ayrıca küçük motor becerilerin gelişmesinde el-göz işbirliği önemli bir yere sahiptir. Görme engelli çocuklarda el-göz işbirliği yerine kulak-el işbirliğinin geliştirilmesi önemlidir. Az gören çocukların ise, el-göz işbirliğini geliştirecek etkinliklerle desteklenmesi gerekmektedir.(Tuncer, 2003, s. 300). Görme engelli bireylerde hareket özgürlüğü, kişinin çevresindeki fiziksel engellerin farkına varabilmesiyle kazanılmaktadır. Yolda yürüyen görme engelli bir kişi karşısına çıkan nesneyi duyumlayabilir. Bu yetenek engel duyusu olarak bilinmektedir. Görme engelli bireyler çevrelerindeki ipuçlarından anlam çıkartmada başarılıdırlar. Aslında görme engelli bireyler sesin şiddeti arttıkça sesin kaynağına yaklaşıldığı ilkesinden hareket ederek çevresinde dolaşma becerilerini geliştirirler. Engel duyumu yalnızca görme engelli bireylerin sahip olduğu bir özellik değildir, görebilen bireyler de bu duyumu geliştirebilir (Özsoy vd., 1988, s. 38).

Gelişim döneminde gerekli uyarılara maruz kalamayan çocukların el-kol koordinasyonunda gerilik ve tek başına yürümede zorlanma gibi durumlar görülebilmektedir.

3.1.2. Görme Engelli Çocukların Öğrenmesinde Fiziki Donanım ve Özel Öğretim Yöntemleri

Yasal tanımda kör, görme keskinliği temel alındığı için 20/200 ve altında olan herkes kör olarak kabul edilmektedir. Hâlbuki kör tanısı konulan bireylerin çoğunda artık görme mevcuttur. Yasal tanıma göre eğitimleriyle ilgili karar verilirken kör tanısı konmuş çocuklar işitme ve dokunma ağırlıklı eğitim sürdürülen görme engelliler okullarına yerleştirilmektedir. Fakat eğitsel tanıma göre de görme yetersizliği olan çocukların aynı özellikleri gösteren bir grup olmadığı ve eğitimlerinde farklı eğitsel uyarlamalara gereksinimleri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğitsel tanım baz alınarak çocuğa yönelik materyal ve ortam düzenlemesi yapmak mümkündür (Tuncer, 2003, s. 295). Engel, bireyin yetersizliği nedeniyle çevresine uyum sağlayamamasıyla ortaya çıkan bir durumdur. Bu

nedenle, alanda özel yetiştirilmiş öğretmenlerle, hazırlanacak bireyselleştirilmiş eğitim programıyla, öğretim stratejileri ve yetersizliği olan çocuğun çevresinde yapılacak bazı uyarlamalarla yetersizliğin engele dönüşmesi engellenebilmektedir. (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 33).

Milli Eğitim Bakanlığı (2014) Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Eğitim Programında; görme engelli bireylerin, ek bir yaşantı eksikliği ya da engeli bulunmadığı durumlarda görebilen akranlarıyla aynı programda, sadece ders içi ve ders dışı çevresel düzenlemelerde uyarlama yaparak eğitim öğretimlerine devam edebilecekleri belirtilmiştir (s. 2). “Görme engelli çocukların eğitimi; görme engelinin ortaya çıktığı yaşa, görme engeli derecesine göre farklılık gösterir. Görme engellilerin eğitim programı; görme kalıntısından yararlanma, oryantasyon (uyum) ve bağımsız eğitimi, günlük yaşam becerileri ve sosyal beceriler, okuma, yazma ve dinleme”den oluşmaktadır (Üçüncü & Kütükçü, 2014, s. 35).

Görme engelli çocukların farklı eğitim araçlarına ihtiyaçları olmaktadır. Bu araçlardan bazıları, büyük puntolu yazı ve işitme duyusunu kullanabileceği materyaller, kabartma yazı (Braille) ve büyüteçtir. Eğitim programlarında ise oryantasyon, hareket özgürlüğü ve günlük yaşam becerilerinin kazandırılabilmesi için gereken uyarlamalar yapılmalıdır (Özsoy vd., 1988, s. 40).

Gören ve görme engelli bireylerin akademik açıdan aralarında bir farklılık olmadığı savunulmaktadır. Görme engelli bireyde ortaya çıkan akademik başarısızlığın nedeninin engelden değil, uygun öğretim materyallerinin bireye sunulmamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bazı görme engelli öğrenciler bilgiye ulaşmada işitme duyularını kullanabilecekleri (kasetçalar gibi) teknolojik araçlara, bazıları ise görme duyularını kullanabilecekleri yazılı kaynağı büyük gösteren araçlara ya da gözlüğe gereksinim duyarlar. (Cavkaytar & Diken, 2006, s. 42). Özellikle dokunabilecekleri materyallerin sayısının fazlaştırılması gerekmektedir. El kaslarının gelişmesinde gerilik olan öğrenciler için ise sadece dokunmak yerine avuçlarına alıp kavrayarak algılayabilecekleri üç boyutlu gerçek nesnelerin maketlerinin ve modellerinin kullanılması, çocuğun zihninde nesneyi canlandırabilmesini sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Görme engelli öğrencilerin okulda ve sınıfta bağımsız hareket edebilmesi için sınıf ve okul ortamlarının güvenli ve engelsiz olması önemlidir. Eğitim ortamında çocuğun gereksinimine göre uygun aydınlatma çevresindeki nesnelere ve olup biteni görebilirliğini

arttırabilir. Öğrencinin yanına gelindiğinde ve ayrıldığında haberdar edilmelidir. Nesnelere ile zemin arasında zıtlık kurularak az gören öğrencilerin nesneyi fark etmesi sağlanmalıdır (Gürsel, 2014, s. 242).

Öğrencinin sınıf ortamında kullanılan öğretim materyallerine dokunması sağlanmalıdır. Kavram öğretilirken somut nesnelere örnekler verilmeli ve betimleyici bir dille anlatılmalıdır. Sınıfta herhangi bir gösterim sırasında öğrencinin gösterimin yakınında olmasına ve ayakta durmasına izin verilmelidir. Ders sırasında öğrencinin ışıktan etkilenmemesi için öğretmenin pencereden uzak durmasına dikkat edilmelidir. Öğrencinin yeterli yaşantısı olmayan kavramların öğretimi öncesinde hazırlanmasına özen gösterilmelidir. Öğretim sırasında mümkün olduğunca dokunsal uyarılardan yararlanılmalıdır (Gürsel, 2014, s. 242). Dokunmanın mümkün olmadığı durumlarda ayrıntılı betimleme yapılmalı, dokunma ve işitme duyularının yanı sıra, koku ve tat alma duyularına da hitap eden materyaller ders sırasında kullanılmalıdır.

Görme engelli çocuklar farklı eğitim materyallerine ihtiyaç duyarlar. Bu materyaller, Braille alfabesiyle yazılmış kabartmalı yazılar, büyüteçler, büyük puntolu yazılar, kaset çalar gibi işitme duyusunun kullanabileceği materyallerdir. Çocuğun görme yetersizliğine hangi yaşta, doğuştan mı yoksa sonradan mı maruz kaldığının bilinmesi eğitimleri sırasında gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için önemlidir. Eğer beş yaşından önce görme yetersizliği ortaya çıktıysa doğuştan, beş yaşından sonra ortaya çıktıysa sonradan veya avantajlı görme yetersizliği olarak tanımlanmaktadır (Tuncer, 2003, s. 299). Sınıftaki nesnelere çocuğun tek tek dokunması sağlanmalı ve açıklama yapılarak tanıtılmalıdır. Dokunma duyusunun yanı sıra, işitme, tat, koku duyularından da yararlanılmalıdır. Görme engelli çocukların soyut kavramları algılaması oldukça zordur. Bu nedenle somut örneklerle kavramlar öğretilmelidir. Dokunarak nesneyi algılaması sağlanmalı, eğer dokunması mümkün olmayan nesnelere varsa bu nesnelere bir modeli çocuğa incelemesi için verilmelidir (Baykoç Dönmez vd., 2011, s. 231).

Görme engelli çocukların eğitimlerinde görsel uyarılardan oluşan materyallere fazla bağımlı kalması öğrenmesinde yetersizliğe neden olabilir. Tüm çevreyi görsel uyarılardan arındırmak mümkün olmadığı için görsel uyarılardan bilgi edinebilmek için artık görmeden faydalanılmalıdır. Yazıyı okuyabilecek görme kalıntısına sahip ve kabartma yazıyı okumada zorlanan görme engelli çocukların eğitimlerinde görme artıklarından yararlandırma yolu tercih edilmelidir. Öğrencilerin eğitimlerinde öğrenme

niteliğini artıran dinleme becerilerinden yararlanılabılır. Bu nedenle öğretimlerinde, konuşan kitaplara ve kitaplıklara daha fazla ağırlık verilmeye başlanmıştır (Özsoy vd., 1988, s. 42).

Görme engelli çocukların eğitim ortamlarında özellikle dokunarak anlamalarını sağlayan öğretim materyallerine ve etkinliklerine ağırlık verilmelidir. Dokunmanın mümkün olmadığı durumlarda da sesli betimle ile ortamın fiziki tanımı, öğretim materyali ve nesnelere ayrıntılı olarak anlatılmalıdır. Dokunma, işitme, koklama ve tatma duyarlarından da öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmak adına faydalanmak önemlidir.

3.2. Müze ve Tarihsel Gelişimi

“Müze” kelimesi Grekçe “Mouseion” kelimesinden türemiş olup, Yunan mitolojisinde İlham Perileri’de denilen Musa isimli tanrıçalara adanmış tapınak ve Musa’lara ayrılan Atina’da ki tepe anlamına gelmektedir (Gerçek, 1999, s. 1). Tarihte sanat yapıtlarının ve nesnelere toplanıp bir araya getirilmesi ilk kez Paleolitik çağ mezarlarında ortaya çıkmaktadır. Sonrasında Mezopotamya ve Eski Mısır’da değerli eşyaların mezarlarda, tapınaklarda sergilendiği görülmektedir. İlk etapta dini amaçla bir araya getirilip sergilenen nesnelere sonrasında savaş ganimetleri olarak hükümdarların güç gösterisi nesnesine dönüşmüş ve halkın görebilecekleri noktalara konularak sergilenmişlerdir. Devletlerin önde gelen kişileri tarafından savaş ganimetleri olarak biriktirilen nesnelere, aslında farkında olunmadan koleksiyonculuğun başlamasına neden olmuşlardır. Zamanla zenginleşen bu koleksiyonlar müze fikriyle oluşturulmasalarda aslında ilkel müzelerin başlangıcı oldukları söylenebilir (Erdem, 1999, s. 19).

Müze fikrine yakın ilk olaylar, Mısır’da M.Ö. III. yüzyılın ortalarında, Ptolemaios I. Soter Philadelphos, Helenistik dönemin önemli kültür mekânlarından biri olan İskendiriye’deki sarayında, Museion-Musa’lar mabedi denilen bir müze kurmuştur. Burada dönemin önemli bilim adamlarının araştırma ve tartışmalar yaptığı, aynı zamanda bilimsel aletler ve sanat eserlerinin sergilendiği salonlar ve kütüphanelerin bulunduğu bilinmektedir. M.S. II. yüzyılda yaşamış Yunanlı yazar Pausanias’dan aktarıldığına göre; Atina’da Akropol’ün büyük tören kapısının sol tarafında bir binanın olduğu ve burada halka açık, resim koleksiyonlarının sergilendiği Pinakothek denilen resim galerisi bulunmaktadır (Gerçek, 1999, s. 1).

Rönesans döneminin getirmiş olduğu farklı bakış açılarıyla bilgiyi paylaşma konusunda gündeme gelmiştir. Bu bağlamda doktor ve din bilimci olan Paolo Giovio "Zamanın Tarihi" adında, çağın sanatçılarının resimlendirildiği biyografilerinin anlatıldığı birkaç ciltten oluşan kitabını yayınlamıştır. Ayrıca kopya ve orijinal portrelerden bir araya getirdiği koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu koleksiyonu Borgo Vico'da kendisine ait olan evde sergilemiştir. Sergilediği odayı 9 İlham Perisine ve Apollon'a ithaf etmesi ve bu salona "müze" adını vermesiyle 16. yüzyılın ortasında ilk kez müze ismi kullanılmıştır (Madran, 1999, s. 4).

Rönesans döneminde antik eserlerin yanı sıra çağdaş sanat eserleride toplanmaya başlanmış ve koleksiyon yapanlara zengin aileler, papalar ve kardinaller de katılmıştır. En bilindikler "Papa 2. Pius ve 4. Sixtus'tur. 4. Sixtus Poma'daki Kapitol koleksiyonunu 1471 yılında Capitolino Müzesi haline getirmiştir. Lorenzo de Medici (1469-1491) Floransa'da bir heykel bahçesi meydana getirmiştir. Papa 2. Julius (1503-1513) 1506 yılında Vatikan Köşkü'nde Vatikan heykel koleksiyonunu kurmuştur" (Gerçek, 1999, s. 4). 1500 yılında Roma'da Cesarini Müzesi, Piacenza'da 1546 yılında Palazzo Farnese Müzesi, Floransa'da 1581'de ise Uffizi Sarayı'nda Uffizi Galerisi açılmıştır.

1550'li yıllarda ülkeler arası seyahatlerin sıklaşması dolayısıyla insanlar arasında farklı bir ilgi alanı ortaya çıkmaya başlamıştır. "Acayıplikler Kabinesi" denilen mekânlarda egzotik meyveler ve çiçekler, fosiller, garip nesnelere, farklı kültürlerle ait eşyalar, seyyahlar tarafından Avrupa'ya taşınmış ve sergilenmiştir (Madran, 1999, s. 4-5). Biriktirilen koleksiyonların ilk kez müzeye dönüşmesi 1683'te İngiltere'de İngiliz koleksiyoncu olan Elias Ashmole koleksiyonu ile kurulan ve ilk bilim müzesi olan Ashmolean Müzesi, Oxford Üniversitesi bünyesinde açılmıştır. Bu müze halk müzesi olup dünyadaki en eski bilim müzesi olarak kabul edilmektedir. 1759'da ise Londra'da bitki, para, araç-gereç, yazılı kitap koleksiyonu olan İngiliz hekim Sir Henry Hans Sloane tüm koleksiyonunu İngiliz Parlemontosuna bağışlamasıyla British Müzesi açılmıştır (Şahin, 2007, s. 103).

Rönesans hümanistlerinin 15-18. yüzyıllar arasında Roma dönemi eserlerini incelemeleriyle, bu dönemin eserleri değerlendirilmiş ve böylece müzeciliğin kurumsallaşmasının temelleri atılmıştır (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 64). Ayrıca "C. F. Neichlius da 1727'de müzeciliğin el kitabı olarak nitelenen Museographia'yı kaleme almıştır. Modern anlamına yakın müze kurma düşüncesinin ise ilk defa 1746 yılında La Fund de Saint Yenne isimli bir Fransız yazarı tarafından ortaya atıldığı anlaşılmaktadır" (Şahin, 2007, s. 103)

Devlet yöneticileri sahip oldukları koleksiyonlarını sergilemek için sarayları halka açmış, böylece saraylar ilk müzelere dönüşmüş ve müze binaları olarak hizmet vermeye başlamıştır. Krallığın koleksiyonunu Napoleon 1793'te Paris'te Louvre Sarayı'nda sergilemiştir. Saray müze kavramına birçok örnek vermek mümkündür. Bunlar arasında; Londra'da Victoria ve Albert Müzesi ve National Gallery, Madrid'de Prado, St. Petersburg'da Hermitage, Floransa'da Uffizi yer almaktadır (Atagök, 1999, s.71).

19. yüzyılda müzeler en parlak dönemlerini geçirmiştir. O dönemde Osmanlı, Yunanistan, Hint ve Mısır gibi ülkelerden gelen antik eserler, Avrupa'daki müzelerin koleksiyonlarının zenginleşmesine neden olmuştur.

“Louvre Müzesi, 1793 yılında, Fransa'da, Avrupa'nın ilk müzesi olarak açılmıştır. Daha sonra, İngiltere'deki, Victoria ve Albert Müzesi, 1819'da Madrid Prado Müzesi, daha sonra Berlin, Hermitage ve Belvedere Müzeleri 1852 yılında hizmete girmiştir” (Kartal, 2007, s. 140). Amerika'da dünyanın en büyük müzelerinden biri olan Smithsonian Enstitüsü 1846 yılında kurulmuştur.

Rusya'da 1764 yılında inşa edilen St. Petersburg da Hermitage Müzesi II. Katherina tarafından kurulmuştur. 1769-1776 yıllarında Almanya'nın Kassel Kentinde ilk müze yapılarından biri olan Museum Friedericianum inşa edilmiştir. 1773 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk halk müzesi, Charleston'da Charleston Müzesi adıyla açılmıştır. Philadelphia'da 1785 yılında American Müzesi, New York'ta 1790 yılında Tammany Society Müzesi kurulmuştur. 1819 yılında Madrid'deki Prado Müzesi, 1823-1830 yılları arasında Berlin'deki Altes Müzesi inşa edilmiştir. Viyana'da 1865 yılında Avusturya Müzesi, 1866 yılında Palermo Müzesi, 1866-1889 yıllarında Atina'da Milli Müze, 1878 yılında Akropolis Müzesi, 1879 yılında Syrakuza Müzesi, 1879 yılında Kopenhag'da Glyptothek, 1874 yılında New York'da Amerikan Tabiat Tarihi Müzesi ve 1880-1906 yıllarında Metropolitan Müzesi kurulmuştur (Gerçek, 1999, s. 9).

Kraliyet koleksiyonlarının 18. yüzyıla birlikte modern müzelere dönüştüğü görülmektedir. "Müzeler Çağı" olarak anılan 19. yüzyıl süresince Avrupa'nın önde gelen kentlerinde müzeler kurulmaya başlanmıştır. Ulus öncesi dönemlerin nadire kabineleri ise bu müzelerin çekirdeğini oluşturmaktadır. New York'ta 1870' de Metropolitan ve Boston Güzel Sanatlar Müzesi, 1879'da Chicago Sanat Enstitüsü açılmıştır. Bu müzeleri New Haven, San Francisco, Pittsburgh, Detroit, Kansas City takip etmektedir (Artun, 2012, s. 120). Dünyada kurulan ilk çocuk müzesi 1899 yılında Brooklyn, ikincisi ise 1913 yılında

kurulan Boston Çocuk Müzesi'dir. Sonrasınca bu müzeleri 1925 yılında Indianapolis Çocuk Müzesi takip etmiştir.

Türkiye'de de 13. Yüzyılda Selçuklu Dönemi'nde koleksiyonculukla başlayan müzeciliğin ilk izlerine rastlanmaktadır. Selçukluların, günümüze kadar gelemeyen Eski Konya'nın bulunduğu höyüğü çevreleyen sur duvarlarının etrafına her döneme ait kabartmalı eserleri yerleştirmişlerdir. Ayrıca Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi'nde de Geç Hitit eserlerinin Kahramanmaraş Kalesi çevresinde biriktirildiği bilinmektedir (Yıldızturn, 2007, s. 29). Osmanlı döneminde de geçmiş dönemlerden kalmış eserler zarar görmemesi için depolarda saklanmıştır. İlk olarak, "1846 yılında Sultan Abdülmecid'in Tophanei Amire Müşiri Damad Ahmet Fethi Paşa tarafından eski silahların İstanbul'da Ayasofya Camii'nin arkasındaki Aya İrini kilisesinde Mecmua-i Esliha-i Atika ve Mecmua-i Asar-ı Atika adı altında toplanmasıyla ilk müze binası meydana getirilmiştir" (Şahin, 2007, s. 117).

1846 yılında ilk müzecilik hareketi Aya İrini Kilisesi'ndeki silah deposunun ziyarete açılmasıyla başlamaktadır. "İlk müzenin uzantısı bugün tarihi koleksiyonuyla Harbiye Askeri Müzesi"nde izlenebilir. Türkiye'de müzecilik tarihinin dönüm noktası günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzeleri adıyla var olan Müze-i Hümayun'dur. Bu müze Aya İrini'deki eski eser koleksiyonunun gelişmesi sonucu mekân ihtiyacından kaynaklanan ilk müze binasıdır" (Madran, 1999, s. 12).

1868'de Türkiye'ye gelen Fransız Albert Dumont Aya İrini Kilisesi'ne "Le Musee St. Irene" adını vermiştir. "Sadrazam Ali Paşa (1815-1871) daha sonra yeniden düzenlediği müzeye Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) adını vermiştir. Müze Müdürlüğü'ne 1869 yılında İrlandalı Edward Goold, 1872'de ise Alman Dr. P. A. Dethier getirilir" (Yıldızturn, 2007, s. 29). St. Iren kilisesinin eserlerin korunması için uygun fiziki şartlara sahip olmadığı için, arkeolojik eserler Çinili Köşk'e getirilmiştir. Böylece askeri müze ile Arkeoloji Müzesi birbirinden ayrılmıştır. Dr. Dethier'in ölümünden sonra müze müdürlüğüne, Osman Hamdi Bey getirilmiştir. Bu tarihten itibaren Türk müzeciliği için yeni bir dönem başlamıştır. Osman Hamdi Bey, Dr. Dethier tarafından hazırlanan Asar-ı Atika Nizamnamesini günün şartlarına göre yeniden düzenleyerek yeni bir nizamname hazırlamıştır (Önder, 1972, s. 47). "Osman Hamdi Bey'in eski eser konusunda ağırlığını koymasıyla yeni Asar-ı Atika Nizamnamesi 1884'de yürürlüğe girmiş ve 1973 yılına kadar da geçerliliğini korumuştur" (Erdem, 1999, s. 53). 1884 yılında hazırlanan yeni Nizamname ile eski eserlerin yurt dışına çıkarılması yasaklanmıştır. "Asar-ı Atika

Nizamnamesi'nden sonra önemli olan ve dikkate alınması gereken bir nizamnamede, Halil Edhem Bey zamanında yürürlüğe konulan 31 Temmuz 1912 tarihli "Muhafaza-i Abidat Hakkında Nizamname" yani, Anıtların Korunması Hakkında Tüzük'tür" (Gerçek, 1999, s. 132). Bu tüzüğün amacı, taşınmaz kültür varlıklarının korunmalarını ve ilkelerini yasal hükümlere bağlamaktır. Osman Hamdi Bey, 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi sonrasında, bugünkü adıyla Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği olan ve müze personelinin görev ve sorumlulukları, müzenin işleyisi, müze hizmetlerinin kütüphane ile birlikte altı seksiyonda yürütülmesini kesinleştirdiği "13 Mayıs 1889 tarihli Müze Nizamname-i Dahilisi'ni yürürlüğe koydurarak, müzeyi tam bir yasal kurum olarak resmen kabul ettirmiştir" (Gerçek, 1999, s. 128).

Türkiye'de gerçek anlamda müzeciliğin 1881 yılında, Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğüyle başladığı söylenebilir. Ülkenin dört bir yanında arkeolojik kazılarda bulunan eserler İstanbul'a getirilmiştir. O kadar çok eser İstanbul'da toplanmıştır ki yer sıkıntısı başlamıştır. Bu nedenle Çinili Köşk yetersiz gelmiş, Köşk'ün karşısında yer alan bugün Arkeoloji Müzesi olarak bilinen yeni müze binası yaptırılmış ve 1891'de ziyarete açılmıştır. Suriye, Filistin, Mezopotamya ve Anadolu'dan gelen eserler burada sergilenmiş ve bir süre sonra bu müze binasında da yer sıkıntısı yaşanmıştır. Bu nedenle ek bölümler eklenerek bina büyütülmüş ve Eski Şark Eserleri bölümü müzeye eklenmiştir. Müze-i Hümayun'un şubeleri Anadolu'nun birçok şehrinde açılmıştır (Demir, 2001, s. 13). Osman Hamdi Bey tarafından Mimar Valaury'ye çizdirilen Türkiye'nin ilk müze binası Müze-i Hümayun, daha sonraları Asar-ı Atika Müzesi, Cumhuriyet'ten sonra da İstanbul Arkeoloji Müzesi adını almıştır (Şahin, 2007, s. 117). Askeri Müze ve Müze-i Hümayun sonrasında 1895 yılında Bahriye Müzesi açılmıştır.

"Osman Hamdi Bey'in 1910 yılında ölümünden sonra yerine kardeşi Halil Edhem Bey getirilmiştir. Halil Edhem Bey özellikle Anadolu müzelerinin gelişmesine katkıda bulunmuş, Türk İslam Eserleri (1914), İstanbul Şark Eserleri Müzesi (1925) onun zamanında kurulmuştur" (Yıldızdoğan, 2007, s. 29).

Cumhuriyetin ilânından sonra Türk müzeciliği Atatürk'ün çabalarıyla hızla gelişmeye devam etmiştir. Atatürk'ün isteği doğrultusunda yeni müzeler açılmış arkeolojik kazılara büyük önem verilmiştir (Erdem, 1999, s. 67). Ayrıca arkeoloji öğrenimi görmeleri için Avrupa'ya öğrencilerin gönderilmesi sağlanmıştır. Maddi yetersizlik nedeniyle Anadolu'nun birçok kentindeki cami, han, kilise gibi anıtsal binalar onarılarak müze

binalarına dönüştürülmüştür. Konya'daki Mevlana Dergâhı ve Topkapı Sarayı'da 1927 yılında içindeki eşyalarla müzeye dönüştürülmüş ve ziyarete açılmıştır. Evkaf-ı İslamiye Müzesi, "Türk ve İslam Eserleri Müzesi" olarak yeniden düzenlenmiştir. 1930 yılında ülkenin ilk müze binası olarak tasarlanan Ankara Etnografya Müzesi ziyarete açılmıştır (Kartal, 2007, s. 141-142).

1934 yılında Ayasofya da anıt-müze olarak Türk müzeleri arasına katılmıştır. Dolmabahçe Sarayı'nın veliaht sultan bölümü Atatürk tarafından 1937'de Resim ve Heykel Müzesine dönüştürülmüştür. Atatürk'ün Ankara'da bir Eti Müzesi kurulması isteği doğrultusunda 1936-1968 yıllarında Kurşunlu Han ile Mahmud Paşa Bedesteni onarılarak bugünkü Anadolu Medeniyetleri Müzesi kurulmuştur. Müze, "Alacahöyük, Mahmatlar, Hasanoğlan, Horoztepe, Emirdağ, Kültepe, Alishar Höyük, Boğazköy, Beycesultan, Gordion, Patnos, Varto, Adilce-vaz, Toprakkale, Pazarlı, Ankara, Sinop, ve Bolu'dan çıkarılan eserlerle" (Erdem, 1999, s. 77) zengin bir koleksiyona sahip olmuştur. 1923'de kurulan İzmir Müzesi 1927'de ziyarete açılmıştır. 1923 Yılında Ankara, Adana, Antalya ve Bursa Arkeoloji Müzeleri, 1924'de Topkapı Sarayı Müzesi ziyarete açılmış, sonrasında bu müzeleri 1926 Tokat Müzesi, 1927 Sivas Müzesi, 1928 Amasya Müzesi, 1929 Kayseri Müzesi, 1930 Afyon Müzesi, 1932 Çanakkale Müzesi ve İtfaiye Müzesi ve 1934 Bergama Müzesi takip etmiştir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 75).

"1926 yılında Uluslararası Müzeler Dairesi, 1947 yılında ise Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) kurulmuştur. Bu konsey hem Türkiye'de, hem de diğer ülkelerde yaptığı çalışmalar ve toplantılarda çağdaş müzeciliğin temellerini atmaya çalışmıştır" (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 66). ICOM, dünya üzerinde insanlığın sahip olduğu tüm kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için çalışan uluslararası bir kurumdur.

Türkiye'de çağdaş müzecilik anlayışı, 1980 yılında ilk özel müzemiz olan Sadberk Hanım Müzesi'nin kurulmasıyla başlamaktadır. Sonraki yıllarda Burhan Doğançay'ın eserleri ile tır içinde ilk gezici galeri örneği görülmüştür. Yurtdışına gönderilmiş ilk Osmanlı eserleri olan Kanuni Sultan Süleyman'a ait değerli eserlerden oluşturulmuş Muhteşem Süleyman Sergisi'ni Esin Atıl yurt dışına taşımıştır (M. Erbay, 2014, s. 69).

Son yıllarda Türkiye'de hem koleksiyonlarına hem de bağlı oldukları kurumlara göre farklı müze türleri açılmaya başlanmıştır. Havacılık Müzesi (İstanbul), Bodrum Su Altı Müzesi, Sağlık Müzesi (Edirne), Karikatür Müzesi (İstanbul), Sabancı Müzesi (İstanbul), Cahit Sıtkı Tarancı Kültür Müzesi (Diyarbakır), Rahmi Koç Sanayi Müzesi (İstanbul), Oyuncak

Müzesi (Ankara), İstanbul Modern Müzesi (İstanbul) bu tür müzelere örnek verilebilir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 84).

Gelişen toplumla birlikte “Müze insanlara kültürel mirası tanıtmada anlamında eğitimin, vakit değerlendirme anlamında eğlenmenin, ilham verme anlamında sanatın, bilgi verme anlamında bilimin bir parçasıdır” (Atasoy, 2010, s. 43). İkinci dünya savaşı sonrası dünyada refah seviyesinin artması ve barış ortamının sağlanması boş vakit geçirme endüstrisi diyebileceğimiz yeni bir tüketim alanı doğurmuştur. Müzeler günümüzde sadece eserlerin korunup saklandığı, insanların ziyaret etmeyi tercih etmediği soğuk mekânlar olmaktan çıkmış, kafelerin, dükkânların, eğitim gezilerinin, söyleşilerin, müzik dinletilerinin olduğu mekânlara dönüşerek endüstrideki yerlerini almışlardır (Pulhan, 2007, s. 157).

Müzeler tiyatro, konser, film gösterimleri, seminerlerin düzenlendiği bilim ve sanat merkezleri olmasının yanı sıra sosyal sorumluluk projelerine ev sahipliği yapan, okul öncesinden, okul çağına, üniversite gruplarından engelli bireylere, ailelere, mahkûmlara, alzheimer ve süreli hastalığı olanlara hatta yaşlılara kadar çok geniş bir yelpazede ziyaretçi kitlesine hitap eden çok yönlü hizmetleri olan kurumlar haline gelmiştir.

Müzelerin artık toplama ve koruma gibi işlevleri ön planda değildir. İşlevlerindeki bu değişiklikler müze tanımlarına da yansımaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (1990) Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği’ne göre müze, “kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi kuruluştur” (s. 1).

Uluslararası Müzeler Konseyi’nin tanımına (1974) göre “müze, insanoğlunun ve çevresinin kesin kanıtlarını, eğitim, çalışma ve insanlığın estetik hazzı için toplayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, halka açık, toplumun ve toplumun gelişiminin hizmetinde olan kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kuruluştur.”

Vardar (1997) müzeyi; belirlediği içerik ve program çerçevesinde barındırdığı ve barındıracağı varlıkları, kişiye zevk vermek, bilgi ve bilinç kazandırmak, eğitmek, duyarlılık ve heves aşılama amacıyla inceleyen; içeriklerini açıklayan; araştıran; gelecek kuşaklara aktaran ve onları sergileyip, tanıtan; kar, kazanç beklentisi olmayan; kültürel, tarihsel zenginliği motive eden; bilimsel ve kültürel, devamlı kuruluş (s.19) olarak tanımlamaktadır.

Çağdaş müzeler bireyin ve toplumun gelişmesini temel alan birimlerdir. Bu yeni yaklaşım, Nesneye "dokunma", keşif gezileri, gezici müze uygulaması, ödünç verme sistemi, bilim kampları, sergilerin düzenlenmesine ziyaretçiyi de dâhil etme, aile gezileri düzenleme gibi

yeni tekniklerde getirmiştir. Bütün bu yeni tekniklerin temelinde yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrenme bulunmaktadır (Onur, 2009, s. 13-14). Artık müzeler, türlerindeki ve sunduğu hizmetlerindeki çeşitlilik ile çağımız insanının hayatında yaratıcılığı kolaylaştıran, eğlendirirken öğreten, dikkat çekici, hoş vakit geçirilen mekânlar olarak önemli bir yer edinmiştir.

3.2.1. Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru öğretim metodolojilerindeki ve eğitim olanaklarındaki değişiklikler, müze-okul arasındaki ilişkilerin gelişmesine neden olmuştur. 1870 yılında İlköğretim Yasası ile bütün çocuklar için eğitimin önemli ve gerekli olduğu vurgulanmış, sonrasında ülke genelinde bir okul kurulları sistemi kurularak, öğretim yöntemleri ve müfredat inceleme ve tartışmaya açılarak gündem konusu olmuştur (Hooper-Greenhill, 1999, s. 43). Gelişen ve değişen toplumlarla birlikte eğitim konusu farklı bir boyut kazanmış bu sayede müzelerin toplama, koruma, sergileme ve belgeleme işlevlerinin arka planda kaldığı eğitim işlevinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Müze eğitimi genel olarak, hem kendi kültürünü hem de farklı kültürleri tanıyıp, aralarındaki ortak yönleri ve farklılıkları anlama, hoşgörü oluşturma, kültürlerarası anlayışı sağlama, kültürel varlıkların ve çevrenin korunması için gerekli bilinci oluşturan, okullardaki eğitimin kalitesini yükseltip, temel ihtiyaçlar doğrultusunda farklı cinsiyet, yaş ve kültürden ziyaretçilerin entelektüel bir yaklaşımla müze koleksiyonlarına erişimini sağlayan, yaşam boyu devam eden ve ulusal eğitime de uyum sağlayan bir süreçtir (Karadeniz, 2014, s. 177).

Müzelerdeki eğitim programlarının genel amacı, farklı izleyici gruplarının müzenin sahip olduğu yüksek öğrenme potansiyeline ulaşmalarını sağlamaktır. Temelinde müze eğitimi, müzenin sahip olduğu koleksiyon ve müze izleyicisi aralarında iletişim kurma, farklı gruplara ait müze izleyicilerinin müze koleksiyonuna erişim sağlayıp onlardan kendi yaşantılarıyla ilgili anlam çıkarmalarını ve bu sayede müzelerden öğrenmelerini sağlamaktır. Müze eğitimi kültürü eğitim, toplum yaşamı ve müzecilik alanındaki değişimlerden etkilenecek uzun bir zaman zarfında gelişmiştir. Müzelerde eğitim, farklı dönemlerde farklı anlam ve roller üstlenmiştir (Akmehmet, 2014, s. 155-157).

Bir dönem sadece çocuklara yönelik olan müzede eğitim zamanla büyük yaş gruplarına, yaşlılara, kurum çalışanlarına, engel gruplarına gibi farklı kesimden insanlara hitap etmeye başlamıştır.

Dünyada ve Türkiye’de müzede eğitimin tarihsel gelişiminden bahsetmeden önce müzede eğitim yaklaşımını temele alan yapısalcı yaklaşımı incelemek gerekmektedir.

Birçok araştırmacı ve müze uzmanının çalışmalarına dayanarak çocukların müzelerde nasıl öğrendiklerine yönelik bir kavram gelişmiştir. Çocuklar sadece sergi bileşenlerinden etkilenerek öğrenmemektedir. Ayrıca müze deneyimleri sırasında yetişkin öğreticiler sayesinde de öğrenmenin gerçekleştiği anlaşılmıştır. Müzelerin ve diğer gayri resmi öğrenme ortamlarında öğrenmenin nasıl gerçekleştiği konusundaki anlayışımızın merkezinde çeşitli teoriler vardır: Jean Piaget, genellikle bireylerin deneyimlerine dayanarak yeni bilgileri yapılandırdığını öne süren konstrüktivizmin babası olarak kabul edilir. Bu teori, öğrenenlerin yeni deneyimleri, dünyanın nasıl işlediğine dair hali hazırda var olan bilgi çerçevelerine asimile ettiğini; ve dünya hakkındaki anlayışlarını mevcut bilgiyle çelişen deneyimlere dayanarak yeniden konumlandırmasıdır (Porter & Cohen, 2012, s. 7). Piaget’ye göre bir nesneyi bilmek onun üzerinde eylemde bulunmaktır. Piaget’nin gelişim ve öğrenme kuramı eğitimin birçok alanı gibi müze eğitimini de etkilemiştir. Piaget’nin öğrenme modelini müze eğitimcileri kullanarak başta çocuklar olmak üzere ziyaretçilere bilişsel öğrenme potansiyelini en üst seviyede gerçekleştirme yolunu açmaktadırlar. Müze eğitimi programlarında ziyaretçinin etkileşimi üzerinde önemle durulmalıdır. Müze eğitimcisi ziyaretçinin dil gelişimi düzeyini bilerek bu dil ve olgunluk düzeyiyle uyumlu olacak deneyimler düzenlemelidir ancak bu şekilde ziyaretçi bir nesneye ya da olaya karşı öğrenmesini gerçekleştirebilir. Müze eğitimcisinin görevi müzede olan nesnelere ile ziyaretçilerin üst düzeyde etkileşime girmelerini sağlayacak ortamlar düzenlemektir. Müze eğitimi açısından Piaget’nin zekâ gelişimine ilişkin evre kuramı da önemli bir yere sahiptir. Müze eğitimcisi tarafından planlanan etkinliklerin çeşitli öğrenme evrelerine dayanarak yapılması gerekir. Bu nedenle eğitimci gelişim evrelerini, bunlara ilişkin yaşları ve özellikleri önceden bilmek zorundadır (Onur, 2012, s. 294-295). Piaget, bilişsel büyümenin aktif öğrenme yoluyla gerçekleştiğini ve sanat, drama, yaratıcı hareket ve müziğe katılımın soyut düşünmeyi daha da teşvik ettiğini belirtmiştir (Sternberg, 1989, s. 158).

Maria Montessori'nin yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı, kalıcı ve etkin öğrenme teorisi de müzelerdeki eğitimi derinden etkilemiştir. Montessori, çocukları çevreye karşı yaratıcı ve bağımsız bir şekilde hareket etmeye teşvik etmek için çeşitli materyaller ve faaliyetler geliştirmiştir. Faaliyetlere yoğunlaşmanın, entelektüel gelişimin önemli bir gereği olduğuna inanmıştır. Felsefesi, çocuğun oto-eğitim ve kendi kendini inşa etmesine dayanmaktadır. Burada yetişkinin rolü, çocuğun içsel doğası ve iradesine müdahale etmeden doğru andaki (çocuğun gelişim evresine göre) yeni materyalleri tanıtabilen duyarlı bir gözlemci olmaktır (Stuart, 2000, s. 58).

Gardner'in "Çoklu Zeka" kuramı da müzelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. "Gardner'in görüşleri hem formal hem informal eğitim ortamlarında etkili olmuştur. Örneğin Washington'daki Smithsonian Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi'nin kurduğu "Dokunmak Tarih Odası" çoklu zekâ kuramına dayanmaktadır. Çoklu zekâ kuramı müzede öğrenme araştırmalarında da kullanılmaktadır" (Onur, 2012, s. 340). Müzelerin, farklı zekâ türlerine yönelik gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri sayesinde engelli veya engelsiz tüm ziyaretçilere hitap etmesi sağlanmaktadır.

John Dewey'in öğrenmenin sosyal ve etkileşimli bir süreç olduğunu iddia etmesi müze eğitimini uzun süre etkilemiştir. Ailelerin ve müze personelinin bir çocuğun öğrenme deneyiminde oynadığı önemli rolü vurgulamaktadır. Dewey, müzelerin sergiler ve eğitim hakkında düşünüş tarzını değiştiren "uygulamalı (hands-on)" öğrenmenin en ünlü savunucularından biri olmuştur (Porter & Cohen, 2012, s.7). John Dewey'nin "yaparak öğrenme" anlayışı, müze ziyaretçisinin sanat eserlerine yönelik zihinsel, fiziksel ve duygusal tepkilerini içeren öğretim tekniklerini de güçlendirir (Sternberg, 1989, s. 159).

Sosyokültürel açıdan öğrenme deneyimini incelerken akla gelen ilk kuramcı Vygotsky'dir. Vygotsky de Piaget gibi öğrenmenin gelişimsel olduğuna inanmış ve toplumsal etkileşim üzerinde yoğunlaşmıştır. Piaget'den farklı olarak Vygotsky "yakınsak gelişim alanı" terimini kullanmıştır. Bu terime göre bir kişinin kendisinden daha bilgili bir partner aracılığıyla erişebileceği bir zihinsel alan bulunmaktadır. Vygotsky'ye göre, daha bilgili partner kültürel olarak düzenlenmiş etkinlikler hakkında fazlaca fikir sahibi olduğu için acemi kişilerden daha beceriklidir (Onur, 2012, s. 176-177).

'Sosyal biliş', çocuğun neyi, nasıl düşüneceğini öğreten bir toplum olduğuna inanır. Çocuklar, özellikle yetişkinlerle birlikte, başkalarıyla olan problemleri çözerek öğrenirler ve okullar, müzeler düşünmeyi değiştirmek için özel olarak tasarlanmış bir sosyal ortam

olarak görülebilir. 'Yapısalcılık', öğrenenlerin kendileri veya başkaları ile kendileri için bilgi üretmelerini önerir. Müzeler, insanların kendi çevreleriyle etkileşimde bulunmaları ve kendi dünyalarını kurmaları için doğal fırsatlar sunan mekanlardır (Ambrose & Paine, 2012, s. 61).

Jerome Bruner, uygun bilişsel büyümenin gerçekleşmesi için çocukların çeşitli uyaranlarla dolu bir ortamda öğrenmelerinin gerçekleşmesi gerektiğine inanmaktadır. Bahsedilen bu ortamlar, sanatla ilgili oyunlara katılma, problem çözme amacına özgü bilişsel, duyuşsal ve fiziksel becerileri geliştiren çeşitli öğrenme deneyimleri veya uyaranları içermektedir. Jerome Bruner ayrıca, oyun oynayan çocukların daha büyük problem çözme yeteneklerine sahip olduklarını ifade etmiştir (Sternberg, 1989, s. 158). Müzeler, sahip oldukları zengin koleksiyonlar sayesinde çocukların eğlenerek öğrenebildiği, bilişsel, fiziksel ve sosyal iletişimlerini geliştiren mekanlardır.

George Hein müzedeki öğrenmeyi, "yapısalcı (konstrüktivist) bir öğrenme süreci olarak tanımlamıştır. Kendi deneyimlerimize ve bilgi birikimimize göre kendi kişisel anlamlarımızı oluştururuz (Clutterbuck, 2008, s. 74). Konstrüktivist Müze, hem ziyaretçi etkileşimleri hem de bilgi işlemek için mümkün olan maksimum yöntemleri kullanarak öğrenim fırsatları sağlamaktadır (Hein, 1998, s. 165).

Yapısalcılık eğitime ve öğretmeye getirdiği bu yeni yaklaşımla yeni uygulamalara da imkân sağlar. Artık öğrenenler edilgen bir şekilde bilgiyi beklemektense etkin olarak öğrenme sürecine katılarak, kendi bilgilerini oluştururlar. Yapısalcılık yaklaşımına göre öğrenmenin öz farkındalığı ve özerkliği desteklenip geliştirilmelidir. Yapısalcılık, bugün hem bilgi felsefesini hem de eğitim-öğrenme kavramlarını açıklayan bir kuramdır. Bu yaklaşım doğal öğrenme ortamlarında da uygulanmaktadır. Müzeler de bu ortamlardan biridir. Yapısalcılık kuramına baktığımızda, tek doğru cevap, tek yönlü ve bakış açılı öğrenme yerine, çok yönlü bir bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir (Artar, 2010, s. 59-60).

3.2.1.1. Dünyada Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Müzeler kuruluş yıllarından itibaren eğitim işlevleri açısından gündemde olmuştur. Eğitim amacıyla kurulmaya başlamaları ise Fransa'daki Aydınlanma hareketiyle toplum yapısındaki değişim ve 1789 Fransız Devrimi'nin sonrasında müzelerin halka açılması ve Endüstri Devrimi'nin etkisiyle de hızlı bir şekilde gelişmesiyle olmuştur. Milliyetçilik

fikrini yaymak amacıyla, toplu bir şekilde halk eğitimi aracı olarak değerlendirilen, Louvre Müzesi yeniden düzenlenerek 1793'te ilk halk müzesi olarak açılmıştır. 19. yüzyılda, Endüstri Devrimi'nin etkisiyle şehirlere göçün artması ve sonrasında endüstri ve bilimle şekillenen toplum yaşamı, özellikle Amerika ve Avrupa'da müzelerin eğitim görevinin gelişmesinde etkili olmuştur. Sonrasında sanayi ve teknolojideki bu değişimleri sergilemek, halkı eğlendirmek ve bilgilendirmek için ilgi çekici sergiler açılmış, konferanslar, okul grupları için özel programlar, öğretici sergiler düzenlenmiştir (Akmehmet, 2014, s. 155-156).

Müze-okul işbirliği ile müzelere gelemeyen okullara ya da kurumlara müzeler "ödünç verme" hizmeti başlatmıştır. Ödünç verilen koleksiyon parçaları okullarda kullanıldıktan sonra tekrar müzeye geri getirilmektedir. Bu sayede müzeler toplumun her kesiminden insana ulaşmayı başarmıştır. "İlk ödünç verme hizmeti Henry Higgins tarafından 1884'de Liverpool'da gerçekleştirilmiştir. Higgins birkaç yerel toplulukta görev yapmıştır, eski bir okul müfettişidir ve 1889'da Müzeler Birliği'nin ilk başkanı olarak seçilmiştir" (Hooper-Greenhill, 1999, s. 47).

Avrupa'da, Hollanda The Hague'da Eğitim Müzesi 1904'te kurulmuştur. Hollanda müzelerinin yanı sıra geniş bir kitleye hizmet eden müzenin amacı, okullara faydalı bir müze olmaktır. Müze, uluslararası tanınmış eğitimci Jan Ligthardt'ın da dâhil olduğu küçük bir grup tarafından oluşturulmuştur. Daha sonra eğitim ve öğretim için "Eğitim Müzesi" olarak adlandırılan kurum öğrenci ve öğretmenlere yol gösterici ve Hollanda'da eğitim müzesi çalışmalarının öncüsü olmuştur. Birçok saygın ödülü olan fizikçi ve öğretmen Frank Oppenheimer (1912-1985) tarafından tasarlanan Exploratorium, 1969 yılında San Francisco, Amerika Birleşik Devletleri'nde açılmıştır. En ünlü ve etkili hands-on bilim merkezlerinden biridir. Exploratorium, modern hands-on bilim merkezlerinin öncüsü olarak kabul edilebilir. İnteraktif / uygulamalı sergiler Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, gibi birçok ülkede son derece popüler olmuştur. İngiltere, Hindistan ve Avustralya gibi bir dizi müze, Exploratorium yaklaşımından etkilenmiştir (Stuart, 2000, s. 34-44). Exploratorium, ziyaretçilerin bilimsel süreçlerle ilgili bilgilendirip, bilim faaliyetlerine eşlik edebilecekleri bilimle sanatı birleştiren kurumlardır.

"On dokuzuncu yüzyıl boyunca, müzenin başlıca görevi eğitim oldu. İdeal müze, 'ileri düzeyde kendi kendini eğitme okulu ve öğretmenlerin' yardım etmek için doğal olarak gidecekleri" bir yer olarak görülüyordu" (Hooper-Greenhill, 1999, s. 43). Avustralya'da

müzeler açısından önemli bir değişim olarak 1974'te işadını Peter Pigott'un başkanlığında "Müzeler ve Ulusal Koleksiyonlar Üzerine Araştırma Komisyonu" kurulması kabul edilmiştir. 1975'te çıkan Pigott Raporu müzelerle ilgili devletin önemli bir belgesi olmuştur. Raporda müzelerin amaçları dört başlıkta ele alınmıştır: Müzeler, sergilerini dikkatli biçimde ve cesurca düzenlemeli ve sınıflamalıdır. Merak uyandırmalı ve merakı tatmin etmelidir. İnformal ve formal eğitim yapmalıdır son olarak ise bilginin sınırlarını genişletmelidir şeklinde dört madde olarak yayımlanmıştır (Onur, 2014, s. 35)

Müzelerde sergilere dokunma uygulamaları 1976'da Tate Galeri'nin düzenlediği, 'Körler için Heykel' adlı bir sergi ile gündeme gelmiştir. Bazıları koleksiyonlardan olan ve bazıları özel olarak yapılmış eserlerden oluşan bu heykel sergisi etkili olduğunu kanıtlamıştır. 1980'ler süresince yapılan sergilerde özellikle heykellere dokunma uygulaması kullanılmaya başlanmıştır (Hooper-Greenhill, 1999, s. 153).

1913 yılında İngiliz Birliği Birmingham toplantısında, "Eğitim Açısından Müzeler" raporunda müzelerin eğitim rolü ön plana çıkmıştır. Üç ana başlık olarak: Sergilerde nesnelerin bilgi verecek şekilde seçilip düzenlenmesi ve yine bilgi verecek şekilde etiketlerin yazılması; ödünç verilen koleksiyon nesnelerinin bakımının yapılması, müzelerde derslerin yapılması ve müzelerin okullarla çalışması; yetişkinler için özel gösteri ve konferansların düzenlenmesidir. 1963 yılında yayımlanan Rosse Raporu'nda ise müzelerin eğitim görevi ağırlıklı olarak vurgulanmıyordu. Raporun büyük bölümü, farklı koleksiyon çeşitleriyle ilişkili müze uzmanlığı konularını içermektedir (Hooper-Greenhill, 1999, s. 51-75). Birleşik Krallık'ta müze eğitimi ve geliştirilme yolları ile ilgili tartışmalar sonucunda, Eğitim Bakanlığı 1931'de bir genelge yayınlarak, kamu müzeleri ile halkın eğitimi ve müze - okul - öğretmen arasındaki işbirliğinin artmasını desteklemiştir (Studart, 2000, s. 32).

1950'lerde ise eğitim bilimleri alanındaki gelişmelerle, öğrencinin araştırma yoluyla kendisinin keşfettiği bilgileri analiz ve sentez yaparak öğrenmesinin daha etkili bir yöntem olduğunun ortaya çıkmasıyla, müzelerin, laboratuvarların ve kütüphanelerin kullanılması ağırlık kazanmıştır. UNESCO 1952, 1954, 1958, 1960 yıllarında seminerler düzenleyerek müzelerin eğitimdeki rolünü vurgulamaya çalışmıştır (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 66-67).

20. yüzyılının sonlarına doğru müze eğitiminde farklı bir anlayış ortaya çıkmıştır. 1950'lere kadar müzelerde okul gruplarına ve çocuklara yönelik eğitim çalışmaları

yapılırken, 1950'lerden sonra ayrıca yetişkinlere yönelik eğitim çalışmalarının da yapıldığı görülmektedir. Endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçişin etkisiyle bilginin değerinin farkına varılmış ve müzelerde bilginin kaynağı olan kurumlar olarak ön plana çıkmıştır. 1950 sonrasında, öğrenmenin formal eğitim kurumlarıyla sınırlı kalmayıp yaşam boyu çevresel faktörlerin etkisiyle devam ettiği fikrine dayanan “yaşam boyu öğrenme kavramının” önem kazanmasıyla halkın müzelere verdiği değer artmıştır. 1960 sonrasında Amerika ve Avrupa’da çeşitli raporlarla müzelerin eğitim rolü vurgulanmıştır. 1970 sonrasında müzecilikte, nesne merkezli, koleksiyonların toplanmasına ve bilgi aktarımına dayanan anlayıştan, mevcut koleksiyonların yorumlanıp izleyiciye aktarılmasına dayanan izleyici merkezli bir anlayışa geçiş olmuştur. Müzelerin eğitim rolü de fazlasıyla ön plana çıkmıştır. 1980 sonrasında ise müzelerdeki eğitimde kullanılmak üzere farklı yaş gruplarına farklı öğretim yöntemleri geliştirme fikri ağırlık kazanmıştır. 1990 sonrasında dünyada müze eğitimi özel bir eğitim ve uzmanlık gerektiren bir alan olmuştur. Böylece müzelerin eğitim birimlerinde alanında uzman olan kişiler görevlendirilmiştir. Buna bağlı olarak müze eğitimi uzmanlarının yetiştirilmesi için üniversitelerde müzecilik ve müze eğitimi bölümleri açılmıştır. 21. yüzyılda müzelerdeki eğitimi, iletişim teknolojisi ve araçlardaki gelişimin etkilediği görülmektedir. Müzelerde teknolojinin olanaklarını kullanarak eğitsel, eğlenceli ve etkileşimli sergiler düzenlemekte ayrıca sosyal medya araçlarını da kullanarak müzenin eğitim olanakları erişilebilir kılınmaktadır. Müzeler günümüzde kurum ve kuruluşlarla işbirliği gerçekleştirmekte ve izleyici merkezli anlayışa göre çalışmalarını yürütmektedir (Akmehmet, 2014, s. 156-157).

Büyük ulusal müzelerin, bağımsız müzelerin ve taşra müzelerinin çoğunun 1990'ların başında uzman ve deneyimli personelden oluşan yerleşik müze eğitim bölümleri bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise ulusal müzelerde eğitim açısından rehber konuşmacıların kullanımı ilgisini yitirmeye başlamış, fakat müzelerin çoğunun rehber konuşmacıların yerini alacak eğitim görevlilerini ataması 1970'lerin başını bulmuştur (Hooper-Greenhill, 1999, s. 81). Müze eğitimi kavramının gün geçtikçe gelişmesiyle birlikte farklı yaş ve gruplara hizmet verecek alanında uzman eğitim personellerinin sayısı artmaya başlamıştır.

1960 ve 1970'lerde özel gereksinimli bireylere yönelik müze hizmetlerine gereksinim artmaya başlamıştır. 1975 yılında ise, farklı engel gruplarının öğrenme güçlükleri ve olasılıklarının saptandığı, bu kişilere yönelik ulusal ve yerel örgütlerin çalışmaları ve binalarda yapılması gereken fiziki düzenlemelerin tartışıldığı bir konferans düzenlenmiştir.

Bu konferans Leicester Üniversitesi Müze Çalışmaları ve Yetişkin Eğitimi Bölümleri ile Müze Eğitim Servisi Grubu ortak çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir (Sorrell'dan aktaran Hooper-Greenhill, 1999, s. 152).

İngiltere'de "Büyük Yerel Yönetim Müzeleri Grubu" 1999 yılında müzelerin toplumsal kabul rolünü araştırarak bir rapor yayımlamıştır. Bu rapora göre, müzenin üç farklı etkisi bulunur: Topluluğun güçlenmesi, kabul edici toplulukların temsil edilmesi, bireysel gelişim. Müzelerin birçok projesinin kişisel gelişme açısından dışlanma riski altındaki bireylerin hayatında önemli değişimlere neden olduğu görülmektedir. Büyük Yerel Yönetim Müzeleri Grubu raporu toplumsal dışlanmaya karşı müzelerin çabasını dört başlıkta ele almıştır: Yaşam boyu öğrenmeyi ve eğitimde başarılı olmayı desteklemek, işsizliği önlemek, suçu önlemek ve sağlıklı topluluklar oluşturmak (Onur, 2014, s. 149-152)

Çocuk müzelerinin ortaya çıkması 20. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Müzelerde yaparak yaşayarak öğrenme anlayışıyla, Maria Montessori, John Dewey ve Jean Piaget'nin kalıcı ve etkin öğrenme teorileri okul dışı öğrenme ortamlarının oluşturulmasına yol açmış bu sayede eğitime verilen değer artmıştır (Karadeniz, 2010b, s. 170). 1899 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk çocuk müzesi olan Brooklyn Çocuk Müzesi kurulmuş hemen sonrasında müzenin öğretim programlarından ve sergisinden etkilenerek 1901'de Smithsonian Enstitüsü'nde bir keşif odası açılmıştır. Doğadan numunelerin ve canlı hayvanların bulunduğu keşif odalarında, ziyaretçilerin bu örneklerle dokunmasıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde müzecilikteki çağdaş çalışmaların habercisi olmuştur (Karadeniz, 2013, s. 226).

3.2.1.2. Türkiye'de Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de müze eğitimi alanında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atılan ilk adımları şöyle sıralayabiliriz: "Müzeler haftasındaki faaliyetler (1923-30); 1980 sonrası – 1990'lı yıllardan itibaren okul müzelerinin kurulması; 1992'den itibaren Cumhuriyet Müzeleri kurulması, eğitimle ilişkili olarak ele alınması; Atatürk Eğitim Müzelerinin kurulması; Ders programlarında özellikle 1996-98 yıllarında müzede eğitime yer verilmesi; Öğretmenler için müze ve eğitim seminerleridir" (Paykoç, 2002, s. 51). Darülmüallimin'e müdür olarak atanan Satı Bey, ülkedeki müzelerin genel müzeler olduğunu çeşitli müzelerin kurulması gerektiğini dile getirerek "Talim ve Terbiye Müzesi " veya "Maarif

Müzesi"nin de kurulmasını önerir. Avrupa ülkelerinde eğitim öğretim araçları ve yöntemi olarak müzelerin kullanıldığını belirterek, müzelerdeki uygulamalardan örnekler vererek okul müzelerinin kapsam ve kuruluşunu ayrıntılı olarak belirlemiştir. Satı Bey'in önerilerinin kabul edildiği 1923 tarihli I. Heyeti İlmîye kararları doğrultusunda ilk okul müzesi 1 Mart 1926 yılında açılmıştır. Satı Bey'in müzeden hareketle okul müzesinde ve müze pedagojisine dayanan öğretim yöntemi anlayışında müze görsel bir duyum tarzı olarak öne çıkarılmasıyla öğrencinin sezgisel ve duyuşsal yetilerini harekete geçirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun toplumun estetik beğeni düzeyinin yükseltilmesi ve sanatsal yetilerinin canlandırılması için kültür pedagojisi alanı olarak müzeyi ele alması önemlidir (Öztürk, 2000, s. 192-197).

Müzelerin bir eğitim ortamı olarak örgün ve yaygın eğitimde gerektiği ilgiyi görmesi Amerika ve Avrupa'da 1950'li yıllarda olurken Türkiye'de 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Eğitimde müzelerden yararlanma düşüncesi Türkiye'de ilk olarak 1868 yılında Galatasaray Lisesi'nde bir okul müzesi kurulmasıyla gündeme gelmiştir. 1930 yılında ise Bursa'da bir ilkokul ve lisede okul müzeleri açılmıştır. 1958 yılında öğretmenlere müzeleri nasıl kullanacaklarını anlatan bir müze el kitabı bastırılmıştır. Ancak o yıllarda alandaki çalışmaların kısır kaldığı görülmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim programlarında yapılan değişikliklerle, yeni programlar yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde şekillenmiştir. Bu yaklaşımla ağırlıklı olarak beceri eğitimine yer verilmiş ve öğrenme ortamları olarak sınıf dışı ortamlar kabul görmüştür (İlhan, 2010a, s. 43). 2000'li yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı kültür ve tabiat varlıklarıyla müzeleri alternatif öğrenme ortamları olarak göstermeye başlamıştır. 2005-2006 yıllarından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın geliştirdiği Müze Eğitimi Projesi ile müzeler, antik kentler ve kütüphaneler eğitim ortamları olarak kabul edilmiş ve ilköğretim 1. - 8. sınıflarda okutulan Matematik, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar ve Sanat Etkinlikleri ders programlarına uygulamalı müze etkinlikleri ilave edilmiştir (Karadeniz, 2014, s. 188).

Eğitim amaçlı ilk "müzedeki atölye çalışmaları" 1980 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Derneği tarafından başlamıştır. Vehbi Koç tarafından 1980 yılında Sadberk Hanım Müzesi'nin açılmasıyla özel müzeciliğin de ilk temelleri atılmıştır. Sonrasında 1982 yılında I. Milli Kültür Şurası'nda müzelerde çocuklar için özel bölümlerin kurulması önerilmiş ve müzedeki eğitimin önemi vurgulanmıştır. 1990 yılında Antalya, 1995'te İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde müze eğitimi amacıyla çocuk bölümleri oluşturulmuştur.

2002 yılına gelindiğinde ise Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde müze müdürlüğüne bağlı bir birim olarak Eğitim Birimi kurulmuştur (Çıldır, 2014, s. 183).

Türkiye'de müze eğitim uygulamaları olarak; İstanbul'da TED Koleji, Ankara'da 75.Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi gibi kamu ve özel okullarda müze kurma girişimleri; İstanbul'da Saint Joseph Lisesi'ndeki zooloji müzesinin koleksiyonunun Yapı Kredi Bankası'nın müzesinde sergilenmesi gibi halka açık olarak okul müzelerinin sergiler düzenlemesi; İstanbul'daki Bilim Merkezi'nin bilim şenliği gibi şenliklerin yapılması ve ülkemizde ilk gezici müze olan "Cumhuriyet Treni" sayılabilir (Seidel & Hudson, 1999, s. 10).

1998 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Geliştirme Vakfı ve Alman Kültür Merkezi işbirliğiyle uluslararası "Müze ve Eğitim" seminerleri düzenlenmiştir. Seminer sonrasında Türkiye'de müze pedagojisinin bilimsel olarak ele alınmasını öneren bir bildirge yayımlanmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Müzesi ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Adıgüzel, 2000, s. 135).

Türkiye'de yüksek öğretim kurumlarında 2000-2018 yılları arasında "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersi Resim-iş Öğretmenliği lisans programında başlangıçta zorunlu, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programlarında ise seçmeli ders olarak okutulmuştur. 2018 yılında ise Yüksek Öğretim Kurulu tarafından "Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları" güncellenmiş ve eğitim fakülteleri lisans programlarının hepsinde meslek bilgisi seçmeli dersler kapsamında "müze eğitimi" dersi konulmuştur. Sadece Resim-İş Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programlarında alan eğitimi kapsamında "müze eğitimi" dersi iki saatlik teorik bir ders olarak okutulacaktır. Ayrıca eğitim fakülteleri lisans programlarının hepsinde meslek bilgisi seçmeli dersler kapsamında içeriğinde müzelerden bahseden "Okul Dışı Öğrenme Ortamları" dersi konulmuştur.

Türkiye'de yüksek lisans düzeyinde müze eğitimi ve uygulamaları "1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı, 1997 yılında Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Anabilim Dalı ve Akdeniz Üniversitesi Müze Bilim Anabilim Dalı, 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Bilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Müzecilik Bölümü ve 2008 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Müzecilik Programı" tarafından yürütülmektedir (Karadeniz, 2010a, s. 75). Ayrıca, Başkent

Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi'nde "2006 yılında Sanat Tarihi bölümü açılır; bölüm 2007 yılında Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölümü adını alır; 2009 yılında bölümün öğrenci alımı durdurulur. 2013 yılında yine Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı açılır" (Buyurgan, 2017, s. 320).

Türkiye'de müzede eğitim etkinlikleriyle ön plana çıkan devlet ve özel müzeler ise; "Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Antalya Oyuncak Müzesi, Mardin Müzesi, Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi, Çorum Arkeoloji Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Sivas Arkeoloji Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Antalya Arkeoloji Müzesi, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Çengelhan Rahmi M. Koç Müzesi, Santral İstanbul, İstanbul Modern Sanatlar Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim Merkezi, Ankara Cermodern, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi, Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi, Ankara Vakıf Eserleri Müzesi, Ankara Beypazarı Yaşayan Müze"sidir.

3.2.2. Müze Çeşitleri Nelerdir?

Müze çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı belirli bir sınıflamaya gidilmiştir. En bilinen ve kabul gören sınıflamayı Ambrose ve Paine (2012) yapmışlardır. Müzeler koleksiyonlarına göre, bağlı oldukları yönetim birimine göre, hizmet ettikleri bölgeye göre, hitap ettikleri kitleye göre ve koleksiyonlarını sergileme mekânlarına göre ayrılmışlardır. Bu sınıflamalardan en fazla kullanılan ise koleksiyonlarına göre müzelerdir: Genel müzeler, arkeoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, etnografya müzeleri, doğa tarihi müzeleri, jeoloji müzeleri, bilim müzeleri, askeri müzeler, endüstri müzeleri ve somut olmayan miras müzeleridir (Ambrose & Paine, 2012, s. 10).

Buyurgan ve Mercin'in (2005) müze sınıflandırması içerisine giren müze türlerini sınıflaması şöyledir:

Koleksiyonlarına göre müzeler; genel müzeler, arkeoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, etnografya müzeleri, doğa tarihi ve jeoloji müzeleri, bilim müzeleri, planetaryumlar, endüstri müzeleri ve ekonomüzelerdir.

Bağlı oldukları kurumlara göre müzeler; devlet müzeleri, belediye müzeleri, özel müzeler ve askeri müzelerdir.

Hizmet alanlarına göre müzeler; bölge müzeleri, halk müzeleri ve ekomüzedir.

Hizmet ettikleri topluma yönelik müzeler; uzmanlık müzeleri, çocuk sanat ve gençlik müzeleridir.

Koleksiyonlarını sergiledikleri mekânlarına göre müzeler, açık hava müzeleri, anıt müzeler ve müze evlerdir. Son olarak işlevlerine göre farklı müzeler ise devrim müzeleri ve sanal müzelerdir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 32-55).

Günümüzde müze türlerinin sayısı oldukça fazladır. “Müze olarak adlandırılmayan müzeler bile vardır. Tarihsel evler, yorum parkları, doğa merkezleri ve hayvanat bahçeleri müze türleri olarak düşünülebilirler; çünkü bunlar eğitim amaçlı koleksiyonlar sağlarlar ve sergilerler” (Gartenhaus, 2000, s. 33).

3.2.3. Müzelerin Görevleri Nelerdir?

Günümüzde ekonomik, eğitsel ve toplumsal değişimlerle dönüşen müze sadece çocuklara ve yaşlılara değil, engellilere, suçlulara, etnik gruplara, öğrenme, rehabilite olma ve sosyalleşme olanağı sağlayan kurumlar haline gelmiştir (Karadeniz ve Çıldır, 2014, s. 11) “Müze, teşhir ettiği nesnelere, bunlar için uygun gördüğü düzenlemeler ve öngördüğü davranış kuralları aracılığıyla belli bir kimliği somutlaştıran bir mekândır ve eğitilecek kitlelere belli değerleri, görgü kurallarını ve beğenileri aşıl原因an bir toplumsal mühendislik aracıdır” (Shaw, 2004, s. 14).

Farklı yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve düşünce seviyelerinden insanlar müzenin ziyaretçilerini oluşturmaktadır. Bu insanlar müzelere yeni şeyler öğrenmek, görmek bilgilenmek için gitmektedirler. Bu açıdan müzeler, sahip oldukları koleksiyonlardaki nesnelere sadece sergilemenin yanı sıra, sanatsal ve işlevsel özellikleriyle bireye öğretmek toplumsal ve tarihsel açıdan değerlendirilmesini sağlamalıdır. Günümüzde müzeler, bireyin ve toplumun gelişiminde eğitsel ve iletişimsel açıdan önemli roller edinmiştir. Bu sayede müzeler yaygın eğitim kurumu olarak kabul görmüştür (Atasoy, 1997, s. 104).

Ambrose ve Paine'e (2012) göre, müzelerin görevleri sosyal ve kültürel faydalar sağlaması ekonomiyi güçlendirmesi, siyasi ve kurumsal katkı sağlamalarıdır (s. 12). Müzelerin görevlerini toplama, koruma (bakım-onarım), belgeleme, sergileme ve eğitim olarak ele almak mümkündür.

3.2.3.1. Toplama Görevi

“Müzelerin eserleri bir çatı altında toplama isteği, onların zaman ve mekânda dağınık bir takım objeleri kolaylıkla izlenmesini sağlama amacından kaynaklanmaktadır” (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 56). Müze yönetimi eser seçerken dikkatli davranması gerekmektedir. Çünkü toplanan eserler, toplum tarafından bir bütün olarak algılanmaktadır. Bu nedenle koleksiyona eklenecek eserlerin müzenin amaçlarına, imajına ve sınıflandırılmasına uygun olması gerekmektedir. Müzelerin dikkat etmesi gereken bir başka konu ise toplama işlemi yapılırken, toplumun kültürel geçmişi, duygu ve düşüncesini yansıtan bir bilinçle ve sistemli olarak koleksiyona dâhil edilecek eserlerin toplanmasına özen gösterilmelidir (Demir, 2001, s. 6).

Müzelerin temel görevleri arasında koleksiyonlarını sürekli geliştirmek ve eser toplamak vardır. Türlerine göre müzelerin farklı eser toplama yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler, bağış yapma, karşılıklı eser değiştirme, arkeolojik kazılar sonucunda, el koyma (devletin, kaçak kazı ve satışa sunulan eserleri alıkoyma ve ilgili müzelere verme yetkisi) ve satın almadır. Bir müzenin öncelikli faaliyeti koleksiyon oluşturmaktır (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 87).

3.2.3.2. Koruma Görevi

Müzeler koleksiyonlarında bulunan değerli parçaların zarar görmemesi adına koruma görevini en iyi şekilde yerine getirmelidir. Müzeler ısı ve ışık karşısında bozulabilen oldukça eski eserlere sahiptir. Bu eserlerin malzemesi ve özelliğine göre önce konservasyon (bir onarım ya da tamamlama işlemine girilmeden yıpranmanın durdurulması) daha sonra da restorasyon (aslına sadık kalarak tamir etme, onarım) işlemine tabi tutulması gerekir (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 88). Toplumun müzelerden beklentilerinden biride, müzelerin sahip olduğu eserlerin bakım ve onarımlarını yapıp koruyarak gelecek nesillere aktarımını sağlamalarıdır. Çünkü müzeler toplumun geçmişle bağlantı kurmasını sağlayan kurumlardır (Demir, 2001, s. 7).

Müzelerin koruma amacıyla sahip oldukları eserlerin zarar görmemesi için bilinçli bir konservasyon yapmaları gerekmektedir. Bu işlem için sırasıyla belgelendirme, tedavi, sağlamlaştırma, restorasyon gibi aşamalardan geçmesi gerekir. Ayrıca eserlerin konulduğu vitrin ve hammaddesine, güneş ışığı ve suni ışık alıp almadığına, binanın yapımında hangi malzemelerin kullanıldığına, hangi malzemedeki eserde ne tür mantar olacağına ve nemin

zarar verme ihtimaline karşı dikkatli olunmalıdır. Koruma amacıyla dikkat edilmesi gereken genel şartlar şunlardır: Işık, sıcaklık, kirlilik (gaz, partikül), canlılar (insan, küf, böcek, hayvan-kuş yuvaları vb.) ve nemdir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 59).

3.2.3.3. Belgeleme Görevi

Müzelerin bir diğer görevi ise müzeye kazandırılan eserin ne olduğunu doğru olarak belirlemek ve belgelemektir. Eser müzeye ulaştıktan sonra, her eserin tek tek nereden geldiğini ne zaman ve nasıl elde edildiğini gösteren etiketler hazırlanır ve esere eklenir: Ayrıca bu bilgiler numaralı bir fiş kataloguna da kaydedilir. Sonrasında önemli bir süreç olan, eserle ilgili bilgi toplama evresine geçilir (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 88). Yapılacak belgeleme işlemi ile eserlerle ilgili ulaşılan bilgi ve belgeler, müze koleksiyonuna ait eksiksiz ve ayrıntılı bilgiye sahip olmanın yanında, müzenin tanıtımında kullanılacak yayınlara da kaynak oluşturmaktadırlar (Demir, 2001, s. 7).

Binlerce eserin bulunduğu koleksiyon içerisinde belgeleme işlemi sayesinde eserler hem kolayca bulunabilir hem de kaybolmamaları sağlanır. Günümüzde belgeleme işleminde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Eserlerin kronolojik olarak sıralanabileceği gibi, kronolojik olarak sıralanmış belli dönemler ciltler halinde saptanabilir. Ayrıca eserlerin tek tek etiketlenip fotoğraflanarak kayıt altına alınması gerekir. Günümüzde slayt, video kamera, CD Rom, bant kayıtları gibi teknolojik araç-gereçlerden de yararlanılarak belgelemenin kalıcı ve işlevsel olması sağlanabilir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 58).

3.2.3.4. Sergileme Görevi

Müzelerde eserler kronolojik olarak ve eserin özelliğine göre belli bir amaçla sergilenmektedirler. Günümüzde kullanılan farklı sergileme yöntemleri ve heyecan verici sunuşlar müzelere ziyaretçi çekmekte ve gelen ziyaretçilerin daha yoğun duygularla müzeyi gezmelerini sağlamaktadır (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 89).

Müzeler ziyaretçileri olduğu sürece varlıklarını sürdürürler. Daha fazla ziyaretçinin müzeye gelmesini sağlamak, gezi sırasında ilgi ve dikkatlerini koleksiyondaki eserlere çekebilmek için etkili, anlaşılır, kafa karıştırmayan ve rahat bir şekilde gezilecek sergileme düzeni gerekir. Bir serginin ilgi çekici olabilmesi için ise çağın getirdiği teknolojik gelişmelerden faydalanmak ve güncelliği korumak oldukça önemlidir.

3.2.3.5. Eğitim Görevi

Müze eğitimi dört temel ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmıştır. Bunlar; hem kendi kültürünü hem de farklı kültürleri tanıma, ortak ve farklı yönlerini keşfetme, kültürlerarası anlayış, hoşgörü geliştirme; kültürel ve çevresel varlıkları koruma bilincinin oluşması; okul eğitimine destek olup kalitesini artırma; sanat tarihi, arkeoloji ve diğer alanlarda yetişmiş elemanları istihdam etmedir (Onur, 2010, s. 30). Müzelerin temel işlevi eğitim olmalıdır. Eğitim, ister duygu ve sezgilere isterse bilime ve bilgiye yönelsin, bireyde gerçekleştirdiği olumlu etkilerle onda yeni ufuklar açar, bilişsel ve duygusal açıdan geliştirir, yaratıcılık katar, tarih ve çevre bilinci verir. Müzeler aynı zamanda bilgisel öğrenmeye ek olarak yaşantısal ve duyuşsal öğrenmenin gerçekleşeceği mekânlardır (San, 2008, s. 78).

1980'lere kadar Türkiye'de nesne merkezli toplama, koruma ve sergilemeye dayalı bir müzecilik anlayışı bulunmaktaydı. Sonrasında toplum merkezli müzecilik anlayışı ortaya çıkmış ve günümüzde de bu anlayış hüküm sürmektedir. Toplum merkezli müzecilik anlayışı, müzenin temel işlevinin eğitim etkinlikleri olduğunu kabul etmektedir. 2000'li yıllarda kurulan özel müzelerde eğitim bölümlerinin oluşturulmasıyla müzelerde okul programları uygulanmaya başlanmıştır. Özel müzelerin birçoğu, müzedeki eğitimden sorumlu uzmanları görevlendirip, eğitim bölümleri kurarak çeşitli hizmetler sunmaktadırlar (Akmehmet, 2012, s. 202).

Müzelerin eğitim görevlerini yerine getirebilmesi adına bu konuda uzmanlaşmış personel istihdamına ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca okullar, vakıflar, hastaneler, bakım evleri, yetimhaneler gibi kurumlarla sürekli ve programlı olarak hedef kitlenin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim hizmetleri götürmesi ve geliştirmesi görevleri arasındadır.

Müzeler, eğitim, tarih ve müzecilik alanlarındaki işlevlerine ek olarak aslında bir öğrenme ortamı olarak değerlendirilebilir. Müzelerin sahip olduğu koleksiyon sayesinde yerinde öğrenmenin gerçekleşeceği önemli ve farklı fırsatlar sunar. Bu nedenle sergilemenin yanı sıra eğitsel açıdan nesnelere hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştirecek şekilde tasarlanabilmektedir (Adıgüzel, 2008, s. 93-94).

Müzelerde toplanan, korunan ve sergilenen nesnelere, insanlığın somut kanıtıdır. Müze koleksiyonlarındaki her bir eser dünyayla ve insanlarla karşılıklı bir etkileşime girmektedir. Disiplinlerarası anlayışla sunulan bu eserler izleyiciyi keşfetmeye ve derin bir anlayış geliştirmeye davet etmektedir (Caston, 1989, s. 90). Müzeler, matematik, fen, sanat, okuryazarlık, dil sanatları, tarih, yurttaşlık ve hükümet, ekonomi ve finansal

okuryazarlık, coğrafya ve sosyal bilgiler alanlarında kendi programlarını uyarlayan eyalet ve yerel müfredatı öğretmeye de yardımcı olmaktadır (American Alliance Of Museums, 2017). Müzelerde, disiplinlerarası bir anlayışla gerçekleştirilen eğitim sayesinde okulların eğitim kalitesinin artmasına ve öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcılık gibi kavramların gelişmesine yardımcı olduğu görülmektedir.

Amerika Müzeler Derneği, müzelerde eğitimin ilke ve standartlarını üç işlevsel alana ayırmıştır: Erişilebilirlik, sorumluluk ve savunma. Uygun eğitim araçlarının geliştirilmesini öğrenme; öğrenmeyi geliştirmek için uygun eğitim araçlarının çeşitliliğini kullanma; iletişim stratejileri ve medya hakkında geniş bir anlayış sergileme. Eğitim amaçlarına, içeriğine, kavramlarına ve izleyicilerine uygun teknikleri ve teknolojiyi kullanma. Eğitim personelinin, öğrenmeyi ilerletmek için teknoloji kullanımına dâhil etmedir (American Association of Museums, 2005, s. 8).

Müzeler çocuklara yeni fikirler keşfetme ve dünya hakkında bilgi edinme fırsatları sunan doğal öğrenmeye, sosyal etkileşim kurmaya, bildiklerini inşa etmeye, bağlantılar kurmaya, sorular sormaya, ilgilerini devam ettirmeye ve sorunları çözmeye teşvik eden mekânlardır. Genç öğrenciler ve küçük çocuklar kişisel, kültürel ve sosyal olarak aracılık edilen deneyimlerle dünya hakkında bilgi ve anlayış inşa ederler, bu nedenlerle müzeler öğrenmenin yapılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için de müze personelinin çeşitli stratejiler kullanarak en uygun koşulları sağlaması gerekmektedir (Piscitelli, Everett & Weier, 2003, s. 11).

Müze eğitimi kişiye şunları kazandıracaktır: “Zaman ve mekân içinde kendini ve insanları anlamak; kültürel mirası devam ettirebilmek; geçmişi, bugünü ve geleceği anlamlı bir biçimde ilişkilendirebilmek; kültürel varlıkları ve eski eserleri anlamak, korumak ve yaşatmak; kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü yaklaşımla tanımak” (İlhan, 2008, s. 28).

Müzeler, kültürel, tarihi, bilimsel ve estetik değere sahip maddi objeler hakkında araştırma yapar, korur, sergiler ve yorumlar. Bu işlevlerin her biri müzenin izleyicileriyle olan ilişkisinin bir parçasıdır, ancak müze eğitimi alanında en belirgin biçimde sunum ve yorumlama gerektiren özel bir alandır (Williams, 1992, s. 61).

Bireyler belirli alanlara yönelik tercihlere sahip olsa da, tüm insanlar farklı ve birden fazla zekâ çeşidine sahiptirler. Bu nedenle, sergiler veya programlar planlanırken, müze personeli, izleyicileri dâhil edebilmek için diğer öğrenme becerilerinin yanı sıra, tüm

duyuları (müzikal, mekânsal ve bedensel-kinestetik zeka vb. için) harekete geçirecek etkinlikleri geliştirmelidir. Ayrıca engelli bireylerin duyularını kullanmada karşılaştıkları kısıtlamaların kaldırılmasıyla sergiler herkes için erişilebilir hale getirilmelidir (Hein, 1998, s. 165-166). Özellikle ziyaretçilerin yaş gruplarına ve engel türlerine yönelik uyarlanmış fiziki donanım ve öğretim materyalleriyle donatılması günümüzde bir ihtiyaç halini almıştır.

Müze eğitimi öncelikle çocukların eğitilmesi amacıyla çocukluk müzelerinde başlamış, okul çağında alan eğitimine yönelik ve daha kapsamlı eğitim programlarıyla devam etmiş son olarak ise yetişkinler için ev ziyaretlerine varan, yaşam boyu devam edecek bir sürece dönüşmüştür (Mercin, 2006, s. 34).

Müzelerin, müze eğitim programı çerçevesinde, bir rehber ya da eğitmen eşliğinde gezilmesi gerekmektedir. Yönlendirme olmadan toplu bir şekilde ve tüm müzeyi gezmeye yönelik yapılan geziler bir müze deneyimi ve bilinci kazandırmamaktadır. Tam tersi belli bir sayıda, bir rehber yada eğitimci eşliğinde seçilmiş eserleri görmeye yönelik geziler, müze bilincinin gelişmesini ve eserlerin öğretilmesini sağlar (Atasoy, 1999, s. 150).

Günümüzde okul gezileri kalabalık ve hızlı adımlarla tüm müzenin gezildiği, öğrencilerin sadece yoğun uyarana maruz kalarak bir şeyler öğrenmediği etkinlikler haline dönüşmüştür. Bu nedenle öğretmenler ve müze eğitim birimi çalışmalarının planlı ve programlı müze ziyaretleri düzenlemeleri yaş grubuna yönelik müfredatla ilişkilendirilmiş etkinliklerle çocukların müzelerin eğitim yönünden fazlasıyla yararlanmaları sağlanmalıdır.

Müze yaşantısı, bireysel, sosyal ve fiziksel boyutları, “objelerle algılar ve ilgiler yoluyla etkileşim, gözlem yapma, düşünce ve duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, kendi yaşamına bağlama, bilgilenme, müzenin bakış açısını/mesajını görme ve anlamlandırma, objeleri okuma, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşma, gerçeği arama, uygulamalar yapma ve değerlendirme” gibi özellikleri kapsamaktadır (Terwiel, 2008, s. 149).

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra müzelerde eğitim programları ön plana çıkmaya başlamıştır. 1950’li yıllara kadar çoğunlukla okul gruplarına yönelik programlar düzenlenmiş 1990’lardan sonra ise öğrenci, öğretmen, yetişkinlerin dışında ailelere ve engellilere yönelik eğitim programları önem kazanmıştır. Günümüzde ise müzelerin eğitim programlarını düzenlerken amacı, farklı ziyaretçi gruplarına yönelik ve müzelerin eğitim gücünü artıracak etkinlikler gerçekleştirmektir. Fakat personel istihdamı, finansmanı,

müzenin büyüklüğü, koleksiyonu, türü ve teknolojik imkânları müzedeki eğitim hizmetlerinin çeşitliliğini etkilemektedir (Akmehmet, 2012, s. 196). Bu nedenlerle devlet kurumlarının ve özel kurumların müzeleri destekleyerek gerekli finans ve teknoloji kaynaklarını eğitim hizmetlerinin devam etmesi için sunmalıdırlar. Onur'a (2013) göre, müze eğitimi, hem geniş kitlelerin eğitiminde kullanıldığı hem de müzelerin dışa açılmasını ve saydamlaşmasını sağladığı için bir demokratikleşme süreci olarak kabul edilmektedir. Geçmişte sadece müze ziyareti yapıldığında eğitim sürecine maruz kalındığı düşünülürken, günümüzde müze uzmanlarının sürekli olarak eğitim programları gerçekleştirmeleri gerekli sayılmaktadır (s. 79).

Günümüzde öğrenme, sadece okulla ve kitaplarla sınırlı kalmamaktadır. Müze eğitim etkinlikleri bireylerin devinîşsel, bilişsel ve duyuşsal yönden gelişebilmeleri için en uygun mekânlar olarak görülmektedir. Müzeler, eğitim bütünlüğü içerisinde ve kültürlerarası iletişimin canlı kalmasında etkin bir rolünün olduğunu benimsetebilmesi için eğitim görevini yerine getirmesi gerekmektedir (Buyurgan & Mercin, 2005, s. 61).

Müze eğitiminin önemli özelliklerinden biride her müzenin sunduğu eğitim hizmetinin kendine has oluşudur. Hiçbir müzede verilen eğitim diğerine benzemez. Bunun nedenleri ise, personelin uzmanlığı, müzenin ve koleksiyonlarının türü ve müzenin eğitim politikasıdır (Onur, 2002, s. 13).

20. yüzyıl başlarında eğitim sistemindeki gelişmeler neticesinde, öğrencilerin pasif olduğu, kitap, öğretmen ve sınıf merkezli geleneksel eğitim anlayışının yerini öğrencinin uygun çevre koşullarıyla etkileşimi ve kendi yaşantıları sonucu gelişmesini temel alan ilerlemeci eğitim anlayışı ön plana çıkmıştır. Bu sayede birçok ülkede eğitim sisteminin ve programlarının sorgulanması; deneyim, yaparak yaşarak öğrenme, bireysel farklılıkların ilgi görmesi gibi kavramlar ön plana çıkmasıyla müze okul işbirliğinin gelişmesini sağlamıştır (Akmehmet, 2012, s.197).

3.2.4. Müzede Öğrenmenin Önemi ve Gerekliliği

Ambrose ve Paine'e (2012) göre, müzede öğrenme sadece gerçekleri değil, aynı zamanda deneyimleri ve duyguları da içerir. Aslında hepimizin farklı şekillerde başkalarıyla yaptığı en zevkli ve en kolay şeydir. Öğrenmenin çoğu insan için sosyal bir deneyim olduğunu hatırlamak da önemlidir. Ayrıca müzelerin mümkün olduğunca farklı teknikler ve öğrenme stilleri kullanmasını ve farklı öğrenme özellikleri olan ziyaretçilere hitap edecek kinestetik,

okuma-yazma, görsel ve işitsel özellikler barındıran eğitim programlarını düzenlemelerini önermektedirler (s. 60-61).

Şapolyo (1936), müzelerin önemini altı madde olarak ele almıştır: Milli kültür ve eğitim açısından, insanlığın gelişimi açısından, geçmişi tanımak açısından, güzel sanatlar açısından, tarih yazmak açısından, pedagojik gaye açısından (s. 94). Müzeler aynı zamanda, eserin bulunduğu yeri, tarihi, sanatsal özellikleri açısından gençlerin ve çocukların ders kapsamında öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmasına yardımcı olmaktadır (Atasoy, 1999, s. 150).

İki çeşit eğitim türü bulunur. Bunlar formal eğitim ve informal eğitimidir. Formal eğitimde, kasıtlı, planlı ve istendik davranışları değiştirme amacı bulunmaktadır. Örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim; okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim programlarını kapsamakta, yaygın eğitim, hizmet içi eğitimleri ve kursların verdiği eğitimi kapsamaktadır. İnfomal eğitim ise, plana bağlı kalınmadan, farklı zamanlarda ortamlarda ve tekniklerde çoğunluklarda okul dışında sunulan eğitimidir.

İnfomal öğrenmenin, okula devam zorunluluğunun olmadığı gönüllü katılımın yaşandığı, okul müfredatının bir parçası olarak düzenlenmemiş olması en önemli özellikleridir. Bilginin kazanımını, iletilmesini, davranış değişimini ve tutumları etkilemektedir. Aynı zamanda formal öğrenmeyi desteklediği için okullar tarafından kullanılabilir. Kişisel deneyim ve aktif katılıma dayanan bir yöntem olan informal eğitim metodolojisi; pratik işleyişi, yaratıcılığı, karmaşık olayların ve konuların kavranmasını kolaylaştıran, işbirliğine açık öğrenme ortamlarını destekleyen ve hiyerarşik olmayan, gönüllülüğe dayanan bir eğitimidir (Çetingöz, 2014, s. 217-218).

Manchester Müzesi, Eğitim Departmanı tarafından müzede gerçekleşen öğrenme ilkeleri şöyle tanımlanmıştır: Öğrenim kişiselleştirilmiş olmalı, öğrenenlerin kendi yaşamları bağlamında müze koleksiyonunu anlamlandırmasını sağlamalıdır. Öğrenme felsefeyi ve hayal gücünü içermeli, keşfetme ve seçim yapma özgürlüğü sağlamalıdır. Öğrenme çok yönlü, işbirlikçi, paylaşılan bir sosyal deneyim olmalıdır (Munro & Chalk, 2014, s. 247).

Falk ve Dierking (2013), müze ziyaretini kendilerinin geliştirdiği “Bağlamsal Öğrenme Modeliyle” açıklamaya çalışmışlardır. Ziyaretçilerin ve müzelerin sayısının fazla olması, müzelerin birbirinden farklı olmaları göz önüne alındığında, ziyaretçilerin neden müzelere gittiklerini, orada neler yaptıklarını ve bu deneyimlerden nasıl bir anlam kazandıklarını anlamak istemişler ve müze ziyaretini birbiriyle çakışan üç bağlam arasında bir etkileşim

içercek şekilde kavramsallaştırmışlardır. Bu bağlamlar: Kişisel Bağlam, Sosyokültürel Bağlam ve Fiziksel Bağlamdır. Müze ziyaretleri ve bu ziyaretten çıkarılan anlam, bu üç bağlamın kesişme noktalarında meydana gelir. Müze deneyimini anlamak için bu çerçevenin kullanılması, müze deneyiminin karmaşıklığını ziyaretçinin bakış açısından anlamlandırmanın sadece bilgi verici bir yolu değil, aynı zamanda katkıda bulunan çok sayıda faktörün etkileşimini ve ilişkisini ampirik olarak ölçmenin geçerli bir yolu olduğunu kanıtlamıştır. Bağlamsal Model, dinamik, duruma özel bir sistemi temsil eder. Her bağlam, ziyaretçi tarafından sürekli olarak inşa edilir ve bu bağlamların zamanla etkileşimi, her ziyaretçi için, onun müze deneyimi olur. Bu inşa edilmiş müze deneyimi, her birey için gerçekten eşsizdir. Herhangi bir anda, bu üç bağlamdan herhangi biri, ziyaretçiyi etkilemede büyük önem taşıyabilir. Özünde, müze deneyimini anlamaya yönelik bu bağlamsal yaklaşım, hem karmaşık detayları hem de iç içe geçmiş bütünü, etkileşimleri ve sonuçta ortaya çıkan sonuçları daha kolay fark etmemizi ve incelememizi sağlar. Bağlamsal Model, sürekli olarak müze deneyiminin doğal karmaşıklığını hatırlatır. Karmaşık bir sistem olan müze deneyimi, sadece kısmen anlaşılabilir ve kısmen kontrol edilebilir (Falk & Dierking, 2013, s. 26-29-30).

Birinci bağlam “Kişisel İçerik”tir: Her müze ziyaretçisinin kişisel içeriği, çeşitli deneyimleri ve bilgileri içerdiği için benzersizdir. Bunlar arasında genel olarak müze kurumu ile çeşitli derecelerde deneyim ve ziyaret edilen belirli müzenin içeriği ve tasarımı hakkında bilgi ve deneyimler bulunur. Kişisel içerik ayrıca ziyaretçinin gelişim düzeyini ve tercih edilen öğrenme modlarını, bu bağlamda bireysel ilgi alanları, tutumlar ve ziyaret için motivasyonları da içerir. Bu özellikler, bireyin kendi kendini gerçekleştirme için yaşadığı deneyimleri şekillendirir, ziyarete getirdiği ihtiyaçları ve varlıkları etkiler ve sonuçta deneyimle ilgili olarak zevk alır ve takdir eder. Bu özellikler, her ziyaretçinin ulaştığı kişisel, önceden tanımlanmış bilgi alanları, inançlar, ihtiyaçlar ve ziyaretin nasıl olacağı ve sonuçlanacağı ile ilgili beklenen beklentilerden oluşur. İkinci bağlam “Sosyokültürel Bağlam”dır: Müzelerdeki ziyaretler sosyokültürel bir bağlamda gerçekleşir; bu bağlamın bir yönü ziyaretçinin kendisi ile gelir ve diğeri kurumun kendi içinde düzenlenir. İlk durumda, tüm insanlar, kültürel bir çevrede, ortak inanç, adet, değer, dil ve düşünce süreçleri ortamı içinde doğar ve gelişir. Kişinin kültürel geçmişine (ırk-etnisite, sosyoekonomik statü, menşe ülke) bağlı olarak, toplumun farklı müze algıları vardır. Ziyaretçiler arasındaki kültürel farklılıklar bulunmaktadır. Müzenin altında yatan değer ve inanç sistemleri ziyaretçilerininkilerle tutarlı olabilmekte ya da olmayabilmektedir.

Kültürel faktörlere ek olarak, her müze ziyaretçisi müzedeki sosyal etkileşim faktörlerinden güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Müzeleri ziyaret edenler, diğer ziyaretçiler ve müze çalışanları ile iletişim kurarlar. Müze deneyimi, yaşlı ya da genç evli ya da bekâr, çocuklu ya da çocuksuz olup olmadığına bağlı olarak farklılık gösterir. Müzenin kalabalık olup olmadığı da müze deneyimini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Üçüncü bağlam ise “Fiziksel Bağlam”dır: Müze, ziyaretçilerin genellikle serbestçe girmeyi tercih ettiği fiziksel bir ortamdır. Fiziksel içerik, içinde yer alan nesnelere ve eserlerin yanı sıra binanın mimarisini ve “hissini” içerir. Bu fiziksel içerik, ziyaretçilerin müzede gözlemledikleri ve hatırladıkları şeyleri güçlü bir şekilde etkiler. Örneğin, bir müzenin zeminini halıyla kaplamak ve banklar eklemek birçok ziyaretçinin yaşadığı yorgunluğu azaltabilir. Mimari ve tasarım özellikleri engelli bireylerin müzeyi kullanmasını kolaylaştırabilir ya da zorlaştırabilir. Bir sanat müzesi ile bir bilim müzesi veya tarihi bir ev ve bir akvaryum arasındaki ayrımların çoğu, fiziksel bağlamın unsurlarından, mimariden, sergilenen nesnelere ve ambiyans - ziyaretçi üzerinde önemli bir etki yaratan unsurlardan - kaynaklanmaktadır. Fiziksel bağlamda ayrıca ziyaretçiler, televizyon şovları, internet siteleri, kitaplar veya dergiler dâhil olmak üzere ziyaret öncesinde ve sonrasında ziyaret edebilecekleri nesnelere ve etkinliklerdir. Kendi başına bir bağlam olmamasına rağmen, bu modelin önemli bir dördüncü boyutu vardır “zaman”. Müze deneyimine anlamak için, herhangi bir deneyim sırasında uzun bir izleme gerektirebilir (Falk & Dierking, 2013, s. 28-29).

Birçok insan müzelerin çocukların eğlendiği bir yer olduğunu düşünse de, müze ziyaretçisi ve araştırmacılar eğlenceli deneyimin genellikle öğrenme çıktılarına yol açtığı farkındadır. Öğrenme sınırları tanımamaktadır ve müzeler tüm ziyaretçiler için bir tür öğrenme ortamı olarak düşünülebilir. Öğrenme, bilgi, tutum ve değerler konusunda bir değişim süreci olarak görülüyorsa, müzeler ideal ve provokatif bir öğrenme ortamı sağlar. Çocuğun ön bilgisi ve kişisel özellikleri, hangi öğeleri ve deneyimleri tercih edeceğini belirleyecektir. Çocuk müzede herhangi bir fikir, bir nesne ya da bir deneyim ile temas kurduğunda, öğrenme süreci başlar. Müze nesnesi ile ilk temas sadece bir başlangıçtır - öğrenme uzun bir zamana yayılır ve müze etkinliği devam eden öğrenme sürecine önemli bir örnektir (Piscitelli vd., 2003, s. 11).

Bir müze genellikle bilinmeyen nesnelere ve fikirlerin keşfedildiği ve özgürce birbiriyle keşilen disiplinlerin olduğu benzersiz bir öğrenme ortamıdır. Bu eşsizliği sayesinde müzeler heyecan vericidir ve eğitimsel bir rol oynayabilir. Müzede bir öğrenme ortamı

oluşturulurken eşsiz niteliklere ve özel ihtiyaçlara dikkat edilmeli ayrıca etkili bir eğitim metodolojisine dayandırılmalıdır (Caston, 1989, s. 91).

Sosyal ortamın öğrenme üzerinde ne kadar etkisinin olduğu bilinmektedir. Sosyal ortam olarak müzeler ise küresel, toplumsal ve kültürel etkileşimi ve iletişimi sağlayarak kişinin yaşamında bireysel ve toplumsal gelişiminde önemli bir rol oynayabilmektedir. Müze ortamları beceri, tutum ve değerlerin gelişmesinde dolaylıda olsa etken bir rolü bulunmaktadır (Paykoç, 2014, s. 144-145).

Müzelerde öğrenme süreçleri, hem zihinleri hem de bedenleri yaratıcı ve son derece başarılı yollarla meşgul etmektedir. Koleksiyonlar aracılığıyla gerçekleşen öğrenmenin, kişisel başarılarıdaki benlik saygısını artırdığı ve kişinin kendisiyle gurur duymasını sağladığı için müze eğitiminin gücü tartışmasız kabul edilmelidir. Bugün, müze eğitimcileri tarafından yapılan en güçlü iddialardan biri, duyuvar aracılığıyla öğrenmenin değeridir. Müze eğitimcileri müze koleksiyonlarına dayalı güçlü öğretim yöntemleri geliştirdikçe, dokunma, koku alma, duyma ve tat alma duygularının kullanımı etkinliklere eklenmiştir. Fikir yürütme, eserleri ele alma ve müze koleksiyonlarına cevap olarak yaratıcı ürünler tasarlama ve üretme fırsatları gibi somutlaştırılmış yaklaşımları içeren öğrenme yolları, her yaştan ve yetenekten öğrenenler için etkilidir (Hooper-Greenhill, 2007, s. 374-375). Özellikle engelli bireyler için dokunma, koku alma, duyma ve tat alma duygularının önemi büyüktür. Duyulara yönelik öğretim yöntemlerinin düzenlenmesiyle engelli bireylerde müzelerin eğitim işlevinden yararlanabilmektedirler.

Müze ve eğitimin neden birlikte olması gerektiğini öğrenme çıktılarını sayarak cevaplayabiliriz. Bunlar; yaparak yaşayarak öğrenmenin gerçekleşmesi, yaratıcılık ve merak güdülerini karşılaması, öğrenmenin kalıcı olması ve eğitimi soyuttan somuta taşınmasıdır (Artar, 2010, s. 68-69). Soyut kavramların anlaşılması çocuklar için oldukça zordur. Ancak müzeler sayesinde koleksiyondaki eserlerin bizzat yerinde görülerek incelenmesi ve uygun eğitim etkinlikleriyle desteklenmesi sayesinde öğrenme kalıcı olarak gerçekleşmektedir.

Müzenin veya galerinin eğitimsel rolü, iletişimin iki ana türü, kitle iletişimi ve kişilerarası iletişim yoluyla gerçekleşmektedir. Bu yöntemleri uzaktan öğrenme ve yüz yüze öğretim olarak nitelendirebiliriz. Uzaktan eğitim, kitle iletişiminin birçok özelliğine sahiptir: Ortaklardan birinin (eşitsiz) yokluğunda gerçekleşmesi, iletişim anında değişiklik yapma imkânı olmaması, tek yönlü (dolaylı) olmasıdır. Dezavantajlar olarak görülebilen bu

özelliklere rağmen, müzenin uzaktan eğitim yöntemleri olan sergiler, yayınlar, ödünç verme hizmetleri ve gezici müzeler çarpıcı bir şekilde başarılı olmaktadır. Yüz yüze öğretim ise doğrudan, doğal veya kişilerarası iletişimidir. Bu iletişim yönteminde değiştirme, deneyim paylaşma ve birçok destekleyici iletişim yöntemini (vücut hareketleri, tekrarlar, yeniden ifadeler, vb.) içermektedir (Hooper-Greenhill, 1994, s. 250-251).

Çağın getirisiyle eğitim anlayışındaki değişikliklerle artık müzelerin geçmişle günümüz arasında köprü kurması ya da sanatı sevdirmenin ötesinde bir rolünün olduğu kabul edilmektedir. Toplumla arasında mesafe olan durağan ve klasik müzeciliğin yerine yeni sunum ve anlatım yöntemlerinin kullanıldığı çağdaş müzecilik anlayışına geçişle müzecilikte köklü bir değişim olmuştur. Bu kapsamda müze eğitimi dersleri “yapılandırıcı eğitim” anlayışıyla yaparak yaşayarak dokunarak öğrenme şansı verdiği için dünyanın birçok yerinde ilk ve ortaöğretim kurumlarında müfredat programlarına dahil edilmiştir (Şar ve Sağkol, 2013, s. 84-85).

Müzeler ve galeriler, aktif ve ikonik katılım olanakları bakımından son derece zenginler. Keşif odaları, uygulamalı sergiler, film, interaktif video ve drama gibi yöntemler yaparak öğrenmeye yeni yaklaşımlar sağlamaktadır. İnsanların nasıl öğrendiği ile ilgili yeni fikirler ve zekânın doğasıyla ilgili yeni teoriler de müzeler ve galeriler için verimli fırsatlar sunmaktadır (Hooper-Greenhill, 1994, s. 257). Araştırmalar sonucunda birden fazla zekâ türü olduğu ve her bireyin öğrenme şeklinin farklı olduğu bilinmektedir. Eğitim alanında ve bilim alanındaki gelişmelerinde etkisiyle müzelerin eğitim yanı oldukça kapsamlı bir hal almıştır. Günümüzde neredeyse kişiye yönelik müze eğitim hizmetleri sunulmaya başlanmıştır. Özellikle müzelerin daha yoğun okul programlarına dâhil edilmesiyle farklı zekâ türlerine verilen önem artmaktadır.

Müzedede öğrenme sürecinde bireylerin öğrenirken haz alması, farklı medeniyetlere ve kültüre karşı ön yargılarının azalması ve o kültürün değerlerini anlamasına yardımcı olduğu bilinmektedir (Mercin, 2007, s. 158). Ayrıca müzeler, derslerin ve kitapların açıklayamadığı nesnelere arasındaki bağları ortaya koyarak, izleme ve gözlem yoluyla mantıksal karşılaştırma yollarını ve sürekliliği öğretmektedir. Ayrıca koleksiyonlardaki eserleri sayesinde beğeni düzeyini yükselterek, yaratıcılığın artmasını sağlamaktadır (Artut, 2009, s. 108).

Müze eğitimi birçok açıdan okulda verilen eğitimden farklıdır. Müze eğitiminde sınavlar, notlar, testler yoktur, programı esnek ve değişkendir. Öğrenirken haz almak, eğlenmek,

keşfetmek, denemek, birebir yaşamak esastır. Müzede verilen eğitimin duyulara yönelik teknik ve yöntemler kullanması gerekir. Bu nedenle dokunmak, görmek, elle yoklamak beklenen davranışlardır. Merak uyandırmak, düş gücünü ve duyuları harekete geçirmek ise müze eğitimcisinin görevidir (Onur, 2013, s. 20-21). Müzeler, okul dışında bir ortamda merak ve heyecanla isteyerek birşeyler öğrenmenin eğlenceli halidir. Birçok kişi için sıra dışı mekânlar olarak kabul edilen ve koleksiyon çeşitliliğiyle büyüleyen kurumlardır.

Müzeler “bilgiyi dolaysız elde edebilmeyi, öğrencilerin araştırmaya ve incelemeye yönelmelerini, bireyin öğrenme ortamına aktif katılabilmesini, yaparak, yaşayarak kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirebilmeyi, yaratıcı gücü ve düşünceyi güdülemeyi ve özgür bir ortam hissi vererek bireyin kendisini daha iyi ifade edebilmesini sağlamaları bakımından özellikle tercih edilmektedir” (Özsoy & Mercin, 2003, s. 307).

3.2.5. Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

Müzeler, kim olduğumuzun, neler yapabileceğimizin veya yapamadığımızın ötesine geçen deneyimler için geniş ve çeşitli fırsatlar sunduğundan, katılımın önündeki engellerin olmadığı yerler olmalıdır. Engelli insanlar için erişilebilir bir alan yaratan özelliklerin birçoğu hayatı daha kolay ve herkes için daha uygun hale getirir. Bir kişinin erişimden yararlanabilmesi için engelli olması gerekmez. Evrensel tasarım, mümkün olduğunca geniş bir insan topluluğu tarafından mümkün olduğu kadar kullanılabilir hale getirmek için mekânların, personelin ve sistemlerin tasarımıdır. Müzelerin erişilebilirliği fiziksel, iletişim ve tutumsal olmak üzere üç bölümde ele alınmıştır. Fiziksel erişim, insanların serbestçe hareket etmelerine izin vermek için engelleri kaldırma anlamına gelmektedir. İletişim erişimi, insanların iletişim kurmasına yardımcı olmak için yardımcı işitme ve görsel yardım hizmetlerinin sunulması anlamına gelmektedir. Tutumsal erişim ise insan çeşitliliğine karşı duyarlı olmak anlamına gelmektedir, ancak bu üç erişim şekli varsa insanlar kendilerini iyi ve saygın hissedebilmektedirler (Salmen, 1998, s. 2-4).

Evrensel tasarım, uzun zamandır var olan bir fikrin nispeten yeni bir ifadesidir: Engelli insanlar da dahil olmak üzere herkes için erişilebilir ortamlar ve eserler yaratmak anlamına gelmektedir. Müzenin, engelli veya engelsiz daha geniş bir ziyaretçi yelpazesine ulaşmak için tüm ziyaretçilerin deneyimleyebileceği bir sergi tasarlaması gereklidir (Hein, 1998, s. 168).

Falk ve Dierking (2013) göre müze personelinin, ne tür bir engellilik olursa olsun, tüm insanlara doğal olarak erişilebilen ortamların üretimini savunan “Evrensel Tasarım” ilkelerinde ustalaşmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Etkili ve yararlı müze deneyimleri tasarlamak için, ziyaretçilerin çeşitli yönlerini derinlemesine anlamak gerekir: İnsanların fiziksel alanı nasıl kullandığını ve cevap verdiğini? Görsel, sözlü ve yazılı bilgi ihtiyacını nasıl dengelediğini? Kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için sergiler, yorumlayıcı materyaller, sunumlar ve medyadan nasıl yararlandıklarını? Fiziksel veya bilişsel engellerinin neler olduğu gibi soruların cevabı verilmelidir (Falk & Dierking, 2013, s. 267-269).

Salmen (1998), 1990 yılında kabul edilen müzeler için Amerikan Engelliler Yasası Standartları'nı açıklamıştır. Bu, Erişilebilir Tasarım için Amerikan Engelliler Yasası Standartları'yla, mevcut müze binalarının değerlendirilmesinde ve ulusal çaptaki tüm yeni müze yapılarına belirlenen standartların uygulanması zorunlu kılınmaktadır. Binada rampalar, asansörler, basamaklar, telefonlar ve tuvaletler gibi ortak kullanım alanlarının kurulmasını veya değişimi, ayrıca ekranları yeniden konumlandırma, yardımcı dinleme cihazlarını ve "konuşan" ekranlar kurma veya yedekleyici alternatif ekranlar ve sergiler tasarlama gibi daha fazla uzmanlık gerektiren değişiklikler talep edilebilir. Ayrıca federal yasalar çerçevesinde müze binalarının belli standartlarda olması gerekmektedir: 1968 yılında Engelliler için Mimari Yasası kabul edilmiştir. Bu yasa, tesislerin tasarımı, müze binalarının inşası veya değiştirilmesinde asgari erişilebilirlik standardına uygun olarak ulaşılabilir olmasını sağlamaktadır (Salmen,1998, s. 4-9).

İngiltere’de 1996 yılında engelli bireylerin toplum hizmetlerinden faydalanmalarını sağlayan ve ayrımcılığı yasaklayan Engellilere Ayrımcılık Yasası kabul edilmiştir. Bu sayede müzelerinde engelli bireylerin fiziksel erişiminin kolay olması için bazı düzenlemelere gitmesi zorunlu tutulmuştur. Ayrıca hükümetin dışlanma ve eğitimi geliştirme konusundaki çalışmalarının devamı olarak müzelerden herkesin erişimine yardımcı olmalarını istemesi de etkili olmuştur. Müzelere büyük finansman sağlayan hükümet politikasının yanı sıra Milli Miras Piyango Fonu’da bu konuda destek olmaktadır (Merriman, 2000, s. 71).

Her yaştan ve yaşamın her kesiminden insanlar, kalıcı veya geçici bir vahada çeşitli fiziksel veya zihinsel sakatlık biçimlerine maruz kalabilirler. Bu nedenle müzeler herkes için erişilebilir ve misafirperver hale getirilmeli, engelli insanların ihtiyaçları dikkate

alınmalıdır. Müzelerin, engelli kişilere sağlanacak politikalar ve pratik eylem programları geliştirmesi gerekmektedir. Engellilik mevzuatı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Müze, içinde bulunduğu yasal çerçeveyi dikkate almak ve gerekli yasal gereklilikleri karşılamak zorundadır (Ambrose & Paine, 2012, s. 51). Müzeler için fiziksel erişim ve eğitim etkinliklerinin yanısıra bu hizmetlerin engelli ziyaretçilere doğru ve düzenli olarak ulaşmasını sağlayan müze personeline de ihtiyaç vardır. Engel türleri ve gereksinimleri konusunda eğitilmiş ve iletişime açık bu kişiler müzelerin engellilik politikasını hayata geçirmek gibi önemli bir göreve sahiptirler.

Engelli insanlarla çalışmak, müze personeli için iyi bir deneyim olabilir. Ancak, tüm personelin bu konuda eğitilmesi ve engelli ziyaretçilere uygun ve hassas yollarla yardımcı olması gerekmektedir. Müze, engelli ziyaretçilere nasıl yardımcı olabileceğini belirtmeli, tanıtım materyalleri, erişim ve erişilebilirlik hakkında bilgi sağlamalıdır. Her müze, evrensel olarak erişilebilir bir ortam yaratmayı ve müzenin hizmetlerini kullanmaları için eşit fırsatlar yaratmayı amaçlamalıdır. Çoğu durumda, müzeyi engelli insanlar için erişilebilir hale getirmek, tüm ziyaretçiler için tesis standartlarını arttırmak anlamına gelmektedir. Müze yönetiminin, kurumlarını iyileştirme programları geliştirmek için atmaları gereken dört adım bulunur: Özel ihtiyaçları olan kişilerle bağlantı kurarak müzenin bir parçası olmalarını sağlamak; görüşmeler neticesinde ihtiyaçlarını belirlemek; özel ihtiyaçları olan kişileri desteklemek için olumlu adımlar atma cesaretine ve kararlılığına sahip olmak; son olarak öğrenme sürecinin sonucunu göstermektedir (Ambrose & Paine, 2012, s. 54).

İngiltere’de bir müzenin engellilik politika bildirim öncesinde eylem planında fiziki çevre, sunum ve sergileme, programlama ve sosyal yardım çalışması ve eğitim açısından bazı şartları yerine getirmiş olması gerekmektedir. Fiziki çevre açısından; çevresindeki tüm alanlar güvenli ve uygun bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Engelli parkı bulunmalıdır. Sunum ve sergileme açısından; sergi vitrini, sergilemeler ve etiketler, yazı tipleri ve boyutları, renkleri doğru konumlandırılmalıdır. Fiziksel, görme, işitme veya zihinsel engelli ziyaretçilere yardımcı olmak için görsel, işitsel veya duyuşal yardımcılar kullanılmalıdır. Programlama ve sosyal yardım çalışması açısından; sergi politikası olmalı ve toplumsal ihtiyaçlara duyarlı çalışmalar yapılmalıdır. Sanat ve sosyal yardım kuruluşlarıyla birlikte çalışılmalıdır. Eğitim açısından ise kriterlerini belirlemiş olması gerekir. Programların devam eden bir politikanın parçası olarak mı yoksa tek seferlik mi geliştirildiği, okul müfredatıyla ne kadar ilgili olduğu, toplum politikaları ve diğer

ihtiyaçlarla ilgilenmesi gerektiği eylem planında öne çıkan konulardır (Keen, 1991, s. 109-110).

Bu bölümde dünyada isim yapmış bazı müzelerde ve Türkiye’de ise tüm müzelerde engelli bireylere yönelik sunulan eğitim ve erişim hizmetleri incelenmiştir.

3.2.5.1. Dünyada Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

Kraliyet Sanat Akademisi’nin (Londra), görme, işitme ve fiziksel engelli ziyaretçiler, zihinsel engelli ve otizmlili gruplar, demans yaşayan ziyaretçilerinde olduğu geniş bir topluluğa yönelik etkinlikleri bulunmaktadır. Ayrıca engelli sanatçıların çalışmalarını, uygulamalarını başkalarıyla paylaşmalarını sağlayan ortamlar düzenlenmektedir. InStudio, engelli yetişkinler veya yetişkinlerle çalışan gruplar için tasarlanmış sanat atölyeleri programıdır. Atölyelerde, seçilen bir sergiye odaklanılır ve iki sanatçı eğitimcinin liderliğinde grup içindeki bireyler, galerideki sanat eserlerini araştırmak ve cevap vermeleri için desteklenerek daha sonra sergilenen tema ve tekniklere cevap olarak kendi eserlerini yaratmaya yönlendirilmektedir. Her atölye, grubun erişim gereksinimlerini ve tercihlerini karşılamak üzere tasarlanmıştır. Müze, özel eğitim ihtiyaçları olan ve engelli öğrencileri okul grupları olarak atölye programlarında ağırlamaktadır. Bu atölyeler, her grubun gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmıştır ve çok duyumlu sergi turları ve sanat yapma oturumları içermektedir. Özel Eğitim Erişim ve Toplum Gönüllüleri ve vakıflar tarafından, bu atölyeler desteklenmektedir. Yıl boyunca özel eğitim ihtiyaçları olan ve engelli çocuklara sahip aileler için sanat atölyeleri ve sergi turları sunulmaktadır. Konferans, günlük konuşma ve tartışma oturumları, çalıştay ve paneller düzenlenmektedir. Özel eğitim ihtiyaçları olan engelli öğrencilerin öğretmenleri, sanatçı eğitimcileri, engelli uzmanları ve galeri ile müze profesyonelleri tarafından sunulan çeşitli sunumlar ve atölyeler olmaktadır. Ayrıca özel eğitime ihtiyaç duyan çocukları ve gençleri sanatı sevdirmeye ve yaratıcı yönlerini ortaya çıkarmaya niyetli öğretmenler, galeri ve müze profesyonelleri, danışmanlar ve sanat eğitimcilerine yönelik konferanslar düzenlenmektedir. Yaratıcı stüdyoda interaktif duyuşsal bir ortamda otistik çocukların bakıcıları, aileleri, kardeşleri ile katılabileceği atölye çalışmaları yapılmaktadır. Bir başka atölyede zihinsel engelli ve otizmlili çocukların duyu keşfinde, yeni fikirleri ortaya koymak ve kil kullanarak pratik atölye tekniklerini göstermek için yetişkinlerle atölye çalışmaları yapılmaktadır. Yine otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuklarda uygulanacak öğretmen, rehber ve müze profesyonelleri için müzik ve hareketle bu çocukların davranışlarında

olumlu farklılıklar yaratmaya yönelik atölye çalışmaları yapılmaktadır. Müzenin internet sayfasından podcast uygulamasıyla küratör, sanatçı gibi konuyla ilgili uzmanların konuşmaları dinlenebilmektedir. Erişim kılavuzu, engelli otoparkı ve tuvaletleri bulunmaktadır. Fiziksel engelli ziyaretçilere yönelik sabahın erken saatlerinde özel ziyaret programları düzenlenmekte ve tekerlekli sandalyeler ödünç verilmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için sesli betimleme ve dokunma turları, Braille ve büyük punto basılmış kılavuzlar bulunmakta ve rehber köpekleri ile müzeye girişlerine izin verilmektedir. İşitme engelli ziyaretçiler için ise sesli rehberlerin yazılı dökümleri, indüksiyon döngüleri, işaret diliyle turlar düzenlenmektedir. Yardımcı köpekleriyle müzeye girişlerine izin verilmektedir. Demanslı ziyaretçiler için sanat oturumları çoklu duyuşsal turlar, kahve ve sohbet oturumları düzenlenmektedir. Engel grupları ve toplu gruplar için resim, baskı ve yaratıcı atölyeler de bulunmaktadır (Royal Academy Of Arts, 2017).

Guggenheim Müzesi (Newyork), hizmet hayvanlarının girişine izin vermektedir. Tekerlekli sandalyeler müzeden temin edilebilmektedir. Engelli ziyaretçilerin kullanımına özel asansör ve tuvaletler mevcuttur. Müzenin internet sitesinde erişilebilirlik yönergelerine uygun metro ve otobüs hatları numaraları ve geçiş güzergâhları belirtilmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için sesli betimleme ve dokunma turları, büyük punto ve Braille baskı kılavuzlar bulunmaktadır. Multimedya kılavuz cihazlarında müzeden temin edilebilmektedir. İşitme engelli ziyaretçiler için müze T-coil ile uyumlu indüksiyon döngüleriyle donatılmıştır. Müzenin multimedya kılavuz cihazlarında T-coil ile uyumludur ve tüm tur duraklarının yazılı dökümlerini içermektedir. Amerikan işaret diliyle program ve turlar düzenlenmektedir. Ayrıca ücretsiz multimedya kılavuzu uygulaması işitme engelli ziyaretçiler için açık altyazılı Amerikan işaret dilinde hazırlanmış videoların kılavuzlarını içermektedir. Bu videolar müzenin internet sayfasından da erişilebilmektedir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sahip aileler için sosyal anlatı kılavuzu hazırlanmıştır. Bu kılavuzda müze gezisi sırasında çocuğu nelerin beklediğini fotoğraflarla ve kısa açıklamalarla anlatmaktadır. Sosyal anlatı kılavuzu müzenin sayfasından indirilerek kullanılabilir. Müzedeki tüm turlarda özel ihtiyaçları olan öğrencilerin müfredat derslerini destekleyen programlar hazırlanmaktadır. Bu amaçla rehberli okul turları yapılmaktadır (Guggenheim Museum, 2017).

Thyssen-Bornemisza Müzesi (Madrid) görme engelliler, işitme engelliler, serebral palsi, down sendromu ve otizm olan kişiler, mahkûmlar, evsizler, göçmenler, hırpalanmış kadınlar, toplumsal dışlanma riski taşıyan insanlara karşı kaynak ayırmakta ve faaliyetleri

bulunmaktadır. Ayrıca akıl hastalığı olanları tedavi için sosyal ve sağlık uzmanlarının işbirliğiyle tasarlanmış bir dizi etkinlik mevcuttur. Bu sayede tüm insanların gerçek ve etkin bir şekilde etkileşim ve değişim deneyimlemeleri sağlanmaktadır (Museo Thyssen-Bornemisza, 2017).

Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde (Avusturya), engelli park yeri ve tuvalet bulunmaktadır. Tekerlekli sandalyeler müzeden ödünç alınabilmektedir. Bariyersiz erişim için ayrı bir giriş mevcuttur. Asansörlerin kabin ve giriş genişlikleri ayrıca belirtilmektedir. Tüm engel gruplarına yönelik rehberli turlar düzenlenmektedir. Özellikle görme engelli ziyaretçilere yönelik çok kapsamlı turlar düzenlenmektedir. Ayrıca demanslı ziyaretçiler için geçmiş zamanların hatıralarını geri getirmeye yardımcı atölyeler düzenlenmektedir. Atölyenin rahat atmosferinde ziyaretçiler, duygularını ve düşüncelerini özgürce dile getirerek, bağımsız bir şekilde kendi sanatsal çalışmalarını yapabilmektedirler (Kunsthistorisches Museum Wien, 2017b).

Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi (Seoul), otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuklu aileler için sergilere ilişkin müze gezileri ve yaratıcı sanat etkinlikleri yapılan atölye programları düzenlemektedir. Gelişim ya da öğrenme geriliği olan bireylere, müze gezileri ve müze koleksiyonlarıyla ilgili yaratıcı sanat yapma aktiviteleri içeren programlar gerçekleştirilmektedir. Ek olarak demanslı bireyler ve ailelerine yönelik olarak açık hava heykel parkına ve yaratıcı sanat atölyelerine geziler düzenlenmektedir. Görme engelli ziyaretçilere yönelik müzenin videolarını anlatan Braille kitaplar geliştirmiştir (National Museum of Modern and Contemporary Art Seoul, 2017b).

Picasso Müzesi (Barcelona), yaşlılar için "Hafızadaki Picasso" ismiyle atölyeler düzenlemektedir. Atölye, katılanların bilişsel kapasitelerini güçlendirmek, aynı zamanda sağlıklı nörolojik kapasitelerin korunmasına yardımcı olmak ve sosyal ilişkileri teşvik edip geliştirmek amacıyla yapılmaktadır. Tüm engel gruplarına yönelik önceden bilgi verilip rehberli tur istenmesi durumunda özel turlar düzenlenmektedir. Görme ve işitsel engelli ziyaretçiler, aileleri ve arkadaşları için düzenli olarak erişilebilir ziyaretler sunulmaktadır. Herkes için Picasso atölyeleri serebral palsili çocuklar için uyarlanmaktadır. Herkes tarafından kolay erişilebilir özel sergiler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca uzun süre tıbbi müdahale gören hastanede bulunan çocuklara yönelik katılımcı ve araştırmaya dayalı, atölyeler düzenlenmektedir. Atölye sonunda ortaya çıkan çalışmalar hastane odalarında sergilenmektedir (Museu Picasso, 2017).

Palozzi Strozzi Müzesi (Floransa), otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için proje düzenlemiştir. Proje kapsamında müze eğitimcileri önderliğinde sergi ve atölye çalışmaları yapılmıştır. Bir diğer proje ise 2011 yılında başlayan Alzheimer rahatsızlığı olan ziyaretçilere yöneliktir. Proje bu insanların sanat yoluyla kendilerini ifade etmelerini amaçlamaktadır. Hem aileler hem de bakım evleri bu projeye dâhil edilmiştir. Alzheimer olan ziyaretçiler, aileleri, bakıcıları ve bakım evleri çalışanlarına yönelik sergi ve atölye programları düzenlenmiştir. Müzenin psikolojik rahatsızlığı olan ziyaretçilere ve fiziksel, zihinsel engelli ziyaretçilere yönelik özel turları da bulunmaktadır (Palozzi Strozzi, 2017).

Metropolitan Sanat Müzesi'nde (Newyork), görme ve işitme engelli ziyaretçiler için sesli rehberler bulunmaktadır. İşitme engelli ziyaretçiler için sesli rehberin T-coil uyumlu kulaklıkları müzeden temin edilebilir. Seçilen turların ayrıca büyük punto basılmış metinleride müzenin bilgi masasından erişilebilmektedir. Müze engelli ziyaretçilere yönelik grup turlarıda düzenlemektedir. Okul gruplarında özel ihtiyaçları olan öğrencilere yönelik uyarlamalar yapılabilmektedir. Ayrıca müzeye gelmeden önce engelli bireylerin müzede kendilerini bekleyen durumlara hazırlıklı olmalarını sağlayan sosyal anlatı kılavuzları hazırlanmıştır. Müzenin internet sayfasından indirilerek kullanılabilir. Görme engelli ziyaretçilere yönelik sesli açıklama ve dokunma turlarının yanında resim atölyeleride düzenlenmektedir. Gelişim ve öğrenme geriliği ve otizm spektrum bozukluğu olan ziyaretçilere yönelik aileleri ve arkadaşlarının da ağırlayan çeşitli atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde dokunsal ve sanatsal uygulamalarla her oturumda farklı temaların keşfedilmesi sağlanmaktadır. Ek olarak müzik öğretmeni ve müzik terapisti rehberliğinde bu ziyaretçilere programlar düzenlenmektedir. Özel olarak müze otizm spektrum bozukluğu olan çocuk, genç ve yetişkinlere aileleriyle birlikte ziyaretlerini sorunsuz gerçekleştirebilmeleri için görsel kontrol listeleri, ziyaret ipuçları, müzenin farklı bölümlerine yönelik hazırlanmış sosyal anlatı kılavuzları, duyu dostu harita, etkileşimli harita ve sıcaklık değişimlerini gösteren haritalar pdf formatında hazırlanmış ve müzenin internet sayfasından indirilerek kullanılabilir. Demanslı ziyaretçiler, bakıcıları ve ailelerine yönelik etkileşimli çoklu duyulara hitap eden atölye programları yapılmaktadır (Metropolitan Museum Of Art, 2017).

Modern Sanatlar Müzesi'nden (New York), tekerlekli sandalye ödünç alınabilmektedir. Engelli tuvaletleri ve asansörler müze boyunca bulunmaktadır. İşitme engelli ziyaretçiler için müze sesli rehberleri T-coil uyumludur ve tüm ses programlarının metinleri bilgi masalarında mevcuttur. İşaret dilinde turlar düzenlenmektedir. Müze indüksiyon döngü

sistemleri ile donatılmıştır ve kızılötesi ses yükseltme sistemleri mevcuttur. Yabancı dilde filmler altyazılı olarak sunulmaktadır. Görme engelli ziyaretçiler için Braille ve büyük punto baskı rehberler hazırlanmıştır. Sesli betimle ve dokunma turları düzenlenmektedir. İşime, görme, fiziksel ve gelişimsel olarak engelleri bulunan öğrencilere yönelik özel etkinlik ve kaynaklar hazırlanmıştır. Demans ve Alzheimer rahatsızlığı olan bireylere, ailelerine ve bakıcılarına yönelik, tartışma oturumları, sergi turları ve çeşitli atölyeler düzenlenmektedir. Fiziksel engelli ziyaretçiler müzenin tüm alanına erişebilmektedirler. Ayrıca motorlu tekerlekli sandalyelerin girişinde izin verilmektedir. Ek olarak Alzheimer hastalığı olan bireyler için sanatsal uygulama ve tartışma programlarının planlanması ve uygulanması hakkında bilgi verilen videolar başta olmak üzere tüm engel gruplarına hitap eden özel hazırlanmış müzede etkinlikleri ve nasıl gezeceklerini anlatan videolarda bulunmaktadır (The Museum Of Modern Art, 2017).

Avustralya Çağdaş Sanat Müzesi'nde (Australia), tüm engel gruplarına, ailelerine, bakıcılarına, ilgili kurumların çalışanlarına yönelik turlar, atölyeler, eğitim programları alanında uzman eğitimciler tarafından düzenlenmektedir. Sanat herkes içindir bakış açısıyla müze de engelli veya erişim gereksinimleri olanlar için 1993 yılında oluşturulan Bella programı bulunmaktadır. Bu programın amacı heryaşta engelli bireyi çağdaş sanat ile birbirine bağlamak, yaratıcı öğrenme ve sanat ürünü ortaya koyma fırsatları sunmaktır. Yaratıcı öğrenme ve erişim programları, galerilerde ve Ulusal Yaratıcı Öğrenme Merkezi'nde sanatçı eğitimci ekip tarafından verilmektedir. Böylece sunulan her program engel gruplarının erişim ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bella programı içerisinde farklı gruplara yönelik programlar düzenlenmektedir. Bu program ücretsiz ve tamamen erişilebilirdir. Örneğin, Bella Aile, duyu deneyimlerle çağdaş sanatçıların eserleriyle bağlantı kurmak için erişime ihtiyaç duyan insanları etkileşime sokmak ve ilham vermek için oluşturulan etkileşimli bir kurulum olan çok duyumlu Bella Odası bulunmaktadır. Tüm aile üyeleri tarafından sanatçı eğitimciler ile interaktif galeri keşifleri, yaratıcı stüdyolar ve çoklu duyu ve interaktif etkinlikler için Bella Oda'sı ziyaret edilebilir. Tüm etkinlikler engelli çocukların ve ailelerinin ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlanmıştır. Grup Bella, çocuk ve gençlerin çoklu duyu ve etkileşimli turlarla yaratıcı ve eğlenceli öğrenmelerini sağlamaktadır. House Bella, Sydney Opera Binası ve Çağdaş Sanatlar Müzesi arasında ortaklaşa yapılan beş duyu organına yönelik bir programdır. Evde eğlenceli bir tur deneyimi ve Circular Quay'de öğle yemeğinden sonra kendine özgü yaratıcı bir açık hava yolculuğuna çıkılmaktadır. Yemekten sonra bir galeri keşfine sanatçı

eğitimcilerle birlikte katılıp sonrasında Yaratıcı Öğrenme Ulusal Merkezi'nde bulunan Creative Stüdyoları'nda sanat ürünü yapma oturumlarına katılmak mümkündür. House Bella programları, öğrencilerin ilgi alanlarına, öğrenme aşamalarına ve erişim gereksinimlerine göre uyarlanmaktadır. Öğretmenler için ise Bella, öğretmenlerin sanatçı eğitimcileri eşliğinde yeni yaratıcı öğrenme stratejileri keşfedip, panel ve tartışmalara, Sydney Opera Binası ile ortaklaşa sunulan iki günlük bir forumda misafir konuşmacılara ve atölyelere katılmaları desteklenmektedir. Sınıflarında uygulamaları için fikir alışverişinde bulunarak yaratıcı sanat öğrenme teknikleri geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Öğrencilere yönelik programda ise duyuşal haritalar, ziyaret öncesi ve sonrası alınacak tedbirler ve gerekli etkinlik için malzemeler vb. bilgilerin olduğu pdf kılavuzlar bulunmaktadır. Sanatsal uygulamaların ağırlıklı olarak yapıldığı sayısız atölye programı düzenlenmektedir (Museum Of Contemporary Art Australia, 2017).

3.2.5.2. Türkiye'de Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

Türkiye'de diğere engel gruplarına yönelik kalıcı veya geçici eğitim ve erişim hizmetleri bulunan müzeler ise, Topkapı Sarayı Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Hisart Canlı Tarih ve Diorama Müzesi, Pera Müzesi, Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi, Rahmi Mustafa Koç Müzesi, Radyo ve Demokrasi Müzesi, Mask Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi'dir.

Topkapı Sarayı Müzesi'nde (İstanbul), engelli bireylere yönelik sınırlı erişim hizmeti bulunmaktadır. Müze girişlerinde engelli kimlik kartını ibraz eden ziyaretçiler ve refakatçileri ücretsiz giriş yapabilmektedirler. Engelli ziyaretçilerin müzenin Ayasofya kapısından giriş yapmaları istenmiştir. Tekerlekli sandalyeler müze girişinden temin edilebilmektedir. Engelli tuvaletleri bulunmaktadır. Fiziksel engelli ziyaretçilerin müzenin hangi bölümlerine erişimlerinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Birden fazla dilde sesli rehber müzeden temin edilebilmektedir. Müze el kitabı bulunmaktadır. Ancak görme engelli bireylere yönelik eğitim ve erişim hizmeti bulunmamaktadır. Sergi ve konferanslar düzenlenmekte, okul ve özel grupları kabul etmektedir fakat eğitim hizmeti gerçekleştirilmemektedir (Topkapı Sarayı Müzesi, 2017).

İzmir Arkeoloji Müzesi'nde (İzmir) yetişkinler için 60 dakikalık Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinde, işitme engelliler için Türkçe 60 dakikalık işitme engelli dilinde, çocuklar için ise 30 dakikalık Türkçe sesli ve görüntülü elektronik rehber hizmeti

sunulmaktadır. Kulaklı rehberler müze resepsiyonundan ücretsiz olarak temin edilebilmektedir. Müzede eğitim etkinlikleri bulunmamaktadır (İzmir Arkeoloji Müzesi, 2017).

İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin (İstanbul), etkinliği ise "Buluşma" ismiyle özel öğrenme gereksinimli çocuklar ve gençler için kaynaştırma eğitimini temel alan bir eğitim programıdır. Genç gönüllülerle birlikte, liseler, sivil toplum örgütleri ve özel eğitim okullarının desteğiyle bu program özel öğrenme gereksinimli çocuklara işitme, dokunma, görme gibi farklı duylara yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler, öğrenme eğilimlerinin belirlenmesi, yeni edindikleri bilgileri gündelik hayatlarına yansıtılabilmeleri ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. 2018 yılında İstanbul İsveç Başkonsolosluğu, Swedish Institute, Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi ve Engelli Kadın Derneği işbirliği ile "Erişiyorsam Varım! İstanbul" projesi kapsamında İstanbul Modern'de "Engelli Bireyler İçin Kültür ve Sanat Hayatına Erişim" konulu bir panel düzenlenmiştir. Ayrıca müzeye giriş engelli bireyler için ücretsizdir (İstanbul Modern Sanat Müzesi, 2018).

Hisart Canlı Tarih ve Diorama Müzesi (İstanbul), 2016 yılında sosyal sorumluluk projesi kapsamında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğrencilerini ağırlamıştır. Engelli bireyler ve refakatçilerine müzeye giriş ücretsizdir (Hisart Canlı Tarih ve Diorama Müzesi, 2017).

Pera Müzesi (İstanbul), ana kapısı fiziksel engelli ziyaretçilerin girişine uygun düzenlenmiştir. Engelli ziyaretçiler ve refakatçileri ücretsiz olarak müzeye giriş yapabilmektedirler. Tuvaletler engelli ziyaretçilerin kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. Pera Eğitim Birimi "Pera Engelsiz" programları kapsamında işitme engellilere yönelik işaret diliyle rehberli turlar düzenlemektedir. Bu turda Suna ve İnan Kıraç Vakfı koleksiyon sergilerini yetişkinler sağır bir rehber eşliğinde işaret diliyle gezebilmektedir. Zihinsel engellilere yönelik eğitim programında ise ilkokul, ortaokul ve lise yaş gruplarına göre atölyeler oluşturulmaktadır. Bu programda öğrenciler rehberle birlikte yaptıkları sergi turundan sonra atölyede resim, kolaj, tasarım ve kil ile üç boyutlu çalışmalar yapmaktadırlar. Ayrıca işitme engellilere yönelik sağır kahve sohbet etkinliği düzenlenmekte, sonrasında Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni sergisi yine işitme engelli rehber eşliğinde işaret diliyle gezilmektedir. Sonrasında Dem Derneği'nin Sağır İlişkileri Koordinatörünün moderatörlüğünde, işitme

engelli toplumu ilgilendiren konulara yönelik fikir alışverişinde bulunmaktadır (Pera Müzesi, 2017).

Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi (İstanbul), Çocuk İstanbul atölye kapsamında gerçekleştirdiği “Askıda Atölye” ile maddi sıkıntılar nedeniyle atölye çalışmalarına katılamayan çocukların her dönem etkinliklere katılarak faydalanmasını sağlayan bir sosyal sorumluluk girişiminde bulunmaktadır. Müzenin amacı birey ve kurumların istedikleri sayıda dezavantajlı çocuğun “Askıda Atölye”ye katılmasını sağlamalarına ön ayak olmaktır (Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi, 2018).

Rahmi Mustafa Koç Müzesi’nin (İstanbul), tüm kapalı alanlarında asansörler ve rampalar bulunmakta ve tekerlekli sandalye ile ziyaretçiler bazı dış mekân bölümleri hariç müzeyi gezebilmektedirler. Ayrıca müzeden ücretsiz olarak tekerlekli sandalye temin edilebilmektedir (Rahmi Mustafa Koç Müzesi, 2017).

İzmir Belediyesi’nin desteğiyle engelsiz konak günleri kapsamında Radyo ve Demokrasi Müzesi’nde görme engelliler grubuyla (Radyo ve Demokrasi Müzesi, 2017), Mask Müzesi’nde işitme engelliler grubuyla (Mask Müzesi, 2017) ve Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi’nde down sendromlular grubuyla bir dizi etkinlik gerçekleştirilmiştir (Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, 2017).

Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Ankara), işitme, görme ve bedensel engelli öğrenciler için özel bir program geliştirmiştir. Ayrıca müzede, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindeki kimsesiz çocuklara, Islah Evi Müdürlüğünde kalan çocuklara, Ankara Kalesi ve çevresinde yaşayan sokak çocuklarına ve kadınlara kültür bilinci kazandırmak amacıyla eğitimler verilmiştir (Karadeniz, 2010a, s. 76).

Sakıp Sabancı Müzesi’nde (2017b) (2017a), “Picasso İstanbul’da ve Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul’da” sergilerinde işitsel, bedensel, zihinsel ve görme engelli bireylere yönelik özel programlar hazırlanmıştır.

Müzelerde engelli bireylere yönelik gerçekleştirilen eğitim projeleri şöyledir; Sakıp Sabancı Müzesi Engelli Projeleri (2013), Koç Müzesi, Ülkem İçin Engel Tanımıyorum Projesi (2013), İzmir Arkeoloji Müzesi Minik Adımlarla Kültürel Mirasımıza Yolculuk Projesi (2014), Batman Müzesi Sesli Adımlar Uygulama Projesi (2015), İstanbul Modern Müzesi “Erişiyorsam Varım! İstanbul “Görmesen de Olur-Farklı Bedenlerle Dans Projesi” (2015), Bursa Müzeler Müdürlüğü ile Bursa Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı Müzelerde “Erişilebilir Müze” Projesi (2015), Gökyay Satranç Müzesi Projesi (2016), Turkcell

Diyalog Müzesi-Karanlıkta ve Sessizlikte Diyalog Projesi (2016), Pera Müzesi Pera Engelsiz Projesi'dir (2016) (N. Ö. Erbay, 2017a, s. 347).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Kalkınma Ajansı "Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı" kapsamında hazırladığı "Erişilebilir Turizm, Engelsiz İstanbul II" projesiyle engellilerin sosyal yaşam alanlarını erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Proje kapsamında; 4 müzeye ait replikaların yapımı, 250 kişiye Sosyal Hayata Adaptasyon eğitimi, tanıtım filmlerinin çekilmesi, Erişilebilirlik teknik raporlarının çıkarılması, 200 kişiye İşaret Dili eğitimi, Kamu Kurumları erişilebilirlik tespit çalışmaları, Dijital Erişilebilirlik haritasının çıkarılması, Müzelere engelli kartı tanıma sisteminin yerleştirilmesi yer almaktadır. Proje faaliyet alanlarını 21 Müze; 8 Kütüphane; 5 Cami ve Saray oluşturmaktadır (Erişilebilir İstanbul, 2014).

3.2.6. Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

İngiltere'de Müzeler, Arşivler ve Kütüphaneler Konseyi tarafından "Müzeler ve Galeriler İçin Engelli Rehberi" hazırlanmıştır. Müze ve galeriler de tüm engellere yönelik olması gereken hizmetler belirtilmiştir. Rehberde göre erişim geniş anlamda düşünülmelidir, sadece rampalar ya da erişilebilir tuvaletler sağlamak yeterli değildir. Engeller, fiziksel, duyuşal, entelektüel, duyuşal/tutumşal, finansal, sosyal, eğitimşel veya kültürel olabilir. (Disability directory for museums and galleries, 2001, s. 14).

Görme engelli ziyaretçilere yardım etmek için müzeler ve galeriler bazı ek düzenlemeler yapabilir. Bu amaçla Braille metinleri yararlı olacaktır, fakat ziyaretçilerin çok az bir bölümü Braille'i okuyabilmektedir; Braille etiketli paneller, bir yüzeyin üstünde düz değil, hafif yukarı doğru eğimde, uygun bir açıda monte edilmelidir; büyük puntolu metinler kullanılmalıdır, çünkü ziyaretçilerin büyük bir kısmı, çift odaklı gözlük camı kullananlar, okuma güçlüğü çekenler ve yorgun olanlar da dâhil olmak üzere, bu yardımı yararlı bulacaklardır; çok az veya hiç görüş alanı olmayan ziyaretçiler için ses kasetleri, bilgi vermenin yanı sıra ziyareti yapılandırmak için kullanılabilereğinden faydalıdır; büyük baskı ve braille olarak hazırlanmış kataloglar veya rehberler hazırlanabilir. Bu katalog veya rehberler sergiden sonra ziyaretçilerin eve götürüp inceleyebilmeleri açısından çok faydalıdır (Hooper-Greenhill, 1994, s. 194-195).

Herkes için müze ve galerilerde çoklu-duyuşsal öğrenme fırsatları oluşturulmalıdır. Her ne kadar müzeler ve galeriler görsel uyarılmaya dayanıyor olsa da, hepimiz dünyamızı

görme gücünden daha fazlasını kullanarak anlamlandırmaktayız. Görme engelli veya görsel hafızaya sahip olmayan bir kişi de, dünyayı dokunma, koku, tat alma, duyma ve hayal gücünün birleşimi ile anlamlandırmaktadır. Bu nedenle müze ve galerilerde görme engeli olan kişilerin ihtiyacı olan gerekli uyarlamalar şunlardır: Bir dizi alternatif formatta (Braille, büyük punto baskı vb.) erişilebilir bilgi; dokunsal işaretler veya diyagramlar, ses bilgisi veya bilgisayar diski; oryantasyon ve koleksiyonlar için binaların ses tanımı; görme engelli kişileri daha da güçlendirmek için yeni teknolojik sistemler. Örneğin, sesli ve kişisel bir yol bulma sistemleri, çeşitli büyütme yardımcıları, konuşma-metin bilgisayar yazılımı vb. (Disability directory for museums and galleries, 2001, s. 34).

İnsanlar nesnelere tutmayı severler. Bu müzelerin herkese sunabileceği eşsiz fırsatlardan sadece birisidir. Sadece görme engeli olan ziyaretçiler için değil herkesin farklı türden esere dokunma şansı olması iyi bir şeydir ve bu, tercihen müze girişinin yakınında kolayca erişilebilen bir galeride olması durumunda iyi bir şekilde kullanılma ihtimalini artıracaktır. Dokunsal termofom görüntüler (resimlerin parçalarının ısıyla biçimlendirilmiş yükseltilmiş görüntüleri), insanların bir resim hakkında izlenim kazanmasını sağlayan bir yoldur. Aydınlatma, gözü rahatsız edecek kadar ışıltılı olmadan parlak olmalı ve görme kalıntısına sahip olanlara yardımcı olmak için tek tip olmalıdır (Hooper-Greenhill, 1994, s. 196-197).

Tüm bu uyarlamalara ek olarak eğitim açısından da görme engelli bireylere yönelik rehberli sesli ve dokunsal turlar düzenlenmelidir. Bu bölümde dünyada isim yapmış bazı müzelerde ve Türkiye’de ise tüm müzelerde görme engelli bireylere yönelik sunulan eğitim ve erişim hizmetleri incelenmiştir.

3.2.6.1. Dünyada Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

Prado Müzesi’nde (Madrid) görme engelli ziyaretçiler için “Dokunmanız Gereken Sanat Eserleri Sergisi” düzenlenmiştir. Prado’ya Dokunmak isimli bu sergide sanatçıların yağlıboya tabloları, üç boyutlu dokunsal tablolara dönüştürülmüştür. Müzenin koleksiyonundaki altı ünlü sanat eserinin görme engelli ziyaretçilerin elleriyle dokunarak algılayabilmeleri için rölyef tabloları hazırlanmıştır. Ünlü ressamlar Diego Velázquez’in Vulcan’ın Demirhanesi; El Greko’nun Elini Göğsünün Üzerine Koymuş Soylu; Juan Van Der Hamen’in Natürmort Enginarlar, Çiçekler ve Vazolar; Goya’nın Parasol; Correggio’nun Noli Me Tangere; Leonardo da Vinci’nin Mona Lisa adlı tabloları üç boyutlu hale getirilmiş, tüm ziyaretçilerin dokunarak görme deneyimi yaşamaları

sağlanmıştır. Ek olarak büyük punto ve Braille baskı rehberler, büyüteç gözlükler müzenin bilgi masasından erişilebilmektedir. Sergiyi desteklemek adına sesli rehberlerde bulunmaktadır (Museo Del Prado, 2018).

Alman Körler Müzesi (Almanya), görme engellilerin tarihine adanmıştır. Görme engelliler için yardımcı aletler ve bunların toplumsal tarihi, fotoğraflar sergilenmektedir. Müzenin bir sergi salonu, Louis Braille ve Braille alfabesine ayrılmıştır. Müzede ayrıca görme engelli ziyaretçiler için dokunsal sergiler, Braille baskı ve büyük punto basılmış rehberler bulunmaktadır. İsteyen ziyaretçiler rehberleri müzenin sitesinden indirerek kullanabilmektedirler (Deutsche Blinden-Museum, 2018).

Kraliyet Sanat Akademisi (Londra), görme engelli ziyaretçilerin rehber köpeklerini müzeye kabul etmektedir. Ayrıca sergiler için büyük puntolu basılmış galeri rehberleri hazırlanmıştır. Birçok sergi için sesli rehber uygulaması bulunmaktadır. Her sene yaz sergilerinde bir dizi heykele dokunarak görme engelli ziyaretçilerin keşfetmesi sağlanmaktadır. Bu sergilerin büyük puntolu hazırlanmış rehberlerle tanıtımı yapılmaktadır. Müzenin kalıcı koleksiyonlarında da sesli anlatım turları ve sanat eğitimcisi tarafından hazırlanan, birçok duyunun bir arada kullanıldığı ve sergiyi anlatan özel nesnelere dokunma turları düzenlenmektedir (Royal Academy Of Arts, 2017).

Guggenheim Müzesi (New York), görme engelli ziyaretçileri için bir uygulama geliştirmiştir. Bu uygulama özel ve kalıcı koleksiyon sergilerinden eser seçkilerinin ve binanın mimarisinin sözlü açıklamalarını içeren multimedya rehberidir. İOS işletim sistemine sahip ve VoiceOver ekran okuyucu ile uyumlu cihazlarda multimedya rehberi kullanılabilir. Ayrıca isteyen ziyaretçiler multimedya rehberinin büyük puntolu baskılarını danışmadan alabilmektedir. Aylık olarak yapılan bir başka etkinlik ise “Akıllı Gözler” adıyla tur ve çalıştaylardır. Sanat ve eğitim uzmanları tarafından sözlü açıklama, konuşma, duyuusal deneyimler ve yaratıcı uygulamalar aracılığıyla görme engelli ziyaretçilere hoş vakit geçirmeleri sağlanmaktadır (Guggenheim Museum, 2017).

Peggy Guggenheim Müzesi’nde (Venedik), dört kişilik kontenjanı olan görme engelli yetişkin ve çocuk gruplarına yönelik kendisinde kör olan heykeltıraş Felice Tagliaferri tarafından dokunsal turlar düzenlenmektedir. Yetişkinler ve çocuklar için koleksiyondaki bazı eserlerin kopyası kabartma şeklinde yapılmış ve Braille yazı ile açıklamalı metinleri hazırlanmıştır. Metin bölümleri ise hem ses hem de metin olarak müzenin internet sayfasından indirilebilmektedir. Ayrıca okunabilirliği yüksek kabartmalı grafik karakterle

açıklayıcı teknik levhalar hazırlanmıştır. Müzede vakıf ve kurumların işbirliğiyle Pablo Picasso, Paul Klee, Fernand Leger gibi sanatçıların eserleri seçilerek dokunsal turlar düzenlenmektedir (Peggy Guggenheim Museum, 2017).

Viyana Sanat Tarihi Müzesi (Avusturya), engelli ziyaretçilerde dâhil tüm ziyaretçilerin müzenin koleksiyonuna engelsiz erişim sağlayarak yararlanmaları için çalışmaları bulunmaktadır. Avusturyalı Kör ve Görme Engelliler Topluluğu tarafından müze çalışanlarına görme engelli bireylere yönelik eğitim verilmiştir. Eğitim programlarını mümkün olan en iyi şekilde tasarlayabilmek ve engelsiz erişim sağlamak için sanat eğitimi ekibi Erasmus+Hareketlilik Programı'na katılmıştır. Görme engelli ziyaretçiler için rehberli turlar düzenlenmektedir. Resim galerisinin başyapıtlarını tek başına veya sanat eğitimcisi ile birlikte gezilebilmektedir. Galerideki dört eserin anlatılması için görsel, dokunsal ve ses unsurlarını harekete geçiren yöntemlerle ziyaretçilere turlar düzenlenmektedir. Bu turlarda, dört kompozisyonun kontrast renklerle zenginleştirilmiş dokunmatik formları ve hem büyük puntolu siyah-beyaz yazı tipinde hem de Braille yazılmış, kompozisyonun tanımlarını içeren açıklamaları bulunmaktadır. Buna ek olarak müze kitabı kolay kullanılabilen bir ses dosyası olarak CD ve Daisy formatında basılmıştır. Bu elektronik kitaba müzenin dükkanlarından ve müze sitesinden online olarak ücret karşılığı erişilebilmektedir. Avusturya'da "Müze Kitap" uygulaması türünün tek örneğidir. Müzede "resimlerle yaşamak" adında yine görme engelli ziyaretçilere yönelik düzenlenen bir turda, iki boyutlu tabloların dokunsal kabartma formlarına dokunarak kompozisyonun temel unsurlarını sanat eğitimcisinin de sözlü açıklamalarıyla birlikte hissetmeleri sağlanmıştır. Buna ek olarak, görme engelli ziyaretçiler için resimlerin tasvirini ve ek bilgileri içeren Braille ve büyük puntolu broşürler hazırlanmıştır. Resimlerle bir şekilde bağlantılı ek dokunsal uyanarlarda kullanılmaktadır. Müzenin başka bir koleksiyonu ise sıra dışı doğal nesnelere ve üstün işçilik örnekleri içeren; aralarında altın, gümüş, kristal, devekuşu yumurtaları, hindistancevizi veya köpekbalığı dişleri gibi kıymetli, çoğunlukla egzotik malzemelerden oluşan eserlere dokunma turları düzenlenmektedir. Müzenin bir diğer etkinliği ise Efes'teki Artemis tapınağından çıkan hamamlar, tiyatro, tapınaklar ve antik roma evlerinin kalıntılarında görme engelli ziyaretçilerin özel lateks eldiven giyerek bu mimari yapılarındaki kabartma ve heykelleri dokunarak incelemelerine izin verilmesidir. Ayrıca müzenin tarihsel silah ve zırh koleksiyonundan seçilen zırh parçalarına ziyaretçilerin dokunup deneyebilmesine izin verilmektedir. Müzenin bir diğer koleksiyonu olan imparatorluk dönemi atlı arabalardır. Yine bu koleksiyona da eldiven giyen görme

engelli ziyaretçilerin dokunmasına izin verilmektedir. Sanatçı Pieter Brugel'in bir tablosu özellikle görme engelli ziyaretçiler için boyarken canlı bir izlenim elde edebilmelerini sağlayan haptik teknolojisi ile hazırlanarak ziyaretçilerin etkileşime geçmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca müzede dünyanın ilk büyük monografik sergisi açılmıştır. Bunun için Pieter Brugel'in "Karnaval ve Oruç Arasında Mücadele" adlı yapıtı seçilerek kapsayıcı erişim sağlanmıştır. Dokunmatik istasyon denilen uygulamada Braille yazılar, renkli dokunsal sunumlar ve üç nesnenin 3D reproduksiyonlarını içermektedir. Dokunsal istasyon başta görme engelli ziyaretçiler olmak üzere tüm ziyaretçiler kullanabilmektedir. Resimdeki nesnelerin konumu, simetrisi hakkında dokunsal çizgilerle bütün resim ifade edilmektedir. Ayrıca resimdeki içerik ve figürler numaralandırılmış, hemen diğer bölümde bu numaralandırılan figürler dokunsal olarak büyütülmüş ve detaylandırılmıştır. Ek olarak üç boyutlu olarak büyük bir ölçekte resimdeki bazı nesnelerin (Brugel'in resminde geçen para, cam ve ayakkabı gibi) modeli çıktı alınmıştır. Resmin tüm parçalarına bakıldığında en önemli elemanları kabartma ve renkli olarak gösterilirken resmin geri kalan kısmındaki öğeler hızlı bir şekilde tanınmasını sağlamak için siyah beyaz renktedir (Kunsthistorisches Museum Wien, 2017a).

Mucem olarak bilinen Avrupa ve Akdeniz Uygarlıkları Müzesi'nde (Marsilya) dokunsal stüdyo (tactile studio) tarafından "Connectivites" adlı bir sergi tasarlanmıştır. Sergide Akdeniz'de önemli limanlar anlatılmıştır. Dokunsal bir gemi, 19. yüzyıl döneminde Cezayir Limanı, V. Charles'ın dokunsal ceketi ve basıldığında karanfil kokusu yayan bir düzenek hazırlanmıştır. Tüm dokunsal bölümlerin altında Braille açıklamaları mevcuttur. Ayrıca sesli rehber ile de açıklamalar dinlenebilmektedir. Tüm duylara yönelik dokunma, koklama, okuma ve dinlemeyle keşfedici bir sergidir (Tactile Studio, 2018).

Galileo Müzesi'nde (Floransa) görme engelli ziyaretçiler için bir müze uzmanı tarafından sergilenen nesnelerin bilim tarihi içindeki yerini gösteren birden fazla orijinal ve kopya eserinde olduğu dokunsal turlar gerçekleştirilmektedir. İtalyan Körler Derneği ve müzenin işbirliğiyle düzenlenen turlar ücretsiz, İngilizce ve İtalyanca olarak düzenlenmektedir (Museo Galileo, 2017).

Metropolitan Sanat Müzesi (Newyork), 'Art & The Alphabet: A Tactile Experience' (Sanat ve Alfabe: Dokunsal Bir Deneyim) isimli görme engellilere yönelik bir kitap yayımlamıştır. Ek olarak sesli rehber görme engelli ziyaretçiler için ücretsiz sunulmaktadır. Düzenlenen turların standart ve büyük puntolu açıklamalı bilgileri bulunmaktadır. Görme

engelli ziyaretçiler için rehberli sözlü açıklama ve dokunma turlarının yanı sıra çocuklar, gençler ve yetişkinler için ayrıntılı açıklamalar, dokunma ve diğer etkinliklerle sanat eserlerinin tadını çıkaracakları resim atölyeleri bulunmaktadır. Ayrıca ücretsiz ve rezervasyonlu olmak üzere müze koleksiyonlarından esinlenerek, sözlü açıklamalarla çizim tekniklerinin öğretildiği “çizim yoluyla görmek” isimli atölyeler düzenlenmektedir. Tek ya da grup olarak müze koleksiyonlarından seçilmiş bazı eserlere dokunma turları bulunmaktadır. Görme engelli ziyaretçiler için müze broşürü pdf olarak internet sitesinden erişilebilmektedir (Metropolitan Museum Of Art, 2017).

Tate Modern (Londra) görme engelli bireyleri rehber köpekleriyle kabul etmektedir. Tüm özel sergilerde büyük puntolu sergi açıklamaları mevcuttur. Sesli rehber ve her bir eserin yerini bulmaya yardımcı kağıt kılavuz bulunmaktadır. Eserlerin ayrıntılı sesli tasvirlerinin, sanatçının ve eserin yapıldığı dönem hakkında da ek olarak bilgi veren sesli rehberlerde mevcuttur. Sözlü anlatım turları yılda dört kez görme engelli bir sanatçının liderliğinde düzenlenmektedir (Tate Modern, 2017).

Ulusal Galeri (Londra), her ayın son cumartesi günü görme engelli ziyaretçilere yönelik bir resmin ayrıntılı sözlü anlatımının yapıldığı sonrasında galerinin gezildiği oturumları ücretsiz ve rezervasyonlu olarak gerçekleştirmektedir. Bu etkinliklerle ilgili bilgilerin bulunduğu Braille baskılar bulunmaktadır. Sesli rehberle de galeri gezilmektedir. Koleksiyon hakkında daha fazla bilgi edinebilmek için müzenin sayfasında bulunan “patikalar” linkinden indirilen rehberle müzenin önemli eserleri öğrenilebilmektedir. Galeri’nin koleksiyonundaki Leonardo, Michelangelo ve Raphael’in eserleri “patikalar” aracılığıyla ziyaret edilebilmektedir (The National Gallery, 2017).

Vatikan Müzeleri’nin (Roma), dokunma, duyma, koklama, görmeye dayalı bir ulaşılabilirlik anlayışı vardır. Görme engelli ziyaretçilere yönelik dokunma ve çoklu duyuşsal turlar ücretsiz olarak sunulmaktadır. Müzenin internet sayfasında görme engelli ziyaretçiler için çok algılı dokunsal ziyaret sayfası bulunmaktadır. Vatikan Pinacoteca’sına, Gregoryen Profane Müzesi’ne, Gregoryen Mısır Müzesi’ne ve Etnoloji Müzesi’ne ve Vatikan Bahçelerine yönelik heykel ve orijinal eserlerden oluşan ısıyla biçimlendirilmiş (termoform) paneller, Braille ve büyük puntolu metinlerle ikonografik eleştiri yöntemi kullanılarak turlar düzenlenmektedir. Eserlerin analitik okumalarında ısıyla biçimlendirilmiş (termoform) paneller ve rölyefleri kullanılarak kompozisyon, teknik, kromatik etkileri analiz etmek için görsel/perspektif deneyiminin simülasyonu

yapılmaktadır. Öğretici kılavuzlar tarafından analog ve sinestezi (birleşik duyu, ses, koku, dokunsal vb.) kullanıldığı eseri temsil eden şiir ve müzik parçalarının dinlendiği programlar düzenlenmektedir. Uzman restoratörler tarafından üretilen reproduksiyonlar sayesinde, mozaik, tuval, heykel gibi eserlere dokunmak mümkün olmaktadır. Görme engelli bireylerin ve refakatçilerinin rehberli turlarda dâhil olmak üzere müzeye girişi ücretsizdir. Rehber köpeklerin girişine de izin verilmektedir. Turlar ortalama 2 saat sürmekte ve çeşitli dillerde gerçekleştirilmektedir. Turların hepsi önceden rezervasyon yaptırılarak gerçekleştirilmektedir. Turlar görme engelli ziyaretçilerin akrabaları refakatçileri dâhil en fazla yedi kişiliktir (Musei Vaticani, 2017).

Kore Ulusal Müzesi (Seul) ondört yaş ve üzeri görme engelli ziyaretçiler için PDA ve MP3 formatında dijital ses güdümlü turlar düzenlemektedir. Ayrıca sergilerde röproduksiyon eserlere dokunma, sesli anlatım, Braille ve büyük puntolu altyazılar gibi erişim imkânları mevcuttur. Görme, işitme, zihinsel ve ortopedik engelli ziyaretçilere “rüyalar alanı müze” isimli dokunma, tarih öncesinden yapılmış taş resimleri (petroglyph) inceleyerek tarih öncesi yaşam hakkında öğrenme, eserleri görüntüleme ve kişinin kendi taş resimlerini yapmasını içeren turlar gerçekleştirilmektedir (National Museum Of Korea, 2017).

MoMA olarak bilinen Modern Sanatlar Müzesi (New York), K-12 sınıftaki engelli çocuklar için birçok etkinlik ve kaynak tasarlamıştır. Sınıf öğretmenleriyle birlikte, her çocuğun ihtiyaçlarını, güçlü yönlerini, çıkarlarını inceleyip tam katılımını kolaylaştıracak olan MoMA programlarını planlamaktadırlar. Öğretmen ve aileler MoMA eğitim programlarına yönelik geliştirilen “Sosyal Rehberi” kullanarak ziyaretlerini planlayabilmektedirler. Okullar için grup programları da bulunmaktadır. Müzenin internet sitesinde multimedya dosyasının yüklü olduğu link sayesinde görme engelli ziyaretçiler bu linkten müzede bulunan eserlerin sanatçısı ve eserin kendisi hakkında sesli anlatımı dinleyebilmektedirler. Ayrıca Braille galeri haritaları ve sesli turlar, eğitimli rehberler eşliğinde dokunmatik turlar ve hizmet hayvanlarına girişin serbest olması gibi bir dizi erişim programı bulunmaktadır. Tüm etkinlikler ücretsiz sunulmaktadır. 10 farklı dilde koleksiyondaki seçme eserlerin detaylı betimlendiği sesli rehberler danışmadan alınabilmektedir. İsteğe bağlı olarak bu ses kayıtlarının büyük punto basılı formatı müzeden alınabilmektedir. Ayrıca müze web sitesinin tüm insanlar için erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini sağlamaktadır. Müzeye “Erişilebilir Medya Ulusal Merkezi”, bu amaç doğrultusunda aktif bir şekilde erişilebilirlik danışmanlığı yapmaktadır (The Museum Of Modern Art, 2017).

British Müzesi (Londra), görme engelli ziyaretçiler için ücretsiz müze planı, bazı geçici sergilerin ve seçilen galerilerin büyük punto olarak basılmış kılavuzları bulunmaktadır. “Mısır Heykelleri” galerisinde olduğu gibi birçok galeride dokunma turları düzenlenmektedir. Depozito ücreti ödenerek az gören ziyaretçiler için büyüteç gözlükler ödünç olarak müzeden temin edilebilmektedir. Ayrıca müze özel gereksinimli bireylere yönelik okullarla işbirliği içerisinde. Bu nedenle bir rehber düzenlenmiştir. Engelli öğrencileri müzeye getirmek için gezi planı yapılırken dikkat edilmesi gereken temel hususların belirtildiği bu rehber müzenin internet sayfasından erişilebilmektedir. Erişim ve özel eğitim ihtiyaçları olan öğrenciler (SEN) olarak ayrı bir çalışma alanları bulunmaktadır. Tüm genç ziyaretçiler için kapsayıcı öğrenme fırsatları sunulduğu gibi görme, işitme, zihinsel ve fiziksel engellere sahip öğrenciler için de çok çeşitli olanaklar bulunmaktadır. Tüm engel gruplarına yönelik dokunma turlarının yanı sıra Antik Yunanistan, Mısır, Roma Britanya, Viking Britanya ya da ortaçağ İngiltere’sinin görme, koku ve sesle çoklu duyuşsal etkinlikler ile öğrencilerin deneyimlemesi sağlanmaktadır. Daha sonra, öğrencilerin tamamen erişilebilen galeriler ve atölyelere yönelik en fazla on kişinin katılabileceği grup turları düzenlenmektedir. Antik Yunanistan, ortaçağ gibi dönemlere yönelik çalışma notları da yine müzenin internet sayfasından erişilebilmektedir. SEN öğrencileri için akıllı tahtada ve karışık çoklu duyulara yönelik teknolojik sunumlar; dijital bir ekran oluşturmak için öğrenciler tarafından müzeden toplanan film, görüntü ve sesle sunumların hazırlanması gibi dijital atölye çalışmaları bulunmaktadır (British Museum, 2017).

Centre Pomdiou (Paris), rezervasyonlu görme engelli ziyaretçiler için özel turlar ve uzman personel tarafından tüm engelli gruplara müzeye adapte ziyaretleri düzenlenmektedir. Ayrıca her ay bir cumartesi günü yorumlama ve ayrıntılı açıklamaları içeren rehber eşliğinde sesli turlar düzenlenmektedir. Merkez engelli ziyaretçilere ait bilgi ve kaynaklara herkesin erişimini garanti etmek için bir web sitesi oluşturmuş ve engelli kamu kılavuzu yayınlamıştır. Merkeze rehber köpeklerin girişine de izin verilmektedir. Engelli ziyaretçilerin araba ve toplu taşıma ile merkeze erişimlerini kolaylaştırmak için yol tarifi, durak ve otobüs numaraları, park ve asansörlerin yerleri tarif edilmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için ayrıca sokak ve caddelerin hangisinde bulunan kaldırımlarda yürüme bandı kaplaması var ve eğimi kaç derece, hangi caddedeki kapıdan hangi atölyeye direk erişim var ve asansörlerin yerleri ayrıntılı olarak belirtilmektedir (Centre Pomdiou, 2017).

Orsay Müzesi'ne (Paris), görme engelli ziyaretçi ve beraberindeki bir kişi tüm sergilere ücretsiz olarak ve müzenin farklı bir kapısından giriş yapabilmektedir. Rehber köpeklerin kalıcı koleksiyon ve geçici sergilere erişimine izin verilmektedir. Görme engelli bastonuyla ziyaretçiler sergileri gezebilmektedir. Optik araçlarla destek sağlanmaktadır (Musee d'Orsay, 2017).

Tokyo Ulusal Müzesi (Tokyo), görme engelli ziyaretçiler için müzeye erişimde kullanılacak bir erişim haritası oluşturmuştur. Müzenin internet sitesindeki link sayesinde müzenin her bölümü için betimlenmiş yol tarifine ve erişilebilirlik bilgilerine ulaşılabilmektedir. Salonlara ait betimlemelerde müzelerde uyulması gereken kuralların yanında ışıklandırma, salonlar arası mesafenin kaç adım olduğu, saat yönünde ifadelerle salonların yer betimlemesi, engelli tuvaletleri, asansör, ziyaretçi dinlenme alanları da belirtilmektedir. Müzenin Honkan Galerisi'nin eğitim alanında ise tüm ziyaretçilerin kullanabileceği görme engelli ziyaretçilere de uygun "Honkan'ın Dokunsal Haritası" bulunmaktadır. Dokunma hissi ile harita, sergi salonlarının her birindeki nesnelere tipik özelliklerini, malzemelerini ve üretim tekniklerini aktarmaktadır. Ziyaretçiler müzeye erişmek için büyük ve sınırlı yürüme bandı bulunan müzenin içinde bulunduğu Ueno Park'tan geçmek zorundadırlar bu yüzden yalnız ziyaret edecek olan görme engelli bireyler parkın bilgi masasından yardım isteyebilmektedirler (Tokyo National Museum, 2017).

Van Gogh Müzesi (Amsterdam), engelli ziyaretçilere giriş önceliği tanımaktadır. Müzenin önünde engelli ziyaretçiler için bekleme alanına ek olarak engelli park yeri bulunmaktadır. Müzede bağımsız olarak yollarını bulamayan ziyaretçilere ücretsiz olarak bir refakatçi getirme izni verilir. Ücretsiz giriş yapabilen bu refakatçiye multimedya kılavuzu bulunan bir bilet verilmektedir. Rehber köpeklerin girişine uygun bir koşum takımı takılması şartıyla izin verilmektedir. Görme engellilere özel hazırlanmış, müze ve sergiler hakkında bilgilendirici metinlerin olduğu büyük puntolu basılmış bir kitapçık bulunmaktadır. Kat planları ister internet sitesinden ister müze bilgi masasından erişilebilmektedir. Tüm engel gruplarına yönelik tuvaletler müzenin zemin katına konumlandırılmıştır. Görme engelli bireyler arkadaşlarıyla, aile bireyleriyle ve bakıcılarıyla özel olarak hazırlanmış "Van Gogh'u Hissetmek" isimli interaktif bir programa katılarak sanatçının "Ay Çiçeği" tablosunu dokunma, koklama ve dinleme duyularıyla hissetmeleri sağlanmaktadır. Sanatçının "fırça vuruşunu hissedin, ayçiçeğini koklayın, boyayı dinleyin" sloganıyla bu program İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde uygulanmaktadır. Önceden rezervasyon gerektiren iki saat süren programa müze kart ile ücretsiz giriş

yapılabilmektedir. Program, duvarları kullanmayı teşvik eden interaktif bir tur ve atölyeden oluşur. Tur sırasında, özel olarak eğitilmiş rehberler, kalıcı koleksiyon ve Vincent van Gogh'un özel hikayesinden bahsetmekte sonrasında bir atölye için stüdyoya geçilmektedir. Atölye çalışmasında, Van Gogh'un tablolarının yüksek kalitede 3D kopya ile kabartma tabloları hazırlanmıştır. Ziyaretçiler sanatçının fırça darbelerini bu sayede hissedebilmektedir. Müze, daha önce bu kabartma tekniğini geliştirmiş ve programın görme engelli bireyler için çok yararlı olduğunu kanıtlamıştır. Kısa bir süre önce Van Gogh Müzesi tarafından başlatılan 'The Touch Van Gogh' uygulaması, "mobil cihazlar için uygulamalar" kategorisinde 2014 yılında "Heritage in Motion Award" ,(iki yılda bir düzenlenen bir multimedya yarışması) ödülünü kazanmıştır. Bu sayede müze, Vincent Van Gogh'un resimlerini halka açık bir şekilde sunmaktadır. Ziyaretçiler boyaların içine ve altına gizlenmiş olanları kendileri keşfedebilmektedirler. Böylelikle, esere ve ressamın niyetine daha önce hiç olmadığı kadar yaklaşabilirler ve resimlerini yeniden keşfedebilirler. Bu uygulama ile Van Gogh Müzesi'nin eğitimcisi Jolein van Kregten, Glasgow'da ödüle layık görülmüştür. Touch Van Gogh uygulaması tabletler için üretilmiştir ve çoklu-dokunma işlevlerini kullanır, böylece kullanıcılar oynarken, boya altında ve içinde bulunan bilgileri keşfedebilirler. Bunun gibi, Van Gogh'un çalışma yöntemine yönelik karmaşık, teknik araştırmalardan elde edilen sonuçlar büyük bir kitleye erişilebilir hale getirilmiştir. Ayrıca sanatçının ayçiçeği tablosu eserdeki nesnelere benzer gerçek nesnelere canlandırılmıştır. Ziyaretçiler içinde gerçek çiçeklerin olduğu bir vazoya dokunarak iki boyutlu bir eseri üç boyutlu olarak kavrayabilmektedirler (Van Gogh Museum, 2017).

Mesa Verde Ulusal Park'ı (Colorado) servisi, 1968 tarihli Mimari Engeller Yasası, 1973 Rehabilitasyon Yasası ve 1990 Amerikan Engellilik Yasası'na uygun olarak engelli ziyaretçiler ve çalışanlar için tesisler, programlar, hizmetler ve istihdam olanaklarını sağlamaya çalışmaktadır. Mesa Verde Ulusal Park'ı, görme engelli ziyaretçilere yardımcı olmak için erişilebilir haritalar hazırlamıştır. Ulusal Park içerisinde bulunan Cliff Sarayı, Balcony House veya Long House turları merdivenler, dik uçurumlar ve diğer tehlikeleri barındırdığı için görme engelli ziyaretçilere tavsiye edilmemektedir. Rehber köpeklerine ise Spruce Tree House'a veya Wetherill Mesa'da eşlik etmesine izin verilmektedir. Chapin Mesa Arkeoloji Müzesinde talep üzerine dokunsal inceleme için çanak çömlek parçaları, kemikler, aletler gibi birçok eser bulunmaktadır. Ayrıca "Mesa Verde: Stone And Spirit'in Mirası" başlıklı ödüllü videosu müze oditoryumunda görme engelli ziyaretçiler için sesli

betimleme ve yardımcı dinleme seçenekleri ile bulunmaktadır. Ulusal Park'ın birçok bölümüne ise görme engelli ziyaretçiler refakatçi yardımıyla ziyaret edebilmektedirler (Mesa Verde National Park, 2017).

Getty Center (Los Angeles-California), Getty Villa ve Getty Müzesi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Getty Müzesi'nde, görme engelli ziyaretçiler için koleksiyondaki eserlerin detaylı açıklamalarının olduğu sesli rehberler ücretsiz olarak müzeden temin edilebilmektedir. Fotoğraf, el yazması ve resim galerilerinde eserlerin korunması için aydınlatma azaltılmıştır. Rehber köpeklerin müzeye girişine izin verilmektedir. Ayrıca rezervasyonlu rehberli turlarda düzenlenmektedir. Müzenin bazı bölümlerinde oturma ve dinlenme alanları mevcuttur. Getty Villa'da ise 150 den fazla sanat eserine küratörler ve konservatörler tarafından seslendirilen rehberlere ücretsiz olarak müzeden erişilebilmektedir. Braille ve büyük puntolu basılmış kılavuzlar mevcuttur. Fotoğraf veya resim galerinde aydınlatma eserleri korumak için azaltılmıştır. Rehber köpeklerin Getty Villa'ya girişine izin verilmektedir. 1820'de Antonio Canova tarafından yapılmış Venüs heykelinin ve galeride sergilenen bazı eserlerin kopyalarına dokunma turları düzenlenmektedir. Eserlerin Braille etiketleri mevcuttur. Ayrıca Getty Villa'nın haritasına da müzenin sitesinden indirilerek erişilebilmektedir (Getty Center, 2017).

Londra Bilim Müzesi (İngiltere), "sizi ziyaret ederiz" sloganıyla müzeye kolay erişim gerektiren gruplar için minibüsle seyahat düzenleyerek müze dışına bilimsel deneyler ve etkinlikler götürmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için kabartma haritalar, müzenin bazı bölümlerinde Braille etiketler ve dokunulabilecek nesnelere bulunmaktadır. Büyük baskı galeri kitapçıkları da hazırlanmıştır. Seçilen bazı nesnelere sesli açıklamaları hem müzenin sayfasından hem de müzede sesli rehber sayesinde dinlenebilmektedir. Engelli otoparkı da mevcuttur. Görme engelli ziyaretçiler için gönüllü rehberlerin düzenlediği rezervasyon gerektiren sesli betimleme turları ve "keşif" ziyaretleri yapılmaktadır (Science Museum, 2017).

Smithsonian Enstitüsü (Washington), 19 müze ve Ulusal Hayvanat Bahçesi ile büyük bir kuruluştur. Engelli bireylere yönelik erişilebilirlik haritası müzenin internet sayfasından indirilebilmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için sergi videolarının sesli açıklamaları hazırlanmıştır. Müzede isteğe göre bazı nesnelere dokunma ve sesli açıklama turları düzenlenmektedir. Smithsonian kılavuzu ve haritası Braille ve büyük punto olarak hazırlanmıştır. Smithsonian Enstitüsü'nde tüm engel gruplarına ve genel ziyaretçi

gruplarına yönelik kapsamlı eğitim etkinlikleri bulunmaktadır. İnternet sitesinde ziyaret öncesi, müze ipuçları vb. dosyalar indirilebilmektedir. Ziyaret öncesi hikâyeleri, bir çocuğun müzede karşılaşılabileceği durumlara hazırlamaya yardımcı olmak için tasarlanmıştır. İçerisinde Müze kuralları, güvenlik bilgileri, rutinleri gibi bilgiler bulunmaktadır. Müze ipuçları ise aileler için gerekli tüm bilgileri içermektedir. Tuvaletler, kafeler, yüksek ses olan bölümler vb. engelli bireylerin rahatsız olabileceği ya da ailelerin önlem alması gereken koşullar belirtilmiştir (Smithsonian Institution, 2017).

Amerika Doğa Tarihi Müzesi (New York), engelli olanlar da dâhil olmak üzere tüm tesislerin, sergilerin ve hizmetlerin erişilebilir olmasını sağlamayı görev edinmiştir. Müze engelli bireyler ve aileleri için çeşitli programlar ve kaynaklar sunmaktadır. Müze sadece eğitim ve fiziksel erişimi değil aynı zamanda web sitesini ve kaynaklarını da engelli bireylerin erişebilmesi için Web İçeriği Erişilebilirlik Yönergelerine uygun olarak güncellemiştir. Müzenin kalıcı koleksiyonlarından Discovery Room ve Planet Earth gibi salonlarda dokunulabilir sergiler yapılmaktadır. Özel sergilerde de dokunulabilir nesnelere bulunmaktadır. Sertifikalı rehber köpeklerin müzeye girişine izin verilmektedir. Müzenin halka açık asansörlerinde Braille tabelası ve ses sinyalleri bulunmaktadır. Görme engelli bireylere yönelik özel olarak eğitilmiş müze rehberleri ile önceden rezervasyonlu bilimsel duyu turları düzenlenmektedir. Bu turlar sözlü betimleme ve nesnelere dokunma turlarını içermektedir (American Museum Of Natural History, 2017).

Asya Sanat Müzesi (San Francisco), görme engelli ziyaretçiler için “talking signs” sistemi ile donatılmıştır. Talking Signs, görme engelli bireyler için yol bulma, yönlendirme ve hareketlilikte kullanılan bir uzak kızılötesi sesli işaret sistemidir. Güvenli ve bağımsız seyahat imkânı veren yönlü sesli mesajlar sağlarlar. Bir hedef arama cihazı gibi davranır ve bir kişinin vericinin yerleştirildiği yere yönlendirilmesini sağlar. Bir el tipi alıcı aracılığıyla, vericiden gelen sessiz kızılötesi sinyal sesli bir mesaja dönüştürülür. Bu, kişinin bir mesafeden sinyali bulmasına ve bir binanın, ofisin veya tuvaletin giriş ve çıkışı gibi yerlere yönlendirilmesini sağlamaktadır (Talkingsignsservices, 2018). Ziyaretçiler Bilgi Masası'ndan ücretsiz talking signs alıcısını, multimedya turu, büyük punto baskı kat planı veya büyüteç ödünç alabilirler. Özel sergilerde, büyük punto baskı etiketleri galerilerde mevcuttur. Ayrıca sanat eserlerini korumak için birçok alanda düşük aydınlatma kullanılmaktadır (Asia Art Museum, 2017).

Stocholm Doğa Tarihi Müzesi (Stockholm), görme engelli ziyaretçiler için sesli kılavuz ve dokunma turları düzenlenmektedir. Büyüteç gözlük ödünç alınabilmektedir. Bazı sergiler düşük aydınlatmaya sahiptir. Görme engelli ziyaretçiler için MP3 ve Daisy formatında sesli rehberler indirilebilmektedir. Daisy (Dijital Erişilebilir Bilgi Sistemi), dijital konuşma kitapları için standart bir formattır: kitapta yer belirteci yapmak, kitapları duraklatmak, hızlandırmak veya yavaşlatmak, dipnotları okumak veya göz ardı etmek ve bölümden bölüme, başlığa ve sayfaya doğru kolayca atlamak için kullanılmaktadır. Daisy görme engelli bireylerin erişimini kolaylaştırmak için hazırlanmıştır. Müze merdivenleri, yukarıdaki ve altındaki katları gösteren işaretlere sahiptir. Zemin halı, taş ve ahşap yüzeylere sahiptir. Müzeye rehber köpeklerin girişine izin verilmektedir (Naturhistoriska Riksmuseet, 2017).

Hermitage Müzesi (Saint Petersburg), görme engelli çocuklar ve aileleri için oyuncak ayılar kaynak paketini hazırlamıştır. Bu pakette büyük punto baskı ve Braille kılavuzlar, dokunulabilir oyuncaklar ve sesli rehberler bulunmaktadır. Görme engelli ziyaretçilere yönelik lego, sallanan atlar, bebek evi gibi müze boyunca dokunup oynanabilecek birçok interaktif etkinlik bulunmaktadır. Müzede aynı zamanda her gün aileler için ücretsiz sanat ve zanaat etkinlikleri ve hikâye anlatımı yapılmaktadır. Müze rehber köpeklerin girişine izin vermektedir (The State Hermitage Museum, 2017).

Victorya & Albert Müzesi (Londra), görme engelli ziyaretçilere binanın etrafında yardımcı olması için önceden rezervasyon yapılması durumunda rehberlik hizmeti sunmaktadır. Büyük punto baskı etiketler tüm galerilerdeki eserlerde, Braille kitaplar ise seçilen bazı galerilerde bulunmaktadır. Çalışma Odalarında Windows bilgisayarlara ücretsiz erişim sağlanabilmekte ve ihtiyaçlara göre bilgisayarlar uyarlanabilmektedir. Örneğin büyütme sistemleri ile birden fazla dilde bilgisayar ekranları büyütülebilmektedir. Ayrıca bu bilgisayar ekranını büyütme sistemi Ulusal Sanat Kütüphanesi ile Baskı ve Çizim Eğitim Salonunda da bulunmaktadır. Görme engelli ziyaretçiler için sesli açıklama ve dokunma turları yapılmaktadır. Müzedeki tarihi yerlerin ve mobilya galerisinin sesli açıklamaları, görme engelli ziyaretçilerin evde veya müzeyi ziyareti sırasında çevrimiçi olarak dinlemeleri için indirilerek kullanılabilir. Müzede bulunan dokunma nesnelere ilişkin sesli açıklamalar hazırlanmıştır. Bazı galeriler için sesli rehberler bulunmaktadır. Çin'den Hollanda'ya seramik objelerinin nasıl yapıldığını, bu fikrin ve materyallerin Avrupa'ya nasıl ulaştığını öğrenmelerini sağlamak için müze görme engelli çocuklar için

özel olarak “aile sanatı eğlenceli duyuşal sırt çantası” tasarlamıştır. İsteyen her aile tarafından kullanılabilir (Victorya & Albert Museum, 2017).

Walker Sanat Merkezi (Minneapolis), görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleriyle girişlerine izin vermektedir. Önceden rezervasyon gerektiren sesli betimle turları düzenlenmektedir. Büyük punto ve Braille baskı rehberler bulunmaktadır. Kalıcı koleksiyonlar ve geçici sergilerde müze eğitimcileri tarafından görme engelli ziyaretçiler için bir dizi duyuşal araç kullanarak sözlü açıklamalar ve dokunma turları düzenlenmektedir (Walker Art Center, 2017).

Whitney Amerikan Sanatı Müzesi (New York), görme engelli ziyaretçiler için müze eğitimcileriyle sesli açıklama ve dokunma turları düzenlemektedir. Bu ücretsiz 90 dakikalık turlar galerinin halka kapalı olduğunda ve aylık olarak gerçekleştirilmektedir. Büyük punto ve Braille baskı rehberler bulunmaktadır. Grup ve aile turları da düzenlenmektedir (Whitney Museum Of American Art, 2017).

Çağdaş Sanat Müzesi (Chicago), renk körlüğü düzeltici gözlükler müzeden erişilebilmektedir. Bireysel ziyaretler ve turlar mevcuttur. Tiyatro, performans ve etkinliklerde sesli açıklama turları yapılmaktadır. Müzedeki turlara ek olarak, web sitesinde Coyote Projesi olarak adlandırılan görüntüleri tanımlamak için bir girişimle kısa ve uzun açıklama formatlarında eserlerin tanımları sunulmaktadır (Museum Of Contemporary Art Chicago, 2017).

Omero Müzesi (Ancona), 1993 yılında kurulmuş dokunsal bir müzedir. Müzenin amacı görme engelli insanların gelişimini ve kültürel bütünleşmesini teşvik etmek ve bilgilenmelerini sağlamaktır. Müzenin neredeyse bütün koleksiyonundaki eserlerin taklitleri yapılmış ve görme engelli bireylerin erişebilmeleri sağlanmıştır. Büyük punto ve Braille olarak hazırlanmış alt yazı ve paneller bulunmakta, rehberli turlar yapılmaktadır (Museo Tattile Statale Omero, 2018).

Whitechapel Sanat Galerisi'nde (Londra), görme engelli ziyaretçiler için ücretsiz olarak rehberli sesli açıklama turları yapılmaktadır. Büyük sergilerde ise dokunmatik ve sesli açıklama atölyeleri düzenlenmektedir. Sesli açıklamalar müzenin internet sitesinden de indirilerek dinlenebilmektedir. Sergiler, etkinlikler ve tesisler hakkında büyük puntolu basılı rehberler bilgi masasından erişilebilmektedir. Büyük baskı sergi etiketleri ve metinleri de galeri asistanlarında bulunmaktadır. Özel sergilere Braille alfabesiyle basılmış kitapçıklar eşlik etmektedir (Whitechapel Art Gallery, 2017).

Centre Georges Pompidou (Paris), internet sitesinde görme engelli ziyaretçilerin merkeze girişi sırasında zeminin hangi girişte yürüme bandı ile kaplı olduğu, hangi caddedeki girişin eğiminin kaç derece olduğu, asansörün hangi yönde olduğu, hangi caddeden girilirse engelli girişine ve etkinlik alanlarına erişilebileceği gibi ulaşılabilirlik özelliklerinden bahsedilmektedir. Her ay müze eğitim uzmanı ile müzenin kalıcı koleksiyonu ve geçici sergilerine görme engelli ziyaretçiler için uyarlanmış, sözlü turlar düzenlenmektedir. Merkezin web sayfası da engelli erişimine uygun olarak tasarlanmıştır. Siteyi nasıl kullanacaklarını engelli kamu kılavuzunu indirerek ziyaretçiler öğrenebilmektedir. Rehber köpeklerin girişine izin verilmektedir. Her ayın bir cumartesi günü sesli betimleme ve ayrıntılı açıklama turları görme engelli ziyaretçiler için düzenlenmektedir. Ayrıca ayrıntılı olarak kafe, kütüphane, galeriler, konser alanları gibi mekânların yeri tarif edilmektedir. Müzenin tüm basın bültenleri ve rehber kitapları internet sayfasından indirilebilmektedir. Grup ve bireysel ziyaretçiler için sesli açıklama turları yapılmaktadır. Sesli rehber temalı sergilerin seçimine bağlı olarak telefon ve tablete ücretsiz indirilebilmektedir. Görme engelli ziyaretçiler için modern dönem sanatçılara yönelik özel turlar düzenlenmektedir (Centre Georges Pompidou, 2017).

Kunshalle (Hamburg), Art Touch ismiyle görme engelli ziyaretçilere yönelik engelli erişim turları düzenlemekte ve isteyen ziyaretçiler müzenin internet sitesinden bu tur programına erişebilmektedir (Kunshalle, 2017).

Astrup Fearnley Çağdaş Sanat Müzesi (Oslo), görme engelli ziyaretçilere ve refakatçilerine yönelik düzenli olarak rehber eşliğinde sesli açıklama turları düzenlenmektedir. Norveç Körler Derneği'nin işbirliğiyle açılan sergiler görme engelli ziyaretçilere uyarlanmaktadır. Ayrıca müze rehber köpeklerin girişine izin vermektedir (Astrup Fearnley Museum Of Modern Art, 2017).

Museum Für Moderne Kunst (Frankfurt), görme engelli ziyaretçilere büyük punto ve Braille baskı kılavuz hizmeti sunmaktadır. Ayrıca müze rehber köpeklerin girişine izin vermektedir. Koleksiyondan seçilen bazı eserlere yönelik görme engelliler için rehber eşliğinde turlar gerçekleştirilmektedir (Museum Für Moderne Kunst, 2017).

Palais de Tokyo (Paris), görme engelli ziyaretçilere özel olarak rehberli, dokunsal ve duyuşsal turlar düzenlemektedir. Ayrıca büyük punto ve Braille baskı kılavuzlar bulunmaktadır (Palais de Tokyo, 2017).

Ikon Gallery (Birmingham), görme engelli ziyaretçiler, refakatçileri ve ailelerine yönelik sergilere sesli açıklama turları gerçekleştirmektedir (Ikon Gallery, 2017).

Çağdaş Sanatlar Merkezi (Brüksel), görme engelli ziyaretçilere yönelik eserlerin modellemelerinin bulunduğu dokunsal, duyuşsal, müzikal alıntılarında olduğu rehberli sesli betimleme turları düzenlemektedir (Muse'e Des Arts Contemporains, 2017).

Montreal Çağdaş Sanat Müzesi (Montreal), görme engelli ziyaretçilere yönelik dokunma turları gerçekleştirmektedir. Müzenin web sitesi de erişilebilirdir. Örneğin web sayfalarının bilgi içeriğini anlamak için Braille ve konuşma yazılımı kullanan görme engelli ziyaretçilere teknik yardımda bulunmaktadır. Bu sayede internet sitesinde görme engelli bireyler rahatça gezinebilmektedir (Musée D'art Contemporain De Montréal, 2017).

Baltic Çağdaş Sanat Merkezi (Gateshead), özel eğitimli müze uzmanları ile görme engelli ziyaretçilere yönelik sergileri kelimelerle ve açıklamalarla canlandırmaya odaklanan turlar düzenlemektedir. Bu tura her ayın ilk cumartesi günü ücretsiz ve rezervasyon yaptırarak katılım sağlanmaktadır. Ayrıca özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar ve gençlere yönelik sanatçı rehabilitasyonu programı düzenlenmektedir. Bu program kapsamında, öğrenci okulunda profesyonel bir sanatçı ile birlikte üç yarım günlük atölye çalışmasına katılmaktadır. Aynı sanatçı ile daha sonra dördüncü yarım günde Baltic Merkezi'nde hayal gücü ve yaratıcılığın gelişmesine olanak sağlayan atölye çalışmasına katılabilmektedir. Animasyon, heykel ve kolaj gibi farklı materyal ve tekniklerle yaratıcı beceriler kazanarak deneyim yaşamaları sağlanmaktadır. Bu proje ile görme engelli bireylerin konuşma ve uygulama yoluyla duygularını ifade etmelerine, güven, benlik saygısı ve motivasyonlarının da gelişmesi amaçlanmıştır. Ayrıca iletişim, problem çözme ve takım çalışması becerileri de gelişebilecektir. Ek olarak öğretmenlere yönelik programlarda bulunmaktadır. Öğretmenleri, hem sınıfta hem de sınıf dışında öğrencileri etkilemek, ilham vermek ve motive etmek için erişilebilir bir ortam olarak çağdaş sanatı kullanmaya yönelik becerileri ve güveni destekleyen yarım günlük bir çalışmaya katılmaya teşvik etmektedir. Öğretmenler, sanatçılarla birlikte çalışarak yeni yaratıcılık becerileri öğrenebilmektedirler. Merkezin internet sayfasından çevrimiçi olarak bir çağdaş sanat kaynak paketine erişebilmektedirler. Sergilere tanıtım turları, atölye çalışmalarına katılabilmektedirler (Baltic Centre For Contemporary Art, 2017).

Barcelona Çağdaş Sanat Müzesi'nde (Barcelona), görme engelli bireylere yönelik tek camlı gözlük ve büyüteç gözlük bulunmaktadır. Müze, rehber köpeklerin girişine izin

vermektedir. Büyük punto ve Braille baskı rehberler hazırlanmıştır. Sergileri erişilebilir hale getirmek için bazı tabloların yüksek kabartma dokunsal reproduksiyonları yapılmıştır. Ayrıca müze personelinin desteğiyle bazı orijinal eserlere dokunma turları düzenlenmektedir (Museum Of Contemporary Art Barcelona, 2017).

Kiasma-Çağdaş Sanat Müzesi'nde (Helsinki), tur rehberleri ve galeri görevlileri görme engelli ziyaretçilere yardımcı olmak için eğitilmişlerdir. Rehber köpeklerin girişine izin verilmektedir. Müze girişinde Kiasma'nın kabartma bir resmi ve Braille yazılarıyla desteklenen dokunsal kat planlarının ölçekli bir modeli bulunmaktadır. Bütçe müzenin bilgi masasından ödünç alınabilmektedir. Bazı orijinal eserlere müze personeliyle birlikte dokunma turları düzenlenmektedir. Ayrıca görme engelli bireylere özel rehberli sesli betimleme turları da yapılmaktadır (Kiasma - Museum Of Contemporary Art, 2017).

Louvre Müzesi (Paris), engelli bireylere özel olarak Dokunsal Galeri'yi (The Touch Gallery) tasarlamıştır. Engelli ziyaretçiler ve refakatçileri bu galeriye ücretsiz erişim hakkına sahiptirler. Görme engelli ziyaretçilere özellikle hitap etmektedir. Galeride ziyaretçilerin dokunması için heykeller bulunmaktadır. Bu sayede heykeltıraşın kullandığı teknik, malzeme ve heykelin formu algılanabilmektedir. Ayrıca görme engelli ziyaretçilere yönelik sanat eserlerini anlatan sesli turlar ve özel atölyeler düzenlenmektedir. Müze krokisine Braille baskı olarak erişilebilmektedir (Louvre Museum, 2017).

Londra Müzesi (Londra), görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleri ile müzenin tüm alanlarına girişine izin vermektedir. Bütçe gözlükler, kalıcı ve özel sergiler için geniş punto ve Braille baskı rehberler müzenin bilgi masasından alınabilmektedir. Ücretsiz görme engelli ziyaretçilere yönelik galeri turları düzenlenmektedir. Seçilen bazı galerilerde sesli rehberler bulunmaktadır. Bu sesli betimlemeleri MP3 olarak müzenin internet sayfasından indirilerek kullanılabilir (Museum of London, 2017).

Londra Doğa Tarihi Müzesi (Londra), görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleri ile müzeye girişine izin vermektedir. Investigate Center'da yüzlerce gerçek doğal tarih örneğine dokunma turları düzenlenmektedir. Müze haritasının, etkinlik programı ve seçilen sergi rehberlerinin Braille ve büyük baskı versiyonları bulunmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin okul gruplarına yönelik hizmetleri de mevcuttur (Natural History Museum London, 2017).

Londra Ulaştırma Müzesi (Londra), görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleri ile müzeye girişine izin vermektedir. Bütçe, büyük punto ve Braille basılmış rehberler bilgi

masasından temin edilebilmektedir. Ayrıca sesli açıklama turları düzenlenmektedir (London Transport Museum, 2017).

Paris Modern Sanatlar Müzesi'nde (Paris), görme engelli ziyaretçiler için duyuşal atölyeler, büyük punto basılmış rehberler bulunmaktadır. Ayrıca ücretsiz dokunsal turlar düzenlenmektedir (Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, 2017).

Mattress Factory (Pittsburgh), görme engelli ziyaretçiler için önceden rezervasyon yaptırmak şartıyla özel turlar düzenlemektedir. Bilgi masasından büyük punto ve Braille baskı rehberler temin edilebilmektedir (Mattress Factory, 2017).

Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi (Seoul), görme engelli ziyaretçilere yönelik müzenin videolarını anlatan Braille kitaplar geliştirmiştir (National Museum of Modern and Contemporary Art Seoul, 2017a).

Picasso Müzesi (Barcelona), görme engelli ziyaretçilere yönelik kalıcı ve geçici sergilerden oluşan her ayın üçüncü perşembesinde bir saat süren, ücretli, maksimum 15 kişinin katılabildiği turlar düzenlenmektedir. Önceden müzenin "eğitim hizmetleri biriminden" rezervasyon yaptırmak gerekmektedir (Museu Picasso, 2017).

Ulusal Sanat Müzesi (Washington), görme engelli ziyaretçiler için her ayın dördüncü Çarşamba ve Cumartesi günleri kalıcı koleksiyonu tanıtan sözlü anlatıma ağırlık verilen rehberli galeri turları düzenlenmektedir. Ayrıca sesli betimlemeli film gösterimleri olmaktadır (National Art Museum, 2017).

Deutsches Müzesi (Münih), görme engelli ziyaretçiler için istek üzerine rehberli turlar düzenlemektedir. Dokunma, dinleme ve koku duyularına yönelik duyuşal turlar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca telefona indirilebilen sesli rehberler ve çevrimiçi erişimler bulunmaktadır (Deutsches Museum, 2017).

Cluny Müzesi (Paris), görme engelli ziyaretçiler için sesli ve dokunsal rehberli turlar yapılmaktadır. Kulaklıklılı sesli rehberlerde ücret karşılığı müzeden temin edilebilmektedir (Musée De Cluny, 2017).

Türk ressam Türel Süt'ün, görme engelli bireylerin, kabartma tablolara dokunup, renklere özgü kokular aracılığıyla dinleyerek algılama imkânı sunan "Renkleri Hissetmek Projesi", Uluslararası Görme Engelliler Merkezi'nin İsviçre'deki merkezinde müze haline getirilmiştir. Müzede eserler, dokunarak, koklayarak, dinleyerek, soğukluk,

sıcaklık, ses efektleri ve titreşimle görme engelli ziyaretçiler tarafından algılanabilmektedir (Umurbilir, 2015).

3.2.6.2. Türkiye’de Görme Engellilere Yönelik Müzede Eğitim Etkinlikleri

Türkiye’de görme engelli bireylere yönelik müzelerde yapılan eğitim etkinlikleri ve erişim hizmetleri sınırlı sayıdadır. 2018 yılı itibariyle Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı toplam 197 devlet müzesi ve 252 özel müze bulunmaktadır. Bu müzelerden sadece altısında görme engelli bireylere yönelik eğitim ya da erişim hizmetlerinden biri sunulmaktadır. Türkiye’de çoğu müzenin kendine ait internet sitesi bulunmaktadır. Bazılarının ise Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın internet sitesinden kısa bilgilerine erişilmektedir.

Özel müzelerden eğitim birimi olan veya eğitim etkinlikleri düzenleyen müzeler şöyledir; İstanbul Oyuncak Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi, Türkiye İş Bankası Müzesi, Pera Müzesi, Rezan Has Müzesi, Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi, Rahmi Koç Müzesi (İstanbul), Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Rahmi Koç Müzesi (Ankara), Yüksel Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, PTT Pul Müzesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi, Mustafa Ayaz Vakfı Plastik Sanatlar Müzesi, TRT "Yayıncılık Tarihi" Müzesi, Gökyay Vakfı Satranç Müzesi, Mask Müzesi, Radyo ve Demokrasi Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Antalya Oyuncak Müzesi, Tales Matematik Müzesi, Baksi Müzesi, Bursa Kent Müzesi, Merinos Tekstil Sanayi Müzesi, Bursa Merinos Enerji Müzesi, Tofaş Anadolu Arabaları Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Sakıp Sabancı Kent Müzesi’dir.

Devlet müzelerinden eğitim birimi olan veya eğitim etkinlikleri düzenleyen müzeler ise Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Kütahya Müzesi, Kaman Kalehöyük Arkeoloji Müzesi, Mardin Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi’dir.

Türkiye’de görme engelli bireylere yönelik eğitim ve erişim hizmetleri olan müzelerin sayısı oldukça sınırlıdır. Sadece İstanbul Modern Sanat Müzesi, Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi, Selçuklu Uygarlığı Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi olmak üzere altı müzede görme engelli ziyaretçiler için özel eğitim ve erişim hizmetleri bulunmaktadır. İstanbul Modern Sanat Müzesi (İstanbul),

dezavantajlı sosyal gruplar ile zihinsel ve bedensel engelli çocuk, genç ve yetişkinler için özel eğitim programları hazırlayıp sunmaktadır. Farklı kurum ve derneklerle işbirliği yaparak gelen ziyaretçilerin özel durumuna göre eğitim programları gerçekleştirmektedir. Görme engelli çocuklara ve gençlere yönelik “Dokunduğum Renk” ismiyle özel bir etkinlik programı gerçekleştirmiştir. Programda, sesli betimlemeli film gösterimleri, uzman eşliğinde sergi gezileri ve atölye uygulamaları bulunmaktadır. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde görme engelli bireyler, sergi gezilerinde eserleri inceleme ve yorumlama, atölye uygulamalarında hayallerini tasarladıkları oyuncaklara ve masallara aktarma, sesli betimleme ile ise animasyon bir filmi yorumlama fırsatı bulmuşlardır (İstanbul Modern Sanat Müzesi, 2017).

Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi’nde (Ankara), görme engelli ziyaretçilere özel olarak hazırlanmış bir bölüm bulunmaktadır. Burada doğa tarihini anlatan üzeri açılır cam vitrin içinde ve açıkta örnekler yer almaktadır. Kör ziyaretçiler için Braille alfabesiyle yazılmış etiketler ve kabartma yazıyla yazılmış broşürler; az görenler için ise güçlü lambalarla aydınlatılmış bir sergi ortamı, büyük ve kalın punto harflerle yazılmış etiket ve broşürler bulunmaktadır. Ek olarak müzeyi ve doğa tarihini anlatan sesli bir cd hazırlanmıştır. Ayrıca engelliler haftasında görme engelli öğrencilerle birlikte etkinlikler yapılmakta ve görme engelliler okullarına gidilerek geçici sergiler düzenlenmektedir (Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi, 2017).

2005-2006 tarihleri arasında Sakıp Sabancı Müzesi’nde (İstanbul) (2017b) (2017a), düzenlenen “Picasso İstanbul’da” sergisinde, görme engelli gruplarına yönelik 90 dakikalık tek bir eser üzerine yoğunlaşılacak ziyaretler düzenlenmiştir. Özel bir sergi kataloğuda dokümantasyon kullanılarak hazırlanmıştır. Müze sonrasında gerçekleştirdiği, “Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul’da” sergisinde de Rodin Müzesi’nden alınmış özel izinle, görme engelli ziyaretçilere 11 heykelin ayrıntılı bir şekilde dokunarak inceleme fırsatı verilmiştir. Bu eserlerin etiketleri de Braille alfabesiyle hazırlanmıştır. Görme engelli ziyaretçilere yönelik atölye programları gerçekleştirilmiştir.

Rahmi M. Koç Müzesi’nde (İstanbul) “Görme Engelliler Eğitim Projesi” 2004 senesinde 6 Nokta Körler Vakfı ile ortaklaşa çalışmalar sonucu hayata geçirilmiştir. Her yıl Görme Engelli İlkokul-Ortaokul ve Özel Eğitim Merkezleri, 6 Nokta Körler Vakfı Rehabilitasyon Okulu öğrencileri müzenin daha sakin olduğu zamanlarda müzeyi ziyaret etmektedirler. Öğrenciler için özel hazırlanan turda tramvay-uçak ve denizaltına binme, makinelerin ve

motorların seslerini dinleme gibi duyuşal etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca müze 2006 yılında ‘Leonardo: Evrensel Deha’ sergisinde 2-9 yaş arasındaki çocuklara ‘hem karada hem denizde hem de havada giden bir taşıt tasarlayın’, 10-18 yaş grubuna ‘birkaç yüzyıl sonrasını ve oluşabilecek sorunları düşünüp bunlara çözüm getirecek geleceğin makinesini tasarlayın’ ve görme engellilere de yine aynı konulu olmak üzere üç tasarımı yarışması düzenlemiştir. Etkinlik sonrasında görme engelliler için Braille alfabesiyle yazılmış sergi etiketleri okullarında da incelemeleri için basılı olarak katalog halinde öğrencilere verilmiştir (Bayam, 2017, s. 425-426). Bunlara ek olarak 2005 yılında görme engelli ziyaretçiler için Leonardo da Vinci sergisi kapsamında sanatçının eserleri hakkında bilgilerin ve bazı eserlerle ilgili kabartma çizimlerin yer aldığı Braille alfabesi ile 24 sayfalık özel bir dosya hazırlanmıştır (Karadeniz, 2010a, s. 83).

Selçuklu Uygarlığı Müzesi’nde (Kayseri) görme engelli ziyaretçiler için hissedilebilir zemin kaplama bulunmaktadır. Ayrıca görme engelli bireylerin dokunmaları için özel yaptırılan eser replikaları ve Selçuklular hakkında bilgi veren Braille alfabesiyle basılmış kitapçık ziyaretçilere sunulmaktadır (Selçuklu Uygarlığı Müzesi, 2017).

Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde (Ankara), 2002 yılından itibaren görme engelli öğrenciler için eğitim programları düzenlenmektedir. Koleksiyondaki bazı eserlerin kopyaları yapılmış ve öğrencilerin dokunmasına izin verilmektedir. Bu ğrencilere eğitim atölyesinde de uygulama çalışmaları yaptırılmaktadır. Ankara Körler Okulu, Artı zel Eğitim Merkezi ve Gönül Turgut zel Eğitim Merkezi ile bu programlar uygulanmaktadır (Buyurgan ve Demirdelen, 2009, s. 566).

BÖLÜM 4

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, bağımlı ve bağımsız değişkenlere, çalışma grubuna, deney grubuyla yapılan uygulama sürecine, veri toplama yöntemlerine ve verilerin analizine yönelik bilgilere ve açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

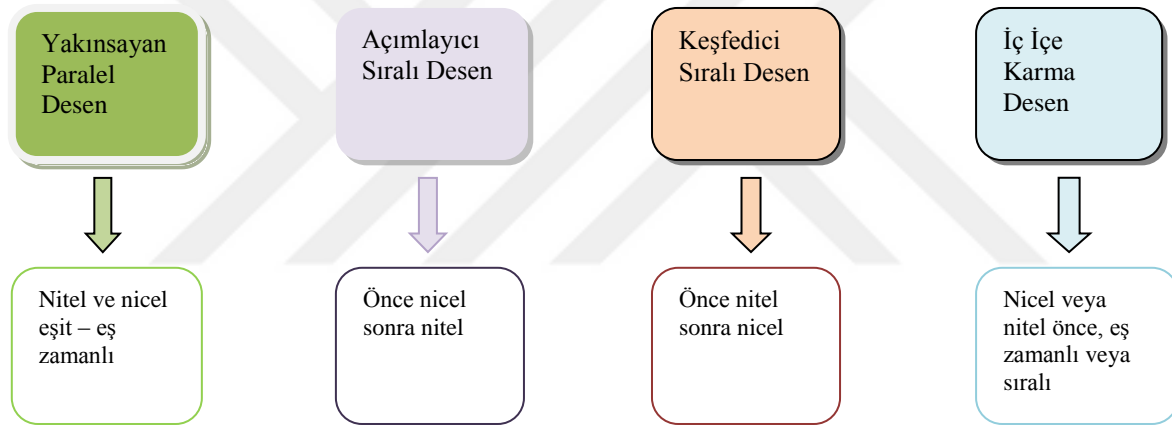
Araştırmada nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Johnson and Onwuegbuzie (2004), karma yöntem araştırmasını, araştırmacı tarafından nicel ve nitel araştırma tekniklerini, yöntemleri, yaklaşımları, kavramları ya da dili tek bir çalışmada birleştiren veya harmanlayan araştırma sınıfı olarak tanımlar (s. 14). Karma yöntemler yaklaşımı, araştırmacıların bilgi taleplerini pragmatik gerekçelere (örn; sonuç odaklı, problem merkezli ve çoğulcu) dayandırmaya eğilimli olduğu yaklaşımdır. Araştırma sorunlarına en iyi cevap verecek şekilde eşzamanlı veya ardışık olarak veri toplamayı içeren soruşturma stratejileri kullanır. Veri toplanması hem sayısal bilgilerin hem de metin bilgilerinin toplanmasını içerir, böylece nihai veri tabanının hem nicel hem de nitel bilgileri temsil etmesi sağlanır (Creswell, 2002, s. 212). Karma araştırma yönteminin faydaları Teddlie ve Tashakkori'ye (2009) göre, hem nitel hem de nicel yaklaşımlarla bir dizi doğrulayıcı ve keşif sorusunu eşzamanlı olarak açıklayabilir, daha iyi (daha güçlü) çıkarımlar sağlar ve daha geniş görüş farklılıklarını sunmak için fırsat sağlar (s. 20). Karma yöntem araştırmasının öncelikli olarak güçlü yönü, hem nicel hem de nitel araştırmanın güçlerini tek bir çalışmada birleştirmesi ve iki araştırma yönteminin de zayıf yönlerini azaltmasıdır. Zayıf yönü ise araştırmanın yürütülmesinin zor olması ve masraflı olmasıdır (Christensen, Johnson & Turner, 2015, s. 429). Araştırmacının hem nicel hem de nitel

araştırma yöntemlerinde yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Ayrıca nitel ve nicel veri kaynaklarının analizini ve yorumlanmasını, anlatı sonuçlarını kullanarak sayısal sonuçların anlamını genişletmek için karıştırabilir (Teddle & Tashakkori, 1998, s. 58).

Bir araştırmacı çalışmasına başlamadan önce en uygun karma yöntem desenini seçerken dört önemli karar alması gerekir. “Bu kararlar, aşamalar arasındaki etkileşim seviyesi, aşamaların ilişkisel önceliği, aşamaların zamanlaması, aşamaları birleştirme işlemleridir” (Creswell & Clark, 2014, s. 72). Araştırmacı alacağı kararlar doğrultusunda etkileşim, öncelik, zamanlama ve birleştirmeyi yansıtan karma yöntem desenini belirler.

Creswell and Clark (2014, s. 77-78), karma yöntem desenlerini dört temel başlık altında sınıflandırmışlardır.

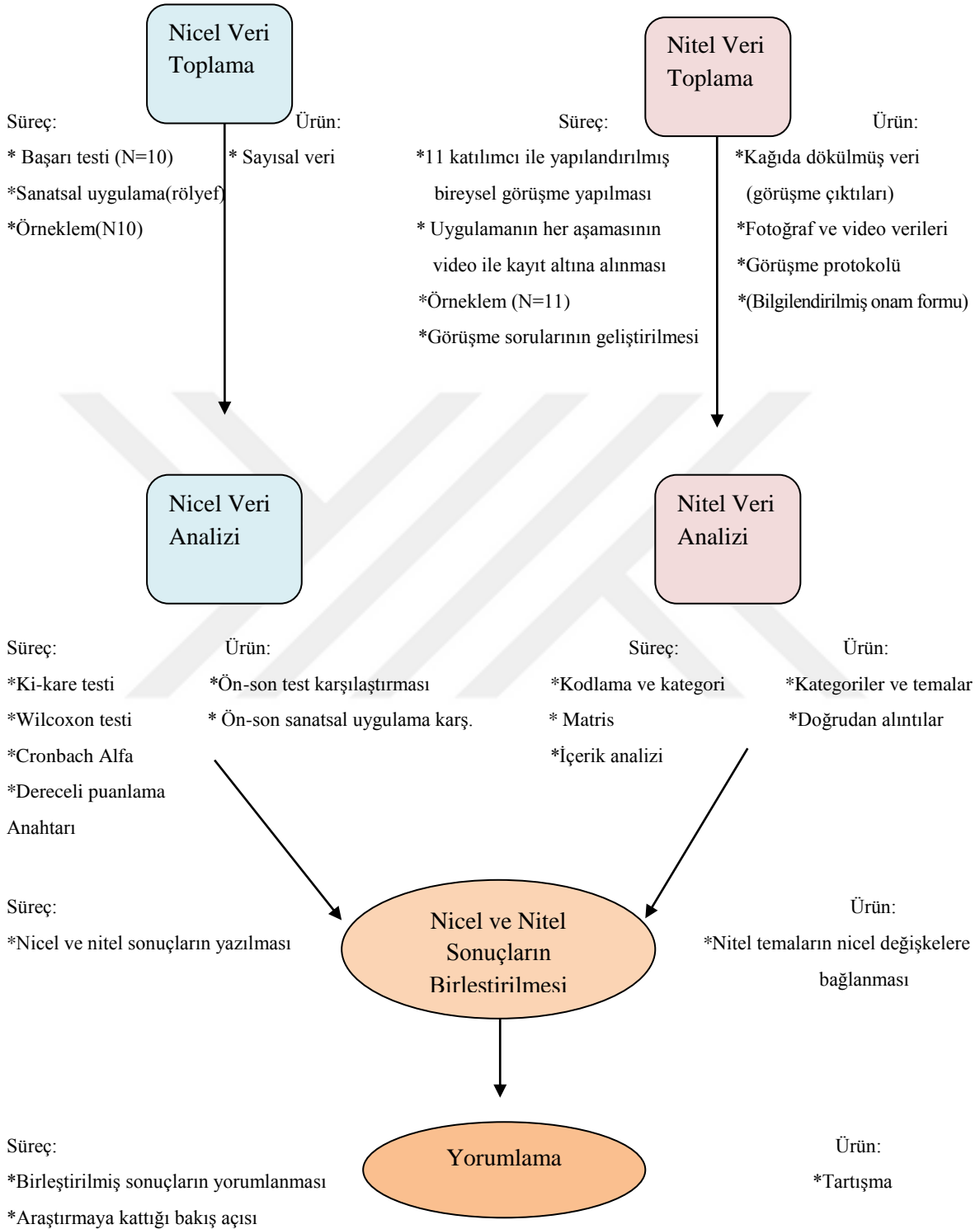
Bu sınıflandırma Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Karma yöntem desenlerinin sınıflandırılması

Bu araştırmada yakınsayan paralel karma yöntem deseni kullanılmıştır. Teddle ve Tashakkori’ye (1998) göre paralel/eş zamanlı karma yöntem tasarımlarında, nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanır ve tamamlayıcı bir şekilde analiz edilir (s. 59). “Tek bir basamakta nicel ve nitel verilerin iki ayrı süreçte toplanması ve analiz edilmesini, iki yolun sonuçlarının birleştirilmesini ve sonra iki veri seti arasındaki çakışma, ayrışma, çelişkiler veya ilişkilerin ele alınmasını içermektedir” (Creswell & Clark, 2014, s. 126). Nicel ve nitel aşamaların etkileşim seviyesi birbirinden bağımsızdır. Araştırma soruları, veri toplama ve veri çözümlemeleri birbirinden ayrı tutulmuş sonuçlar araştırmanın sonunda kapsamlı yorumlama sırasında belirtilmiştir. Araştırmada nicel ve nitel yöntem verilerine eş zamanlı ulaşılmıştır.

Araştırmanın süreç diyagramı şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Yakınsayan paralel desen süreç diyagramı

Bu araştırmada nicel ve nitel verilerin birbirini destekleyip, geliştirdiği karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desen kullanıldığı söylenbilir. Araştırmada nicel verileri elde etmek için deneysel desenlerden “yarı deneysel desen”, nitel verileri elde etmek için ise “durum çalışması deseni” kullanılmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Deneysel Deseni

“Deneme modelleri, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği modellerdir” (Karasar, 2012, s. 87). Deneysel bir desende araştırmacı, kişilerin deneyimleyeceği Şeyi manipüle eder. Başka bir deyişle, araştırmacı, belirli koşullarda katılımcılara ne olacağı konusunda, sistematik bir Şekilde dayatma ya da engelleme gibi bazı kontrollere sahiptir. Araştırmacı daha sonra, dayatılan Şartlara sahip olan ve olmayanlar ya da farklı Şartları deneyimlemiş kişiler arasında karşılaştırmalar yapar. Deneysel desenlerin amacı, manipüle edilen koşullar ile ölçülen sonuçlar arasındaki ilişkinin etkisini ve sebeplerini araştırmaktır (McMillan & Schumacher, 1997, s. 34).

Deneysel desende dikkat edilmesi gereken bazı durumlar vardır. “Bağımsız değişkenin/lerin, bağımlı değişken/lerin üzerindeki etkisi/leri araştırılırken, istemedik ve Őařırtıcı değişkenler denetim altında tutulmalı, yani gruplar bunlar açısından denkleştirilmelidirler. Bir başka değişle deney ortamında bağımsız değişkenden başka hiçbir değişkenin, bağımlı değişken üzerine etkisine yer verilmemelidir” (Sönmez & Alacapınar, 2011, s. 50).

Fraenkel, Wallen and Hyun (2012) deneysel deseni; gerçek deneysel desenler (true experimental designs), yarı deneysel desenler (quasi-experimental designs) ve zayıf deneysel desenler (poor experimental designs) Şeklinde sınıflandırmaktadır (s. 268-275). Gerçek deneysel desenler, bağımsız değişkenin düzeylerine, gruplara, deneklerin seçkisiz olarak atandığı desenlerdir. Yarı deneysel desenler, seçkisiz atamayı içermeyen desenlerdir. Zayıf deneysel desenlerin ortak özelliği ise seçkisizlik söz konusu değildir ve desende i geçerliliği tehdit eden faktörler kontrol edilememektedir (Büyüköztürk, akmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 201).

Araştırmada kullanılan deneysel desenin simgesel gösterimi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Deneysel Desenin Simgesel Gösterimi

	Ön Test	Deneysel İşlem	Son Test
Deney grubu	BT SU	Müze Ziyareti Etkinliği	BT SU

*BT: Başarı Testi *SU: Sanatsal Uygulama

Araştırmada görme engelli bireylerle çalışıldığından, kontrol grubu oluşturulabilmesi için aynı yaş ve engel türüne sahip yeterli sayıda deneğe ulaşılamamış ve seçkisiz olarak grubun belirlenmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle, zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test-son test desen kullanılmıştır. Tek grup ön test-son test deseninde, bir tek gruba ön test uygulanır, daha sonra müdahale edilir ve son olarak son test uygulanır. Sonuç olarak, araştırmacı ön testten son teste bir değişiklik olup olmadığını ortaya koyar (McMillan & Schumacher, 1997, s. 324). Görme engelli bireylerden oluşan deney grubuyla müze ziyareti gerçekleştirilmiş, ziyaret öncesi ve sonrası sanatsal bilgilerinde gelişmenin olup olmadığının belirlenmesi için başarı testi ön test-son test olarak uygulanmıştır. Deney grubunun müze ziyaretiyle, sanatsal çalışmalarında gelişmenin olup olmadığının belirlenmesi için de ön test sanatsal uygulama son test sanatsal uygulama yaptırılmıştır.

Araştırmanın nicel verileri zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test-son test deseni ile toplanmıştır. Karma yöntemlerden Yakınsayan Paralel Desenine uygun olarak ön test başarı testi, ön test sanatsal uygulama yapılmış, müze ziyareti gerçekleştirilmiş, sonrasında son test başarı testi, son test sanatsal uygulama yapılmıştır. Daha sonra deney grubuyla ve görsel sanatlar öğretmeni ile yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.1.2. Durum Çalışması

McMillan and Schumacher (1997), durum çalışması desenini veri analizinin, araştırmacının, bir çalışma için alanların, katılımcıların veya belgelerin sayısından bağımsız olarak derinlemesine anlamak için seçtiği bir olguya odaklanması olarak açıklar (s. 394). Durum çalışması, genellikle kendi bağlamında, bir zaman periyodu boyunca toplanan verilerle birlikte ayrıntılı bir araştırmadan oluşur. Amaç, incelenen teorik konuları aydınlatan bağlam ve süreçlerin bir analizini sağlamak, davranış ve/veya süreçlerin nasıl etkilendiğini ve bağlamı nasıl etkilediğini anlamaktır (Hartley, 2004, s. 323). Üç önemli özelliğiyle diğer yöntemlerden ayrılır; (1) ana araştırma sorularının “nasıl” veya “neden” soruları olduğu durumlarda diğerlerine göre tercih edilen yöntemdir; (2) bir araştırmacı

davranışsal olaylar üzerinde çok az veya hiç kontrol sahibi değildir ve (3) çalışmanın odak noktası çağdaş bir olgudur (Yin, 2014, s. 46). Nitel araştırmada araştırmacının amacı, çalışma yaptığı ortamın özelliklerine ‘bütüncül’ (sistemik, kapsayıcı ve bütünlük) bir bakış açısıyla bakmaktır (Miles & Huberman, 2016, s. 6). Araştırmanın modelini oluşturmak üzere bütüncül tek durum deseni belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2008) göre, “Tek durum desenlerinde, isminden de anlaşılacağı gibi, tek bir analiz birimi (bir birey, bir kurum, bir program, bir okul vb.) vardır. (...) Genel standartlara pek uymayan aşırı, aykırı veya kendine özgü durumların çalışılmasında bütüncül tek durumu deseni kullanılabilir” (s. 290).

Bu araştırmada katılımcıların kişisel görüşleri ve deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde elde etmek için nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırmacı, veri kaynağının anlaşılması için daha fazla kaynağa ulaşma ve bulguların inandırıcı olduğunu belirtmek adına tek bir teknikten ziyade araştırma verilerini toplamak için bazı tekniklerin kombinasyonunu tercih etmelidir (Glesne & Peshkin, 1992, s. 132). Bu nedenle ön test son test başarı testi ve ön test sanatsal uygulama ile son test sanatsal uygulama işlemleri gerçekleştirildikten sonra katılımcılarla yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmada ayrıca görme engelli öğrencilerin müze ziyaretinde eğitim etkinlikleri sırasında vermiş oldukları tepkileri ortaya koymak amacıyla video kaydı yoluyla kayıt altına alınmıştır.

4.2. Katılımcılar

Krathwohl (1993, s. 126), McMillan and Schumacher (1997, s. 165-168), gibi araştırmacılar örnekleme yöntemlerinin literatürde ağırlıklı olarak olasılıklı ve olasılık dışı olmak üzere ikiye ayrıldığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın nicel yönteminde, olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. “Amaçlı örnekleme yönteminde, örnekleme dahil edilecek birimleri, araştırmacı önceki bilgi, deneyim ve gözlemlerinden hareketle araştırmanın amacına uygun olarak kendi yargısıyla belirler. Araştırmacı kendi yargı ve değerlendirmeleriyle hareket ettiği için evren hakkında fikir sahibi olmalıdır” (Ural & Kılıç, 2011, s. 45). Araştırmacının anlamak, keşfetmek, iç görü kazanmak ve birçok şeyin öğrenilebileceği bir örnekleme karar vermesi gerektiğinde amaçlı örnekleme kullanılabilir (Merriam, 2013, s. 76). Bu yöntem Patton’a (2014) göre, ‘araştırmanın daha derinlemesine yapılabilmesi için bilgi zengin durumlar seçmektir. (...) bilgi açısından zengin durumları çalışma, ampirik genellemelerden ziyade derinlemesine

anlama imkanı sağlar' (s. 230). Birçok araştırmada küçük örnekler büyük örneklerden daha uygundur. Küçük bir örneklemin özelliklerini derinlemesine inceleyen bir çalışma, genellikle büyük bir örnek üzerinde sadece sığ bilgileri toplayarak aynı sorunu ele alan bir çalışmadan daha fazla bilgi sağlar (Borg & Gall, 1989, s. 236).

Araştırmanın nitel yöntemi ise, amaçlı örnekleme yöntemlerinden "tipik durum örnekleme" kullanılarak oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemindeki amaç evrene genellemeler yapmak yerine ele alınan olay/vaka üzerinde çalışmaktır. Yıldım ve Şimşek'e (2008) göre bu örnekleme, "Araştırmacı yeni bir uygulamayı veya bir yeniliği tanıtmak istiyorsa, bu uygulamanın yapıldığı veya yeniliğin olduğu bir dizi durum arasından, en tipik bir veya birkaç tanesini saptayarak bunları çalışabilir" (s.110).

Araştırmacının eğer çalışmanın sonuçlarını evrene genelleme düşüncesi yoksa daha küçük bir çalışma grubuyla, sadece o grubun ayrıntılı özelliklerini ortaya koymak için çalışabilir. Bu araştırmada sonuçların evrene genellenmesi düşünülmediğinden çalışma grubu olarak farklı görme engeli yüzdelerine sahip, Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) raporlarına göre kör tanısı konmuş toplam 10 (N=10) öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma alanı olarak, Ankara'da bulunan Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu seçilmiştir. Tek bir deney grubu ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada nicel verilerin elde edilmesi için Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu'nda 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 8. sınıf öğrencilerinin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir. İki şubenin toplam sınıf mevcudu 13 öğrenci olmasına rağmen, araştırmanın başladığı tarihte bir öğrenci şehir değiştirerek naklini aldırması, bir diğer öğrenci araştırmanın müze ziyareti bölümünde devamsızlık yapmış ve son öğrenci ise az gören olarak tanılandığı için araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Nicel verilerin elde edildiği katılımcıların cinsiyetleri ve sayıları aşağıda yer alan Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Araştırmanın Nicel Verilerinin Elde Edildiği Katılımcıları Gösterir Dağılım

Grup	Cinsiyet	Sayı	Toplam
Deney	Kız	5	10
	Erkek	5	

Tablo 2’de görüldüğü gibi nicel araştırmanın verileri, deney grubu olarak 5 kız 5 erkek toplam 10 görme engelli öğrenciden toplanmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin elde edilmesi için nicel verilerin elde edildiği 10 öğrencinin tamamı ve görsel sanatlar öğretmeni araştırmaya dahil edilmiştir (N=11). Görsel sanatlar öğretmenin kendisinden, öğrencilerin ise yatılı olanların okul yönetiminden, yatılı olmayanların ise velilerinden bilgilendirilmiş onam formları imzalatılarak araştırmaya dahil edilmişlerdir. Öğrencilerin 3 tanesi yatılı olarak kalmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 3’te katılımcıların cinsiyet ve görme engeli yüzdeleri ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmanın Nitel Verilerinin Elde Edildiği Katılımcıları Gösterir Dağılım

Katılımcıların Kod İsimleri	Cinsiyeti	Engel Oranı
Ö1	K	Total %90
Ö2	E	Total %85
Ö3	K	Total %85
Ö4	E	Total %100
Ö5	K	Total %85
Ö6	E	Total %85
Ö7	E	Total %64
Ö8	K	Total %85
Ö9	E	Total %100
Ö10	K	Total %90
Öğretmen	K	Engel Durumu Yok

Araştırmaya dahil edilen katılımcılar, beşi kız beşi erkek toplam on öğrenci ve bir görsel sanatlar öğretmenidir. Öğrenciler ve öğretmen kod isimleriyle ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Ö1, dalgalı siyah saçlı, yaşlarına göre kısa boylu, 15 yaşında akıcı konuşan ve herkesle rahat iletişim kurabilen, kendine güveni yüksek olan, dersleriyle ilgili bir kız çocuğudur. Ö2, uzun boylu, saçları oldukça kısa traş edilmiş, istem dışı sallanma hareketi ve kelimeleri tekrarlama olan 14 yaşında konuşmaya hevesli ve sınıf içinde espriler yapan, kendine güveni düşük, derslerle çok ilgili olmayan bir erkek çocuğudur. Ö3, yaşlarına göre fiziksel olarak kilosuz ve boyu fazla olan, uzun dalgalı saçlı, konuşkan, kendine güveni düşük fakat iyimser bir yapısı olan 13 yaşında bir kız çocuğudur. Ö4, kısa boylu biraz kilosuz olan sınıfın geneline göre düzgün cümleler kuran ve sorular soran, çabuk anlayan ve dersle ilgili, heyecanlı, kibar ve konuşkan 13 yaşında bir erkek çocuğudur. Ö5, uzun boylu, zayıf, uzun dalgalı saçlı, tek başına yürümede çok zorlanan, yön bulmada çoğunlukla destek alan, el koordinasyonu az gelişmiş, kendine güveni düşük, az konuşan, iletişim kurmayan fakat ilgilenince ve ilgisini çeken bir konu olduğunda hevesle öğrenmeye çalışan, 14 yaşında bir kız çocuğudur. Ö6, yaşlarına göre uzun boylu ve kilolu, uzun zamandır traş edilmemiş dağınık koyu saçlı, çabuk anlayan ve hazırcevap, konuşkan fakat her

konu ve olaya karşı itiraz eden, arkadaşlarıyla çoğunlukla konuşup dalga geçerek dersi kaynatma eğilimi olan 13 yaşında bir erkek çocuğudur. Ö7, kısa boylu ve yaşlılarına göre kilolu, sessiz ve iletişime kapalı, az hareket eden, utangaç bir yapısı olan 15 yaşında bir erkek çocuğudur. Ö8, yaşlılarına göre uzun boylu düz uzun saçları olan, çok konuşkan ve sınıf içinde devamlı hareket eden, arkadaşlarıyla ve çevresiyle rahat iletişim kuran 13 yaşında bir kız çocuğudur. Ö9, kumral gür saçlı, espri yapan, arkadaşlarıyla dalga geçme ve sınıf içi düzeni bozma eğilimi olan, konuşkan 15 yaşında bir erkek çocuğudur. Ö10, dalgalı uzun saçlı, kumral renkli gözlü, anlatılanı çabuk anlayan, mantıklı sorular soran, iletişime açık, arkadaşlarıyla şakalaşan 14 yaşında bir kız çocuğudur.

Öğretmen, kısa boylu, sarı ve gri boyalı dalgalı saçları olan, iletişime açık, öğrencileriyle samimi bir ilişkisi olan, 43 yaşında, evli ve iki kız çocuk sahibi bir kadındır. Öğretmenlik mesleğine 1999 yılında başlamış ve toplam 19 yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunmaktadır. Son 12 yıllık hizmet süresi Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu'nda geçmiştir. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı mezunudur.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla veri toplama araçları şöyledir; görme engelli öğrencilerin müze ziyareti öncesinde ve müze ziyareti sonrasında başarı düzeyinin ölçülebilmesi amacıyla 24 maddeden oluşan başarı testi geliştirilmiştir.

Veri toplama yöntemlerinden bir diğeri ise görme engelli öğrencilerin müze ziyareti öncesi ve müze ziyareti sonrası sanatsal uygulamalarındaki başarı düzeyinin ölçülebilmesi amacıyla öğrencilere rölyef çalışmaları yaptırılmıştır. Ortaya çıkan ürünlerin değerlendirilebilmesi için Dereceli Puanlama Anahtarı (rubrik) kullanılmıştır.

Müze ziyareti sonrası görme engelli öğrencilerin ve görsel sanatlar öğretmenlerinin, müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Müze ziyareti sırasında iki ressamın eserinden yola çıkılarak hazırlanan; maket, kabartma tablo, müzeyi ve eseri anlatan betimsel anlatımlar, Braille alfabesiyle hazırlanmış müze rehberi, müze tanıtım sunusu (sosyal anlatı) araştırmanın diğer veri toplama araçlarıdır.

4.3.1. Başarı Testi

Başarı testi geliştirilirken, öncelikle testin amacı, belirtke tablosu ve hedefler belirlenmiş, soru sayısı ve soru tipi, test süresi ve test maddelerinin yazılması, madde seçimi ve teste son şeklinin verilmesi ile test tamamlanmıştır. Yeterli sayıda kör tanısı almış öğrenciye ulaşamadığı için başarı testinin pilot uygulaması yapılamamıştır. Başarı testinin geçerlik ve güvenirlik süreci uzman görüşü yardımıyla yürütülmüştür. Başarı testi, danışman ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş, alan uzmanlarından görüş alınarak son şekli verilmiştir.

4.3.1.1. Öğrenme Alanlarına İlişkin Kazanımların Belirlenmesi ve Belirtke Tablosunun Hazırlanması

Başarı testi hazırlanırken aracın geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bir ölçme aracının geçerliği, Turgut ve Baykul'a (2013) göre, aracın ölçme amacına hizmet etme derecesidir (s. 133). Geçerlik türlerinden kapsam geçerliği, başarı testlerinin geliştirilmesinde ön plandadır (Büyüköztürk vd., 2014, s. 117). Kapsam geçerliği, testteki bütün maddelerin konu içeriğini ve ölçülecek davranışları örnekleme derecesine ve testteki her bir maddenin ölçmek istediği davranışı ne derece iyi ölçtüğüyle ilgilidir (Tekindal, 2009, s. 36). Kapsam geçerliğini garanti altına almak için başarı testlerinde başvurulacak önlemlerden biri belirtke tablosu hazırlamaktır. Bu tablo, bir boyutunda bir alana ya da derse ait konu ve içerik diğer boyutunda öğrencilere kazandırılacak bu içeriğe bağlı hedef ve davranışların yer aldığı, hangi düzeyde hangi konudan kaç soru sorulacağını gösteren iki boyutlu bir tablodur (Kan, 2014, s. 261). Hazırlanan başarı testinde Bloom ve arkadaşlarının geliştirdiği sınıflama kullanılmıştır. Bloom taksonomisinin bilişsel süreçler boyutu; hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme (analiz), değerlendirme ve yaratma olarak sınıflandırılmıştır. (Turgut & Baykul, 2013, s. 86).

Başarı testi geliştirilirken 'Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda' yer alan kazanımların sayısının az olmasından kaynaklı sadece iki kazanıma yönelik toplam 24 test maddesi hazırlanmıştır. Hangi kazanımla hangi konuların öğrenciye verileceğine araştırmacı ve danışmanı birlikte karar vermiştir. İçerik, kazanım, konu, bilişsel alan düzeyi ve test maddelerinin hangi bilişsel alana ait olduğunu gösteren belirtke tablosu Ek 1'de yer almaktadır.

4.3.1.2. Başarı Testine İlişkin Uzman Görüşünün Alınması

Kapsam geçerliğini sağlarken kullanılan yöntemlerden biri uzman görüşüne başvurmaktır. Uzmanlardan, taslak testte bulunan maddelerin uygunluğunu, ölçülmek istenen davranışlar açısından

değerlendirmesi beklenir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 131). Başarı testi geliştirilirken, yeterli sayıda ve yaşta görme engelli öğrenci bulunamamasından dolayı pilot uygulama yapılamamış, bu nedenle testin her aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Kapsam geçerliği ve görünüş geçerliğinin sağlanabilmesi için özel eğitim, sanat eğitimi ve ölçme ve değerlendirme olmak üzere üç farklı alandan toplam yedi uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanların üçü, görme engelliler öğretmenliğinden mezun alanda aktif olarak görev yapan öğretmenlerdir, ikisi sanat eğitimi alanında profesör, biri özel eğitim bölümü görme engelliler eğitimi anabilim dalında doçent, bir diğer uzman ise fen bilgisi eğitimi alanında ölçme ve değerlendirme konusunda doktorasını tamamlamış araştırma görevlisidir.

Kazanımlarla bağlantılı taslak testte toplam 29 test maddesi hazırlanmış uzmanlardan alınan dönütlerle gerekli düzeltmeler ve eklemeler yapılarak toplam 24 test maddesinin başarı testinde yer almasına karar verilmiştir. Sorular dört seçenekli çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır. Başarı testini, tasarım elemanları ve ilkeleri konusunda 15, izlenimcilik ve soyut sanat akımları konusunda 9 test maddesi oluşturmaktadır. Sorular test içerisine, test hazırlama kurallarına uygun olarak dağıtılmıştır. Testin süresi katılımcıların özel durumu göz önünde tutularak uzmanların önerileriyle 40 dk. olarak belirlenmiştir. Test, yazım kuralları ve kelime hatalarının olmaması için sanat eğitimi alanında bir araştırma görevlisine okutularak tekrar gözden geçirilmiştir. Başarı testi, müze ziyareti öncesi ve müze ziyareti sonrası olmak üzere ön test-son test olarak öğrencilere uygulanmıştır. Hazırlanan başarı testi Ek 2’de yer almaktadır.

4.3.2. Rölyef Çalışmaları

Araştırma kapsamında öğrencilerin müze ziyaretine gitmeden önce ve gittikten sonra sanatsal çalışmalarındaki gelişimi ortaya koymak adına rölyef çalışması yaptırılmıştır. “Rölyef, sabit bir yüzeyin derinlerine inilmesi ile ortaya çıkan yükselme ve bu yükselmenin oluşturduğu girintili ve çıkıntılı yapılardır” (Berber & Başaran, 2018, s. 58). Görme engelli öğrencilerin sanatsal uygulama sırasında dokunarak üç boyutlu olarak soyut kavramları somutlaştırmalarında kolaylık olması açısından malzeme olarak şamotlu kil tercih edilmiş ve ders kapsamında yer alan ressamlar Halil Paşa ve Cemal Bingöl’ün birer eserinden yola çıkarak kendi eserlerini oluşturmaları istenmiştir. “İlk ve ortaöğretim ile amatör düzeydeki çalışmalarda kullanıma en uygun çamur türü “şamotlu kil”dir. Şamot, daha önce pişirilmiş olan seramiklerin iri taneli kum kıvamına gelinceye kadar iyice parçalanmış halidir” (Yılmaz, 2007, s. 58). Çocuklar kille oynarken, kilin çekilebilir, kesilebilir, koparılabilir, yuvarlanabilir ve benzeri özelliklerinin olduğunu keşfetmektedirler.

Ayrıca kille çalışmak ince motor kontrolünü ve büyük kas gruplarını desteklemektedir. Kil dirençlidir ve yumuşatabilmek için yoğrulması ve üzerinde çalışılması gereken bir malzemedir. Bu nedenle çocuklar kile şekil vermeye çalışırken bazen oturabilir bazen de ayakta durabilirler. Özellikle ayakta durmak, kil ile oynarken tüm vücut kas reaksiyonunun gerçekleşmesini sağlamaktadır (Fox & Schirmacher, 2014, s. 216). Görme engelli çocuklara özellikle sınıftaki diğer çocuklarla birlikte kil, yağlıboya ve pastel boya gibi malzemeleri kullanmalarına izin verilmeli ve bu malzemelerin yanında farklı malzeme ve nesnelere de dokunarak algılama çalışmaları yapılmalıdır (Çetin ve Yaban, 2011, s. 414).

4.3.2.1. Uzmanların Sanatsal Ürünleri Etkinlikler Öncesi ve Sonrası

Değerlendirmesi

Aşağıda her uzmanın her bir değerlendirme kriterine göre ön test ve son test sanatsal ürünlere verdikleri puanlar yer almaktadır.

Müzedeki eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün uzmanlara göre sanatçısının kim olduğuna dair yaptıkları değerlendirmeler arasında fark olup olmadığı ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Ön Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				Toplam
		1.uzman	2.uzman	3.uzman		
Hangi Eser	Rölyefte	n	6	5	8	19
	insan/ev/ağaç/ gölet kullanımı(Halil Paşa)	%	31,6%	26,3%	42,1%	100,0%
	Rölyefte daire/üçgen/ dikdörtgen/yamuk kullanımı(Cemal Bingöl)	n	3	4	2	9
		%	33,3%	44,4%	22,2%	100,0%
	Halil Paşa ve Cemal Bingöl	n	1	1	0	2
		%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Toplam		n	10	10	10	30
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
			2,404 p=0,662			

Tablo 4'e göre müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları ürünlerin sanatçı kimliğine ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Ön Test Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman			Toplam	
		1.uzman	2.uzman	3.uzman		
Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu	2	n	3	6	2	11
		%	27,3%	54,5%	18,2%	100,0%
	3	n	6	2	5	13
		%	46,2%	15,4%	38,5%	100,0%
	4	n	1	2	2	5
		%	20,0%	40,0%	40,0%	100,0%
5	n	0	0	1	1	
	%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%	
Toplam	n	10	10	10	30	
	%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%	
		6,764 $p=0,343$				

Tablo 5'e göre müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Tekniğin Kullanımı bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Ön Test Sanatsal Ürünün Tekniğin Kullanımı Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman			Toplam	
		1.uzman	2.uzman	3.uzman		
Tekniğin Kullanımı	2	n	4	2	2	8
		%	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	3	n	1	3	4	8
		%	12,5%	37,5%	50,0%	100,0%
	4	n	5	3	3	11
		%	45,5%	27,3%	27,3%	100,0%
	5	n	0	2	1	3
		%	0,0%	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam		n	10	10	10	30
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		5,477 p=0,484				

Tablo 6'ya göre müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Tekniğin Kullanımı bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze de eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Kompozisyon bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Ön Test Sanatsal Ürünün Kompozisyon Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	Toplam	
Kompozisyon	2	n	3	5	3	11
		%	27,3%	45,5%	27,3%	100,0%
3	n	3	1	4	8	
	%	37,5%	12,5%	50,0%	100,0%	
4	n	2	2	1	5	
	%	40,0%	40,0%	20,0%	100,0%	
5	n	2	2	2	6	
	%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%	
Toplam	n	10	10	10	30	
	%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%	
		2,877 p=0,824				

Tablo 7'ye göre müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Kompozisyon bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Yorum bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Ön Test Sanatsal Ürünün Yorum Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	Toplam	
Yorum	2	n	2	3	1	6
		%	33,3%	50,0%	16,7%	100,0%
	3	n	3	1	2	6
		%	50,0%	16,7%	33,3%	100,0%
	4	n	2	3	4	9
		%	22,2%	33,3%	44,4%	100,0%
	5	n	3	3	3	9
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Toplam		n	10	10	10	30
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		2,667 p=0,849				

Tablo 8'e göre müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Yorum bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze de eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün uzmanlara göre sanatçısının kim olduğuna dair yaptıkları değerlendirmeler arasında fark olup olmadığı ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9

Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				
			1.uzman	2.uzman	3.uzman	Toplam
Hangi Eser	Rölyefte insan/ev/ağaç/ gölet kullanımı(Halil Paşa)	n	4	4	4	12
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
	Rölyefte daire/üçgen/ dikdörtgen/yamuk kullanımı(Cemal Bingöl)	n	5	5	5	15
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
	Halil Paşa ve Cemal Bingöl	n	1	1	1	3
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Toplam		n	10	10	10	30
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
			0,000	p=1,000		

Tablo 9'a göre müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları ürünlerin sanatçı kimliğine ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	Toplam	
Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma	2	n	1	2	2	5
		%	20,0%	40,0%	40,0%	100,0%
	3	n	2	3	2	7
		%	28,6%	42,9%	28,6%	100,0%
	4	n	1	0	0	1
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	5	n	6	5	6	17
		%	35,3%	29,4%	35,3%	100,0%
Toplam		n	10	10	10	30
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		0,000 p=1,000				

Tablo 10'a göre müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları Sanatsal Ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma durumu bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Tekniğin Kullanımı bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11

Son Test Sanatsal Ürünün Tekniğin Kullanımı Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman			Toplam
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	
Tekniğin Kullanımı	2	n	0	1	1
		%	0,0%	50,0%	50,0%
	3	n	4	3	1
		%	50,0%	37,5%	12,5%
	4	n	0	0	2
		%	0,0%	0,0%	100,0%
	5	n	6	6	6
		%	33,3%	33,3%	33,3%
Toplam		n	10	10	10
		%	33,3%	33,3%	33,3%
			6,750 p=0,345		

Tablo 11'e göre müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Tekniğin Kullanımı durumu bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müze eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Kompozisyon bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12

Son Test Sanatsal Ürünün Kompozisyon Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman			Toplam
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	
Kompozisyon	2	n	0	0	1
		%	0,0%	0,0%	100,0%
	3	n	1	1	0
		%	50,0%	50,0%	0,0%
	5	n	9	9	9
		%	33,3%	33,3%	33,3%
Toplam		n	10	10	10
		%	33,3%	33,3%	33,3%
			3,000 p=0,558		

Tablo 12'ye göre müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Kompozisyon durumu bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Yorum bakımından değerlendirmelerinin uzmanlara göre fark gösterip göstermediği ki-kare testi ile test edilmiş sonuçları Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13

Son Test Sanatsal Ürünün Yorum Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Uzman				
		1.uzman	2.uzman	3.uzman	Toplam	
Yorum	3	n	1	1	0	2
		%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	4	n	0	0	1	1
%		0,0%	0,0%	100,0%	100,0%	
5	n	9	9	9	27	
	%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%	
Toplam	n	10	10	10	30	
	%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%	
		3,000 p=0,558				

Tablo 13'e göre müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün Yorum durumu bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Uzmanların yapmış olduğu değerlendirmelerin iç tutarlılıklarının yüksek olduğu belirlenmiş ve uzmanlara göre yapılan puanlamalar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda üç uzmandan herhangi birinin puanlamalarına göre ön test ve son test sonuçlarını karşılaştırmak yerine üç uzmanın yapmış olduğu puanlamaların ortalaması alınarak ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu puan ortalamalarının karşılaştırmaları bulgular ve yorumlar bölümünde yer almaktadır.

4.3.3. Yapılandırılmış Görüşme

Araştırmada karma yöntemin nitel bölümünün verilerini elde etmek amacıyla yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme nitel araştırmalarda en yaygın veri toplama yöntemidir (King, 2004, s. 11). Patton (2014), görüşme yaklaşımlarını üçe ayırır; gündelik sohbet tarzı mülakat, mülakat kılavuzu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu mülakattır. Standartlaştırılmış açık uçlu mülakat, mülakattan önce soruların hepsinin tam olarak kurgulanmasını gerektirir. Her katılımcıya sonda sorularda dahil olmak üzere aynı sırada aynı soruların sorulmasını sağlamaktadır (s. 344). Bu yaklaşım bazı katılımcılardan daha yoğun bazılarında ise daha az yüzeysel ve sistematik bilgi edinilmesine yol açabilecek “görüşmeci yanlılığını veya öznelliğini” azaltır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 123). Merriam’a (2013) göre, “katılımcılardan özel bilgiler alınmak istendiğinde yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılır, (...) görüşme, yazılı bir araştırmanın sözel biçimidir” (s. 87-88). Müzede gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri hakkında öğrenciler ve öğretmenlerin neler düşündüğünü ayrıntılı olarak belirlemek amacıyla araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı ve görsel sanatlar öğretmenleri ile görüşmeler görüşme formunda yer alan sorular ışığında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularının geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması için uzman görüşü alınmıştır. Görüşme formları Ek 5’te yer almaktadır.

Araştırmanın müze ziyareti ve sanatsal uygulama etkinlikleri bittikten sonra katılımcılarla görüşme yapılmıştır. Katılımcılar için hazırlanmış bilgilendirilmiş onam formunu, yatılı olan öğrenciler için okul yönetiminden yatılı olmayan öğrenciler için velilerinden doldurmaları istenmiştir. Görsel sanatlar öğretmeni ise kendisi onam formunu okuyarak doldurmuştur. Öğrencilerden ayrıca gönül rızalarıyla araştırmaya dahil olmak istediklerine yönelik sözel olarak dönüt alınmıştır. Bilgilendirilmiş veli ve öğretmen onam formları Ek 6’da yer almaktadır.

Araştırmada son işlem basamağı olan sanatsal uygulama yapıldıktan bir hafta sonra görme engelli öğrencilerle toplam iki gün süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görsel sanatlar öğretmeni ile boş bir ders saatinde sanatsal uygulamanın yapıldığı gün rölyef çalışmaları bittikten sonra görüşme yapılmıştır. Görüşmeler için uygun ortam ayarlanmış ve ses kayıt cihazı tedarik edilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcının da onayı ile ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler sadece katılımcı ve görüşmecinin olduğu sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

4.3.4. Maket, Kabartma Tablo, Müzeyi ve Eseri Anlatan Betimsel Anlatımlar, Braille Alfabesiyle Hazırlanmış Müze Rehberi, Müze Tanıtım Sunusu (Sosyal Anlatı)

Bir müzede sergileme sırasında “Nesnelerin sergileme ortamında ihtiyaç duydukları fiziksel koşullar tanımlanmalı, yorumlanma yöntemleri (bilgi panosu, dijital sorgu cihazları, görsel-işitsel malzeme vb.) belirtilmelidir. Serginin bütünlüğü ve anlamı açısından eksik kalan noktalar tespit edilmeli, ne tür tamamlayıcı tekniklerle (maket, film, canlandırma vb.) zenginleştirilebileceği önerilmelidir” (Madran, 2012, s. 287). Müzelerde kullanılan tekniklerden biride maketlerdir. “Maketler-statik gösterimli sergilerde anlatımı kuvvetlendirmek için kullanılmaktadır. Maketle anlatım çeşitli yerleşim yerleri, bina ve araçların gerçek boyutlarının küçültülerek kopyalarının yapılması şeklinde gerçekleşir” (M. Erbay, 1998, s. 18). Kil ve pastelin benzeri malzemelerle varlıkların benzeri küçültülüp, oran-orantı, ilişki ve bütünlük açısından görme engelli bireylerde bir bilinç oluşturulmasında yardımcı olabilir (Özgür, 2013, s.70). Müze ziyareti sırasında Halil Paşa'nın Alemdağ isimli tablosunun araştırmacı tarafından maketi yapılarak görme engelli öğrencilerin dokunarak algılayabilmelerine yardımcı olunmuştur. İkinci eser olan Cemal Bingöl'ün Kompozisyon tablosunun ise kumaşlarla kabartılmış bir versiyonu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Resmin geometrik ve canlı renklerden oluşması nedeniyle görme engelli öğrencilerin dokunarak iki boyutlu bir yüzeyi üç boyutlu olarak anlamaları sağlanmıştır. “Göremeyen bireylerin renkleri öğrenmesi çok önemlidir. Ancak oldukça zordur çünkü zihinlerinde renkler için bir karşılık yoktur. Bu nedenle renkleri tanımlarken diğer duylara ait özelliklerle bağdaştırmak gerekir” (Baykoç Dönmez vd., 2011, s. 235). Kumaşla kaplı kabartma tabloda farklı kumaş türleri ve dokuları kullanılarak görme engelli öğrencinin renkleri algılamasına yardımcı olunmuştur. Eserde bulunan sarı renk kalın bir polar kumaşla, yeşil renk düz bir deri parçasıyla, beyaz renk keten bir kumaşla, siyah renk saten bir kumaşla kabartılmıştır. Ayrıca zihinlerinde anlam kazanması için eserdeki geometrik şekil ve formlar ahşap oyuncaklar ve suntadan kesilmiş parçalar kullanılarak, öğrencilerin dokunması sağlanmıştır. Ayrıca her iki eserin bakır rölyef tekniğiyle kabartma tabloları hazırlanmıştır. Müzelerde, dokunulabilecek materyaller ve nesnelere, öğrenme hedeflerini aydınlatır, duyları harekete geçirir ve insanın dokunma ihtiyacını karşılar. Bu uygulamalı yaklaşım, ziyaretçinin soyut kavramları somut bilgilere aktarmasına yardımcı olur. Nesnelere dokunmak, zor kavramları anlamayı kolaytıran ve ziyaretçilerin boyama, şekil verme, çizme gibi bir süreçle ilk elden deneyim kazanmasını böylece birden fazla

duyuların kullanılmasıyla farklı keşiflerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu tür bir katılımın doğası, zihinsel ve duygusal tepkilerin, bir sanat nesnesinin ortak görsel karakterini anlamada önemli bir yardımcı olan, haptik deneyimin fiziksel alanına doğru ilerlemektedir (Sternberg, 1989, s. 163).

Müze ziyareti sırasında müze rehberleri hazırlanarak öğrencilerin incelemeleri sağlanmıştır. Hazırlanan müze rehberinde ayrıca kabartma olarak müzenin planıda bulunmaktadır. Müze rehberi, gerçekleştirilecek gezinin güzergahına göre, müzeyi ve koleksiyonu tanıtmak ve bilgi vermek amacıyla hazırlanan ve belirlenen bazı eserlere yönelik sanatsal ve tarihsel özellikleri hakkında da ek bilgi vermektedirler. Yazılı müze eğitim gereçleri olarak adlandıracağımız müze rehberi, müze broşürü, müze kataloğu gibi gereçler farklı gruplara göre hazırlanmakta ve hem bireysel hemde eğitmen gözetiminde öğrenme sırasında etkin bir rol oynamaktadır (Atasoy, 1998, s. 51).

Müzedede ele alınan iki tablonun maket ve kabartma versiyonlarının yanında sesli betimlemeleri de görme engelli çocukların anlayabilecekleri dilde ve sadelikte gerçekleştirilmiştir. Müzeye gelen görme engelli ziyaretçilerin beğenisini önemli ölçüde geliştirmenin yollarından biride, bir serginin veya bir performansın eyleminin sesli bir betimlemesini sağlamaktır. İnsan gözünün inceleyebileceği ayrıntı miktarı önemli olduğundan, sesli betimlemeler bir sahnenin özünü yakalamalı, kısa ve net ifadelerle ayrıntılı bilgi vermelidir. Statik sergiler için bir ses bandı veya başka bir cihaz uygun olabilir. Ancak, canlı performanslar veya geçici olaylar söz konusu olduğunda, eğitimli bir kişinin, görme engelli kişiler için canlı açıklamalar sağlaması daha iyi olabilir. Bu, insanların bilgi kaynağını sorgulamalarına izin vermektedir (Salmen,1998, s.120).

Powerpoint olarak hazırlanmış “Müze tanıtım sunusu (sosyal anlatı) Ek11” müze ziyaretine gitmeden bir hafta önce öğrencilere sesli betimleme ile anlatılmıştır. Görme engelli öğrencilerin müzeye gitmeden önce müze hakkında fikirlerinin oluşması açısından önemlidir. Öğrencilerin müze ziyareti sırasında uyulması gereken kurallar, müzedeki karşılaşılacak durumlar ve kişiler, müzenin fiziki özellikleri (koridor genişliği, merdivenin ve tuvaletin konumu vb.) hakkında fikirlerinin olması sağlanmıştır.

4.3.5. Geçerlik ve Güvenilirlik

Nicel araştırma yöntemlerinde; güvenilirlik türlerinden biri olan iç tutarlılığın ardında, “aynı yapıyı ölçen madde ya da soruların güvenilir göstergeler olmaları durumunda, araçtaki sayıları kaç tane olursa olsun, benzer sonuçlar vermesi gerektiği” düşüncesi yatmaktadır (Kumar, 2011, s. 196). Bir testin ya da ölçeğin iç tutarlılığının hesaplanması için “en yaygın kullanılan göstergesi alfa katsayısıdır. Alfa katsayısı, .70 ve üzerinde olmalıdır. Yüksek değerlerin anlamı, maddelerin tutarlı olarak aynı şeyi ölçtüğüdür. Araştırmacılar, alfa katsayısını homojen test veya ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak istediklerinde kullanırlar” (Christensen vd., 2015, s. 154). Araştırmada kullanılan başarı testinin iç tutarlılık hesaplaması için Cronbach Alfa katsayısına ulaşılmıştır. Müze de eğitim etkinliklerini uygulamadan önce 24 soruluk başarı testinin iç tutarlılık anlamındaki Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.673; eğitim etkinlikleri sonrasında aynı testin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.715 bulunmuştur. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi 10 görme engelli öğrencinin başarı test puanları 2 ile 15 arasında değişkenlik gösterip ön test puanlarının ortalaması 7,50’dir. Bu ortalama 24 soruya karşılık ortalama doğru cevap sayısıdır. Müzede eğitim etkinlikleri sonrası aynı 10 görme engelli öğrencinin başarı test puanları 8 ile 20 arasında olup ortalama doğru cevap sayısı 13,70’dir.

Puanlayıcılar arası güvenilirlik, iki ya da daha fazla puanlayıcı, gözlemci ya da notlandırıcı arasındaki anlaşma ya da tutarlılık derecesidir. Puanlayıcıların verdikleri puanlar arasındaki korelasyona bakarak, puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayısına ulaşılmaktadır. Bu güvenilirlik katsayı, puanlayıcılar arasındaki tutarlılığın ve fikir birliğinin yüksek olduğunun göstergesidir (Christense vd., 2015, s. 155). Bu araştırmada ise öğrencilerin sanatsal ürünlerini dereceli puanlama anahtarı ile üç uzman puanlama cetveline göre puanlamıştır. Puanlama ölçütleri 5’li likert tipi ölçeklenmiş olup 4 maddeye göre puanlamaların uzman bazında iç tutarlılık katsayıları şöyledir; Müzede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünleri puanlayan 1.uzmanın puanlama iç tutarlılığı 0.681, 2.uzmanın 0.843 ve 3.uzmanın 0.811 olarak yüksek birer iç tutarlık elde edilmiştir. Müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünleri puanlayan 1.uzmanın puanlama iç tutarlılığı 0.760, 2.uzmanın 0.727 ve 3.uzmanın 0.740 olarak yüksek bir iç tutarlık elde edilmiştir.

Kapsam (içerik) geçerliği, “ölçme aracında bulunan soruların (maddelerin) ölçme amacına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediği sorunu ile ilgili olup,

“uzman görüşüne” göre saptanır” (Karasar, 2012, s. 151). Bu araştırmada kullanılan başarı testinin kapsam geçerliği ve görünüş geçerliğinin sağlanabilmesi için özel eğitim, sanat eğitimi ve ölçme ve değerlendirme olmak üzere üç farklı alandan toplam yedi uzmanın görüşü alınmıştır. Büyüköztürk vd. (2014) göre, “Başarı testleri için konu-davranış karşılaştırmasını içeren belirtke tablosu hazırlamak” (s. 117) kapsam geçerliliği için önemli ipuçları vermektedir. Bu araştırma kapsamında başarı testi hazırlanırken belirtke tablosu hazırlanmıştır.

Başarı testine ilişkin uzman görüşünün alınması ve belirtke tablosunun hazırlanmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi veri toplama araçları altında ele alınmıştır.

Merriam (2013) nitel araştırmanın nicel araştırmadan çok farklı geçerlik ve güvenilirlik ölçütlerinin olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir. “Amacı anlamak olan nitel araştırmalarda, bir çalışmaya güvenmenin/güvenebilmenin ölçütleri, amacı kanunlar keşfetmek veya bir hipotezi test etmek olan bir nicel çalışmadan farklı olmak zorundadır” (s. 200). Dayandığı yorumlamacı paradigma ışığında nitel araştırma alan yazınında geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri farklı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır.

Araştırmada iç geçerlilik yani inandırıcılık uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyididir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 265-268). Patton (2014) nitel araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini teyit etmede dört tür üçgenlemeden (çeşitlemeden) bahsetmektedir. Yöntem üçgenlemesi, kaynakların üçgenlemesi, analizci üçgenlemesi ve kuram/bakış açısı üçgenlemesidir. Yöntem üçgenlemesi, nicel ve nitel verilerin uzlaştırılmasıdır. Nitel yöntemle toplanmış verilerle nicel yöntemle toplanmış verilerin karşılaştırılması ve birleştirilmesini içermektedir (s. 556). Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin her ikisinde kullanılarak yöntem üçgenlemesi yapılmıştır. Kaynak üçgenlemesi ise veri kaynaklarının çeşitliliğini ifade etmektedir. Araştırmada kaynak üçgenlemesi olarak, öğrencilerle yapılan görüşmenin yanında görsel sanatlar öğretmenleriyle görüşme yapılmış ve uygulama başından sonuna kadar video ve fotoğraflarla kayıt altına alınarak ayrıntılı betimlemesi yapılmıştır. Analizci üçgenlemesi, “iki veya daha fazla kişiye aynı nitel verinin bağımsız olarak analiz ettirilmesi ve bulguların karşılaştırılmasıdır” (Patton, 2014, s. 560). Araştırmada elde edilen veriler araştırmacı dışında nitel araştırma yöntemi hakkında bilgisi ve çalışmaları olan iki uzmana daha analiz ettirilmiştir. Araştırmada ayrıca görüşme sorularının oluşturulması ve bulguların yazılmasında uzman incelemesine başvurulmuştur. Uzman incelemesinde, nitel

araştırma yöntemleri ve araştırma hakkında bilgisi olan bir uzmandan araştırmanın incelenmesi istenir. Araştırmanın deseni, verilerin toplanması, analiz ve sonuçlarına kadar olan süreçte araştırmacıya geri bildirimde bulunur (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 268).

Araştırmada dış geçerlilik (genelleme) yani aktarılabirlik ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme kullanılarak sağlanmıştır. Uygulamanın başından sonuna kadar video ve fotoğraflarla kayıt altına alınması sayesinde ayrıntılı bir şekilde tüm aşamaları betimlenmiş ve elde edilen bulgular katılımcılardan alıntılar verilerek sunulmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi ile katılımcılar belirlenmiştir. “Nitel araştırmada aktarılabirliği artırmak için hem tipik olarak karşımıza çıkan olay ve olguları hem de bunların değişkenlik gösteren özelliklerini ortaya koyma amacını güden amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılır” (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 268).

Araştırmada iç güvenilirlik yani tutarlılığında kullanılan stratejiler “üçgenleme, uzman incelemesi, araştırmacının konumu ve denetleme tekniğidir” (Merriam 2013, s. 213). Bu araştırmada iç güvenilirlik için iç geçerliktede bahsedilen üçgenleme ve uzman incelemesi kullanılmıştır.

4.4. Veri Toplama Süreci

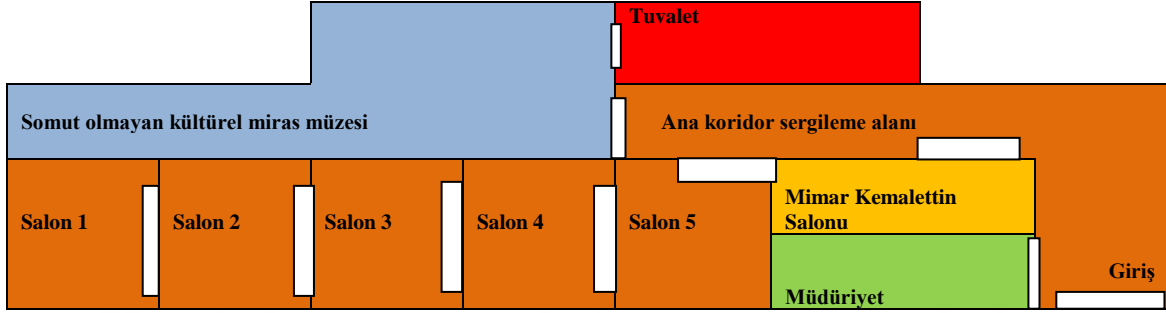
Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde görsel sanatlar dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılacak okul yönetimi ve ders öğretmeni ile görüşülmüş, düzenlenecek müze ziyareti ve ders içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Gerekli izinlerin okul yönetimi, il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinden alınmasından sonra araştırmanın uygulamasına başlanmıştır. Uygulama altı hafta sürmüştür.

Uygulamanın birinci haftasında iki ayrı şubeden oluşan 8. sınıf öğrencileriyle tanışmak ve birlikte gerçekleştirilecek etkinlikler hakkında bilgilendirmek üzere görsel sanatlar öğretmeni ile derslere girilmiştir. Öğrencilere görsel sanatlar derslerini bir süre birlikte işleyip, müze ziyaretine gidileceği konusunda gerekli ön bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmanın ön test ve ön uygulamanın yapıldığı hafta daha düzenli ve uygulamaların aynı şartlarda yapılması için okul yönetiminden ve görsel sanatlar öğretmeninden iki grubun derslerinin birleştirilmesi istenmiştir.

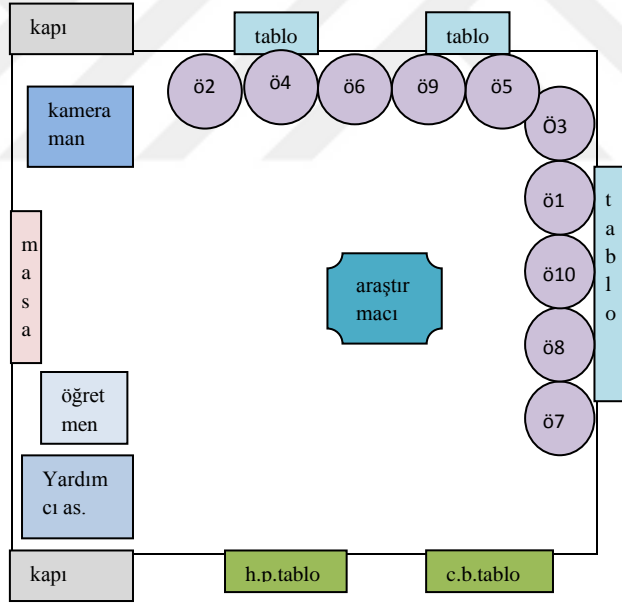
Uygulamanın ikinci haftasında ilk dersinde ön test uygulanmıştır. Braille alfabesi ile hazırlanmış ön test soruları öğrencilere dağıtılmış ve cevaplamaları için 40 dk süre

verilmiştir. Öğrenciler ilk birkaç soruyu cevapladıktan sonra, farklı bir öneride bulunmuşlardır. Daha rahat cevaplayabilmek için soruları araştırmacının okumasını istemişlerdir. Soruların böylece daha rahat cevaplandırıldığı görülmüştür. İkinci derste müze ziyaretine gitmeden, gidilecek müze hakkında bilgi veren ve müzede uyulması gereken kuralları anlatan bir sunum yapılmıştır. Bu sunumda müzenin fiziki şartları, görme engelli bireyler için betimlenmiştir. Hazırlanan sunumda araştırmacı gidilecek müzede bire bir davranışları gerçekleştirmiş ve 34 adımda müzenin tanıtımı ve uyulması gereken kurallar anlatılmıştır. Ön test uygulanırken öğrencilerin neredeyse hepsi, sınav olduklarını sanıp panik olmuşlar ve bilmedikleri bazı soruların olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacı sınav olmadıklarını, araştırma için gerekli bir uygulama olduğunu, bilmedikleri soruları ise daha sonraki ders gidilecek müzede öğreneceklerini ifade ederek, sınıfı rahatlatmış ve soruların cevaplanmasını sağlamıştır. Müzede uyulması gereken kuralların betimlendiği sunum sırasında ise bir öğrenci daha önce müzeye gittiklerini ve bu anlatılan kuralları bildiğini ifade etmiştir. Daha sonra üçüncü derste 8. sınıf görsel sanatlar dersi kazanımları doğrultusunda Soyut Sanat Akımı Ressamlarından Cemal Bingöl'ün 'Kompozisyon' adlı eseri ve İzlenimcilik (Empresyonizm) Akımı Ressamlarından Halil Paşa'nın 'Alemdağ' isimli eserleri öğrencilere sesli betimleme ile anlatılmış ve şamotlu kil ile bu eserlerden yola çıkarak kendi rölyef çalışmalarını yapmaları istenmiştir. Araştırmacı tarafından her bir öğrenci için kil plakalar önceden açılarak hazırlanmış ve modelaj kalemleri temin edilmiştir. Öğrencilerin önlüklerinin giyilmesine yardımcı olunmuştur. Öncelikle sucuk ve çimdikleme teknikleri öğrencilere anlatılmış, bu tekniklerle rölyeflerini yapabilecekleri anlatılmıştır. Her birinin bu teknikleri denemesi sağlanmış, çamura alışmaları için zaman tanınmış, sonrasında asıl çalışmalarına geçmeleri istenmiştir. Görme engelli öğrenciler kile dokunarak, yoğurarak el kaslarını aktif bir şekilde kullanarak rölyeflerini tamamlamışlardır. İki öğrenci kile dokunmak istememiş, zamanla sınıfın heyecanına onlarda kapılarak kile dokunup çalışmaya başlamışlardır. Genel olarak tüm sınıf farklı bir çalışma yapmanın heyecanı ile eğlenerek, araştırmacıya sorular sorarak çalışmışlardır. Çalışmasını tamamlayanlardan eserlerine bir isim vermeleri istenmiştir. Uygulama süresince müzikte izlenimcilik akımı sanatçılarından Claude Debussy'in –Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrasına Prelüd- isimli orkestra eseri dinletilmiştir. Uygulama bir ders saatinde tamamlanmıştır.

Uygulamanın üçüncü haftasında Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi'ne ziyaret gerçekleştirilmiştir. Müzenin planı şekil 3'de ve müzede eğitim etkinliklerinin gerçekleştirildiği dört nolu salonun krokisi şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 3. Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi planı

Şekil 4. Salon 4 kroki

Ziyaret edilen müze ve etkinliğin gerçekleştirildiği salonun fiziki olarak betimlemesi şöyledir: Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi, Ankara Beşevler'de Gazi Üniversitesi kampüsü içerisinde bir üniversite müzesidir. Tarihi rektörlük binasının en alt katında "Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi" ile aynı alanı kullanmaktadır. Müzede bir müdüriyet odası, Mimar Kemalettin Salonu, ana koridor sergileme alanı, iç içe açılan beş adet salon ve iki tuvalet bulunmaktadır. Koleksiyonları Türk resim, heykel ve baskı

sanatının önemli sanatçılarından oluşmaktadır. Her bir salonun büyüklüğü 5 buçuk metreye 7 buçuk metredir. Duvarlarda tablolar asılı ve salonların ortalarında camekânlı masalar ve heykellerin konulduğu beyaz renkte farklı yüksekliklerde kaideler bulunmaktadır. Öğrenciler için dört nolu salonda tabloların tam karşısında yerlerde müzeden temin edilen minderler bulunmaktadır. Zemin parlak koyu renk kare biçiminde karolarla kaplıdır. Duvarlarda seçilen iki sanatçının tablosunun dışında diğer üç sanatçıya ait tablolarda asılı bulunmaktadır. Duvarlar beyaz renkte boyanmış ve iç salonlar birbirinden panellerle ayrılmıştır. Salonda belirlenen ressamlar Halil Paşa ve Cemal Bingöl'ün tablolarının karşısında minderlerde öğrenciler oturmaktadır. Salonun sol duvar dibinde camekânlı bir masa yer almaktadır. Masanın üzerinde etkinlik sırasında kullanılan maket, tablolar gibi materyaller bulunmaktadır. Kameraman salonun sol üst köşesinde salon 5'e geçişin olduğu kapı önünde, görsel sanatlar öğretmeni ve yardımcı araştırma görevlisi salonun sol alt bölümünde salon 3'ün giriş kapısında bulunmaktadırlar. Tavandan eserlerin üzerine doğru spot aydınlatma bulunmaktadır.

Uygulamanın üçüncü haftasında gerekli izinler alınarak, Gazi Üniversitesi Resim Heykel Müzesi ziyareti gerçekleştirilmiştir. Toplam iki saat süren gezide öğrencilerin heyecanlı ve istekli oldukları görülmüştür. Müze öğrencilerin okuluyla aynı bahçede olduğu için yürüyerek araştırmacı, görsel sanatlar öğretmeni ve fotoğraf çekimlerini gerçekleştiren bir yardımcı ile müzeye kontrollü bir şekilde geçiş sağlanmıştır. Müze ziyareti başından sonuna kadar fotoğraf ve video çekimleri ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca müze ziyareti sırasında yardımcı olmak üzere sanat eğitimi alanında görev yapan bir araştırma görevlisi yardımcı olmuştur. Müzeye ulaşıldığı anda müzikte izlenimcilik akımı sanatçılarından Claude Debussy'in –Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrasına Prelüd- isimli orkestra eseri arka planda kısık olarak çalınmıştır. Ziyaretin ortalarında birkaç öğrenci klasik müzik sevmediklerini bu nedenle fonda çalan müziğin değiştirilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine müzik komple kapatılmıştır. Ayrıca her bir öğrencinin yakasına isimlikler hazırlanarak takılmıştır. Takılan bu isimlik kartları çok ilgilerini çekmiş çıkarmak istememişler hatta iki öğrenciye eve götürmesi için izin verilmiştir. Öğrenciler, “her zaman müzelere gittiklerinde tüm müzeyi hızla gezdiklerini, fakat bu gezide sadece bir salondaki eserler hakkında bilgi almalarına şaşırdıklarını ifade etmişlerdir”. Diğer salonları da gezmeyi istemişler ve kısa kısa salonları gezmeleri sağlanmıştır. Müzeye girildikten sonra, araştırmacının betimsel anlatımıyla yavaş bir şekilde gezilerek öğrenciler için hazırlanmış olan salona geçilmiş ve eserlerin sağ alt köşesinde yer alan Braille alfabesiyle yazılmış

künye bilgilerini her bir öğrencinin okuması sağlanmıştır. Daha sonra görülmek istenen iki eserin tam karşında yerde bulunan mindere her bir öğrencinin oturması sağlanmıştır. Daha sonra müzede yer alan sanat eserlerine dokunamayan öğrenciler için sanat ürünlerini anlayabilmelerini kolaylaştırmak için dokunabilecekleri yağlıboya tablo, alçıdan ve taştan yapılmış heykele dokunmaları sağlanmıştır. Sonrasında görsel sanatlar dersi kazanımlarından yola çıkarak eserlerin önünde önce izlenimcilik sanat akımı ve Ressam Halil Paşa hakkında bilgi verilmiş ve görme engelli öğrenciler için hazırlanmış Alemdağ isimli tablonun kabartmasına tüm öğrencilerin dokunması sağlanmıştır. Görme engelli öğrenciler için hazırlanmış Braille alfabesi müze rehberi öğrencilere dağıtılmış ve okumaları ve incelemeleri için zaman tanınmıştır. Halil Paşa hakkındaki kısa bilginin okunması istenmiştir. Tüm öğrenciler heyecanla rehberi incelemiş ve çok farklı bulduklarını belirtmişlerdir. Rehberde müzede uyulması gereken kurallar, müzenin kısa tarihi, müze haritası, sanat akımları ve sanatçı hakkında bilgi, iki eserin betimlemesi ve tasarım ilke ve elemanlarının listesi bulunmaktadır. Müze rehberi Ek 10'de yer almaktadır. Sonrasında araştırmacı görme engelli öğrenciler için Alemdağ tablosunu sesli olarak betimlemeye başlamıştır. Daha sonra Alemdağ tablosunun maketine tüm öğrencilerin dokunması sağlanmıştır. Maket görme engelli öğrenciler için araştırmacı tarafından hazırlanmış, tablonun bire bir aynısı canlandırılmaya çalışılmıştır. İki boyutlu bir tabloyu üç boyutlu olarak dokunarak anlamaya çalışmaları tüm öğrencilerin en sevdiği etkinlik olmuştur. Sonrasında kabartma tabloya dokunmaya devam eden, Alemdağ tablosu peyzaj bir eser olduğu için görme engelli öğrencilerin tablodaki sahneyi zihinlerinde canlandırabilmelerine yardımcı olmak için doğayı anımsatan oda kokusu salona sıkılmıştır. Rüzgârda sallanan ağaç dallarının ve kuşların sesi dinletilmiştir. Bu iki duyuya yönelik etkinlik öğrencileri çok heyecanlandırmış ve hoşlarına gitmiştir. Sanat eseri eleştirisini yaparken, betimleme, çözümlene, yorumlama ve yargı basamaklarına ait sorular Alemdağ tablosu için sorularak eser eleştirisi yapılmış, tasarım eleman ve ilkeleri doğrultusunda Alemdağ tablosu analiz edilmiştir. Tüm ilkeler tek tek anlatılmış ve tabloda örnekleri verilmiş ve yeri geldiğinde kabartma tabloya dokunmaları sağlanmıştır. Doğadan örneklerle de tüm ilke ve elemanlar anlatılmıştır. Örneğin ceviz kabuğu ve tuval ile doku kavramı, üç boyutlu ahşaptan geometrik formlar ve suntuadan kesilmiş şekillerle form ve şekil, suntuadan kesilmiş çizgi türleri ile çizgi, suntuadan kesilmiş şekil ile boşluk vb. tasarım eleman ve ilkeleri anlatılmış ve hemen kabartma tablo üzerinde örneklerine dokunmaları sağlanmıştır. Daha sonra tüm basamaklar soyut sanat akımı ve Cemal Bingöl'ün

Kompozisyon eseri için yapılmıştır. Öncelikle soyut sanat akımı, Cemal Bingöl hakkında kısa bilgi verilmiştir. Sonrasında Kompozisyon adlı eserin kabartma tablosu öğrencilerin tek tek dokunarak incelemesi sağlanmıştır. Sonrasında müze rehberinde yer alan Cemal Bingöl hakkındaki kısa bilginin okunması istenmiştir. Araştırmacı eserin sesli betimlemesini yapmıştır. Daha sonra tablonun kumaşlarla kaplı maketine tüm öğrencilerin dokunması ve incelemeleri sağlanmıştır. Kompozisyon tablosu sanat eseri eleştiri basamakları doğrultusunda sorular sorularak eleştirilmiş ve tasarım eleman ve ilkeleri açısından da analiz edilmiştir. Araştırmacı tasarım eleman ve ilkelerini tek tek eser üzerinde anlatmış ve öğrencilerin dokunmalarını sağlamıştır. Etkinlikler sonunda müze tekrar gezilerek müzenin kapısında topluca bir fotoğraf çektiler ve öğrencilerin tekrar yürüyerek sağ salim okullarına ulaşmaları sağlanmıştır. Müze ziyaret sürecinin ayrıntılı betimlemesi Ek 8’de verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü haftalarında öğrencilerle tek tek ilgilenilmek amacıyla iki şubenin aynı gün olan kendi görsel sanatlar ders saatlerinde ayrı oturumlarla uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın dördüncü haftası tüm öğrencilere müze ziyareti sonrası sanatsal bilgilerindeki gelişmeyi belirleyebilmek adına bir ders saati içerisinde son test uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan Braille alfabesi testler öğrencilere dağıtılmış, istek üzerine tekrar sorular araştırmacı tarafından okunmuş ve iki öğrencinin Braille alfabesi yazmada zorlandıkları için cevaplar araştırmacı tarafından test kağıtlarına yazılmıştır. Son testi cevaplarırken tüm sınıfın rahat bir şekilde ve soruları bildiklerini söyleyerek sıkılmadan cevapladıkları görülmüştür.

Uygulamanın beşinci haftasında sanatsal uygulamanın son basamağı gerçekleştirilmiştir. Müzede dinledikleri ve dokundukları Halil Paşa’nın Alemdağ ve Cemal Bingöl’ün Kompozisyon tablolarından yola çıkarak kendi çalışmalarını yapmaları istenmiştir. Araştırmacı tarafından her bir öğrenci için kil plakalar önceden açılarak hazırlanmış ve modelaj kalemleri temin edilmiştir. Tam bir ders saatinde dolu dolu çalışılmış ve rölyefler tamamlanmıştır. Öğrencilerin genelinde yaptıkları her işte çabuk sıkılma ve genel bir isteksizlik hali dikkat çekmiştir. Öğrencilerden yaptıkları rölyeflere bir isim vermeleri istenmiştir. Öğrencilerle rölyef çalışması tamamlandıktan sonra boş bir ders saatinde görsel sanatlar öğretmenleri ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Uygulamanın altıncı haftasında görüşme yapmak üzere öğrencilerle tekrar bir araya gelinmiştir. Sınıfın tamamı modelaj atölyesinde görsel sanatlar öğretmenleri ile

birlikteyken araştırmacı modelaj atölyesinin dışında sakin bir mekan olan masa ve sıranın olduğu köşede iki ders saatinde her bir öğrenciyle başa başa görüşmeyi gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sırasında öğrencilerin çekingen davrandığı ve çabucak sıkıldıkları gözlenmiştir. Nicel ve nitel verilerin toplanmasının ardından veri analizine geçilmiştir.

Araştırmacı tarafından, müzede eğitim etkinlikleri öncesinde ve sonrasında görme engelli öğrencilerden yaptıkları rölyef çalışmalarına isim vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin rölyef çalışmalarına verdikleri isim listesi Ek 13'te yer almaktadır. Öğrencilerin müzede eğitim etkinlikleri öncesinde yaptıkları rölyef çalışmalarına isim vermeleri istendiğinde zorlandıkları, isteksiz ve kararsız kaldıkları gözlenmiştir. Rölyeflerde memleket ve kişi isim soyisimleri ve savaşla ilgili isimlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı söylenebilir. Sadece Ö10 çalışmasına isim vermemiş, Ö8 daha iyimser bir isim, Ö9, Ö6, Ö4 ve Ö1 savaş konulu ve karamsar isimler, Ö3 ve Ö5 isim soyisim, Ö7 ve Ö2 memleketlerinin isimlerini kullanmışlardır. Görme engelli öğrencilerin müzede eğitim etkinlikleri sonrasında yaptıkları rölyef çalışmalarına isim vermeleri istendiğinde hevesle ve ayrıntılı düşünerek karar verdikleri gözlenmiştir. Sadece Ö9 savaş, Ö10 karamsar bir isim kullanmış, Ö4 şiir mısrası şeklinde, diğer öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8 birbirinden farklı ve özgün isimler kullandıkları görülmüştür. Görme engelli öğrencilerin müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası yaptıkları rölyef çalışmalarına verdikleri isimler karşılaştırıldığında, etkinlikler sonrası yapılan rölyeflere verilen isimlerin daha iyimser ve özgün olduğu, öğrencilerinde isim verirken daha istekli oldukları gözlenmiştir.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizlerine, nicel verilerin analizi ve nitel verilen analizi olarak ayrı ayrı yer verilmiştir.

Araştırmada nicel verilerin analizinde, öğrencilerin yapmış oldukları rölyef çalışmaları, performans değerlendirme aracı olan dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilmiştir. Performans ölçülürken ölçütlerin belirlenmesi, puanlama cetvelinin hazırlanması puanlama güvenilirliğini yükseltmektedir. Ölçme sonuçlarının geçerlik ve güvenilirliği için performans ölçütünün belirlenmesi önemlidir (Turgut ve Baykul, 2013, s. 264). Alınan kararların objektifliğini sağlamak için öğrenci performansı değerlendirilirken uygun bir puanlama anahtarı kullanmak önemlidir (Bıçak, 2016, s. 202). Bu puanlama dereceli puanlama anahtarı diğer adıyla rubrik ile gerçekleştirilir. Rubrik, bütüncül ve analitik

olmak üzere ikiye ayrılır. Analitik rubrikler oluşturulurken; değerlendirilecek kriterler ve performans düzeylerinin sayısı belirlenir sonrasında en yüksek düzeyden başlayarak beklentilere karar verilir. Detaylı ve pratikte uygulamaya dönük bilgiler sunması nedeniyle, analitik rubrikler ölçme-değerlendirme sürecine daha fazla katkı sağlamaktadır (Çepni, 2011, s. 262). Öğrencilerin yapmış oldukları rölyef çalışmaları araştırma kapsamında danışman ve araştırmacı tarafından geliştirilen analitik rubrik ile değerlendirilmiştir. Rubrik için dört kriter ve 1-5 arası performans düzeyi belirlenmiştir. Hazırlanan dereceli puanlama anahtarı Ek 3'te puanlama yönergesi ise Ek 4'te yer almaktadır.

Müze ziyareti öncesi ve sonrası gerçekleştirilen sanatsal ürünler test edilirken, uzmanların yapmış olduğu değerlendirmelerin iç tutarlılıklarının yüksek olduğu ve uzmanlara göre yapılan puanlamalar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda üç uzmandan herhangi birinin puanlamalarına göre ön test sanatsal uygulama ve son test sanatsal uygulama sonuçlarını karşılaştırmak yerine üç uzmanın yapmış olduğu puanlamaların ortalaması alınarak ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürün değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare testi ile karşılaştırılmıştır. Ki-kare testi, "Parametrik olmayan herhangi bir durum için verilerin elde edilmesi sonucu gözlenen frekansların (f_g), kuramsal (beklenen) frekanslara (f_b) uygunluğunun araştırıldığı testlerdir" (Çepni, 2007, s.196).

Müzede eğitim etkinlikleri öncesinde ve sonrasında görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünün her bir uzmana ve her bir kritere dair yaptıkları değerlendirmeler arasında fark olup olmadığı ki-kare testi ile test edilmiştir.

Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin ön test son test sonuçları doğrultusunda akademik başarıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı wilcoxon testi ile analiz edilmiştir. Wilcoxon testi, birbiri ile ilişkili iki değişkene ait dağılımların karşılaştırılarak dağılımlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacı ile kullanılır (Ural & Kılıç, 2011, s. 271).

Önceden öngörülen hipotezleri test etmeye odaklanan tümdengelimli analiz yerine, nitel araştırmacı beklenmedik sonuçları ortaya çıkarmak için verileri tümevarımsal olarak inceler. Diğer bir deyişle, nitel araştırmacı ilk önce verileri toplar ve daha sonra anlama ve genelleştirmelerle geliştirmeye çalışır (Borg & Gall, 1989, s. 386). Nitel araştırmada, veri toplamının ilk günlerinde bolca hikâye birikir. Hikâyelerin bir bütün olarak anlaşılması

zordur, fakat anlatmaktan vazgeçmeden, veri analizinde hikâyeler arası bağlantı kurulmalı, Hikâyeyi aydınlatan şey nedir? Hikâyeler nasıl bağlanır? Temalar ve desenler verilere nasıl şekil verir tüm bu soruların cevabını bulmada kodlama yardımcı olur (Glesne & Peshkin, 1992, s. 132).

Araştırmanın ikinci kısmı olan nitel veriler ise durum çalışması deseni ile toplanmıştır. Durum çalışması deseni çerçevesinde görüşme tekniğiyle veriler elde edilmiştir. Müze ziyareti sırasında çekilen video kayıtları yazıya dökülmüştür. Sonrasında defalarca okunarak araştırmacı tarafından yorumlanmış ayrıntılı olarak uygulama süreci (Ek.8) betimlenmiştir.

Görüşme tekniğiyle elde edilen veriler yazıya dökülmüş ve 31 sayfalık bir doküman elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, “bir veya birçok metnin içindeki sözcüklerin, kavramların, temaların, deneyimlerin, karakterlerin veya cümlelerin varlıklarını belirlemek ve onları sayıya dökmek için kullanılır” (Kızıltepe, 2015, s. 253). Dokümanlar defalarca okunarak kod ve kategorilere ayrılmış son olarak temalara ulaşılmıştır.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda, araştırmanın veri toplama araçlarıyla ulaşılan nicel ve nitel verilerin bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Müzedede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test – son test başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Görme engelli öğrencilere müzedede eğitim programı öncesinde ve sonrasında uygulanan başarı testine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14

Başarı Testine İlişkin Betimsel ve Güvenirlik İstatistikleri Gösterir Dağılım

	Öğrenci Sayısı	Min.	Mak.	Ortalama Doğru Cevap Sayısı	Std. Sapma	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Ön Test	10	2	15	7,50	3,75	,673	24
Son Test	10	8	20	13,70	4,19	,715	24

Müzedede eğitim etkinliklerini uygulamadan önce 24 soruluk başarı testinin iç tutarlılık anlamındaki Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı 0.673; eğitim etkinlikleri sonrasında aynı testin Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı 0.715 bulunmuştur. Müzedede eğitim etkinlikleri

öncesi 10 görme engelli öğrencinin başarı test puanları 2 ile 15 arasında değişkenlik gösterip ön test puanlarının ortalaması 7,50'dir. Bu ortalama 24 soruya karşılık ortalama doğru cevap sayısıdır. Müzede eğitim etkinlikleri sonrası aynı 10 görme engelli öğrencinin başarı test puanları 8 ile 20 arasında olup ortalama doğru cevap sayısı 13,70'dir.

Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin başarıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı wilcoxon testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15

Başarı Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçlarını Gösterir Dağılım

	Ortalama	Std. Sapma	Z	p
Başarı	Ön test 7,50	3,75	-2,810	,005*
	Son test 13,70	4,19		

*p<0.05

Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur(p<0.05). Etkinlikler sonrasında öğrencilerin başarıları artmıştır. Bu bulgu müzede görme engelli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen eğitimin öğrencilerin sanatsal bilgi düzeylerinin artmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Buyurgan (2009a) makalesinde, görme engelli bireylere yönelik fiziki şartlar oluşturulduğu, amaca yönelik eğitim hizmetleri sunulduğu takdirde öğrenmenin daha kalıcı ve heyecan verici bir şekilde gerçekleştiğini ifade etmektedir (s.1189). Hooper-Greenhill (1994), müzelerin çok güçlü olduğunu, ideal öğrenme ortamlarını temsil ettiklerini ve koleksiyonlarında, binalarında ve personeline muazzam kaynaklara sahip olduklarını belirtmiştir. Aynı zamanda müzeler ve galeriler, öğrenmeyi ve eğlenmeyi sağlamak için neredeyse hayal edilemez bir potansiyele sahip kurumlardır (s. 201-292).

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Müzedede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test - son test sanatsal uygulamalarındaki başarılarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünlerini üç uzman puanlama cetveline göre puanlamıştır. Puanlama ölçütleri 5'li likert tipi ölçeklenmiş olup 4 maddeye göre puanlamaların uzman bazında iç tutarlılık katsayıları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16

İç Tutarlılık Katsayılarını Gösterir Dağılım

Uzman	Cronbach's Alpha	
	Ön test	Son test
1.uzman	0,681	,760
2.uzman	0,843	,727
3.uzman	0,811	,740

Müzedede eğitim etkinlikleri öncesi görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünleri puanlayan 1.uzmanın puanlama iç tutarlılığı 0.681, 2.uzmanın 0.843 ve 3.uzmanın 0.811 olarak yüksek birer iç tutarlık elde edilmiştir.

Müzedede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin yaptıkları sanatsal ürünleri puanlayan 1.uzmanın puanlama iç tutarlılığı 0.760, 2.uzmanın 0.727 ve 3.uzmanın 0.740 olarak yüksek bir iç tutarlık elde edilmiştir.

Müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün sanatçısına ilişkin yapılan değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Ön test - Son Test Sanatsal Ürünün Sanatçısının Kim Olduğuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Son Test				
		Rölyefte insan/ev/ağaç/ gölet kullanımı (Halil Paşa)	Rölyefte daire/üçgen/ dikdörtgen/ yamuk kullanımı (Cemal Bingöl)	Halil Paşa ve Cemal Bingöl	Toplam	
Ön Test	Rölyefte insan/ev/ağaç/ gölet kullanımı(Halil Paşa)	n	3	3	0	6
		%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	Rölyefte daire/üçgen/ dikdörtgen/yamuk kullanımı(Cemal Bingöl)	n	1	2	1	4
		%	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
Toplam		n	4	5	1	10
		%	40,0%	50,0%	10,0%	100,0%

1,875 p=0,392

Müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün sanatçısına ilişkin yapılan değerlendirmeler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$). Öğrencilerin sanatsal ürünlerini hangi sanatçının eserinden yola çıkarak yaptıklarının belirlenmesi istenmiştir. Ön test sanatsal ürünlerde; Halil Paşa’nın tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 19, Cemal Bingöl’ün tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 9, hem Halil Paşa hem de Cemal Bingöl’ün tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 2’dir. Son test sanatsal ürünlerde; Halil Paşa’nın tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 12, Cemal Bingöl’ün tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 15, hem Halil Paşa hem de Cemal Bingöl’ün tablosundan yola çıkılarak yapılan rölyef sayısı 3’tür. Uzmanlara göre ön test çalışmalarında ağırlıklı olarak Halil Paşa’nın Alemdağ tablosunun, son test çalışmalarında ise Cemal Bingöl’ün Kompozisyon tablosunun kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat ön test-son test sanatsal ürünün

sanatçısına ilişkin puanlama sonuçları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Yani öğrencilerin ağırlıklı olarak hangi sanatçının eserinden yola çıkarak rölyeflerini yaptıkları belirlenememiştir. Araştırma kapsamında, öğrencilerden biri soyut diğeri manzara resmi olan iki sanatçının tablosundan istedikleri herhangi birinden yola çıkarak rölyef yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin eser seçimlerinde serbest bırakılması ve soyut ya da manzara resmine ilginin neredeyse birbirine yakın olması, ağırlıklı olarak hangi sanatçının eserinden yola çıkarak rölyeflerin yapıldığının belirlenememesinin nedeni olabilir.

Müzedeki eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün değerlendirme ölçütlerine göre yapılan puanlamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Ön test - Son Test Sanatsal Ürünün Puanlarına İlişkin Ki-Kare Testi Sonucunu Gösterir Dağılım

		Ortalama	Std. Sapma	Z	P
Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu	Ön test	3,00	0,67	-2,326 ^b	,020*
	Son test	4,10	1,10		
Tekniğin Kullanımı	Ön test	3,40	0,97	-1,461 ^b	,144
	Son test	4,10	1,20		
Kompozisyon	Ön test	3,20	1,14	-2,401 ^b	,016*
	Son test	4,80	0,63		
Yorum	Ön test	3,70	1,16	-2,050 ^b	,040*
	Son test	4,80	0,63		

*p<0.05

Müzedeki eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün tekniğin kullanımı ölçütü bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0.05). Uygulama öncesinde çimdikleme ve sucuk teknikleri kullanarak çamurun koparılıp rölyefe şekil verileceği anlatılmasına rağmen öğrencilerin daha önce kile dokunmadıkları ve rölyef yapmadıkları için rölyef tekniğini uygularken zorlandıkları görülmüştür. Tekniğin kullanımı ölçütü bakımından ön test ve son test sanatsal uygulama arasında anlamlı bir farkın bulunamamasının nedeni sayılabilir.

Ancak, müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu, Kompozisyon ve Yorum ölçütleri bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tüm değerlendirme ölçütleri bakımından görme engelli öğrencilerin ortaya koydukları sanatsal ürünün puan ortalamaları, etkinlik öncesine göre etkinlik sonrası daha yüksek bulunmuştur. Görme engelli öğrencilere yönelik müzede gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri sonrasında öğrencilerin ürettikleri sanatsal ürünlerin daha başarılı olduğu söylenebilir.

Araştırmada, ‘Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu’, ‘Kompozisyon’ ve ‘Yorum’ ölçütleri açısından ön test-son test sanatsal uygulama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmasının nedeni olarak, ön test sanatsal uygulamanın sadece sesli betimleme sonrası yapılmışken, son test sanatsal uygulamanın, belirlenen iki tabloya yönelik oluşturulan maket ve kabartma tablolar, Braille alfabesiyle hazırlanmış eser künyeleri ve müze rehberi, müze tanıtım sunusu, orman kokusu ve sesi, eserlerin sesli betimlemelerinin kullanılarak gerçekleştirilen müzede eğitim etkinlikleri sonrasında yapılmış olması sayılabilir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Görme engelli öğrencilerin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin görüşme bulguları ön deneyim, uygulama deneyimi ve öneriler şeklinde üç ana tema altında sunulmuştur. Sorulara verilen cevaplardan doğrudan alıntılar yapılmış ve yorumlanmıştır. Görme engelli öğrencilerle yapılan görüşmeye ait sorular ve belirlenen kod, kategori ve temaların dağılımını gösteren görme engelli öğrencilerin görüşme verileri matrisi Tablo 22’de bulgular bölümünün sonunda yer almaktadır.

Ön Deneyim

Öğrencilerin önceki müze deneyimine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 19’ da verilmektedir. Ön deneyim teması altında önceki müze deneyimi kategorisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin hepsinin birden fazla müze deneyiminin olduğu, bu deneyimlerinin hepsini okulları sayesinde edindikleri ve buldukları okulun bu tür ziyaretlere önem verdiği ailelerin ise bu tür ziyaretlere değer vermediği anlaşılmaktadır.

Tablo 19

Öğrencilerin Önceki Müze Deneyimine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım

Kategoriler	Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	f	
Önceki müze deneyimi	Daha önce müzeye gittim	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	
	Okulla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	
	Aileyle					1						1	
	Dokunmaya dayalı materyal var	1		1	1	1	1	1	1	1	1	9	
	Yazılı materyal yok	1		1	1	1	1	1	1	1	1	9	
	Canlı Rehber var			1		1						1	3
	Cevapsız		1										1

Öğrencilerin hepsi (n=10) daha önce bir müze ziyaretine gittiklerini ve hepsi de okulla müze ziyaretini gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Sadece bir öğrenci ise (n=1) hem ailesi hem de okulla müzeye gittiğini belirtmiştir.

Burada gittim (Ö2).

Okulca (Ö3).

Küçükken Anıtkabir'e gitmişim. ...Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi (Ö5).

Öğrencilerin büyük çoğunluğu (n=9) daha önce gittikleri müzelerde dokunmaya dayalı materyallerin olduğunu fakat yazılı materyalin olmadığını ifade etmişlerdir.

...MTA'daki eserlerin oraya kabartma şeyler yapıştırmışlardı. Hem bakarak hem de eserlere dokunmuşuk bilmiyorum izin almıştık. Anıtkabir'de bazı şeylere sonra başka nereye gittik biz, Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'nde zaten orda da dokunduk. Başka hiç aklımda kalmamış (Ö10).

Ya bazıları camın içindeydi. Camın içindekilere dokunamadım ama camın içinde olmayanlara dokunabileceğimiz şeylere Anıtkabirdekilerde camdaydı. Camdakilere dokunamadım da dokunabileceklerimize de dokunduk (Ö3).

MTA Müzesi'nde gezegenlere, taşlara filan dokunmuşuk. (Müze Rehberi) Yok hiçbir müzede daha önce böyle bir şey olmamıştı. Geçen gün gittiğimizde oldu (Ö6).

Evet. Rahmi Koç Müzesi'nde mesela orda bazı eşyalar vardı, onlara dokunduk. İzin vardı yani (Ö4).

Hayır yoktu (Ö1).

Şey, biz gören ve görmeyen eşleşiyorduk. Hoca bize anlatıyordu. Görenler bakıyordu. Görmeyenler dinliyordu (Ö11).

Sadece üç öğrenci (n=3) daha önce gittikleri Anıtkabir ve Tabiat Tarihi müzelerinde canlı rehber bulunduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin daha önceden Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Anıtkabir, Eski Meclis, MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi ve Rahmi Mustafa Koç Müzelerine gittikleri bilgisine ulaşılmıştır.

Kabartma olarak yoktu. Gezdirme olarak MTA 'da ve Anıtkabir'de vardı (Ö10).

Vardı. Somut olmayanda bazen özlem hoca anlatmıştı, Anıtkabir'deki müzede de bir tane ağabey anlatmıştı (Ö3).

Sizin dışınızda yani bir sürü müzelerde ablalar vardı (Ö5).

Uygulama Deneyimi

Öğrencilerin uygulama deneyimine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. Uygulama deneyimi teması altında öğrenmeyi kolaylaştırdığı, etkinliklerle müze ziyaretinin zevkli olduğu, dokunmaya dayalı etkinliklere ilginin fazla olduğu kategorilerine ulaşılmıştır. Öğrencilerin tamamında müzede yaşadıkları deneyimin, öğrenmelerini kolaylaştırdığı, özellikle dokundukları maket, kabartma tablolar gibi etkinlikleri sevdiği ve bu deneyim sırasında eğlendikleri anlaşılmıştır.

Tablo 20

Öğrencilerin Uygulama Deneyimine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım

Kategoriler	Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	f
Öğrenmeyi kolaylaştırma	Öğrenmede etkili	1	1	1	1	1	1		1	1	1	9
Etkinliklerle müze ziyaretinin zevki	Müzeyi beğenme	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
	Sıkıcı bulma	1										1
Dokunmaya dayalı etkinliklere ilgi	Maketi sevme	1		1		1	1				1	5
	Kabartma tabloları sevme						1		1		1	3
	Heykele dokunmayı sevme										1	1
	Etkinliklerin hepsini sevme			1		1			1			3
	Beklentiyi karşılama	1			1	1		1	1	1	1	8
	Cevapsız			1			1					2
	İki boyutlu yüzeyi algılamayı sağlama	Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	1	1	1	1	1	1	1			1
Cevapsız									1			1
Rölyef çalışmasına olumlu katkı					1	1	1	1	1	1		7
Sanatsal uygulamayı geliştirme	Kararsızlık	1									1	2
	Cevapsız			1								1

Öğrenciler, görme engelli bireylerin ancak dokunarak, tıpkı birlikte gidilen müzede yapılan etkinliklerle öğrenebildiklerini işaret etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (n=9) müzede yapılan uygulamaların öğrenmede etkili olduğunu belirtmişlerdir. Atasoy'a (1998) göre, yazılı müze eğitim gereçleri adı altında toplanabilen; müze rehberi, müze katalogu, müze öğretmen rehberi, al beni/ hand out, müze broşürü, müze öğretim yaprağı/work sheet gibi gereçler farklı gruplardan ziyaretçilerin kullanımı için hazırlanmaktadır ve bireysel

öğrenme ya da eğitim denetiminde öğrenme/deneyerek öğrenme biçimlerinde etkin rol oynamaktadır (s. 51).

Aslında evet biraz işe yaradı. O yüzden zaten bize ilk test yaptırdığınızda biraz zorlanmıştım ama şimdi hiç zorlanmadım (Ö1).

Bence işe yaradı. Çünkü dokunmasaydık bizim için bir anlamı yok ki. Görme engelliler için özellikle (Ö4).

Evet, daha iyi anladım çünkü (Ö6).

Hı hı mesela resimle ilgili birçok kavram öğrendim hiç bilmediğim (Ö10).

Gezilen müzeyi öğrencilerin tamamı (n=10) beğendiklerini ifade etmişlerdir. Sadece bir öğrenci (n=1) beğendiğini fakat gezinin sonuna doğru sıkıldığını belirtmiştir.

Beğendim (Ö5).

Mesela sizinle gittiğimiz etkinliği sevdim. ...Beğendim güzeldi (Ö3).

Sadece aslında birazcık sıkıcıydı ama güzeldi (Ö1).

Müzedeki gerçekleştirilen etkinliklerde maketin öğrencilerin yarısı (n=5) tarafından sevildiği, bazı öğrencilerin (n=3) kabartma tabloları sevdiği, sadece bir öğrencinin (n=1) heykele dokunmayı sevdiği, öğrencilerden bazıları (n=3) ise etkinliklerin hepsini sevdiğini ifade etmişlerdir. Görme engelli öğrencilerin dokunarak dahil olabilecekleri müzede eğitim etkinliklerinin ilgilerini arttırdığı ve seyerek katıldıkları anlaşılmaktadır.

Maketler güzeldi (Ö3).

Maketleri incelemeyi, tabloları incelemeyi (Ö6).

Kabartma tablolar (Ö8).

Bilmem ki ben hepsini sevdim (Ö7).

Hepsini sevdim ben açıkçası (Ö4).

Tablolara ve heykellere dokunmak. ...Kabartma tabloya (Ö9).

Öğrencilerin çoğunluğu (n=8) ise müzede gerçekleştirilen etkinliklerin beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir. Sadece iki öğrenci (n=2) beklentilerini karşılayıp karşılamadığı konusunda cevapsız kalmışlardır. Görme engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan eğitim etkinlikleri sayesinde beklentilerini karşılayan kaliteli müze ziyaretleri gerçekleştirilebilir.

Aslında biraz karşıladı evet, hani şimdi diyelim normalde her müzeye gittiğimiz de normalde böyle eserlerin önünü filan kapatıyorlar, ellemememiz için. Oradan insan böyle merak ediyor acaba dokusu nasıl filan diye. Böyle mesela dokunmak filan istiyoruz. Normalde eserlerin önü kapalı olduğu zaman dokunamıyoruz ve daha sıkıcı oluyor anlatırken (Ö1).

Hı hı o vardı zaten resimle ilgili şeyler bekliyordum onlar vardı zaten (Ö10).

Uygulama deneyimi teması altında duyulara yönelik yapılan etkinliklerin iki boyutlu yüzeyi algılamayı sağladığı kategorisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu iki boyutlu olan tabloları, müzede gerçekleştirilen duyulara yönelik etkinlikler sayesinde algılayıp zihinlerinde imgesini oluşturabildikleri söylenebilir. Onur'a (2010) göre, "müze eğitiminde olguları - bilgileri iletmekten çok duyulara, estetik duyarlılığa, düş gücüne, yaratıcılığa ve eleştirel yaklaşıma yönelmek önemlidir. Müzede öğrenmenin temeli duyuları kullanmaktır, dolayısıyla müzenin uygun koşullarda nesnelere yakından gözlemlemeye, elle yoklamaya olanak sağlaması gerekmektedir" (s. 30-31).

Müzede öğrencilerin tamamına yakını (n=9) iki boyutlu yüzeyi duyulara yönelik etkinliklerle rahat algıladıklarını ifade etmişlerdir. Sadece bir öğrenci (n=1) cevap verememiştir.

Daha rahat anladım aynen (Ö10).

Evet işe yaradı (Ö6).

Evet, yani güzeldi açıkçası böyle bir şey diğer müzelerde görmemiştim, ilk defa (Ö4).

Uygulama deneyimi teması altında müze ziyaretinin sanatsal uygulamaları geliştirdiği kategorisine ulaşılmıştır. Müze ziyareti sonrası gerçekleştirilen rölyef çalışmasında önceki çalışmaya göre daha başarılı sonuçların alındığı görülmektedir. Müze ziyaretinin rölyef çalışmasına olumlu katkı sağladığını öğrencilerin çoğunluğu (n=7) ifade etmiştir. İki öğrenci (n=2) kararsız bir öğrenci (n=1) ise cevapsız kalmıştır.

Tabi ki de evet (Ö6).

Yani düşünüyorum (Ö4).

Hı hı oldu (Ö5)

Öneriler

Öğrencilerin öğretmenlerine, ailelerine, müze yönetimine önerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 21'de verilmiştir. Öneriler teması altında müzelerde dokunmaya dayalı etkinlikler, personel ve refakatçi desteği kategorilerine ulaşılmıştır. Genel olarak görme engelli öğrencilerin dokunarak daha iyi algıladıkları bu nedenle müzelerde eserlerin maketleri, kabartma tabloları, Braille olarak hazırlanmış müze rehberi ve eser künye bilgileri gibi çoğunlukla dokunabilecekleri uygulamaların olmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 21

Öğrencilerin Öğretmenlere, Ailelere, Müze Yönetimine Önerilerine İlişkin Görüşlerini Gösterir Dağılım

Kategoriler	Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	f
Dokunmaya dayalı etkinlikler	Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)	1		1	1		1	1	1	1	1	8
	Algılamayı ve öğrenmeyi sağlayan uygulamalar					1						1
Personel ve refakatçi desteği	Refakatçi olması							1				1
	Rehber olmalı								1			1
	Cevapsız		1									1

Öğrencilerin büyük çoğunluğu (n=8) benzer etkinliklerin diğer müzelerde de olması (maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablolar) gerektiğini belirtmişlerdir.

Mesela onların kabartma şeyleri olsun rehberlerin. Kabartma tablolar, maketler olsun. Altında açıklamaları yazsın (Ö3).

(Müze rehberi) Yani bence her müzede olması gerekiyor (Ö4).

Dokunabildiğimiz her şeye dokunalım, onun dışında böyle dokunamadığımız şeylere burada olduğu gibi kabartma yazıları olsun. Tarihi eserin yılı, kim yapmış. Künye bilgileri olsun(Ö6).

Geçen mesela rehberimiz vardı. Birçok şey vardı. Başka bir şey düşünemiyorum yani.... O kitapçığı mesela her müze gören rehberle kabartma şeklinde bastırabilir. ...(maket, kabartma tablo) Tabi görme engelliler o şekilde daha iyi algılayabiliyorlar dokunarak (Ö10).

Bir öğrenci (n=1) algılamayı ve öğrenmeyi sağlayan uygulamaların olması gerektiğini ifade etmiştir.

En azından algılayabilmemiz, öğrenebilmemiz (Ö5).

Bir öğrenci (n=1) görme engelli bireylerin yanında refakatçi uygulamasının olabileceğini dile getirmiştir.

Bir tane görme engelli yanında da gören bir tane şey var. Eşlik etsin. O ona anlatsın. Hangi heykeli anlattıysa ona dokundurtsun, öyle (Ö8).

Bir öğrenci de (n=1) müzelerde rehber olmasını önermiştir. Bir öğrenci ise cevapsız kalmıştır.

Genelde (canlı) rehberler oluyor ama. ...Aslında kabartma rehberine pek gerek yok yani. (canlı rehber olsun) Bence de. Maket olur. Mesela kabartmaları da olabilir (Ö9).

Görüşmelerden ayrıca müze ziyaretinde tek bir salonda bulunan sadece iki esere yönelik etkinliklerin yapılması iki öğrenciyi şaşırtmıştır. Genellikle müze ziyaretlerinde tüm müzenin salonlarının gezildiği seçilen bazı eserlere yönelik uygulamaların yapılmadığı düşünüldüğünde bu öğrencilerin şaşkınlık duyması normal karşılanmıştır. İlhan'a (2010b) göre, müze

ziyaretlerinde tüm müzenin görülmesi şart değildir. Ağırlıklı olarak bir nesneye, düşünceye, döneme odaklanan müze eğitimi yeni edinilecek kazanımları destekleyen atölye çalışmalarını ve yaratıcı dramayı içermektedir (s. 28).

Beğendim de sadece iki tane tabloyu inceledik ya o biraz tuhafıma gitti. Normalde hani götürdükleri zaman bütün müzeyi gezdirirler ya (Ö10).

Ama tek bir yeri gezdik (Ö9).

Müzedede gerçekleştirilen etkinlikler sırasında örnek olarak yağlıboya tabloya, ahşaptan geometrik formlara, ceviz kabuğuna, alçı döküm ve taştan iki heykele öğrencilerin dokunması sağlanmıştır. Görüşmeler neticesinde bu materyallerinde öğrencilerin dikkatini çektiği ve beğendikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 22.

Görme Engelli Öğrencilerin Görüşme Verileri Matrisi

Görüşme Soruları	1.Daha önce müzeye gittin mi? (ailenle mi okulla mı gittin?)Müze, dokunabileceğin nesnelere, müze rehberi gibi farklı doküman ve materyallerle mi gezdin?	2.Müzedeki uygulamaların öğrenmene fayda sağladığını düşünüyor musun? a.Birlikte gezdiğimiz müzeyi beğendin mi? b.Müzeyi gezerken en çok hangi etkinliği sevdin? Etkinlikler beklentini karşıladı mı?	3.Müzedeki duyularına yönelik yapılan etkinliklerin iki boyutlu bir yüzeyi algılamada ne kadar etkisi oldu?	4.Sanatsal çalışmalarını yaparken müze ziyaretinin etkisi ne oldu?	5.Daha verimli bir müze ziyareti yapabilmen için öğretmenlere, ailene, müze yönetimine önerilerin neler?	
Öğrenciler	Kodlar	Kodlar	Kodlar	Kodlar	Kodlar	
Ö1	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok	*Öğrenmede etkili *Müzeyi beğenme *Sıkıcı bulma	*Maketi sevme *Beklentiyi karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Kararsızlık	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)
Ö2	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Cevapsız	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme *Etkinliklerin hepsini sevme *Cevapsız	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Cevapsız	*Cevapsız
Ö3	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok *Canlı rehber var	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme *Maketi sevme *Beklentiyi karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)
Ö4	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme *Etkinliklerin hepsini sevme *Beklentiyi karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)
Ö5	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Aileyle *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok *Canlı rehber var	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme *Maketi sevme *Cevapsız	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Algılamayı ve öğrenmeyi sağlayan uygulamalar
Ö6	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme *Maketi sevme *Kabartma tabloları sevme *Beklentiyi Karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)
Ö7	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var		*Müzeyi beğenme *Etkinliklerin hepsini sevme *Beklentiyi	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve

	*Yazılı materyal yok			karşılama			müze rehberi, kabartma tablo)	
Ö8	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme	*Kabartma tabloları sevme *Beklentiyi karşılama	*Cevapsız	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)	*Refakatçi olması
Ö9	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme	*Kabartma tabloları sevme *Heykele dokunmayı sevme *Beklentiyi karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Kararsızlık	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)	*Rehber olmalı
Ö10	*Daha önce müzeye gittim *Okulla *Dokunmaya dayalı materyal var *Yazılı materyal yok *Canlı rehber var	*Öğrenmede etkili	*Müzeyi beğenme	*Maketi sevme *Beklentiyi karşılama	*Duyulara yönelik etkinliklerle rahat algılama	*Rölyef çalışmasına olumlu katkı	*Benzer etkinlikler diğer müzelerde olsun (Maket, Braille eser künyesi ve müze rehberi, kabartma tablo)	
Kategoriler	Önceki müze deneyimi	Öğrenmeyi kolaylaştırma	Etkinliklerle müze ziyaretinin zevki	Dokunmaya dayalı etkinliklere ilgi	İki boyutlu yüzeyi algılamayı sağlama	Sanatsal uygulamayı geliştirme	Dokunmaya dayalı etkinlikler	Personel ve refakatçi desteği
Temalar	Ön Deneyim			Uygulama Deneyimi			Öneriler	

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Görsel sanatlar öğretmeninin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin görüşme bulguları müzelere karşı genel tutum; müzeye hazırlık; müzede yaşanan sorunlar; uygulama deneyimi ve öneriler şeklinde beş ana tema altında sunulmuştur. Sorulara verilen cevaplardan doğrudan alıntılar yapılmış ve yorumlanmıştır. Görsel sanatlar öğretmeniyle yapılan görüşmeye ait sorular ve belirlenen kod, kategori ve temaların dağılımını gösteren görsel sanatlar öğretmenin görüşme verileri matrisi Tablo 23’de bulgular bölümünün sonunda yer almaktadır.

Öğretmenin önceki müze deneyimlerinden yola çıkarak müzelere karşı genel tutum teması altında müze ziyaretine isteksizlik ve mevcut müze hizmetleri kategorilerine ulaşılmıştır.

Nadir müze gezen görsel sanatlar öğretmenin, müze ziyaretine karşı isteksiz olduğu düşünülmektedir. Hem bireysel hem de okulla müze gezilerine gittiği fakat müzelerin görme engelli bireylere yönelik dokunma gibi özel uygulamaları olmadığı için özellikle kör çocuklarla müzeleri ziyaret etmenin anlamsız ve faydasız olduğunu belirtmiştir. Müzelerin görme engelli bireylere yönelik sunduğu eğitim ve fiziksel erişim hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle engelli öğrencilerin öğretmenlerini müze ziyareti konusunda olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Çok sık gitmem, en son iki sene önce gitmişim. Son olarak senle beraber gittik.

Yani okulla gittiğimiz geziler oldu ama görme engelli çocuklar olduğu için çok dokunma şeyi olmadığından dolayı görsele dayalı olduğu için ağırlıklı. Yoksa gittik okulla, MTA’ya da gittik. Anıtkabir özellikle dokunulması gereken yerlere dokunabildi çocuklar. Bizlere yönelik şey yapmışlar ama hani genel anlamda şeysi yok dokunma olayı olmadığı için total çocuklara çok faydası olmuyor.

Mevcut müze hizmetlerinin görme engelliler açısından çok yetersiz olduğunu, bir iki müzede bazı nesnelere dokunmaya izin verildiğini ancak sadece dokunmanın da işe yaramadığını çoklu yönlü bir anlatımla, öğrencilerin drama gibi zihinlerinde canlandırmalarını sağlayacak uygulamaların olması gerektiğini dile getirmiştir. Görme engelli bireyler soyut kavramları zihinlerinde canlandıramamaktadır. Bu nedenle soyut kavramları somut nesnelere dönüştürerek algılamalarını kolaylaştıracak birçok kaynak müzelerde bulunmaktadır. Duyulara yönelik ve kişinin içine girip katılabileceği etkinliklerle müzeler görme engelli bireyler için erişilebilir hale getirilebilir.

Bir tek MTA’da bazı şeylere dokunduruyorlar. Hayvanların maketlerini yapmışlar plastikten filan onlara dokunduruyorlar. Taşlar filan ama bazı şeyler soyut kalıyor. Tam oturmuyor.

Sadece dokunmak yetmiyor, bu hayvanın ya da objenin, bu hayvansa fiziksel özelliği. Bu resimse bunun anlatımı, çevre ne şekilde, hatta insanın duruşunun demonstrasyon yöntemiyle kendilerine yaptırıp, böyle bir drama yapılırsa o çok daha etkili olur. Çok daha rahat hayalinde canlandırır.

Öyle mesela çok daha büyük bir çalışma olmuş olsa, bu şey yapılabilir. Bu drama haline getirilebilir. Okulun fiziki şartı vs. imkânı yeterli olmuş olsa, olabilir yani. Şurada ağaç var, şurada ev var gibi. ... Tabi drama ile olsa daha akıllarında kalır.

Mevcut müze hizmetlerinde, öğrencilerin müzelerden sınırlı bir şekilde faydalanabildiklerini, sadece sözel olarak bir anlatımla karşılaştıklarını, sözel anlatımı da çocuğun zekâsına bağlı olarak bazı çocukların algılayabildiğini, ancak farklı algılama kapasitesine sahip çocukların bu anlatılanları anlamayarak müzeleri bir şey öğrenmeden gezdiklerini dile getirmiştir. Görme engelli bireylerin müzelerden faydalanabilmesi adına, müzelerin eğitim birimlerinin engel türüne yönelik ihtiyaçları belirleyerek hizmet kalitesini artırması gerekmektedir.

Valla gidiyorlar, anlatım var sözsel anlatım var. Bu bir fayda mı yani. Çocuktan çocuğa da fark eder yani bu. Çocuktan çocuğa değişir.

Tabi. O çocuğun zekâsıyla alakalı olan bir şey. İyi olan çocuk bunu sözsel olarak anlattığında kapabilir. Ama kapmayanda var yani. O yüzden sözde kalıyor yani, uçuyor gidiyor. Bazı şeyler özellikle uçuyor gidiyor.

Müze hazırlık, müzede yaşanan sorunlar temaları altında ön hazırlık ve müzelerin anlaşılabilmesi kategorilerine ulaşılmıştır.

Önceki müze hazırlık deneyimlerinde müzeye giderken görme engelli öğrencilerin kullanmaları için herhangi bir ön hazırlık yapmadığını, hazırlıksız olarak gittiklerini hatta buna gerek duymadığını çünkü müzelerin rehber verdiğini, rehberin yardımcı olmasıyla müzeleri gezdiklerini belirtmiştir. Türkiye’de görme engelli bireylere yönelik sadece birkaç müzede dokunmaya dayalı etkinlikler bulunmaktadır. Rehberli turlarda ise sadece sesli anlatım yapılmaktadır. Sınırlı hizmetler göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlere daha fazla görev düşmektedir. Ziyaret öncesi öğrencilerin yaş grubu ve engel türüne göre müfredatla ilişkilendirerek çalışma kâğıtları, müze rehberleri gibi ek hazırlık yapılması öğrencilerin müzelerden faydalanmasını sağlayacaktır.

Yoo, yok yok hayır, müze zaten bize rehber veriyor, muhakkak birileri oluyor yardımcı. Öyle bir şey hazırlamıyoruz.

Daha önce müzede yaşanan sorunlar arasında, öğrenciler tarafından müzelerin anlaşılabilmesi ilk sırada gelmektedir. Çoğunlukla dokunarak anlaması gereken durumlarda dokunmanın olmadığını bu nedenle öğrencinin tam kavrayamadığını, anlamadığını ve hafızasında canlandıramadığını dile getirmiştir. Anlatım eksikliği olduğu

durumlarda da bilgilerin havada kaldığını oysaki bu sorunların duyulara yönelik ses, görüntü, maketler gibi uygulamalarla aşılabileceğini ancak bu sayede çocuğun o nesnenin fiziki yapısını öğrenebileceğini ifade etmiştir.

Nasıl söylesem, yani dokunarak kavraması gereken şeyleri, dokunamadığı çok fazla oluyor. Öyle olunca çocuk tam kavrayamıyor. Bir şey anlayamıyor, canlandıramıyor hafızasında. O tarz bir sıkıntı var. Onun dışında çok anlatılmıyor da havada kalıyor. Aynı şey Anıtkabir’de de oldu, anlatıldı anlatıldı ama havada kaldı yani, MTA’da da aynı şey oldu, anlatıldı ama denmiyor ki sesle, görüntüyle birebir maketleriyle yapılması lazım ki bu çocuk onun şeyisini bilsin yapısını fiziğini bilsin. Hani ben gerçi burada hayvan çalıştırıyorum, beşinci sınıf bütün sene hayvan çalışıyorlar. O yüzden hayvanların şekli şemalı, sesleri vs. yaptırıyorum biraz bilgileri olsun diye ama işte olduğu kadar.

Uygulama deneyimi ana teması altında uygulamanın katkısı, uygulamaya yönelik öğrenci tutumları, iletişimi geliştirme, benzer müze uygulamalarına cesaretlenme, uygulamanın değerlendirilmesi kategorilerine ulaşılmıştır.

Uygulamanın katkısını, sanatsal bilgi ve sanatsal çalışmalarına katkısı diye iki ayırabiliriz. Anlatılan sanat akımları, sanatçılar, resim türleri, sanat eserlerinin eleştirisinin yapılması, tasarım eleman ve ilkeleri vb. bilgilerin öğrencilerin öğrenmesine çok iyi katkı sağladığı özellikle maketin ise sanatsal çalışmalarına katkı sağladığını belirtmiştir. Ayrıca az gören ve kör öğrencilerin eskiden farklı sınıflarda olduğunu ve bilgi verip farklı çalışmalar yaptırdığını şimdi ise sınıfların karışık olması nedeniyle iki senedir bilgi vermediğini ve farklı çalışmalar yaptırmadığını dile getirmiştir. Ders sırasında öğrencilere sanat konularıyla ilgili bilgi vermediğinden dolayı uygulama kapsamında verilen bilgilerin öğrencideki bilgi eksikliğini doldurduğunu ifade etmiştir. Maccario’ya (2010) göre, Görsel Sanatlar Dersi Programında yer alan konu ya da temalarla ilgili birden fazla görsel sanat etkinliği birbirine hazırlık olarak peş peşe uygulanabilir ve seçilen tasarım eleman ve ilkelerin yer alacağı görsel sanat etkinlikleri üretilirken, farklı zekâ alanlarının harekete geçirileceği etkinliklerde düzenlenebilir. Müzede görülen eserler, sanat eleştirisi yöntemini kullanarak incelenmesi, esere daha yakından bakmayı sağlamaktadır. Müze ziyareti bilmece çözmeye, sanat eleştirisi sorularıyla eserleri inceleme, resimli kart oyunu oynama, eserlerle ilgili özellikleri barındıran öykü yazma ve canlandırma yapma gibi etkinliklerle müze veya sınıf ortamları görsel sanat etkinlikleriyle zenginleştirilebilmektedir (s. 301-315).

Ya elbette ki oldu. Mesela ben resimsel anlamda çocuklara bir şey yapmıyorum, bilgi vermiyorum. İşte peyzaj vs. akımlarla ilgili onlarla ilgili hiç bir şey bilgi vermiyorum. Güzel oldu o anlamda iyi oldu. En azından peyzajın ne olduğunu çocuk öğrendi. O yapmış olduğun maket üç boyutlu ki çok güzeldi gayet güzeldi. O zaman kalmadı ki, bunun dönütlerini çalışmalarda ortaya çıkmıştır. En azından bazılarında ortaya çıkmıştır. İyi kavrayacak

çocuklarda ortaya çıkmıştır. O anlamda güzeldi. En azından soyut somut kavramı, yapay doku doğal doku bunlar eski yıllarda veriyordum.

Evet, eskiden total sınıfla az gören sınıflar ayrı ayrı idi. Şimdi karışık çocuklar, öyle olunca onlara yönelik çalışma yaptırıyordum. O zaman bu bilgiyi alıyorlardı çocuklar ama şimdi iki senedir farklı çalışma yapmıyorum. Güzel oldu yani.

Uygulamaya yönelik öğrenci tutumlarının uygulamanın başında hevesli ve ilgili olduğu, uygulamanın sonuna doğru sıkılmaların başladığını, uygulama sonucunda öğrenmenin gerçekleştiğini ve katılımlarının iyi olduğunu, özellikle makete çok ilgi gösterdiklerini dile getirmiştir. Uygulama sırasında tabloların sanat eleştirisinin yapılması, sanat akımları, tasarım eleman ve ilkelerinin anlatımının iki esere yönelik tekrarlanması öğrencilerin uygulamanın sonuna doğru sıkılmasına neden olduğu düşünülmektedir.

İlk başta çok hevesli, çok ilgililerdi. Son şeylere doğru artık biraz biraz sıkılmalar başladı. Onun dışında ilgililerdi ve öğrendiler. Dönüt olarak onu gözlemledim ama son şeylerde sıkıldılar.

(katılımları) İyiydi, iyiydi. Şeyleri güzeldi.

Sanyorum makete daha çok ilgi gösterdiler. Hoşlarına gitti.

Müzedeki gerçekleştirilen uygulamaların etkisiyle öğrencilerin birbirleriyle ve araştırmacıyla olan iletişimlerinde gelişme olduğu anlaşılmaktadır. Sorulan sorulara çok rahatlıkla cevap verebildikleri ve araştırmacının rahatlıkla dönüt aldığını müze ziyaretinin çok başarılı olduğunu belirtmiştir.

Tabi sorduğun sorulara çok rahatlıkla cevap verebildiler yani. Onun çok rahat dönütünü çok rahatlıkla aldın. Yani müze başarılıydı. Evet, çok başarılıydı.

Öğretmenin, araştırmacıyla yapılan müze ziyaretine benzer müze uygulamalarına cesaretlendiği anlaşılmaktadır. Kendisinin de benzer ziyaretleri çocuklara sınırlama olmaz ve ortam ayarlanabilirse yapabileceğini ifade etmiştir.

Ortamı ayarlanabilirse çocukları sınırlandırma getirilmezse niye olmasın. Aslında buna yönelik düzenlemeler daha yavaş yavaş anca yapılmaya başlandı.

Uygulamanın değerlendirilmesinde öğretmen, sürenin uzun olduğunu, bu nedenle sona doğru sıkılmaya neden olduğunu bu durumun tek bir tablonun anlatılmasıyla ortadan kaldırılabileceğini anlatmıştır. Görme engelli öğrencilerin süre uzayınca enerjilerini boşaltma ihtiyaçlarının olduğunu, sürekli bir devinim olan çok akıcı uygulamalar sayesinde öğrencilerin yinede iyi durduklarını belirtmiştir. Anlatılan eserin hayallerinde çok iyi oluştuğunu, maketi çok sevdiklerini özellikle görme engelli çocuklar için el koordinasyonlarının iyi olmadığını bu nedenle kabartma tablodan daha fazla üç boyutlu maketin çok işe yaradığını dile getirmektedir. Uygulama sırasında en etkili etkinliğin

makete, sonrasında ise kabartma tabloları dokunma olduğunu belirtmiştir. Atasoy (1999) göre, müzelerin koleksiyonundaki eserlerden seçilerek hazırlanan model, replika, maket benzeri yardımcı materyal veya etüdümlük eserlerin sayesinde, müzelerde erişilemeyen eserlerin tamamlaması sağlanır. Bu materyaller hem müze ve okul/sınıf ortamında hemde gezici bir ortamda yaparak-yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirebilirler (s. 150).

Sadece sürede hani uzun oldu. Orada çocuklar sıkıldı. Onun dışında böyle eksik diyebileceğim bir şey yok, sadece fazlalık vardı. Belki soyut ve somut olarak aldığım için tek bir çalışmamı acaba olabilirdi ki. Yani süre uzundu. Çünkü bu çocuklar görsel olmadığı için muhakkak sıkılıyorlar. Ya hareket etmeleri lazım o enerjileri boşaltmaları lazım. Mesela Ö2 sürekli başını eğdi sallandı filan bunların enerjilerini boşaltmaları lazım.

...Yine iyi durdular. Çünkü sürekli bir devinim vardı, çok sıkıcı ve monoton gitmediği için o yüzden iyi durdular yani.

En azından bir resmi hayallerine çok güzel bir şekilde oturduğunu düşünüyorum hepsinin.

Tabi tabi. O maket gerçekten çok hoşlarına gitti.

Kabartma tabloları filan hani bazı öğrencilerde çok şey olmayabilir. Bazısının el ile kavraması çok iyi değil ama tabi öğrenciler kafasında onu tasarlayabilen oturma bilen çocuklar için evet. Ama üç boyutun tadı yok. Üç boyutlu çok farklı. Kabartma biraz daha şeyde kalmış oldu.

Evet tabi tabi. Maket her zaman için üç boyut daha şey.

Görme engelli öğrencilerin müzelerden faydalanması konusunda, öneriler teması altında duylara yönelik etkinlikler ve kurumların hazırlıkları kategorilerine ulaşılmıştır.

Görme engelli çocukların duylara yönelik etkinliklerle müzelerden faydalanabileceklerini özellikle resimleri betimleme, üç boyutlu materyallerle pekiştirme, ses efektleri ve dokunma, işitme, tat alma, koklama duylarını kullanabilecekleri uygun materyal ve etkinliklerle desteklenen müze ortamlarının verimli bir ziyareti sağlayacağını belirtmiştir.

Resimleri betimleme ve üç boyutlu materyallerle pekiştirirlerse çok daha etkili olur. Başka söyleyebileceğim bir şeyim yok. Ne biliyim bir peyzajdır, bir deredir ya da bir şeydir onu su sesiyle beraber, kuşuydu vs. işin içine sokulursa üç boyutla birlikte olursa çok daha etkili olur yani. Resme göre ses efektleriyle o şekil sesle beraber destekleyip üç boyutlu.

Tabi tabi. Hatta tat alma duylusu da dâhil olmak üzere. Koklar gerekirse yalar. Tadına bakmak ister yani.

Bunlara izin verilmeli de. Buna yönelik materyal, öyle bir materyal olmalı ki dokunsun yalası gerekirse tadına baksın yani.

Okul ve müze gibi kurumların hazırlıkları görme engelli bireylerin müze ziyaretlerinde verim alabilmeleri için önemlidir. Okullar önceden müze yönetimini görme engelli öğrencilerin müzeyi ziyaret edeceği konusunda bilgilendirmesi ve müzelerinde gerekli hazırlıkları yaparak hazır bulunması gerektiğini önermiştir.

... Şöyle bir şey var, gelmeden önce müze yönetimi filan bilgilendirildiği zaman bunlar hazır olursa tık tık hemen ortaya çıkartıp çok rahatlıkla bu hizmeti verebilir.

Son olarak yapılan tüm uygulamaların beğenildiğini, güzel bir çalışma olduğunu, başlı başına farklı bir uygulama yapıldığını, kendisinin yaptırmadığı etkinlik ve bilgilerin yapılması nedeniyle ayrıca memnun kaldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin ergenlikten ve birbirleri arasında geçen seneden süregelen bazı sıkıntılardan kaynaklı heveslerinin biraz düşük olduğunu aslında çok daha iyi dönüt alınabileceğini dile getirmektedir.

Valla güzel bir çalışma oldu ellerine sağlık. En azından çocuklara benim yapmadığım bir şeyi yapmış oldun. Onun için teşekkür ederim. En azından resim dersine yönelik bir çalışma oldu. Ben çünkü yaptırmıyordum.

Onlara bırakırsan, işin iş yani. Onlara sorsan hiçbir şey yapmak istemiyorlar. Bu senekiler böyle. Geçen senekiler çok daha şeydi. Meraklı ve hevesli. Bu senekiler bir farklı.

Genel itibariyle görme engelliler için müze eğitim sürecinin faydalı olduğu ve amacına ulaştığı söylenebilir.

Tablo 23.

Görsel Sanatlar Öğretmeninin Görüşme Verileri Matrisi

Öğretmen	1. Ne sıklıkla müze gezersiniz?	2. Müzeye öğrencilerinizi götürür müsünüz? (cevap evet ise 3. ve 4. sorularda cevaplanacak)	9. Sizce ülkemizde müzelerde görme engelli bireylere yönelik hizmetler yeterli mi? Engelli bireyler müzelerden yeterince faydalanabiliyor mu?	3. Giderken müzede kullanılmak üzere görme engelli öğrencilere yönelik ön hazırlık olarak neler yaptınız?(çalışma kâğıtları, ön anket, oyunlar...)	4. Öğrencilerinizle müzeye gittiğinizde ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?	11. Görme engelli öğrencilerin müzelerden verimli bir şekilde faydalanabilmeleri için önerileriniz nelerdir? (kullanılan doküman, materyal, etkinlikler - öğretmen, müze yönetimi, müze eğitim birimleri açısından)	
Kodlar	*Nadir müze gezme	*Evet *Kör çocuklar için faydasız	*Yetersiz *Sınırlı dokunma *Sadece dokunma yetersiz *Çoklu yönlü bir anlatım *Drama *Sınırlı faydalanma *Sadece sözel anlatım *Farklı algılama kapasitesi	*Hazırlıksız *Rehberle gezme	*Çoğunda dokunma olmama *Kavrayamama *Anlayamama *Hafızada canlandıramama *Anlatım eksikliği *Duyulara yönelik ses, görüntü, maketler gibi uygulamaların gerekliliği	*Resimleri betimleme *Üç boyutlu materyallerle pekiştirme *Ses efektleri *Dokunma, işitme, tat alma, koklama duyularını kullanabilecekleri uygun materyal ve etkinlikler	*Okul tarafından önceden müze yönetimi bilgilendirilmeli *Müzelerin gerekli hazırlıkları yaparak hazır bulunması
Kategoriler	Müze Ziyaretine İsteksizlik	Müzelere Karşı Genel Tutum	Mevcut Müze Hizmetleri	Ön Hazırlık	Müzelerin Anlaşılabilmesi	Duyulara Yönelik Etkinlikler	Kurumların Hazırlıkları
Temalar		Müzelere Karşı Genel Tutum		Müzeye Hazırlık	Müzede Yaşanan Sorunlar		Öneriler
Öğretmen	7. Öğrencilerin birbirleriyle ve araştırmacıyla olan iletişimi nasıldı?	8. Müze ziyareti sırasında öğrenciler en çok hangi etkinliğe ilgi gösterdiler? Sizde daha sonra böyle bir müze ziyareti yapmak ister misiniz?	5. Müzede görme engelli öğrencilere yönelik hazırlanmış materyallerin ve etkinliklerin öğrencilerin sanatsal bilgisine ve sanatsal yaratıcılıklarına katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?	6. Sizce müzede gerçekleştirilen eğitim sırasında öğrencilerin tepkisi nasıldı? (ilgili, sıkılmış, heyecanlı, korkmuş..)	10. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen müze ziyareti sürecinin verimli ya da eksik yönleri nelerdir?		
Kodlar	*Sorulara çok rahatlıkla cevap verebilme *Rahatlıkla dönüt alma *Çok başarılı ziyaret	*Çocuklara sınırlama olmaz ve ortam ayarlanabilirse	*Öğrenmeye çok iyi katkı sağlama *Sanatsal çalışmalara katkı *Bilgi eksikliğini doldurma	*Hevesli *İlgili *Sona doğru sıkılma *Katılımın iyi olması *Makete yoğun ilgi *Öğrenmenin gerçekleşmesi	*Sürenin uzunluğu nedeniyle sıkılma *Tek bir tablonun anlatılması daha iyi olurdu *Süre uzayınca enerjilerini boşaltma ihtiyaçları *Sürekli bir devinin *Çok akıcı uygulamalar sayesinde öğrencilerin iyi durdukları *Eserin hayallerinde çok iyi olduğu *Maketini çok sevme *El koordinasyonlarının iyi olmadığı durumlarda üç boyutlu maketin çok işe yaradığı *En etkili etkinlik maket *Sonrasında ise kabartma tabloları dokunma		
Kategoriler	İletişimi Geliştirme	Benzer Müze Uygulamalarına Cesaretlenme	Uygulamanın Katkısı	Uygulamaya Yönelik Öğrenci Tutumları	Uygulamanın Değerlendirilmesi		
Tema				Uygulama Deneyimi			

BÖLÜM 6

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırmanın sonuçlarına, sonuçlara ilişkin literatür tartışmalarına ve bu konu ile ilgilenen araştırmacılara-uzmanlara yönelik önerilere yer verilmektedir.

6.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Müzedede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test – son test başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusu doğrultusunda müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Etkinlikler sonrasında öğrencilerin başarıları artmıştır. Bu bulgu bir sanat müzesinde görme engelli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen üç duyuya yönelik eğitimin hazırlanan maket, kabartma tablolar, sesli betimlemeler, Braille müze rehberi ve eser künyeleri gibi etkinliklerle desteklenmesi, öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmış ve sanatsal bilgi düzeylerinin artmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Alan yazındaki diğer çalışmalarda müzedede eğitim etkinliklerinin öğrencilerin öğrenmesine katkısının olduğu sonucunu desteklemektedir.

Buyurgan’ın (2009a) makalesinde öğrenme yöntemlerine yönelik programlanan işitsel bilgilendirmeler, dokunma etkinliği, sözel betimlemeler, soru-cevaplarla ve uygulama yaparak gerçekleştirilen müze ziyaretinin verimli olduğu görülmüştür. Müzelerde görme yetersizliği olan bireylere yönelik fiziki şartlar oluşturulduğunda ve amaca yönelik eğitim hizmetleri sunulduğunda öğrenmenin heyecan verici ve kalıcı olduğu saptanmıştır. Buyurgan’ın (2009b) diğer makalesinde, kör bir öğrenci için dokunarak öğrenmeye yönelik program oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan ön anket, son anket ve çalışma kâğıtlarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmada öğrenciler anadolu

medeniyetlerine ait yaşam biçimlerini, inanç sistemlerini ve sanatlarını gerçek objeler karşısında, programlı bir müze ziyareti ile öğrendikleri, öğrenmenin ilgili ve heyecanlı olduğu, karşılıklı fikir alışverişleriyle, soru ve cevaplarla, çalışma kâğıdı ve sikke basma uygulaması ile aktif ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Müzelerde görme engelli öğrencilere yönelik fiziki şartlar oluşturulup, destekleyici eğitim hizmetleri sunulduğunda öğrenmenin gerçekleştiği sonucu Buyurgan (2009a) ve Buyurgan (2009b) araştırmaların da ve bu araştırmanın sonucunda görülmektedir.

Araştırmanın müzede eğitim etkinlikleri sonrasında görme engelli öğrencilerle ve görsel sanatlar öğretmeni ile gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel bulgular, araştırmanın ön test- son test başarı testi arasında anlamlı farklılık vardır, nicel bulgusunu desteklemektedir. On öğrenci ve bir öğretmenle yapılan görüşmeler sonucunda da müzede eğitim etkinliklerinin görme engelli öğrencilerin öğrenmesine katkı sağladığını göstermektedir. 10 öğrenciden 9'u müzede eğitim etkinliklerinin öğrenmelerine katkı sağladığını düşünmektedirler. Görsel sanatlar öğretmenleri de duylara yönelik bir dizi eğitim etkinliğiyle gerçekleştirilen müze ziyaretinin öğrencilerin sanatsal bilgilerini artırdığını ifade etmektedir. Buyurgan ve Demirdelen'in (2009) çalışmalarında, total kör bir üniversite öğrencisine yönelik, dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme, soru-cevap ve çalışma kağıtları ile özel olarak hazırlanan, müze ziyaretinin Anadolu Uygarlıklarının yaşam ve biçimlerini, inançlarını ve sanatlarını öğretmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç gerçekleştirilen araştırmada dokunma, işitme ve koklama duyularıyla desteklenen müzede eğitim etkinlikleri sonrası görme engelli öğrencilerin sanatsal bilgilerinde artış olduğu sonucuyla örtüşmektedir.

Araştırmada sanatçılar Halil Paşa ve Cemal Bingöl'ün eserlerinin dokunma, koklama, işitme duyularıyla algılanabilmesi için maket, kabartma tablo, müzeyi ve eseri anlatan betimsel anlatımlar, orman sesi ve kokusu, Braille yazılmış müze rehberi ve eser künyeleri hazırlanarak öğrencilerin bilgisine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Reidmiller (2003) doktora çalışmasında da görme yetersizliği veya kör olan bireyler için görsel, kültürel sanat deneyimlerinin nasıl erişilebilir hale getirilebileceğini araştırmıştır. Dokunma, koklama, görme, işitme ve hareket yoluyla deneyimlenebilen eserler tasarlanmıştır. Çalışmada eğitimciler, sınıflarında ve okullarında eğer görme engelli öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak pragmatik araç ve stratejiler kullanırlarsa, kör ve görme yetersizliği olan bireylerin eğitimine ve sanat eğitimi alanına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma ayrıca, görme yetersizliği veya kör olan bireylere yönelik müzelerde, Braille ve

büyük baskı kılavuzlar, sesli turlar, katalogların yeterli olmadığı, bu deneyimleri mümkün olduğunca kapsayıcı hale getirmek için dokunsal deneyimlere de ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Sadece dokunarak, kör olan bireyler, sanat eserini tam olarak anlamlandırabilmektedirler. Gerçekleştirilen araştırma dokunma, işitme ve koklama duyularının ve farklı materyallerin kullanılarak görme engelli öğrencilerin sanat eserini tam olarak anlayabilmelerini sağlaması açısından Reidmiller'ın araştırmasıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Müzedede eğitim uygulanan görme engelli öğrencilerin ön test - son test sanatsal uygulamalarındaki başarılarında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusu doğrultusunda müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün sanatçısına ilişkin yapılan değerlendirmeler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. On öğrenci ile Halil Paşa'nın Alemdağ isimli tablosu ve Cemal Bingöl'ün Kompozisyon isimli tablosundan herhangi birinden ya da iki eserden karışık olarak yola çıkarak hem müzedede eğitim etkinlikleri öncesi hem de sonrası rölyef çalışmaları yapılmıştır. Ancak öğrencilerin sanatsal ürünlerinin hangi sanatçının eserinden yola çıkarak yapıldığının belirlenmesinde ön test çalışmalarında ağırlıklı olarak Halil Paşa'nın Alemdağ tablosunun, son test çalışmalarında ise Cemal Bingöl'ün Kompozisyon tablosunun kullanıldığı görülmektedir. Fakat ön test-son test sanatsal ürünün sanatçısına ilişkin puanlama sonuçları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yani öğrencilerin ağırlıklı olarak hangi sanatçının eserinden yola çıkarak rölyeflerini yaptıkları belirlenememiştir.

Müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün tekniğin kullanımı ölçütü bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak, müzedede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası görme engelli öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal ürünün Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu, Kompozisyon ve Yorum ölçütleri bakımından puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Tüm değerlendirme ölçütleri bakımından görme engelli öğrencilerin ortaya koydukları sanatsal ürünün puan ortalamaları, etkinlik öncesine göre etkinlik sonrası daha yüksek bulunmuştur. Görme engelli öğrencilere yönelik müzedede gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri sonrasında öğrencilerin ürettikleri sanatsal ürünlerin daha başarılı olduğu söylenebilir.

Araştırmada ön test sanatsal uygulama sadece sesli betimleme sonrası yapılmışken, son test sanatsal uygulama, belirlenen iki tabloya yönelik oluşturulan maket ve kabartma tablolar, Braille alfabesiyle hazırlanmış eser künyeleri ve müze rehberi, müze tanıtım sunusu, orman kokusu ve sesi, eserlerin sesli betimlemeleri kullanılarak gerçekleştirilen eğitim etkinliği sonrasında yapılmıştır. Böylece görme engelli öğrencilerin iki boyutlu tabloları tam olarak anlamlandırabildikleri ve bu sayede ‘Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu’, ‘Kompozisyon’ ve ‘Yorum’ ölçütleri açısından son test sanatsal ürünlerin ön test sanatsal ürünlere göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

Altay (2009), yüksek lisans tez çalışmasında sanat eğitiminin sağladığı faydalardan görme engelli öğrencilerin de faydalanması için dört disipline dayalı sanat eğitiminin, -dokunma ve dinleme yöntemlerinin de ilave edilmesi ile- görme engelli öğrencilere de uygulanabileceğini savunmaktadır. Joan Miro Ferra'nın “Kuşa Taş Atan Adam” isimli tablosunun araştırmacı tarafından hazırlanmış kabartma kopyası üzerinden işitme dokunma duyuları kullanılarak bir inceleme yapılmıştır. Sonrasında yaptırılan kolâj çalışmaları ile öğrencilerin kolajı öğrendiği ve dört disipline dayalı sanat eğitiminin, dinleme ve dokunma yöntemlerinin ilavesiyle görme engelli öğrencilere uyarlanabilmesinin yararlı olacağını belirtmiştir. Araştırma ile görme engelli öğrencilere yönelik dokunma, işitme duyularının kullanılması ve bir tablonun kabartma kopyasının yapılması açısından benzerlikler göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin sanat ürünlerinde gelişmenin olması açısından da müzede eğitim etkinlikleri yapılan araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Sanat müzesinde görme engelli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen eğitimin üç duyuya yönelik etkinlikler, hazırlanan maket, kabartma tablolar, sesli betimlemeler, Braille müze rehberi ve eser künyeleri ile desteklenmesi sayesinde görme engelli öğrencilerin sanatsal ürünlerine katkı sağladığı söylenebilir. Araştırmanın müzede eğitim etkinlikleri sonrasında görme engelli öğrencilerle ve görsel sanatlar öğretmeni ile gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel bulgular, araştırmanın nicel bulgularını desteklemektedir. 10 öğrenciden 7'si müzede eğitim etkinliklerinin rölyef çalışmalarına olumlu katkı sağladığını belirtmiştir. Görsel sanatlar öğretmeni de müzede eğitim etkinliklerinin öğrencilerin yapmış oldukları rölyef çalışmalarına katkı sağladığını dile getirmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Görme engelli öğrencilerin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu doğrultusunda görme engelli

öğrencilerle gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmeler sonrası ön deneyim, uygulama deneyimi ve öneriler şeklinde üç ana temaya ulaşılmıştır.

Ön deneyim kapsamında, görme engelli öğrencilerin önceki müze deneyimleri belirlenmiştir. Bütün öğrencilerin okulla daha önce müze ziyareti yaptıkları ve çoğunlukla gittikleri müzelerde dokunabilecekleri materyallerin olduğunu belirtmişlerdir. Kendilerine yönelik yazılı bir materyalin olmadığını ve sadece 3 öğrencinin gittikleri müzeleri canlı rehber eşliğinde gezdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulama deneyimine yönelik görme engelli öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak, müze ziyaretinin öğrenmeyi kolaylaştırdığı, etkinliklerle müze ziyaretinin zevkli olduğu ve dokunmaya dayalı etkinliklere ilginin fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin neredeyse tamamı müzede eğitim etkinliklerinin öğrenmelerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Tamamı birlikte gezilen müzeyi ve gerçekleştirilen etkinlikleri beğendiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusunu nicel bulgular şu şekilde desteklemektedir; görme engelli öğrencilere müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası yapılan ön test - son test başarı testi sonuçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Görme engelli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen müzede eğitim etkinliklerinin hem nicel hem de nitel bulguları, öğrenmeye katkı sağladığı sonucunu desteklemektedir. Nitekim Sternberg (1989) makalesinde, bir müze ortamında öğrenmenin doğası, sınıf ortamında öğrenmenin resmi ve yapılandırılmış biçiminden çok farklı olarak informal ve yapılandırılmamış olduğunu ifade etmiştir. Ziyaretçiler, sınıflara, derslere veya sınavlara tabi değildir. Bunun yerine kendi başlarına keşfetme ve öğrenme fırsatı bulurlar. Özellikle sanat müzeleri ziyaretçilerinin çeşitli kaynaklardan bilgi edinmesini sağlamaktadır. Öğretici etiketler, galeri rehberleri, broşürler, ders sunumları, sesli turlar veya uzman eşliğinde rehberli turlarla müze ziyareti sırasında öğrenmenin gerçekleşebileceğini (s. 154) belirtmiştir.

Özellikle dokunmaya dayalı etkinlikler olan maket, kabartma tablolar, heykele dokunmayı çok sevdikleri ve birlikte yapılan müze ziyaretinin beklentilerini fazlasıyla karşıladıklarını dile getirmişlerdir. Sternberg'in de (1989) ifade ettiği gibi, dokunulabilecek materyaller ve nesnelere, öğrenme hedeflerini aydınlatarak, duyuları harekete geçirip, insanın dokunma ihtiyacını karşılamaktadır. Aynı zamanda bu uygulamalı yaklaşım, ziyaretçinin soyut kavramları somut bilgilere aktarmasına da yardımcı olmaktadır (163). Araştırmada kabartma tablolardan Halil Paşa'ya ait olanı kumaşla kaplıdır. Kumaşla kaplı kabartma

tabloda farklı kumaş türleri ve dokuları kullanılmış ve görme engelli öğrencinin renkleri algılamasına yardımcı olunmuştur. Eserde bulunan sarı renk kalın bir polar kumaşla, yeşil renk düz bir deri parçasıyla, beyaz renk keten bir kumaşla, siyah renk saten bir kumaşla kabartılmıştır. Baykoç Dönmez vd. (2011) göre, göremeyen bireylerin zihinlerinde renkler için bir karşılık olmadığı için renkleri öğrenmesi oldukça önemli ve zordur. Bu nedenle renkleri tanımlarken diğer duyulara ait özelliklerle ilişkilendirmek gerektiği savunulmaktadır. Örneğin, beyazın ferahlık ifade etmesi gibi vurgulanarak hangi renklerin hangi renklerle uyumlu olduğu öğretilmelidir (s.235).

İki boyutlu bir yüzeyi, tabloların kabartma hali, maket, renk bilgisi için farklı kumaşlarla kaplı kabartma tablo, gerçek nesnelere, sesli betimleme, Braille alfabesi ile hazırlanmış müze rehberi ve eser künye etiketleri, doğa sesleri dinleme ve orman kokusu alma gibi duyulara yönelik etkinliklerle öğrencilerin zihinlerinde iki boyutlu olan tabloların canlanması sağlanmıştır. Öğrencilerin tamamına yakını, müzede eğitim etkinliklerinin iki boyutlu yüzeyi algılamalarını sağladığını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun müze ziyaretinin sanatsal uygulamalarını geliştirdiğini ifade etmeleri, araştırmanın nicel bulgularını da destekler niteliktedir: Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrası ön test ve son test sanatsal uygulama sonuçları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Duyulara yönelik hazırlanan etkinliklerle görme engelli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen müze ziyaretinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Lowenfeld ve Brittain (1968), sanatın çocukların eğitiminde potansiyel olarak hayati bir role sahip olduğunu, çizim yapmanın, resim yapmanın ya da inşa etme sürecinin çocuğun, çevresinin çeşitli unsurlarını anlamlı bir bütün haline getirmek için bir araya getirdiği karmaşık bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir. Sanat ürünü, çocukların nasıl düşündüğünü, nasıl hissettiğini ve gördüğünü anlamamızı sağlamaktadır. Bu nedenle çocuk için bu dinamik ve birleştirici bir aktivitedir (s.1). Araştırmada görme engelli öğrenciler müze ziyareti deneyimleri ve duyularıyla algıladıkları sanat eserlerini rölyef çalışmalarına dönüştürerek daha başarılı ürünler ortaya koymuş ve eserleri nasıl algıladıklarını rölyef çalışmalarında ifade etmişlerdir.

Üçüncü alt probleme ilişkin elde edilen verilerden; öğrencilerin, görme engelli bireylerin müzeleri daha verimli gezebilmeleri için müzelerde algılamayı ve öğrenmeyi sağlayan dokunmaya dayalı etkinliklerin maket, kabartma tablo, müze rehberi vb. olması, müzelerin personel ve refakatçi desteği vermesi gerektiği önerilerinde buldukları belirlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Görsel sanatlar öğretmeninin müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu doğrultusunda elde edilen görüşme bulguları sonucunda, müzelere karşı genel tutum; müzeye hazırlık; müzede yaşanan sorunlar; uygulama deneyimi ve öneriler şeklinde beş ana temaya ulaşılmıştır.

Smith (2002), doktora çalışmasında görme engelli kişilere, katılım için yeterli cesaret sağlanırsa, bir müze izleyicisinin önemli bir bölümünü oluşturabileceklerini ve müzelere yapılan ziyaretlerden büyük fayda sağlayabileceklerini savunmuştur. Görsel sanatlar öğretmeninin de müzelere karşı genel tutumu, genel olarak müze ziyaretine karşı isteksiz olduğu yönündedir. Özellikle öğretmen, görme engelli öğrencilerle müze ziyaretlerinin öğrencilere yönelik dokunma etkinliklerinin ve özel hizmetlerin olmaması açısından anlamsız ve faydasız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğretmen, görme engelli bireylere yönelik mevcut müze hizmetlerinin ise çok yetersiz olduğunu başta dokunmaya dayalı etkinlikler ve drama ile çok yönlü etkinliklerin olması gerektiğini dile getirmiştir. Hooper-Greenhill (1999), mümkün olan durumlarda dokunma ve elle yoklamanın heyecan vereceği ve nesneyi öğrenme güdüsünü arttırabileceğini belirtmiştir. Müze ve galeriler, başka bir yerde elde edilemeyecek çok eski, hiç bilinmedik bir şeyi elle yoklamanın heyecanını sunmaktadırlar. Pek çok kişinin, nesnelere elle yoklamayı, altına ve içine bakmayı, eline almayı, yıpranma izlerini, yapıldığı maddeyi incelemeyi öğrenmeye gereksinimi vardır. Biri tarafından üretilmiş bir buluntuya ya da günlük yaşamdan çok uzak bir şeye dokunmak olağandışı bir deneyim olabilir (s. 127). Ayrıca öğretmen, görme engelli öğrencilere yönelik olarak müzelerde sadece sözel bir anlatımla karşılaştıklarını, bunda farklı algılama kapasitelerine sahip olan çocuklar için yetersiz olduğunu bu nedenle müzelerden görme engelli öğrencilerin sınırlı şekilde faydalandıklarını ifade etmiştir. Smith (2002), doktora çalışmasında sanat eserlerinin rölyef görüntülerinin ve dokunsal işaretlerin her ikisinin de görme engelli kişilerin verimli bir ziyaret gerçekleştirmesi için büyük ölçüde yardımcı olacağını belirtmiştir.

Görsel sanatlar öğretmeninin, görme engelli öğrencileriyle müzeye giderken müzeye hazırlık olarak her hangi bir ön hazırlık yapmadığı ve müzenin rehber hizmeti ile çoğunlukla ziyaretlerini gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Öğretmen, önceki müze deneyimlerine dayanarak görme engelli öğrencilerle müzede bazı sorunların yaşandığını belirtmiştir. Dokunmaya dayalı uygulamaların olmadığı ve anlatımlarında yetersiz kalması nedeniyle görme engelli öğrencilerin tam olarak kavrayamadan, anlayamadan ve hafızasında canlandıramadan müzeleri gezdiklerini ifade etmiştir.

Görsel sanatlar öğretmeni, müzede eğitim etkinlikleri uygulamasının öğrencilerin sanatsal bilgisine ve sanatsal çalışmalarına katkı sağladığını belirtmiştir. Araştırmanın nicel bulguları ile bu bulgular örtüşmektedir. Ön test - son test başarı testlerinde ve sanatsal uygulamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sternberg (1989), bir sanat müzesi ortamında öğrenmenin, orijinal nesnelere bağlantı kurmanın heyecan verici ve uyarıcı bir yolu olabileceğini belirtmiştir. Her şeyden öte, orijinal sanat eserleri ile iletişime geçmek, ziyaretçilere sadece yeni bilgiler edinme fırsatı sunmakla kalmaz, aynı zamanda çevrelerindeki dünya hakkındaki görsel farkındalıklarını da geliştirmektedir (s. 154).

Öğretmen, uygulamaya yönelik öğrenci tutumlarının ise hevesli ve ilgili oldukları uygulamaların sonuna doğru sıkılmaya başladıklarını, katılımlarının iyi olduğunu ve özellikle makete çok ilgi gösterdiklerini dile getirmiştir. Ayrıca öğrencilerin birbirleriyle ve araştırmacıyla iletişimlerinde gelişme olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenin de ancak çocuklara sınırlama olmaz ve ortam ayarlanabilirse benzer müze uygulamalarına cesaretlendiği anlaşılmaktadır. Müzede eğitim uygulamasının değerlendirilmesinde öğretmen, sürenin uzun olduğunu bu nedenle sıkılmalara neden olduğunu belirtmiştir. Özgür'e (2013) göre, varlıkların biçimleri hakkında bir izlenim kazanmak için avuçlarla ve parmak ucuyla yoklama yapılarak küçültülmüş modellerin kullanılması görme gücünün yarattığı kısıtlamaları bir derece olsun giderebilir (s. 70). Bu araştırmada Özgür'ün belirttiği gibi görme engelli öğrencilerin tabloda geçen nesnelere biçimlerini avuçlarla ve parmak ucuyla yoklayarak algılayabilmeleri için tablonun birebir aynısının küçültülmüş maketi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görsel sanatlar öğretmene göre, anlatılan iki sanatçıya ait eserlerin öğrencilerin hayallerinde çok iyi oluştuğunu, el koordinasyonlarının iyi olmaması nedeniyle kabartma tablolardan çok maketin çok işe yaradığını ifade etmiştir.

Görsel sanatlar öğretmeni, görme engelli bireyler için müzelerde duylara yönelik etkinliklerin düzenlenmesi ve kurumların ön hazırlık yapmalarını önerdiğini dile getirmiştir. Resimleri betimleme, üç boyutlu materyallerle pekiştirme, ses efektleri ve dokunma, işitme, tat alma, koklama duylarının kullanılabilmesi için uygun materyal ve etkinliklerle desteklenen müze ortamlarının verimli bir ziyareti sağlayacağını belirtmiştir. Öğretmen, okulların önceden müze yönetimini görme engelli öğrencilerin müzeyi ziyaret edeceği konusunda bilgilendirmesi ve müzelerinde gerekli hazırlıkları yaparak hazır bulunması gerektiğini önermiştir.

Görme engelli öğrencilerin görsel sanatlar öğretmeni, son olarak yapılan tüm uygulamaların öğrencileri tarafından beğenildiğini, güzel bir çalışma olduğunu, başlı başına farklı bir uygulama yapıldığını, kendisinin yaptırmadığı etkinlik ve bilgilerin yapılması nedeniyle ayrıca memnun kaldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin ergenlikten ve birbirleri arasında geçen seneden süregelen bazı sıkıntılardan kaynaklı heveslerinin biraz düşük olduğunu aslında çok daha iyi dönüt alınabileceğini dile getirmiştir.

Müzedede gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin, görme engelli öğrencilerin sanatsal bilgi ve sanatsal ürünlerine katkı sağladığı, ayrıca öğrencilerin müze ziyaretini ve uygulamalarını sevdikleri ve gelişmelerine yardımcı olduğu, öğretmenin tüm uygulamaları etkili ve verimli bulunduğu anlaşılmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Müzelerde gerçekleştirilen duylara yönelik eğitim etkinliklerinin görme engelli öğrencilerin öğrenmesine ve sanatsal uygulamalarına katkı sağlaması açısından müzelerin eğitim birimlerinin dokunma, tat alma, işitme ve koku alma duylarına yönelik eğitim etkinlikleri düzenlemesi önerilebilir.
- Müzelerde engellilere yönelik eğitim birimleri açılarak, her yaş grubundan görme engelli bireylere yönelik eğitim etkinliklerinin artırılması, fiziki erişimlerinin kolaylaştırılması ve hem eğitimlerinde hem de fiziki olarak müzeye erişimlerinde destek olacak engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda nasıl davranılması gerektiğini bilen iletişime açık müze personelinin yetiştirilmesi önerilebilir.
- Özellikle sanat müzelerinin iki boyutlu olan tablolarını görme engelli bireylerin de algılamalarını sağlamak adına kabartma kopyalarını ve eserlerin gerçek nesnelere canlandırmasını yapmaları önerilebilir.
- Müzelerde görme engelli bireylerin refakatçileriyle ve bu alanda eğitimli rehberlerle müze ziyaretlerini gerçekleştirmeleri önerilebilir.
- Müzelerin, koleksiyonlarındaki bazı eserlere görme engelli ziyaretçilerin dokunmasına izin vermesi, dokunmanın mümkün olmadığı durumlarda da koleksiyonun önemli parçalarının üç boyutlu modellerinin ve maketlerinin yapılması önerilebilir.

- Öğretmenlerin, görme engelli öğrencilerin daha iyi algılayabilmeleri ve öğrenmelerini kolaylaştırması açısından, müze ziyaretlerini tüm müzeyi gezmeye yönelik değil amaca yönelik belirlenen bölüm veya eserlere yönelik hazırladıkları etkinliklerle gezmeleri önerilebilir.
- Araştırma kapsamında müzelerin ve duylara yönelik etkinliklerin görme engelli öğrencilerin ilgisini çekerek öğrenmeye teşvik ettiği ve eğlenerek iletişimlerini geliştirdiği görülmüştür. Araştırma sonuçlarına dayanarak, öğretmenlerin de benzer uygulamaları müze ziyaretleri sırasında gerçekleştirmeleri ve ön hazırlık yaparak müzeye gitmeleri önerilebilir.
- Müzelerin, görme engelli ziyaretçiler için multimedya turu; büyük punto ve kabartma olarak hazırlanmış kat planı; Braille ve büyük punto müze rehberleri, kılavuzlar, eser künye bilgileri; büyüteçleri temin etmesi önerilebilir.
- Müze eğitim birimlerinin görme engelli çocuklara yönelik müfredatla ilişkilendirilmiş eğitim programları hazırlaması önerilebilir.
- Müzelere, görme engelli çocukların müzeye gelmeden önce kendilerini nelerin beklediğini, müze gezisi sırasında nelerle karşılaşacağını fotoğraflarla ve kısa açıklamalarla anlatan sosyal anlatı kılavuzlarının hazırlanması önerilebilir.
- Okul dışı öğrenme ortamları olarak müzelerin öğretmenler tarafından değer görmesi ve derslerini müzelerde gerçekleştirmeleri önerilebilir.
- Ailelere, görme engelli çocuklarıyla birlikte müze, sanat galerisi vb. mekânlara giderek çocuklarının bağımsız hareket etmelerine, sosyalleşmelerine ve öz güvenlerinin gelişmesine yardımcı olmaları önerilebilir.
- Yeni araştırmacılara, farklı müze türleri ve farklı engel gruplarıyla benzer çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, H. Ö. (2000). Müze pedagojisinin: Türkiye'deki yansımaları ve müzelerdeki yaratıcı drama uygulamaları. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme. 3. Uluslararası Tarih Kongresi bildirileri*, 130-143.
- Adıgüzel, H. Ö. (2008). Bir öğrenme ortamı olarak müzeler, müze pedagojisi ve Satı Bey'in okul müzesi deneyimi. *27. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik II Eğitim, İşletmecilik ve Turizm Semyozyum bildirileri*, 93-102.
- Akmehmet, K. T. (2012). Müze eğitimi: Okul programları. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.), *Müze bilimin ABS'si içinde* (s.195-208). İstanbul: Ege.
- Akmehmet, K. T. (2014). Eğitim ve müzeler. R. Yağcı ve S. G. Küskü (Ed.), *Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar içinde* (s.155-161). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Altay, L. (2009). *İlköğretim ikinci kademe altıncı sınıf görme engelli öğrencilerin görsel sanatlar eğitimine yönelik bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> sayfasından erişilmiştir.
- Ambrose, T., & Paine, C. (2012). *Museum basics*. New York, Routledge.
- American Alliance Of Museums (2017). *Museums partner with schools*. Retrieved from <http://aam-us.org/about-museums/museum-facts>.
- American Association of Museums Standing Professional Committee on Education. (2005). *Excellence in practise: museum education principles and standards*. Retrieved from <http://ww2.aam-us.org/docs/default-source/accreditation/committee-on-education.pdf?sfvrsn=0>.
- American Museum Of Natural History (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://www.amnh.org/plan-your-visit/accessibility/blind-or-partially-sighted>.
- Artar, M. (2010). Müzede öğrenme. *Müze Eğitim Seminerleri 2 Mardin Müzeleri bildirileri*. s 55-71.
- Artun, A. (2012). *Müze ve modernlik tarih sahneleri sanat müzeleri I*. İstanbul: İletişim.

- Artut, K. (2009). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Asia Art Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://www.asianart.org/visit/accessibility>.
- Astrup Fearnley Museum Of Modern Art (2017). *Besakende med synshemming*. Retrieved from <http://www.afmuseet.no/en/besak-oss/omvisninger/besakende-med-synshemming>.
- Atagök, T. (1999). Müze Mimarisi. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek*. (s.71-86). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataman, A. (2003). Özel gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde (s.19-22), Ankara: Gündüz Eğitim.
- Atasoy, F. (2010). Kültürel mirasımızın kültür yolu bağlamında değerlendirilmesi. *Türk Yurdu Dergisi*, 30 (270), 40-46.
- Atasoy, N. Y. (1997). Müzelerimizdeki eğitime yönelik çalışmaların irdelenmesi. *Kuruluşunun 150'nci Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III bildirileri*, 104-109.
- Atasoy, N. Y. (1999). Çağdaş eğitimde müzenin işlevi. T. Atagök (Der.), *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (s. 147-153), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Atasoy, N. Y. (1998). Müze eğitiminde yazılı gereçlerin rolü. *4. Müzecilik Semineri bildiriler*, 51-52.
- Baltic Centre For Contemporary Art (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://baltic.art/?term=accessibility>.
- Bayam, E. (2017). Rahmi M. Koç Müzesi'nde eğitim. (Özel Sayı). *Milli Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(214), 419-433.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim içinde* (s.19-27). Ankara: Eğiten Kitap.
- Baykoç Dönmez, N., Sümer, A., & Uyaroğlu, B. (2011). Görme engelli çocuklar ve eğitimleri. Baykoç Dönmez, N.,(Ed.) *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim içinde* (s.217-237). Ankara: Eğiten Kitap.

- Berber, G. Ş., & Başaran, F. N. (2018). Rölyef etki açısından dokuma kumaşlarda iplik. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, 1(1), 57-68. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/497486> sayfasından erişilmiştir.
- Bıçak, B. (2016). Performans değerlendirme. M. Gömleksiz & S. Erkan (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde (s.197-238). Ankara: Nobel.
- Borg, W. R., & Gall, M. D. (1989). *Educational research an introduction*. New York: Longman. Retrieved from https://openlibrary.org/books/OL2049230M/Educational_research.
- British Museum (2017). *Access and SEN*. Retrieved from http://www.britishmuseum.org/learning/schools_and_teachers/access_and_sen.aspx.
- Brown, M. G. (2014). *Accessing Dioramas Through Touch For Visitors With Vision Loss* (Master's thesis). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1691799592/fulltextPDF/C6BCD14716C74399PQ/1?accountid=11054>
- Buyurgan, S., & Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle*. Ankara: Pegem.
- Buyurgan, S., & Demirdelen, H. (2009). Total kör bir öğrencinin öğrenmesinde dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme ve müze. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 7(3), 563-580.
- Buyurgan, S. (2009a). Görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin müzelerden beklentileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 1167-1191.
- Buyurgan, S. (2009b). Görme engelliler eğitimi anabilim dalı öğrencilerine yönelik programlı bir müze ziyareti. *Milli Eğitim Dergisi*, 182, 214-230.
- Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze ziyareti nasıl gerçekleştirebiliriz? (Özel Sayı). *Milli Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(214), 317-343.
- Buyurgan, S., & Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Caston, E. B. (1989). A model for teaching in a museum setting. N. Berry & S. Mayer (Eds). *Museum education history, theory, and practice* (pp. 90-108). Reston, Virginia: The National Art Education Association.
- Cavkaytar, A., & Diken, İ. H. (2006). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök.
- Centre Georges Pompidou (2017). *Information on accessibility*. Retrieved from <https://www.centrepompidou.fr/en/Visit/Information-on-accessibility>.
- Centre Pomdiou (2017). *Information on accessibility*. Retrieved from <https://www.centrepompidou.fr/en/Visit/Information-on-accessibility>.
- Cho, H., & Jolley, A. (2016). Museum education for children with disabilities: development of the nature senses traveling trunk, *Journal of Museum Education*, 41(3), 220-229, DOI: 10.1080/10598650.2016.1193313.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (A. Aypay, Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Clark, D. (2016). Art museums and accessibility a case study: the whitney museum's access programs (Master's thesis). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1853082973/D87477A8D85F4D24PQ/1?accountid=11054>
- Clutterbuck, R. (2008). Müzeleri anlamak. *Eğitim ve Müze Semineri bildirileri*, 71-81.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Creswell, J.W. (2002). *Research design: qualitative and quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler.
- Çepni, S. (2011). Performansların değerlendirilmesi. E. Karip (Ed.), *Ölçme ve değerlendirme* içinde (s.233-291). Ankara: Pegem.
- Çetin, Z., & Yaban, E. H. (2011). Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar için görsel sanatlar eğitimi. N. B. Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim içinde* (s.407-408). Ankara: Eğiten Kitap.

- Çetingöz, S. (2014). İnfornel eğitim alanına bir örnek: santralistanbul eğitim programları. R. Yağcı ve S. G. Küskü (Ed.), *Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar içinde* (s.217-222). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çıldır, Z. (2014). Türkiye’de bir eğitim ortamı olarak müzelerin kullanımına ilişkin eğitimciler tarafından hazırlanan raporlar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 20(79), 179-188.
- Demir, C. (2001). *Müzelerde çağdaş pazarlama*. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizmi Değerlerini Koruma Vakfı.
- Deutsche Blinden-Museum (2018). *Aktuelles*. Retrieved from www.blindenmuseum-berlin.de.
- Deutsches Museum (2017). *Blinde*. Retrieved from <http://www.deutsches-museum.de/angebote/fuehrungen/inklusion/blinde/>.
- Disability Directory for Museums and Galleries. (2001). *Resource: The council for museum archives and libraries*. http://www.accessibletourism.org/resources/uk_museumsand-galleries_disability_directory_pdf_6877.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Doğru, S. S. Y. (2013). Erken çocuklukta özel eğitim. S.S.Y. Doğru (Ed.), *Erken çocukluk döneminde özel eğitim içinde*. (s.38-82). Ankara: Maya Akademi.
- Dünya Sağlık Örgütü (2018). *Blindness and vision impairment*. Retrieved from <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>.
- Enç, M. (2005). *Görme özürlüler gelişim, uyum ve eğitimleri*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Erbay, M. (1998). Yurtdışı müzelerinde gösterim teknolojisindeki değişimler. *4. Müzecilik Semineri bildirileri*, 18-20.
- Erbay, M. (2014). Yeni sergi mekânlarının kurgulanması. R. Yağcı ve S. G. Küskü (Ed.), *Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar içinde* (s.65-73). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Erbay, N. Ö. (2017a). Müzeler ve engelli ziyaretçilere yönelik eğitim projeleri. (Özel Sayı). *Milli Eğitim Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(214), 345-358.
- Erbay, N. Ö. (2017b). Müzelerde dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler. (Özel Sayı). *Milli Eğitim Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(214), 289-302.

- Erdem, Y. (1999). *Türkiye’de müzecilik*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Erişilebilir İstanbul. (2014). *Türkiye sağlıklı kentler birliği; büyükşehir’den herkes için erişilebilir İstanbul*. <http://www.skb.gov.tr/buyuksehirden-herkes-icin-erisilebilir-istanbul-s7429k/> sayfasından erişilmiştir.
- Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2013). *The museum experience revisited*. Usa: Left Coast, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gazi-ebooks/reader.action?docID=1104662&query=> sayfasından erişilmiştir.
- Fox, J. E., & Schirmacher, R. (2014). *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi*. (N. Aral & G. Duman, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N.E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (8th Ed.). New York: McGraw-Hill. https://openlibrary.org/works/OL16149104W/How_to_design_and_evaluate_research_in_education.
- Gaffken, K. (2013). *An examination of the potential social opportunities in museums for children with autism spectrum disorder* (Master’s thesis). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1537075618/DDDF70A2EA024CA2PQ/1?accountid=11054>
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler*. (R. Mergenci ve B. Onur, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Gerçek, F. (1999). *Türk müzeciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Getty Center (2017). *Access*. Retrieved from <http://www.getty.edu/visit/access.html>.
- Glesne, C., & Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers an introduction*. New York: Longman. Retrieved from https://openlibrary.org/books/OL1543621M/Becoming_qualitative_researchers.
- Guggenheim Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.guggenheim.org/accessibility>.
- Gürsel, O. (2014). Görme yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s.217-249). Ankara: Pegem.
- Hartley, J. (2004). Case study research. C. Cassell & G. Symon (Eds.), *Essential guide to qualitative methods in organizational research* (pp.323-333). London: SAGE.

Retrieved from <https://smpncilebak2011.files.wordpress.com/2011/11/essential-guide-to-qualitative-in-organizational-research.pdf>.

Hein, G.E. (1998). *Learning in the museum*. London: Routledge.

Heineken, L. (2013). Museum education and women with visual impairments at the cummer museum, with implications for social justice (Doctoral dissertation). Retrieved From <http://fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu%3a185108>

Hisart Canlı Tarih ve Diorama Müzesi (2017). *Sosyal sorumluluk projesi*. <http://www.hisartmuseum.com/tr/Page.asp?ID=1006> sayfasından erişilmiştir.

Hooper-Greenhill, E. (1994). *Museums and their visitor*. London: Routledge. Retrieved from https://play.google.com/books/reader?id=QAH_KVvZPNAC&pg=GBS.PT6

Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi* (M. Ö. Evren ve E. G. Kapçı, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Hooper-Greenhill, E. (2007). Education, postmodernity and the museum. S. J. Knell, S. Macleod & S. Watson (Eds.), *Museum revolutions how museums change and are changed* (pp.367-377). New York: Routledge.

Ikon Gallery (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.ikon-gallery.org/visit/accessibility-facilities-at-ikon/>.

İlhan, A. Ç. (2008). Türkiye’de müze eğitimi alanında yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *27. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik II Eğitim, İşletmecilik ve Turizm Sempozyum bildirileri*, 25-37.

İlhan, A. Ç. (2010a). Türkiye’de müze eğitimi. *Müze Eğitim Seminerleri 2 Mardin Müzeleri bildirileri*. 43-54.

İlhan, A. Ç. (2010b). Yaratıcılık eğitimi bağlamında çocuk müzeleri. *Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama Çocuk Müzelerinin Nitelikleri ve İşlevleri Semineri bildirileri*, 19-42.

İstanbul Modern Sanat Müzesi (2017). *Dokundugum renk*. https://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/sosyal-projeler/dokundugum-renk_712.html sayfasından erişilmiştir.

- İstanbul Modern Sanat Müzesi (2018). *Sosyal-Projeler*.
https://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/sosyal-projeler/sosyal-projeler_100.html
sayfasından erişilmiştir.
- İzmir Arkeoloji Müzesi (2017). *Sesli görüntülü rehber*.
<http://www.izmirmuzesi.gov.tr/sesli-goruntulu-rehber.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher* 33(7), 14-26. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/3e4f/9a38532f14b90fac842335c78e0951adbdcf.pdf>
- Kan, A. (2014). Ölçme aracı geliştirme. S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde. (s. 259-296). Ankara: Pegem.
- Karadeniz, C. (2010a). Türkiye’de müze eğitim uygulamaları. *Müze Eğitim Seminerleri 2 Mardin Müzeleri* bildirileri. s 73-94.
- Karadeniz, C. (2010b). Avrupa’da çocuk müzeleri: Frankfurt ve Hamburg örneği. *Folklor/Edebiyat*, 16 (63), 169-178. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/255289> sayfasından erişilmiştir.
- Karadeniz, C. (2013). Amerika Birleşik Devletleri’nde çocuk müzeleri: Miami Çocuk Müzesi örneği. *Folklor/Edebiyat*, 19(74), 225-240. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/255449> sayfasından erişilmiştir.
- Karadeniz, C. (2014). Çağdaş müzelerde eğitim yaklaşımları: çocuk müzeleri ve bilim, teknoloji ve keşif merkezleri. R. Yağcı ve S. G. Küskü (Ed.), *Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar* içinde (s.173-197). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Karadeniz, C., & Çıldır, Z. (2014) *İngiltere’de müze eğitimi “Londra’dan izlenimler*. Bekir Onur (Yay. Haz.). Ankara: Kalem.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Kartal, Z. (2007). Isparta Müzesi örneği ve Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri çalışmaları. 38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi bildirileri*, 137-149.
- Keen, C. (1991). Provision for disabled people. T. Ambrose and S. Runyard (Ed.), *Forward planning a handbook of business, corporate and development planning*

- for museums and galleries.* (pp. 106-110). London: Routledge. Retrieved from <http://en.booklid.org/book/1029381>.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi. Seggie, N, F. & Bayyurt, Y. (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (s. 253-254). Ankara: Anı.
- Kiasma - Museum Of Contemporary Art (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://kiasma.fi/en/plan-your-visit/accessibility/>.
- King, N. (2004). Using interviews in qualitative research. C. Cassell & G. Symon (Eds.), *Essential guide to qualitative methods in organizational research* (pp.11-22). London: SAGE. Retrieved from <https://smpncilebak2011.files.wordpress.com/2011/11/essential-guide-to-qualitative-in-organizational-research.pdf>.
- Krathwohl, D. (1993). *Methods of educational and social science research an integrated approach*. New York: Longman. Retrieved from https://openlibrary.org/books/OL7847544M/Methods_of_Educational_and_Social_Science_Research.
- Kumar, R. (2011). *Araştırma yöntemleri yeni başlayanlar için adım adım araştırma rehberi*. (Ö. Çokluk, G. Şekercioğlu ve H. Atak, Çev.). Ankara: Edge Kademi.
- Kunsthalle (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.hamburger-kunsthalle.de/en/accessibility>.
- Kunsthistorisches Museum Wien (2017a). *Accessing-art*. Retrieved from <https://www.khm.at/en/give-and-join/every-donation-helps/accessing-art/>.
- Kunsthistorisches Museum Wien (2017b). *Access-Contact*. Retrieved from <https://www.khm.at/en/visit/besucherinformation/access-contact/>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (1990). *Müzeler iç hizmetler yönetmeliği*. 1578. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/23853/mod_resource/content/1/M%C3%9CZELER%20%C4%B0%C3%87%20H%C4%B0ZMETLER%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0-1.pdf
- London Transport Museum (2017). *Access and facilities*. Retrieved from <https://www.ltmuseum.co.uk/visit/plan-your-visit/access-and-facilities>.

- Louvre Museum (2017). *Touch gallery*. Retrieved from <https://www.louvre.fr/en/touch-gallery>.
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. L. (1968). *Creative and mental growth*. USA: The Macmillan Company.
- Maccario, N. K. (2010). Görsel sanatlar etkinliklerinin uygulanma biçimleri. K. Artut (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 299- 400). Ankara: Anı.
- Madran, B. (1999). Müze türleri. Atagök, T. (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek*. (s.3-19). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Madran, B. (2012). Müze sergileri tasarlamak. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.), *Müze bilimin ABC'si içinde* (s. 283-305). İstanbul: Ege.
- Mask Müzesi (2017). *Eğitim ve etkinlik*. <http://www.konak.bel.tr/kultur-sanat/muzeler/mask-muzesi/egitim-ve-etkinlik> sayfasından erişilmiştir.
- Mattress Factory (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://mattress.org/content/accessibility>.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (1997). *Research in education: A Conceptual Introduction*. New York: Addison Wesley Longman. Retrieved from https://openlibrary.org/books/OL981254M/Research_in_education.
- Mercin, L. (2006). *Resim dersini müze kaynaklı oluşturma öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulamanın erişime, kalıcılığa ve tutuma etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Mercin, L. (2007). Müzeler ve toplum. 38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi bildirileri*, 151-160.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Merriman, N. (2000). Müzeler koleksiyonlar için mi, insanlar için mi? İngiltere'de müzelere ulaşmada artan olanaklar üzerine son gelişmeler. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme. 3. Uluslararası Tarih Kongresi bildirileri*, 69-80.

- Mesa Verde National Park (2017). *Accessibility for visitors*. Retrieved from <https://www.nps.gov/aboutus/accessibilityforvisitors.htm>.
- Metropolitan Museum Of Art (2017). *Access*. Retrieved from <https://www.metmuseum.org/events/programs/access>.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*. (S. A. Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) eğitim programı (görme engelliler için)*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_05/27052235_gormeengelliler_egitimprogrami.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Munro, M., & Chalk, H. L. (2014), Creating an ‘emporium of wonder’ at manchester museum, P. Blessinger & J. M. Carfora (Eds.), *Inquiry-based Learning for Faculty and Institutional Development: A Conceptual and Practical Resource for Educators (Innovations in Higher Education Teaching and Learning, Volume 1)*, 243 – 270. <https://doi.org/10.1108/S2055-364120140000001013>.
- Muse'e Des Arts Contemporains (2017). *Access*. Retrieved from <http://www.macs.be/en/search/access>.
- Musee d'Orsay (2017). *Disabled visitors*. Retrieved from <http://www.musee-orsay.fr/en/espace-particuliers/private-individuals/disabled-visitors/welcome.html>.
- Musée D'art Contemporain De Montréal (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://macm.org/en/web-accessibility/>.
- Musée d'Art moderne de la Ville de Paris (2017). *Access*. Retrieved from <http://www.mam.paris.fr/en>.
- Musee De Cluny (2017). *Visiteurs en situation de handicap*. Retrieved from <http://www.musee-moyenage.fr/visiter/visiteurs-en-situation-de-handicap.html>.
- Musei Vaticani (2017). *Accessibilita*. Retrieved from <http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/visita-i-musei/servizi-per-i-visitatori/accessibilita.html>.

- Museo Del Prado (2018). *Hoy-toca-el-prado*. Retrieved from <https://www.museodelprado.es/recurso/hoy-toca-el-prado/136d1156-7fe8-152e-6352-a1daadfa9af2>.
- Museo Galileo (2017). Accessibility and facilities. Retrieved from <https://www.museogalileo.it/en/museum/visit/accessibility-and-facilities.html>.
- Museo Tattile Statale Omero (2018). *Persone non vedenti e ipovedenti*. Retrieved from http://www.museomero.it/main?p=servizi_educativi_non_vedenti&idLang=3.
- Museo Thyssen-Bornemisza (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.museothyssen.org/en/visit/accessibility>.
- Museu Picasso (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://www.bcn.cat/museupicasso/en/visiting/accessibility.html>.
- Museum Für Moderne Kunst (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.mmk.art/en/visit/museum>.
- Museum Of Contemporary Art Australia (2017). *Bella Program*. Retrieved from <https://www.mca.com.au/learn/bella/>.
- Museum Of Contemporary Art Barcelona (2017). *Accessibility*. <https://www.macba.cat/en/accessibility>.
- Museum Of Contemporary Art Chicago (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://mcachicago.org/Visit/Accessibility>.
- Museum of London (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.museumoflondon.org.uk/museum-london/plan-your-visit/museum-accessibility>.
- National Art Museum (2017). *Accessible programs*. Retrieved from <https://www.nga.gov/content/ngaweb/calendar/guided-tours/accessible-programs/old-master-paintings.html.html>.
- National Museum Of Korea (2017). *Tours and services*. Retrieved from https://www.museum.go.kr/site/eng/content/tours_and_services.
- National Museum of Modern and Contemporary Art Seoul (2017a). *Facilities*. Retrieved from <https://www.mmca.go.kr/eng/contents.do?menuId=5050011534>.

- National Museum of Modern and Contemporary Art Seoul (2017b). Learn Retrieved from <https://www.mmca.go.kr/eng/contents.do?menuId=5020011210>.
- Natural History Museum London (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://www.nhm.ac.uk/schools/essential-information-schools/send.html>.
- Naturhistoriska Riksmuseet (2017). *Accessible facilities*. Retrieved from <http://www.nrm.se/en/besokmuseet/inforbesoket/tillganglighet/funktionsnedsattning.5549.html>.
- Onur, B. (2002). Müze eğitimi: temel ilkeler ve politikalar. *Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri* bildirileri, 7-23.
- Onur, B. (2009). Üniversite müzeleri ve müzecilik. *Üniversite Müzeleri ve Müzecilik Sempozyum* bildirileri, 7-14.
- Onur, B. (2010). Müze eğitimi ve çocuk müzeleri. *Müze Eğitim Seminerleri 2 Mardin Müzeleri* bildirileri, 29-41.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş müze eğitim ve gelişim müze psikolojisine giriş*. Ankara: İmge.
- Onur, B. (2013). *Müze ve oyun kültürü*. Ankara: İmge.
- Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim demokratik toplumu yaratmak*. Ankara: İmge.
- Önder, M. (1972). Dünkü ve bugünkü Türk müzeciliği. *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi*. 20(237). 47-48.
- Özgür, İ. (2013). *Engelli çocuklar ve eğitimi özel eğitim*. Ankara: Karahan.
- Özsoy, V., & Mercin, L. (2003). Sanat (resim) eğitiminde müzelerin kullanılmasında ilgili kurum ve kuruluşların karşılıklı görev ve yükümlülükleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 303-318. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256447> sayfasından erişilmiştir.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (1988). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Karatepe.
- Öztürk, F. (2000). Türk eğitim düşüncesi tarihinde “müze” kavramının düşünsel temelleri Satı Bey ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu örneği. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme. 3. Ulusla Arası Tarih Kongresi* bildirileri, 187-197.

- Özyürek, M. (1995). *Görme yetersizliği olan çocuğu bağımsızlığa hazırlamak için ana baba rehberi*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Palais de Tokyo (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.palaisdetokyo.com/en/page/accessibility>.
- Palozzi Strozzi (2017). *Accessibilita*. Retrieved from <https://www.palazzostrozzi.org/edu/progetti-di-accessibilita/>.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Paykoç, F. (2002). Türkiye’de müze eğitimi uygulamaları: tarihçe ve örnekler. *Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri bildirileri*, 49-59.
- Paykoç, F. (2014). Müzede oynayarak ve yaşayarak öğrenme. R. Yağcı ve S. G. Küskü (Ed.), *Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar* içinde (s.143-154). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Peggy Guggenheim Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.guggenheim.org/accessibility>.
- Pera Müzesi (2017). *Pera-Engelsiz*. <https://www.peramuzesi.org.tr/Egitim-Programi/Pera-Engelsiz/149> sayfasından erişilmiştir.
- Piscitelli, B., Everett, M., & Weier, K. (2003). Enhancing young children's museum experiences: a manual for museum staff. The QUT Museums Collaborative. Retrieved from www.qm.qld.gov.au/.../Manuals/enhancing-childrens-museums.
- Porter, T., & Cohen, T. (2012). *Learning together*. Retrieved from <http://www.bostonchildrensmuseum.org/exhibits-programs/museum-professionals/learning-together-museum-staff-training-curriculum>.
- Pulhan, G. (2007). Müze gezmek: bir kaşık acı şurup. 26. *Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Müzecilik Sempozyum I bildirileri* , 157-161.
- Radyo ve Demokrasi Müzesi (2017). Eğitim ve etkinlik. <http://www.konak.bel.tr/kultur-sanat/muzeler/radyo-ve-demokrasi-muzesi/egitim-ve-etkinlik-208764> sayfasından erişilmiştir.
- Rahmi Mustafa Koç Müzesi (2017). *Ulasim ve kolaylıklar*. http://www.rmk-museum.org.tr/rmk_ulasim_ve_kolayliklar.htm sayfasından erişilmiştir.

- Reich, C. A. (2014), *Taking Action Toward İclusion: Organizational Change And The İclusion of People with Disabilities in Museum Learning* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1506156392/A35138144A4F4CDCPQ/1?accountid=11054>
- Reidmiller, L. L.(2003). *Art for the visually impaired and blind: a case study of one artist's solution* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/305316892/809CC35F2CE145A/PQ/1?accountid=11054>
- Royal Academy Of Arts (2017). *Access*. Retrieved from <https://www.royalacademy.org.uk/access-at-the-ra>.
- Sakıp Sabancı Müzesi (2017a). *Eğitim programları*. <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/sergiler/heykelin-buyuk-ustasi-rodin-istanbulda> sayfasından erişilmiştir.
- Sakıp Sabancı Müzesi (2017b). *Eğitim programları*. <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/sergiler/picasso-istanbulda> sayfasından erişilmiştir.
- Salmen, J. P. S. (1998). *Everyone's Welcome: The Americans with Disabilities Act and Museums*. Retrieved from <http://www.aam-us.org>.
- San, İ. (2008). Kültür pedagojisi ve müzeler. 27. *Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik II Eğitim, İşletmecilik ve Turizm Semyozyum bildirileri*, 67-80.
- Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi (2018). *Askıda-Atölye*. <http://www.santralistanbul.org/press/show/askida-atolye/tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Science Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://www.sciencemuseum.org.uk/visitmuseum/accessibility/audio-described-content>.
- Seidel, S., & Hudson, K. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik uluslararası iki çalışma raporu*. (B. Ata, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Selçuklu Uygarlığı Müzesi (2017). *Görme engelli uygulamalarımız*. <http://www.selcuklumuzesi.com/ustmenu.asp?id=22&euid=3&sid=22> sayfasından erişilmiştir.
- Shaw, W. M. K. (2004). *Osmanlı müzeciliği müzeler, arkeoloji ve tarihin görselleştirilmesi*. (E. Soğancılar, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Smith, H. J. L. (2002). *Provisions for visually impaired people in museums and galleries in scotland: an investigation* (Doctoral dissertation). Retrieved From <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1827850906/53480d4fb553404e/pq/1?Accountid=11054>
- Smithsonian Institution (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.si.edu/Accessibility>.
- Sönmez, V., & Alacapınar, G. F. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Sternberg, S. (1989). The art of participation. N. Berry & S. Mayer (Eds). *Museum education history, theory, and practice* (pp. 154-171). Reston, Virginia: The National Art Education Association.
- Stringer, M. K. (2013). *Enriching the public history dialogue: effective museum education programs for audiences with special need* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1399594483/2E8B1B4ADCED4BE4PQ/1?accountid=11054>
- Studart, D. C. (2000). *The perceptions and behaviour of children and their families in child-orientated museum exhibitions* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/1318009/1/313336.pdf>
- Şafak, P. (2005). *Birlikte eğitim ortamında görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrencilere gezici öğretmenlik düzenlemesine göre verilen destek hizmetin etkililiği*. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, G. (2007). Avrupalıların osmanlı ülkesindeki eski eserlerle ilgili izlenimleri ve osmanlı müzeciliği. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26(42), 101-125.

- Şapolyo, E. B. (1936). *Müzeler tarihi*. İstanbul: Remzi.
- Şar, E., & Sağkol, T. (2013). Eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 83-90. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/93178> sayfasından erişilmiştir.
- Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi (2017). *Görme engelliler bölümü*. <http://www.mta.gov.tr/v3.0/muze/gorme-engelliler-bolumu> sayfasından erişilmiştir.
- T.C. Resmi Gazete. (2000). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Sayı, 23937. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html> sayfasından erişilmiştir.
- Tactile Studio (2018). *Tactilestudio*. Retrieved from <http://tactilestudio.eu/>.
- Talking Signs Services (2018). *Talking signs technology*. Retrieved from <http://www.talkingsignsservices.com/>.
- Tate Modern (2017). *Disabled- Access*. Retrieved from <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/access/disabled-access-day-tate-modern>.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (1998). Mixed methodology combining & qualitative and quantitative approaches. Applied social research methods series. V.46. Thousand Oaks, California: Sage. Retrieved from https://openlibrary.org/books/OL349777M/Mixed_methodology.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks, California: Sage. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?printsec=frontcover&vid=LCCN2008011833&tridir_esc=y#v=onepage&q&f=true
- Tekindal, S. (2009). *Okullarda ölçme ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Terwiel, C. D. (2008). Sanat eğitiminde bir yöntem olarak müzelerden yararlanma. *Eğitim ve Müze Semineri bildirileri*, 147-153.
- The Museum Of Modern Art (2017). Education Program. Retrieved from <https://www.moma.org/visit/accessibility/>.
- The National Gallery (2017). *Access*. Retrieved from <https://www.nationalgallery.org.uk/visiting/access>.

- The State Hermitage Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <http://thehermitagemuseum.org/accessibility/>.
- Tokyo National Museum (2017). *Accessibility information*. Retrieved from https://www.tnm.jp/modules/r_free_page/index.php?id=128.
- Topkapı Sarayı Müzesi (2017). *Ziyaret bilgileri*. <http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/ziyaret-bilgileri> sayfasından erişilmiştir.
- Tuncer, T. (2003). Görme yetersizliği olan çocuklar. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde. (s.293-311). Ankara: Gündüz.
- Tuncer, T. (2013). Görme yetersizliği olan çocuklar. S. Vuran (Ed.), *Özel eğitim* içinde, (s. 289-321). Ankara: Maya.
- Turgut, M. F., & Baykul, Y. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Uluslararası Müzeler Konseyi. (1974). *Müzeler ve müzecilik*. <http://icomturkey.org/tr/icoma-g%C3%B6re-m%C3%BCzenin-tan%C4%B1m%C4%B1> sayfasından erişilmiştir.
- Umurbilir, E. (2015). *Bu Müzede Görme Engelliler Renkleri Hissediyor*. <http://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bu-muzede-gorme-engelliler-renkleri-hissediyor/428653> sayfasından erişilmiştir.
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel araştırma süreci ve spss ile veri analizi*. Ankara: Detay.
- Üçüncü, M., & Kütükçü, Ş. (2014). *Özel eğitim ve özel eğitimde araç-materyal geliştirme*. Ankara: Vize.
- Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi (2017). *Eğitim ve etkinlik*. <http://www.konak.bel.tr/kultur-sanat/muzeler/umran-baradan-oyun-ve-oyuncak-muzesi/egitim-ve-etkinlik-315936> sayfasından erişilmiştir.
- Van Gogh Museum (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://www.vangoghmuseum.nl/en/plan-your-visit/accessibility/blind-and-partially-sighted-visitors?v=1>.
- Vardar, N. A. (1997). Müze ve müzecilik kültürü. *Kuruluşunun 150'nci Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III* bildirileri, 16-21.

- Victorya & Albert Museum (2017). *Disability Access*. Retrieved from <https://www.vam.ac.uk/info/disability-access>.
- Walker Art Center (2017). *Accessibility*. Retrieved from <https://walkerart.org/visit/accessibility>.
- Whitechapel Art Gallery (2017). *Access*. Retrieved from <http://www.whitechapelgallery.org/visit/access/>.
- Whitney Museum Of American Art (2017). *Access*. Retrieved from <https://whitney.org/Education/Access>.
- Williams, P. B. (1992). Professional standards for museum educators. S. K. Nichols (Ed.), *Patterns in Practice Selections From The Journal of Museum Education*, (s. 60-65). Wahington, D.C. : Museum Education Roundtable.
- Yeşilyurt, H., Kırlar, B., & Lale, C.(2014). Müzelerin sessiz ve karanlık dünyası: "herkes için müzeler" mümkün mü? *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, sayı 2. (1-19).https://www.academia.edu/10140117/M%C3%9CZELER%C4%B0N_SESS%C4%B0Z_VE_KARANLIK_D%C3%9CNYASI_HERKES_%C4%B0%C3%87%C4%B0N_M%C3%9CZELER_M%C3%9CMK%C3%9CN_M%C3%9C sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldızturnan, M. (2007). Koleksiyonculuktan müzeciliğe geçiş ve türk müzeciliği. 26. *Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Müzecilik Sempozyum I bildirileri*, 27-34.
- Yılmaz, M. (2007). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar (182 uygulama biçimi ile)*. Ankara: Gündüz.
- Yılmaz, M. (2010). Sanat eğitiminde motivasyon sanat eğitiminde kopya ve taklit sanat eğitiminde teknik ve yöntemler. K. Artut (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 193-298). Ankara: Anı.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage. Retrieved from <https://play.google.com/books/reader?id=OgyqBAAAQBAJ&pg=GBS.PT42>.

EKLER

Ek. 1. Belirtke Tablosu

İçerik	Kazanım	Konu	Bilişsel alan düzeyi	Soru maddesi	Toplam soru sayısı
8.1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme	G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken tasarım elemanları ve ilkelerini kullanır.	Görsel sanat çalışmalarında kullanılan tasarım elemanlarını bilir.	Hatırlama	10,11,14,16,17	5
		Tasarım elemanlarının türlerine örnek verir.	Kavrama	12,13,15	3
		Görsel sanat çalışmalarında kullanılan tasarım ilkelerini bilir.	Hatırlama	18,19,	2
		Tasarım ilkelerini ayırt eder.	Analiz	20,22	2
		Tasarım elemanları ve ilkeleri arasında ilişki kurar.	Uygulama	21-23-24	3
8.2. Kültürel Miras	G.8.2.3. Dönem, üslup ve kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.	Soyut resmin özelliklerini bilir.	Hatırlama	1	1
		Soyut resim anlayışıyla çalışan ressamlardan örnek verir.	Kavrama	2	1
		Soyut resim anlayışıyla çalışan ressamın hangi tür eserler ürettiğini söyler.	Hatırlama	3	1
		Resim türlerini bilir.	Hatırlama	4,5	2
		İzlenimcilik akımının özelliklerini bilir.	Hatırlama	6	1
		İzlenimcilik anlayışıyla çalışan ressamlardan örnek verir.	Kavrama	7	1
		İzlenimcilik anlayışıyla çalışan ressamın hangi tür eserler ürettiğini söyler.	Hatırlama	8	1
		Plastik sanat dallarının hangi malzemelerle yapıldığını bilir.	Hatırlama	9	1
Toplam					24

Ek. 2. Başarı Testi

ÖN TEST -SON TEST

Ad Soyad:

Sevgili öğrenciler, aşağıda sanatsal bilginizi ölçmek için hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Lütfen size doğru gelen cevabı işaretleyiniz. Süreniz 40 dakikadır.

Başarılar ☺

Başak Danacı Polat

1. Aşağıdakilerden hangisi soyut resmin **özelliklerindendir**?

- a. Doğada var olan nesnelerin tüm ayrıntıları resmedilir.
- b. Işığın objenin üzerine düşen anlık etkisi resmedilir.
- c. Doğada var olan gerçek nesnelere betimlemek yerine, biçimler ve renkler, sanatçının öznel ifadesi ile resmedilir.
- d. Nesnelerin geometrik yapısı parçalanarak resmedilir.

2. Aşağıdakilerden hangisi soyut resim anlayışıyla çalışan **Türk ressamdır**?

- a. Osman Hamdi
- b. Cemal Bingöl
- c. Halil Paşa
- d. Şeker Ahmet Paşa

3. Cemal Bingöl hangi türde daha fazla eserler **vermiştir**?

- a. Figüratif
- b. Soyut
- c. Peyzaj
- d. Natüremort

4. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi natüremort **resmi anlatır**?

- a. Dağlar, ovalar, ağaçlar, nehirler ve ormanları içeren manzaraları betimleyen resim türüdür.
- b. Konusu cansız varlıklar veya nesnelere (meyveler, çiçekler, vazolar) olan resim türüdür.
- c. Bir kişinin yüzünün ve yüz ifadesinin betimlenmesi ile oluşturulan resim türüdür.
- d. İç mekânları ve bu mekânlardaki yaşam biçimlerini konu alan resim türüdür.

5. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi peyzaj **resmi anlatır**?

- a. Özgürlük ve barış konularının ifade edildiği resim türüdür.
- b. Dağlar, ovalar, ağaçlar, nehirler ve ormanları içeren manzaraları betimleyen resim türüdür.
- c. İç mekânları ve bu mekânlardaki yaşam biçimlerini konu alan resim türüdür.
- d. Meyve, çiçek ve vazoları konu alan resim türüdür.

6. Aşağıdakilerden hangisi resim sanatında izlenimcilik (empresyonizm) akımının **özelliklerinden değildir**?

- a. Açık havada bulunan eşyaların renk görünümlerinin günün her saatinde değişik olduğu anlayışı vardır.
- b. Işık, renk, hava ve an kavramları ön plana çıkar.
- c. Bir anlık ışık titreşimleri içinde dünyayı görüp gösterme çabası vardır.
- d. Eşyaların, objelerin geometrik yapısı ön plana çıkarılıp farklı cephelerden gösterilir.

7. Aşağıdakilerden hangisi izlenimcilik (empresyonizm) anlayışıyla çalışan **Türk ressamdır**?

- a. Adnan Çoker
- b. Halil Paşa
- c. Hüsamettin Koçan
- d. Hayati Misman

8. Ressam Halil Paşa daha fazla hangi türlerde eserler **vermiştir**?

- a. Savaş- Dinsel- Özgürlük
- b. Nü- Özgürlük-Portre
- c. Peyzaj- Natürmort - Portre
- d. Politika-Savaş-Natürmort

9. Aşağıdaki sanat dalı ve kullanılan malzeme eşleştirmelerinden hangisi **doğru verilmiştir**?

- a. Seramik - Ahşap
- b. Heykel - Suluboya
- c. Resim - Yağlıboya
- d. Mimari - Pastel Boya

10. Aşağıdakilerden hangisi bir sanat eserini oluştururken kullanılan tasarım elemanlarından biri **değildir?**

- a. Renk
- b. Doku
- c. Ritim- Hareket
- d. Biçim-Form

11. Aşağıdakilerden hangisi tasarım elemanlarından “renği **anlatır?**

- a. Işığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak gözümüzde bıraktığı etkidir.
- b. Bir parçanın diğer parçalarla ve bütünle olan ilişkisidir.
- c. Şekil zemin ilişkisi ile ifade edilir.
- d. Üç boyutlu yükseklik ve derinliktir.

12. Aşağıdakilerden hangisi **yapay** dokuya **örnektir?**

- a. Taş dokusu
- b. Ağaç dokusu
- c. Yaprak dokusu
- d. Portakal resminin dokusu

13. Aşağıdakilerden hangisi **doğal** dokuya **örnektir?**

- a. Halı deseni
- b. Yaprak resmi
- c. Çimen resmi
- d. Ceviz kabuğu

14. Aşağıdakilerden hangisi tasarım elemanlarından “**form ve biçimi**” **anlatır?**

- a. Form genişlik ve yükseklikle birlikte derinlik etkisi de kazandırılmış, üç boyutlu alanlardır. Biçim ise formların dış konturlarının oluşturduğu iki boyutlu alanlardır.
- b. Form bir rengin başka bir renkten etkilenecek saflığını yitirmesidir. Biçim ise bir rengin renge doygunluk derecesidir.
- c. Form yüzey üzerinde ışığın etkisiyle oluşan ton değerleridir. Biçim ise derinliği, uzunluğu ve genişliği olan cisimlerdir.
- d. Form aynı yada farklı nesnelere arasında uyumlu ilişkidir. Biçim ise yüzey üzerinde ışığın etkisiyle oluşan ton değerleridir.

15. Aşağıdakilerden hangisi **çizginin türlerinden değildir?**

- a. Düz
- b. Eğri
- c. Köşeli
- d. Renkli

16. Aşağıdakilerden hangisi tasarım elemanlarından “**leke**” değerlerinden **değildir?**

- a. Açık
- b. Orta
- c. Koyu
- d. İnce

17. Aşağıdakilerden hangisi tasarım elemanlarından “**boşluğu**” anlatır?

- a. Bir yüzey üzerinde algılanan farklı ton değerleridir.
- b. Rengin parlaklık derecesidir.
- c. Bir sanat çalışmasının içindeki ya da çevresindeki boş alan ya da yüzeydir.
- d. Hiçbir rengin karışımından oluşmayan saf renklerdir.

18. Aşağıdakilerden hangisi bir sanat eserini oluştururken kullanılan tasarım ilkelerinden **biri değildir?**

- a. Oran-orantı
- b. Zıtlık
- c. Ahenk
- d. Renk

19. Aşağıdakilerden hangisi tasarım ilkelerinden “**oran-orantının**” tanımıdır?

- a. Bir rengin açık koyu tonlarıdır.
- b. Bir parçanın diğer parçalarla ve bütünle olan ilişkisidir.
- c. Bir rengin renge doygunluk derecesidir.
- d. Derinliği, uzunluğu ve genişliği olan cisimlerdir.

20. Aşağıdakilerden hangisinde “zıtlık” **yoktur**?

- a. Uzun - kısa
- b. Aşağı- yukarı
- c. Kalın- ince
- d. Kalın – orta

21. Bir tasarımda “**ahenk**” nasıl **sağlanır**?

- a. Tasarımda birbirine benzeyen elemanlar kullanılarak.
- b. Tasarıma uygun isim verilerek.
- c. Tasarım ilkelerinden egemenlik kullanılarak.
- d. Tasarımda birden fazla boya türü kullanılarak.

22. Gökaydın’ın örneklemindeki, gezegenlerin güneş etrafında sürekli hareket halindeki dönüşleri, buna bağlı olarak oluşan düzenli gece gündüz ve değişen mevsimlerdeki döngü aşağıdaki hangi **tasarım ilkesi ile açıklanır**?

- a. Ahenk
- b. Denge
- c. Ritim ve Hareket
- d.Oran - Orantı

23. Bir tasarımda “**denge**” aşağıdakilerden hangisiyle **oluşturulabilir**?

- a. Tablonun ölçüsüyle
- b. Resim yaparken kullanılan boyanın miktarıyla
- c. Açık-koyu renklerle
- d. Boyanın kalitesiyle

24. Bir tasarımda çeşitlilik nasıl **sağlanmaz**?

- a. Yön çeşitliliği
- b. Biçim çeşitliliği
- c. Renk çeşitliliği
- d. Boya çeşitliliği

Ek. 3. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

	Kriterler	UZMAN I					UZMAN II					UZMAN III				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu - Rölyefte insan/ev/ağaç/ gölet kullanımı(Halil Paşa)															
	- Rölyefte daire/üçgen/ dikdörtgen/yamuk kullanımı(Cemal Bingöl)															
	Halil Paşa ve Cemal Bingöl															
2	Tekniğin Kullanımı - Yüksek rölyef / Alçak rölyef															
3	Kompozisyon															
4	Yorum															

Ek. 4. Öğrenci Çalışması Dereceli Puanlama Anahtarı İçin Puanlama Yönergesi

1. Sanatçı Eserine Bağlı Kalma Durumu	
<ul style="list-style-type: none">Sanatçının eserinde var olan tüm biçim ve formları eksiksiz ve başarılı bir şekilde ifade etmiştir. (daire/üçgen/dikdörtgen/yamuk) (insan/ev/ağaç/gölet)	5 Mükemmel
<ul style="list-style-type: none">Sanatçının eserinde var olan biçim ve formlardan üçünü etkili bir şekilde ifade etmiştir. (daire/üçgen/dikdörtgen/yamuk) (insan/ev/ağaç/gölet)	4 İyi
<ul style="list-style-type: none">Sanatçının eserinde var olan biçim ve formlardan ikisini etkili bir şekilde ifade etmiştir. (daire/üçgen/dikdörtgen/yamuk) (insan/ev/ağaç/gölet)	3 Orta
<ul style="list-style-type: none">Sanatçının eserinde var olan biçim ve formlardan sadece birini ifade etmiştir. (daire/üçgen/dikdörtgen/yamuk) (insan/ev/ağaç/gölet)	2 Zayıf
<ul style="list-style-type: none">Sanatçının eserinde var olan biçim ve formların hiçbirini kullanmamıştır. (daire/üçgen/dikdörtgen/yamuk) (insan/ev/ağaç/gölet)	1 Yetersiz
2. Tekniğin Kullanımı	
<ul style="list-style-type: none">Alçak ve yüksek rölyef tekniği çok iyi bir şekilde uygulanmıştır.Kullanılan malzeme teknikle uyum sağlamıştır aynı zamanda konu ve iletilmek istenen mesajla birbirini tamamlamıştır.	5 Mükemmel
<ul style="list-style-type: none">Alçak ya da yüksek rölyef tekniklerinden sadece biri iyi bir şekilde uygulanmıştır.Kullanılan malzeme teknikle uyum sağlamıştır aynı zamanda konu ve iletilmek istenen mesajla birbirini tamamlamıştır.	4 İyi
<ul style="list-style-type: none">Alçak ya da yüksek rölyef tekniklerinden sadece biri kullanılmış fakat iyi bir şekilde uygulanmamıştır.Malzeme çalışmanın konusu ve mesajını etkili bir şekilde ifade edememiştir.	3 Orta
<ul style="list-style-type: none">Alçak ya da yüksek rölyef tekniklerinden hiç biri kullanılmamıştır.Malzeme çalışmanın konusu ve mesajını etkili bir şekilde ifade edememiştir.	2 Zayıf
<ul style="list-style-type: none">Alçak ya da yüksek rölyef tekniklerinden hiç biri kullanılmamıştır.Kullanılan malzeme ve teknik konuyu ifade etmede yetersiz kalmıştır.	1 Yetersiz
3. Kompozisyon	
<ul style="list-style-type: none">Sanatsal formu oluşturan tasarım elemanları, tasarım ilkeleri ışığında etkili ve doğru bir şekilde kurgulanmış, oldukça etkili bir kompozisyon	5 Mükemmel

oluşturulmuştur.	
<ul style="list-style-type: none"> Sanatsal formu oluşturan tasarım elemanlar, kurgulanarak tasarım ilkeleriyle bir araya getirilmiş, iyi bir kompozisyon oluşturulmuştur. 	4 İyi
<ul style="list-style-type: none"> Sanatsal formu oluşturan tasarım elemanlar, tasarım ilkeleri ışığında doğru bir şekilde kurgulanmış ancak etkili ve vurucu bir kompozisyon şeması oluşturulamamıştır. 	3 Orta
<ul style="list-style-type: none"> Sanatsal formu oluşturan tasarım eleman ve ilkelerinden sadece biri kurgulanmış, kompozisyon oluşturulamamıştır. 	2 Zayıf
<ul style="list-style-type: none"> Sanatsal formu oluşturan tasarım eleman ve ilkeleri bir kompozisyon oluşturacak şekilde bir araya getirilememiş, birbirinden kopuk kalmıştır. 	1 Yetersiz
4. Yorum	
<ul style="list-style-type: none"> İletilmek istenen mesaj, oldukça farklı bir şekilde ifade edilmiş; Konu, farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş, yeni fikirler üretilmiş, alışılmışın dışında bir yorumda bulunulmuştur. Kullanılan malzeme ve tekniğin farklı olanakları araştırılarak çalışmanın anlam boyutu güçlendirilmiştir. 	5 Mükemmel
<ul style="list-style-type: none"> İletilmek istenen mesaj farklı bir şekilde ifade edilmiştir. Konu farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek yeni fikirler üretilmiş, alışılmışın dışında bir yorumda bulunulmuştur. Malzeme ve tekniğe yönelik yeni arayışlar ve denemeler yapılmıştır. 	4 İyi
<ul style="list-style-type: none"> İletilmek istenen mesaj farklı ve özgün bir şekilde ifade edilmek istenmiş fakat üzerinde yeterince çalışılmamış, farklı bir ürün ortaya konulamamıştır. Konu farklı yönleriyle değerlendirilmemiş ilk akla gelen düşünce veya anlayışlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Malzeme ve tekniğe yönelik yeni arayışlar ve denemeler yapılmamıştır. 	3 Orta
<ul style="list-style-type: none"> İletilmek istenen mesaj üzerinde yeterince düşünülmeden oldukça sıradan ve alışılmış bir şekilde ifade edilmiştir. Konu farklı yönleriyle değerlendirilmemiştir. Malzeme ve tekniğe yönelik yeni arayışlar ve denemeler yapılmamıştır. 	2 Zayıf
<ul style="list-style-type: none"> Herhangi bir mesaj ya da düşünce ifade edilmemiştir. Konu farklı yönleriyle değerlendirilmemiştir. Malzeme ve tekniğe yönelik yeni arayışlar ve denemeler yapılmamıştır. 	1 Yetersiz

Ek.5. Görüşme Formları

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formunda yer alan sorularla, araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş olan müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin düşüncelerinize ulaşılmak istenmektedir. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Başak Danacı Polat

Yaş	Cinsiyet	
Hizmet Süreniz		
Hangi bölüm mezununuz?		

1. Ne sıklıkla müze gezersiniz?
2. Müzeye öğrencilerinizi götürür müsünüz? (cevap evet ise 3. ve 4. sorularda cevaplanacak)
3. Giderken müzede kullanılmak üzere görme engelli öğrencilere yönelik ön hazırlık olarak neler yaptınız?(çalışma kâğıtları, ön anket, oyunlar...)
4. Öğrencilerinizle müzeye gittiğinizde ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
5. Müzede görme engelli öğrencilere yönelik hazırlanmış materyallerin ve etkinliklerin öğrencilerin sanatsal bilgisine ve sanatsal yaratıcılıklarına katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Sizce müzede gerçekleştirilen eğitim sırasında öğrencilerin tepkisi nasıldı? (ilgili, sıkılmış, heyecanlı,korkmuş..)
7. Öğrencilerin birbirleriyle ve araştırmacıyla olan iletişimi nasıldı?
8. Müze ziyareti sırasında öğrenciler en çok hangi etkinliğe ilgi gösterdiler? Sizde daha sonra böyle bir müze ziyareti yapmak ister misiniz?
9. Sizce ülkemizde müzelerde görme engelli bireylere yönelik hizmetler yeterli mi? Engelli bireyler müzelerden yeterince faydalanabiliyor mu?
10. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen müze ziyareti sürecinin verimli ya da eksik yönleri nelerdir?
11. Görme engelli öğrencilerin müzelerden verimli bir şekilde faydalanabilmeleri için önerileriniz nelerdir? (kullanılan doküman, materyal, etkinlikler - öğretmen, müze yönetimi, müze eğitim birimleri açısından)

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Bu görüşme formunda yer alan sorularla, araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş olan müze ziyaretine ve müzede eğitim sürecine ilişkin düşüncelerinize ulaşmak istenmektedir. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Başak Danacı Polat

Cinsiyet	Kadın ()	Erkek ()
Sınıf		
Yaş		
Engel Durumu		
Engel Oranı		
Kullanılan Araç-Gereçler		

1. Daha önce müzeye gittin mi? (ailenle mi okulla mı gittin?)Müzeyi, dokunabileceğin nesnelere, müze rehberi gibi farklı doküman ve materyallerle mi gezdin?
2. Müzede yapılan uygulamaların öğrenmene fayda sağladığını düşünüyor musun? (hangi etkinlik)
 - a. Birlikte gezdiğimiz müzeyi beğendin mi?
 - b. Müzeyi gezerken en çok hangi etkinliği sevdin? Etkinlikler beklentini karşıladı mı?
3. Müzede duyularına yönelik yapılan etkinliklerin iki boyutlu bir yüzeyi algılamada ne kadar etkisi oldu?
4. Sanatsal çalışmalarını yaparken müze ziyaretinin etkisi ne oldu?
5. Daha verimli bir müze ziyareti yapabilmem için öğretmenlere, aileme, müze yönetimine önerilerin neler?

Ek. 6. Bilgilendirilmiş Onam Formları

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

BİLGİLENDİRİLMİŞ ÖĞRETMEN ONAM FORMU

Sizi Prof. Dr. Serap Buyurgan danışmanlığında, Başak Danacı Polat tarafından yürütülen “Müzedeki Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı “müzedeki gerçekleştirilen eğitimle görme engelli öğrencilerin sanatsal bilgilerinin ve sanatsal ürünlerinin geliştirilmesidir”. Araştırmada sizden yaklaşık bir (1) saat ayırmanız istenmektedir. Araştırmada 11 sorudan oluşan görüşme yapılacaktır. Görüşmede 11 ana soru ve ihtiyaç halinde cevaplarınızı daha iyi anlamak üzere ek bazı sorular sorulacaktır. Görüşme boyunca ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup sizin kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır (örneğin, araştırmada verileriniz kod isim verilerek kullanılacaktır); ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya basakd8@gmail.com-posta adresi ve 0500000000-numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Araştırmacının

1-Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Ek 3:

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli,

Prof. Dr. Serap Buyurgan danışmanlığında, Başak Danacı Polat tarafından yürütülen “Müzedeki Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı” başlıklı araştırmaya çocuğunuzu davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı “müzedeki gerçekleştirilen eğitimle görme engelli öğrencilerin sanatsal bilgilerinin ve sanatsal yaratıcılıklarının geliştirilmesidir”. Araştırma kapsamında “Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi’ne” bir gezi düzenlenecektir. Müzede iki boyutlu tabloların öğrencilerin algılayabilmesi için düzenlenmiş üç boyutlu maketleri ve kabartmaları yer alacaktır. Öğrenciler bu maket ve kabartma tablolarına dokunurken video ile görüntüleri kayıt altına alınacaktır. Ziyaret sonrasında sınıfta ise gerçekleştirilen müze ziyaretiyle ilgili duygu ve düşüncelerin öğrenilebilmesi için öğrencilerin her biri ile 5 sorudan oluşan yaklaşık otuz (30) dakika sürecek görüşme yapılacaktır ve ses kayıt cihazıyla görüşme kayıt altına alınacaktır. Çocuğunuzun sanatsal bilgisini ölçmek amacıyla müze ziyareti öncesi ve sonrasında başarı testi uygulanacaktır. Ayrıca sanatsal yaratıcılığını belirlemek amacıyla ziyaret öncesi ve sonrası sınıfta rölyef tekniğiyle üç boyutlu çalışma yapması istenecektir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu formu okuyup

onaylamanız, çocuğunuzun araştırmaya katılmasını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Araştırmaya başlamadan önce çocuğunuzdan da sözlü olarak katılımıyla ilgili rızası mutlaka alınacaktır. Ancak, çocuğunuz çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup sizin ve çocuğunuzun kişisel bilgileri gizli tutulacaktır (örneğin, araştırmada çocuğunuzun verileri kod isim verilerek kullanılacaktır); ancak veriler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya basakd8@gmail.com e-posta adresi ve 05... numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcı öğrencinin velisine verilmesi gereken bilgileri okudum ve çocuğumun katılması istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, izin vererek üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Benim ve çocuğumun kişisel bilgilerinin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya velisi olduğum çocuğumun katılmasını onaylıyorum.

Velinin Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Katılımcı Öğrencinin Adı-Soyadı:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Ek. 7. Araştırma İzin Dilekçeleri

T.C.
YENİMAHALLE KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

19.04.2018

Sayı : 68191173-605.99-E.7954388
Konu : Araştırma İzni (Başak DANACI POLAT)

MİTAT ENÇ GÖRME ENGELLİLER ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Gazi Üniversitesi'nin 06/04/2018 tarih ve 663 sayılı yazısı.
c) Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 18.04.2018 tarih ve 7847978 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Başak DANACI POLAT'ın "Müzedeki Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı" konulu tez çalışmasını uygulama talebi İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Komisyonunca incelenmiş olup Müdürlüğünüzde öğrenim gören öğrencilerle uygulamanın yapılmasının İl Milli Eğitim Müdürlüğünce uygun görüldüğüne dair ilgi (c) yazı ekte gönderilmiştir.

Söz konusu araştırmanın eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması ve gerekli duyurunun yapılarak anketin doldurulmasının sağlanmasını rica ederim.

Murat AYDIN
Müdür a.
Şube Müdürü

EK: İlgi (c) Yazı ve Ekleri (12 Sayfa)

Adres: Yeniçağ Mah. Mir Alay Nazım Bey Sok. No:133
Elektronik Ağ: www.yenimahalle.meb.gov.tr
e-posta: yenimahalle06@meb.gov.tr

Bilgi için: B. KALAY VHKİ
Tel: 0 (312) 344 53 87
Faks: 0 (312) 315 02 00

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden dd73-c76f-319e-b7e8-2ecf kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.7847978
Konu : Araştırma İzni

18.04.2018

YENİMAHALLE KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Gazi Üniversitesi'nin 06/04/2018 tarih ve 663 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Başak DANACI POLAT'ın "Müzedede Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı" konulu tez çalışmasını uygulama talebi Araştırma Komisyonumuzca incelenmiş olup ilçenize bağlı Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerle uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (11 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmacının ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK:
Uygulama formu (11 sayfa)

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.7847937
Konu : Araştırma İzni

18.04.2018

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) 06/04/2018 Tarihli ve 663 sayılı yazınız.

Enstitünüz, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Başak DANACI POLAT'ın "**Müzedede Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı**" konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (11 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.

18 Nisan 2018

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel:(0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meh.gov.tr> adresinden 9618-31f5-3ef5-a31e-5463 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : 80287700-302.08.01 / 663
KONU : İzin

ANKARA
06.04.2018

ANKARA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim-İş Eğitim Bilim Dalı Doktora öğrencisi Başak DANACI POLAT; *Prof. Dr. Serap BUYURGAN*'ın danışmanlığında yürüttüğü "Müzedeki Öğrenmenin Görme Engelli Öğrencilerin Öğrenmesine Katkısı" konulu tezi ile ilgili olarak ekli dilekçesinde belirttiği Ankara İli Yenimahalle ilçesine bağlı Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere uygulama ve anket yapmak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Doç. Dr. Gürçü ERDAMAR
Enstitü Müdür Yardımcısı

Ekler:

- 1-Dilekçe
- 2-Tez Önerisi
- 3-Ön test son test
- 4-Öğretmen görüşme formu
- 5- Öğrenci görüşme formu

Adres: Gazi Üniversitesi Emniyet Mahallesi Abant Sokak No:10/2 E Blok Kat 6 6500 Teknikokullar/ANKARA
Öğrenci İşleri : (0312) 202 37 70-71-63-69-78-74-75 (7 Hat) Faks: (0312) 202 37 79 e-posta : egtbil@gazi.edu.tr

Ek. 8. Müze Ziyaretinin Ayrıntılı Betimlemesi

Müze Ziyareti: Görme engelli öğrencilerle gerçekleştirilen müze ziyareti ulaşım dahil başından sonuna toplam iki saatlik bir zaman zarfında gerçekleştirilmiştir. Müzede geçen zaman ise ortalama bir buçuk saattir. Öğrencilerin okulu olan Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu Gazi Üniversitesi kampüsü içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle alınan gerekli izinlerle öğrenciler okullarından alınarak aynı bahçe içerisinde bulunan müzeye görsel sanatlar öğretmeni, araştırmacı ve fotoğraf video çekimi için bir yardımcı eşliğinde yürüyerek saat 10 gibi okuldan çıkmış ve 10 buçuk civarı müzeye giriş yapılmıştır. Müzeye giriş ile fonda müzik alanında izlenimcilik akımının öncülerinden sanatçı Claude Debussy'nin "Prelude To The Afternoon Of A Faun" isimli bestesi çok kısık bir şekilde çalmıştır. Müzenin içerisinde müdüriyet önünde bulunan basamaklardan öğrencilerin dikkatli ve yavaş bir şekilde inmeleri sağlanmıştır. Sonrasında araştırmacı tarafından ana koridor sergileme alanında duvarlarda bulunan tablolar ve kaidelerdeki heykeller hakkında çok kısa bilgi verilerek dört nolu iç salona geçiş yapılmıştır. Salonda öğrenciler için incelenen iki eserin tam karşına U şeklinde minderler yerleştirilmiştir. Öğrenciler salona girdiklerinde Halil Paşa ve Cemal Bingöl'ün tablolarının sağ alt köşesinde Braille olarak yazılmış eser künyelerini okumaları sağlanmıştır. Sırayla okuyan öğrencilerin minderlere oturmaları sağlanmıştır. Ziyaretin ortalarında birkaç öğrenci klasik müzik sevmediklerini bu nedenle fonda çalan müziğin değiştirilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine müzik komple kapatılmıştır. Ayrıca her bir öğrencinin yakasına isimlikler hazırlanarak takılmıştır. Takılan bu isimlik kartları çok ilgilerini çekmiş çıkarmak istememişler hatta iki öğrenciye eve götürmesi için izin verilmiştir. Öğrenciler, "her zaman müzelere gittiklerinde tüm müzeyi hızla gezdiklerini, fakat bu gezide sadece bir salondaki eserler hakkında bilgi almalarına şaşırdıklarını ifade etmişlerdir". Diğer salonları da gezmeyi istemişler ve kısa kısa salonları gezmeleri sağlanmıştır. Müzede geçen süre boyunca görsel sanatlar öğretmeni, sanat eğitimi alanında bir araştırma görevlisi müzedeki dokunma etkinliklerinde öğrencilere yardımcı olmuşlardır. Ek olarak fotoğraf video çekimlerini bu alanda öğrenim gören bir öğrenci gerçekleştirmiştir. Müzede geçen bir buçuk saatlik eğitim etkinlikleri sonrası saat 12 de öğrenciler araştırmacı, görsel sanatlar öğretmeni ve fotoğraf video çekimi için bir yardımcı eşliğinde okullarına tekrar yürüyerek saat 12:20 civarı giriş yapmışlardır.

Müzede Eğitim Süreci: Müzede eğitim etkinliklerinin gerçekleştirildiği dört nolu salonda, tüm öğrencilerin seçilen iki tablonun Braille künye bilgilerini okumaları toplam 5 dakika sürmüştür. Sonrasında tüm öğrenciler yerlerde bulunan minderlere oturtulmuşlardır. Araştırmacı öncelikle öğrenciler için özel tasarladığı Braille müze rehberini dağıtmıştır. Rehberin içerisinde kısa bir müze tarihçesi, adresi, müzede uyulması gereken kurallar, izlenimcilik sanat akımının özellikleri, ressam Halil Paşa hakkında kısa bilgi, "Alemdağ" isimli eserin betimsel analizi, soyut sanat akımının özellikleri, ressam Cemal Bingöl hakkında kısa bilgi, "Kompozisyon" isimli eserin betimsel analizi, tasarım eleman ve ilkeleri son olarak Braille ve alüminyum kabartmadan hazırlanmış müze planı bulunmaktadır. Müze rehberini eline alan her çocuk büyük bir ilgi ve heyecanla tek tek tüm sayfaları okumuş ve incelemişlerdir. Bu süreç zarfında salonda sessizlik olduğu gözlenmiştir. Ö9, "rehber bizde mi kalacak yoksa geri alacak mısınız?" diye sormuş ve araştırmacı isterse alabileceği cevabını vermiştir. Ö2, rehberi çok kısa inceledikten sonra başını sallama hareketi yapmaya başlamıştır. Ö1, rehberde yazan müze tarihçesinden "müzenin ismi İsmail Hakkı Tonguç'muş öyle yazıyor" diyerek, araştırmacıdan bir cevap beklemiştir. Araştırmacı ise müzenin ilk kurulduğu yıllarda bu isimle kurulduğu sonradan

isminin değiştiğini belirtmiştir. Ayrıca müzelerde bu tarz rehberlerin bulunduğu ve gelen ziyaretçilere verildiği, yada öğretmenlerin müzelere giderken hazırladığı ifade edilmiştir. Öğrenciler rehberi incelemeye devam ederken araştırmacı gelinen müzenin bir sanat müzesi olduğunu ve resim, heykel, özgün baskı, grafik çalışmalarının sergilendiğinden bahsetmiştir. Sadece iki esere odaklanarak inceleyeceklerini bütün müzeyi gezmenin mümkün olmadığını söylemiştir. Müzelerde eserlerin çok değerli olduğu için dokunmanın yasak olduğunu bu nedenle daha iyi anlaşılması için öğrencilere araştırmacı kendi yaptığı tuval üzerine yağlıboya bir tabloyu getirerek tüm öğrencilerin tek tek dokunmasını sağlamıştır. Tuvalin ne olduğu, şasesi, tuval bezi, boyanın dokusu, asma aparatını dokunarak hissetmeleri açısından önemlidir. Öğrencilerin bu uygulama sırasında sevindikleri gözlenmiştir. O sırada araştırmacı “Halil Paşa’nın çok eski bir tablosunu anlatacağız kendisi çok eski bir eser. Yüz yaşında oldukça değerli” ifadesini kullanmış, 6 dokunamayacağız mı” diye sormuş, araştırmacı “hayır çok eski ve erevesi bile baya yıpranmış” cevabını vermiştir. 6 heyecanla orijinal eser mi?” diye sormuş, araştırmacı tüm eserlerin orijinal olduğunu belirtmiştir. 6, “ama dokunmamız lazım” demiş, araştırmacı “sınıfta müze kurallarından bahsetmiştik, eserlere dokunmamamız ve belli bir mesafeden bakmamız gerekir,” cevabını vermiştir. 6, burada ben dahil kuralları uyan yok” cevabını vermiştir. Araştırmacı “hatta güvenlik grevlimiz var gezerek uyarıyor” şeklinde cevap vermiştir. Salonda bulunan görsel sanatlar ğretmeni de” izin verilen heykellere dokunma olabilir fakat resimler çok zarar gördüğü için dokunamayız” demiştir. Araştırmacı tuvalden sonra “müzelerde heykellerde bulunmaktadır, sizler için biri taş biri alçı döküm iki heykel getirdim, dokun bakalım” diyerek öğrencilerin iki heykeli sırasıyla dokunmalarını sağlamıştır. Dokunma işlemi bittikten sonra araştırmacı resim türlerinden peyzaj, natürmort ve portre eserlerin ne olduğunu açıklamıştır. Ressam Halil Paşa’nın İzlenimcilik sanat akımı dahilinde eserler verdiğini, İzlenimcilik sanat akımının belli başlı özelliklerini söylemiş ve rehberde okumalarını istemiştir. Sonrasında rehberde Halil Paşa hakkında verilen kısa bilgilerin okunmasını istemiştir. Sanatçının “Alemdağ” isimli eserinin bakır kabartmasını öğrencilerin sırayla dokunarak algılamaları için zaman vermiştir. Eserdeki evler, ağaçlar, kadın ve ocuk figürleri, gl ve çimler tek tek dokundurularak açıklanmıştır. Bu uygulama sırasında öğrencilerin sessiz olduğu gözlenmiştir. 2, başını ne arkaya doğru salmaya devam etmiştir. 6, rehberi incelemeyi bırakıp yanında oturan 4’n rehberini alıp kendisinininkiyle değişirmiştir. Sık sık arkadaşına dokunarak sıkılma belirtileri gösterdiği gözlenmiştir. 4 ise hiç tepki vermeyerek rehberini almasına izin vermiştir. 3, 5, 7, 8, 9 ve 10 kesintisiz ellerindeki rehberi okumaya devam ettikleri gözlenmiştir. 1, 4 ve 2’nin sessiz bir şekilde oturdukları gözlenmiştir. Araştırmacı dokunma işlemi bittikten sonra eserin sesli betimlemesini yapmıştır. Geri dönüt almak için “anladık dimi eserde nerde ne var?” diye sorarak öğrencilerin onay vermesini beklemiştir. Daha sonra “Alemdağ” tablosunun üç boyutlu olarak araştırmacı tarafından hazırlanan maketine dokunmak üzere öğrenciler sanat eğitimi alanında araştırma görevlisi olan bir arkadaşın ve görsel sanatlar öğretmeninin desteğiyle oturdukları yerden ikişerli olarak kaldırılarak salonun köşesinde bir masada duran makete dokunmaları sağlanmıştır. Dokunma sırasında sesli olarak betimlemeye devam edilmiştir. 6 makete dokunurken “imenleri neden yapmışlar?” diye sormuştur. Araştırmacı “gerçek maket malzemeleri kullanılarak yapıldı. Aslında malzemesi plastik çimlerin” cevabını vermiştir. 5, dokunma sırasında “ooo kocaman ev, aaaa” şeklinde heyecan belirten sözcükler söylemiştir. 10 makette dokunduğu küçük erkek çocuğuna “Mehmet” diyerek espri yapmış ve gülmüştür. Dokunmasını tamamlayan 8 yerine geçmiş ve 1 dokunmak üzere maketin başına gelmiştir. O sırada 10 makette dokunduğu küçük evi kümese benzeterek “aaa 1 senin evin” diyerek espri yapmıştır ve glşme olmuştur. nce 2 ve 7, sonra 6 ve 9, 5 ve 7, 8 ve 10, çiftli gelmiş

sonrasında Ö1, Ö3 tekli olarak gelerek makete dokunmuşlardır. Dokunma etkinliği biterken Ö6 hareketlenmiş elindeki müze rehberi ile yanında oturan arkadaşı Ö4'e vurmuş, görsel sanatlar öğretmeni tarafından bu davranışı yüzünden uyarılmıştır. Hemen sonrasında araştırmacı "Alemdağ" tablosunun kabartmasını tekrar eline almış ve doğada geçen bir sahnenin canlandırıldığı tabloyu desteklemesi için orman kokulu oda spreyini salona sıkılmış ve kuş, akan bir nehir sallanan ağaçların sesini içeren orman seslerini açarak öğrencilere dinletmiştir. Dinletirken kabartma tabloya dokunmalarını sağlamış ve betimlemeye devam etmiştir. Bu sesler ve koku öğrencilerin dikkatini çekerek sessizleşmelerine neden olmuştur. Seslerin nereden geldiğini merak ederek Ö6, "bu sesler nereden geliyor" diye sormuş ve araştırmacı "telefonumdan geliyor" cevabını vermiştir. Araştırmacı daha sonra "şimdi tasarım eleman ve ilkerinden bahsedeceğiz ve bu tabloyu ona göre inceleyeceğiz sizlerle" demiştir. Daha sonra sanat eleştiri basamaklarına göre hazırlanmış sorular öğrencilere sorularak adım adım betimleme, çözümlleme, yorumlama ve yargı basamakları çerçevesinde "Alemdağ" tablosunun analizi yapılmıştır. Öncelikle bir eser yapılırken tasarım eleman ve ilkerine göre sanatçının eserini oluşturduğu söylenerek, tasarı elemanları sayılmıştır. Bu tasarım eleman ve ilkerini tablomuz üzerinde inceleyeceğiz denmiştir. Sonrasında analiz sorularına geçilerek, "Bu eseri kim yapmıştır? Ne zaman yapılmıştır?" soruları yöneltilmiş öğrencilerin hepsi her bir ağızdan cevapları vermişlerdir. "Bu sanat yapıtının türü nedir?" sorusuna Ö6, Ö10, Ö1, Ö4 "peyzaj" cevabını vermiştir. Araştırmacı "Peki ama heykel mi? seramik mi?" diye sormuş Ö10, Ö6, Ö3, Ö1, Ö4 "resim, tuval" cevabını vermişlerdir. Araştırmacı öğrencilerin hızlı ve kendilerinden emin cevap vermelerine şaşırılmış ve "süpersiniz unutmamışsınız" diyerek öğrencileri motive etmiştir. Daha sonra "Hangi teknikle yapılmıştı? Hangi boya kullanılarak yapılmıştı?" diye sorulmuştur. Ö2 herkesten önce "yağlıboya" cevabını vermiş sonrasında geri kalan tüm öğrenciler aynı cevabı tekrarlamışlardır. "Eserin genel biçimi nedir?" sorusuna sınıfın tamamı "dikdörtgen" cevabını vermiştir. Araştırmacı "kareye daha yakın bir biçimi var" diyerek cevabı düzeltmiştir. "Sizlerle biraz önce eserin maketine dokunduk neler vardı? Nelere dokundunuz? Anlatabilir misiniz?" diye sormuştur. Öncelikle Ö2 dokunduğu nesnelere saymaya başlamış sonrasında tüm öğrenciler hep bir ağızdan tabloda yer alan nesne ve figürleri saymışlardır. Kendilerinden emin ve tereddüt etmeden cevapları verdikleri gözlenmiştir. Ö2, dokunduklarını sayarken arkadaşı Ö3'e takılarak "o çocuk sen misin acaba" demiştir. Araştırmacı, "şimdi bu yorumlarımızı yapmayalım" diyerek Ö2'yi konuya çekmiştir. Ö6 sağ tarafında ikinci sırada oturan Ö2'nin omzuna dokunarak "çak" diyerek elleriyle birbirlerine çarparak yapmış olduğu espriyi onayladığını göstermiştir. Araştırmacı, "Bu tabloda neler oluyor, neyi anlatıyor?" sorusunu yöneltilmiştir. Ö3, Ö5, Ö1, Ö8, Ö10 hep bir ağızdan "kadınlar subaşında oturuyor, sohbet ediyor, çocuk var, ayakta duran bir kadın var, iki kadın dizlerinin üzerine çökmüş" cevabını vermişlerdir. Daha sonra tasarım elemanlarına geçilerek "Eserde hangi renkler kullanılmıştır?" sorusu sorulmuş Ö1, "mavi gökyüzü, kahverengi toprak" cevabını vermiştir. Araştırmacı rengin tanımını yaparak, "Eserde hangi tür form ve biçimler kullanılmıştır?" sorusunu yöneltilmiş hemen sonrasında form ve biçimin ne olduğu açıklanmıştır. Açıklarken her bir öğrenciye ahşap geometrik formlarda prizma, küp, küre, silindir vererek dokunarak algılamaları istenmiştir. Bu formların eni, yüksekliği ve derinliği olduğu söylenmiş, sonrasında ince bir suntadan kesilmiş daire, kare, dikdörtgen, üçgen biçimleri öğrencilere dağıtılarak biçimin eni ve yüksekliği olduğunu derinliğinin olmadığını ifade ederek, form ve biçim arasındaki fark anlatılmaya çalışılmıştır. Bu anlatımlar sırasında Ö7 sessiz bir şekilde, konuşmaya katılımı olmadan oturmaya devam etmiştir. Ö6 ise devamlı sağında oturan Ö4 ve solunda oturan Ö9'a dokunup elindeki ahşap formları almaya çalışmış ve onları konuşmaya teşvik etmiştir. Ö2 istem dışı baş ve el kol sallama hareketlerine devam etmiş, solunda oturan arkadaşı Ö4'e vurarak, Ö4'ün üzülmeye sessizleşmesine neden olmuştur. Sonrasında

araştırmacının “sessiz ol, yoksa yerini değiştirmek zorunda kalacağım” uyarısı ile Ö4 yönelerek “şaka yaptım” demiştir. Eserde kullanılan form ve biçimler tek tek sayılmıştır. Araştırmacı, “Hangi tür çizgiler kullanılmıştır?” sorusunu yöneltmiştir ve çizginin tanımını yaparak çizgi türlerini saymıştır. Suntadan kesilmiş düz, eğri ve köşeli çizgiler öğrencilerin tek tek ellerine verilerek dokunmaları sağlanmıştır. O sırada tüm öğrencilerin kabartma tabloda geçen düz, eğri ve köşeli çizgi örneklerine de dokunarak algılamaları sağlanmıştır. Sonrasında öğrencilerden sorunun cevabını vermelerini istemiştir. Sonrasında ‘boşluk’ tanımını yaparak “Eserde boşluk nerelerde kullanılmıştır?” sorusunu yöneltmek tabloda geçen örnekleri saymış ve tek tek tüm öğrencilerin kabartma tabloya dokunarak boşluğun ne olduğunu algılamaları sağlanmıştır. Ayrıca suntadan kesilmiş boşluğu anlatan bir biçime tüm öğrencilerin tek tek dokunması sağlanmıştır. Ö2 yanında oturan arkadaşı Ö4’ü rahatsız ettiği için görsel sanatlar öğretmeni tarafından Ö4 yerinden kaldırılarak Ö3’le yer değiştirmesi istenmiştir. Araştırmacı ‘dokudan’ ve ‘doku çeşitlerinden’ bahsederek doğal dokuya örnek olarak öğrencilerin her birine birer kabuklu ceviz vermiş ve doğal dokuya örnekler saymıştır. Yapay dokuya örnek olarak ise araştırmacı yağlıboya tabloyu alarak tüm öğrencilerin dokunmasını istemiştir. Ö6 ve Ö9, “Müzenin içinde gezeceğiz mi?” diye sormuşlar araştırmacı “evet gezeceğiz” cevabını vermiştir. Sonrasında ‘leke değerlerinden’ bahsedilmiş ve tasarım ilkelerine geçilmiştir. ‘Ritm ve hareket’ ilkesi açıklanmıştır. O sırada Ö6 ve Ö9 sıkılma belirtileri göstererek sesli konuşmaya ve birbirlerine elle vurarak şakalaşmaya başlamışlardır. Araştırmacı sessiz olmalarını isteyerek tekrarların ritmi yarattığını söyleyerek “Halil Paşa’nın “Alemdağ” tablosunda tekrarlanan neler vardı?” sorusunu yöneltmiştir. Eserde geçen tekrar eden öğeler sayıldıktan sonra hareket hissi veren öğeler sayılmıştır. ‘Ahenk’ ilkesinden bahsedilerek eserde geçen ahenk öğelerinden bahsedilmiştir. ‘Oran-orantı’ ilkesinden bahsedilmiş ve eserde geçen büyük-küçük nesnelerin neler olduğu sorularak cevaplar alınmıştır. Ö6, “en büyük ev, en küçük oturan kadın” cevabını vermiştir. ‘Zıtlıklardan’ bahsedilmiştir. Eserde geçen zıtlıklara örnekler verilmiştir. ‘Denge’ ilkesine geçilmiş ve eserden örnekler verilmiştir. Araştırmacı, “Size eserde farklı gelen ne vardı?” diye sormuş öğrencilerden Ö5, “kadınlar otururken iki kadın ayaktaydı” cevabını vermiştir. Araştırmacı bu cevabı onaylayarak “süpersin” diyerek öğrenciyi motive etmiştir. Araştırmacı, ‘çeşitlilik’ ilkesinden bahsederken eserde geçen yatay evlerin yanında dikey evlerin olmasını örnek vererek çeşitlilik ilkesini açıklamıştır. Daha sonra araştırmacı, “Sizce burada sanatçı ne anlatmak istemiştir?” sorusunu yöneltmiştir. O sırada öğrencilerden Ö10 “ritim neydi bir daha söyleyebilir misiniz?” diyerek araştırmacı tekrar ritmi açıklamıştır. “Eserin tadını neye benzetirsiniz?” sorusunu sormuştur. Ö9, “ota benzer” cevabını vermiştir. “Eserin kokusu sizce neye benzer?” sorusunu sormuştur. Öğrencilerden Ö2, “inek” cevabını vermiştir. Ö10, “doğa kokusu” cevabını vermiştir. Araştırmacı sessiz kalan öğrencileri konuşturmaya çalışarak isimleriyle hitap etmiş ve cevap vermelerini beklemiştir. “Sizce bu tablo güzel mi?” sorusu öğrencilere yöneltilmiş, “evet” cevabı alınmış, hemen sonrasında “Peki neden güzel?” sorusu sorulmuştur. Ö10, “bilmiyorum hoşuma gitti” cevabını vermiştir. Öğrencilerden Ö2, yanına sonradan oturtulan arkadaşı Ö3’e “kızım annen seni nasıl doğurdu ya” demiş ve tüm öğrencilerin yüksek sesle güldüğü gözlenmiştir. Genelde Ö3 sınıftaki arkadaşları arasında en uzun ve kilosu fazla bir kız öğrencidir ve bu nedenle arkadaşlarının çok sık fiziksel özellikleriyle dalga geçtikleri gözlenmiştir. Ek olarak öğrencilerden Ö4 ise bir erkek öğrencidir soyadı diğer arkadaşlarına garip geldiği için onunla da sınıfın geneli soyadını öne sürerek dalga geçtiği gözlenmiştir. Araştırmacı salonda sükûneti sağlamaya çalışmıştır. Ö2’nin yanına giderek onu uyarmış ve “Eser güzel mi, neden güzel, bu tabloyu evine asmak ister misin, evinde nereye asmak istersin?” sorularını yöneltmiştir. Ö2, “evet güzel, evime yatak odama asmak isterdim” cevabını vermiştir. Araştırmacı, “Bu tabloyu

evine götürmek isteyen var mı?” diye sormuş Ö6, “ben, kendi odama asmak isterdim” şeklinde cevap vermiştir.

Birinci tablonun analizi bittikten sonra, ikinci eser olan Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” tablosun kabartmasına sırayla tüm öğrencilerin dokunması sağlanmıştır. Bu sırada salonda kız öğrencilerin genel de sessiz erkek öğrencilerin ise şakalaşarak konu dışı konuştukları gözlenmiştir. Kompozisyon tablosunun kabartmasına heyecanla dokundukları gözlenmiş ve geometrik soyut bir eser olması öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Öğrencilerden yan yana oturan Ö1 ve Ö10 kulak kulağa vererek sessizce konuştukları gözlenmiştir. Ö3’ün ise istem dışı parmak hareketleri yaptığı gözlenmiştir. Ö3’ü rahatsız eden Ö2’in yeri değiştirilmiş Ö7’nin yanına oturtulmuş fakat konuşmaya devam ettiği gözlenmiştir. Sonrasında “Kompozisyon” tablosunun farklı renkleri ve biçimleri anlatabilmek için farklı kumaşlarla kaplanmış kabartma tablosuna öğrencilerin tek tek dokunması sağlanmıştır. Tabloda üçgen, daire, dikdörtgen ve yamuk geometrik şekilleri tek tek renkleriyle birlikte söylenerek dokunma işlemine devam edilmiştir. Öğrencilerden Ö6, kumaşlara dokunarak hangi kumaş dokusunun hangi renkte olduğunu söylemiştir. Araştırmacı, “Biraz önce dokunduğunuz eser kimindir?” sorusunu yöneltmiş ve Ö6, “Cemal Bingöl” cevabını vermiştir. “Soyut resmin özellikleri neydi?” sorusu sorulmuş ve Ö6 ve Ö10 “bir şeye benzemeyen” cevabını vermişlerdir. “Ne zaman yapılmıştır? Bu sanat yapıtının türü neydi?” soruları sorulmuş Ö3, Ö10 ve Ö1 “resim” cevabını vermişlerdir. Araştırmacı, “Bu tablo hangi teknikle yapılmıştır?” sorusunu yöneltmiştir. Ö3, Ö10 ve Ö1 “yağlıboya” cevabını vermişlerdir. “Genel biçimi nedir?” sorusuna ise Ö5, “dikdörtgen” cevabını vermiştir. Araştırmacı, “Resimde neler vardı? dokundunuz kabartmasına” demiş Ö6, “geometrik şekiller vardı” cevabını vermiştir. “Hangi geometrik şekiller vardı? sorusuna ise Ö6, Ö1, Ö10, Ö3 “üçgen, daire, dikdörtgen” cevaplarını birlikte söylemişlerdir. “Hangi renkler vardı? sorusuna ise, özellikle Ö6, hızlıca ve kendisinden emin bir şekilde saymıştır. Öğrencinin kumaşla kaplı tabloya dokunurken kumaş türleri ve renk ayırımını iyi yaptığı gözlenmiştir. Bu sayede hızlıca cevap vermiştir. Araştırmacı sessiz kalan Ö2 ve Ö7 ye yönelerek “Hangi renkler vardı?” sorusunu sormuş ve cevaplarını almıştır. “Bu eserde ne vardı ne oluyordu?” sorusuna cevap olarak Halil Paşa’nın eserinden farklı olarak sadece geometrik şekillerin olduğu belirtilmiştir. “Hangi form ve biçimler vardır?” sorusuna cevaplar alınmıştır. “Hangi tür çizgiler vardı?” sorusunu özellikle Ö6 hızlı ve tereddüt etmeden cevaplamıştır. Ayrıca diğer öğrencilerde daha sessiz bir şekilde cevap vermişlerdir. “Boşluk nerede vardı?” sorusuna, yine Ö6 yüksek sesle “ağaç ve evlerin arasında vardı” cevabını vermiştir. Araştırmacı “Peki bu eserde nerede var?” diyerek tekrar soruyu yöneltmiştir. Tabloya dokundurarak cevaplaması sağlanmıştır. O sırada diğer öğrencilerin sessiz olduğu gözlenmiştir. Yapay ve doğal dokudan bahsedilmiştir. Bir önceki resimde verilen örnekler hatırlatılmıştır. “Açık orta koyu leke değerleri nerelerde kullanılmıştır?” sorusu sorularak hep birlikte cevaplanmıştır. Ö6 ve Ö3 çizgi, biçim, renk leke tekrarlarını saymışlardır. Ö6’dan ayrıca cevaplaması istenmiştir. O sırada öğrencilerin sıkılmaya başladıkları gözlenmiştir. Bu nedenle araştırmacı sessiz kalan öğrencileri konuşturmaya çalışmıştır. Eserde “Hangi çizgi türleri kullanılmıştır?” sorusunu Ö1 ve Ö10’a yöneltmiştir. O sırada Ö9 yerinden emekleyerek çaprazında oturan Ö1’e bir şeyler fısıldadığı gözlenmiştir. Araştırmacı, soruya cevap veren Ö10 ise Ö9’u susması için uyarmıştır. Tabloda en küçük ve en büyük biçimler birlikte sayılmıştır. “Zıtlıklar nelerdi? sorusuna kucaklarında kabartma tabloları inceleyen Ö3 ve Ö5 cevap vermişlerdir. “Sizin en çok dikkatinizi çeken, farklı gelen ne var tabloda?” sorusu yöneltilmiştir. Ö6 kabartma tabloya dokunarak üçgeni göstermiştir. Araştırmacı, yön, renk ve biçimle çeşitliliğin sağlandığını açıklamıştır. “Sizce sanatçı bu resimde ne anlatmış olabilir? sorusuna Ö10 “bir şey anlatmamıştır” cevabını vermiştir. Araştırmacı ”Bu eserin tadı ve kokusu neye

benzer? diye sormuş ve Ö4'ün yanına giderek “Sence? diye sormuştur. Diğer öğrenciler gülmeye başlamıştır. Araştırmacı “Neden gülüyorsunuz?” diye sorduğunda öğrenciler “Ö3 kilolu o yüzden” cevabını vermişlerdir. Araştırmacı kimseyle dalga geçilmeyeceğini belirtmiş ve Ö4'ün kırıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle, öğrenciye araştırmacı motive edici sözler söyleyerek kabartma tabloya dokunmasını cevap vermesini sağlamıştır.

Tüm işlemler bittikten sonra, öğrenciler minderden kaldırılarak ikişerli sıraya sokulmuş ve salon 5'in gezilmesi sağlanmıştır. Araştırmacı ve görsel sanat öğretmeni tarafından duvarlarda asılı olan tablolar “ kare biçiminde, yeşil tonlarda bir manzara resmi” gibi kısa kısa eser künyelerinden de bahsedilerek açıklanmıştır. Bu sırada Ö6 ve Ö 4'ün tablolara ve Ö6,Ö9,Ö10,Ö1 salonda ortada duran kaide üzerindeki bir büste dokunmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Ö2'nin istem dışı sallanma hareketlerine devam ettiği gözlenmiştir. Daha sonra ana sergileme koridorundan ikişerli olarak yavaş yavaş yürüyerek, araştırmacı tarafından duvarlarda asılı olan panolar hakkında bilgi verilerek çıkış kapısına doğru yürünmüştür. Merdiven yerine solda yer alan rampadan tek sıra halinde öğrencilerin dikkatli bir şekilde yürüyerek dışarı çıkmaları sağlanmıştır. Tekrar üniversite bahçesinden yürüyerek öğrencilerin okullarına ulaşmaları sağlanmıştır.

Ek.9. Müze Gezisi Planı

MÜZE GEZİSİ PLANI

Ders: Görsel Sanatlar / Modelaj

Sınıf: 8

Süre: 40dakika x 3

Etkinlik Adı: “Gazi Üniversitesi Resim Heykel Müzesini Geziyorum”

Konu: “Tasarım Elemanları ve İlkeleri Doğrultusunda Soyut Sanat Akımı Sanatçısı Cemal Bingöl’ün ve İzlenimcilik (Empresyonizm) Akımı Sanatçısı Halil Paşa’nın Eserlerini Tanıyorum”.

Tarih:17.05.2018

Yöntem ve Teknikler: Gezi-Gözlem Yöntemi, Sözlü Anlatım, Sesli Betimleme, Soru-Cevap.

Kullanılabilecek Araç ve Gereçler: Müzedeki tablolar, sanatçıların Braille alfabesi olarak hazırlanmış eser künyeleri ve öğrenci müze rehberi, Halil Paşa’nın “Alemdağ” tablosunun maketi, Halil Paşa ve Cemal Bingöl’ün kabartma tabloları, Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” eserinin kumaşla kaplı kabartması, Halil Paşa’nın tablosunun kokusu (bahar-orman kokulu oda kokusu) ve sesi (rüzgârda sallanan ağaçların, su ve kuşların sesi).

Kazanımlar:

8.1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken tasarım elemanları ve ilkelerini kullanır.

8.2. Kültürel Miras

G.8.2.3. Dönem, üslup ve kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.

8.3. Sanat Eleştirisi ve Estetik

G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.
Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri bağlamında sanat eserleri incelenir.

Dersin İşlenişi:

A.DERS HAZIRLIĞI

Öğretmen Hazırlığı: İçinde müzede uyulması gereken kurallar, müzenin kısa tarihi, müzenin haritası, İzlenimcilik (Empresyonizm) Akımı, Ressamlar Halil Paşa ve Cemal Bingöl’ün eserlerinin betimlemeleri ve kısa bilgilerini içeren, Braille alfabesi olarak hazırlanmış öğrencilere müze ziyareti sırasında verilecek “müze rehberini” hazırlar. Sanatçıların Braille alfabesiyle yazılmış eser künyelerini hazırlar. Halil Paşa’nın “Alemdağ” tablosunun maketini, Halil Paşa ve Cemal Bingöl’ün kabartma tablolarını, Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” tablosunun kumaşla kaplı kabartmasını hazırlar. Tabloda yer alan nesnelere kokusunu (bahar-orman kokulu oda kokusu) – sesini (rüzgârda sallanan ağaçların, su ve kuşların sesi) gibi duylara yönelik gerekli malzemeleri tedarik eder. Okul yönetimiyle konuşur. Sınıfın görsel sanatlar öğretmeni ile belirlenen gün ve saatte okulda buluşur. Gezi sürecinde yardımcı olacak kişilerle görüşür. Velilerden izin alınır.

Öğrenci Hazırlığı: Belirlenen gün ve saatte okulda hazır bulunur.

B.UYARANLAR

Müze bahçesine gelindiğinde öğrencilere “size bahsettiğim taş bina burası. Müzemiz işte bu binanın altında yer alıyor. Büyük bir bahçeye sahip. Şimdi resim heykel müzesinin kapısına gidelim” der. Daha sonra müze kapısına gelince “öğrenirken eğleneceğiniz”, sıra dışı, unutamayacağınız bir müze ziyaretine hazır mısınız? diye sorar. Öğrencilerin kendi aralarında konuşmaları bitince, öğretmen daha önce sınıfta “müzede uyulması gereken kuralları” anlatmıştı, müzeyi bu kurallar çerçevesinde gezmeye özen gösterelim diyerek” müze gezisine başlar.

C.BİLGİYİ PAYLAŞMA

Müze içerisine girildiği andan itibaren yardımcı kişilerle ve görsel sanatlar öğretmeni ile öğrencilerin yavaş bir şekilde araştırmacının betimsel anlatımıyla müzeyi gezerek asıl görülmek istenen müzenin iç bölümünde yer alan Türk izlenimci ressamlardan Halil Paşa ve soyut resim anlayışıyla çalışan Cemal Bingöl'ün eserlerinin olduğu odaya gelinir. Öğrencilere eserin sağ alt köşesinde yer alan künye bilgilerini okutur (braille alfabesiyle hazırlanmış). Akımlar hakkında, sanatçılar ve eserleri hakkında tasarım elemanları ve ilkeleri doğrultusunda bilgiler verilmek üzere, öğrencileri eserlerin tam karşısındaki alana müzeden tedarik edilen minderlere oturmaları istenir. Müze gezisi kazanımlarından yola çıkarak anlatıma başlanır.

Peyzaj- Natürmort-Portre tanımları yapılır. Seramik- Heykel - Resim yapılırken hangi malzemelerin kullanıldığı anlatılır ve gerçek bir tabloya ve alçı ve taştan yapılmış heykellere öğrencilerin dokunması sağlanır.

İzlenimci akım; Işığın objenin üzerindeki anlık etkisinin ifade edildiği, konturların kullanılmadığı, renklerin ışıktan erirken erisinde olduğu, sanat akımıdır. Empresyonistler, bir anlık ışık titreşimleri içinde dünyayı görüp gösterme çabalarıyla sanata o güne kadar olmayan bir dünya görüşü getirirler. Hafif ve hızlı fırça vuruşları kullanırlar. Empresyonistler, açık havada bulunan eşyaların renk görünümlerinin günün her saatinde değiştiği anlayışını getirirler. Sanatçının doğayı yansıtmaya çabaları, ışık, renk, hava ve an kavramlarının ön plana çıkmasıyla birlikte, gözün duyarlılığına dayanan, izlenimlerle oluşan anlatımcı bir ifade kazanır.

Peki Türk resim sanatında izlenimci akımın önemli bir sanatçısı kimdi? diye sorar. Öğrencilerden gelen cevaplara göre "bakın şuan tam karşısında oturuyoruz. Türk resim sanatında izlenimci (empresyonizm) akımının önemli sanatçılarından biri Halil Paşa diyerek Halil Paşa'nın müzede bulunan eserinin ismi "Alemdağ" olduğu söylenir. Halil Paşa portre, peyzaj ve natürmort türlerinde eserler üretmiş olduğu söylenir.

Halil Paşa'nın "Alemdağ" isimli tablosunun hazırlanmış kabartma tablosuna tüm öğrencilerin dokunması sağlanır. Daha sonra müze rehberlerini açarak incelemeleri istenir. Halil Paşa hakkında kısa bilgi olan metnin okunması istenir.

Eser peyzaj olduğu için doğayı anımsatan, oda kokusu o sırada salona sıkılır. Akan su, kuşların sesi ve "rüzgârda sallanan ağaç dallarının sesi" dinletilir. Sonrasında araştırmacı görme engelli öğrenciler için eseri sesli olarak betimlemeye başlar.

"Halil Paşa'nın "Alemdağ" isimli eseri karşımızda duruyor. 42x48 cm büyüklüğünde tuval üzerine yağlıboya tekniğiyle 1908 yılında resmedilmiş bir peyzaj (manzara) resmidir. Kare formunda bir tablodur. Tablonun en alt sağ köşesinde sıcak bir renk olan kırmızı renkle yazılmış ressamın adı ve yapıldığı yıl yazmaktadır. (Halil 1908) Bize yakın olan alt kısımda toprak ve çimenler, aralarında sarı renkli çiçek izlenimi veren lekeler bulunur. Tablonun sağına yakın bir şekilde çok küçük olmayan bir su birikintisi bulunur. Su birikintisinin sol tarafına beyaz başörtülü, turuncu ayakkabıları, siyah çorabı ve açık renk bir elbisesi olan kadın ellerini toprağa dayamış ayaklarını suya sallamış oturmaktadır ve bize doğru bakmaktadır. Bu kadının hemen arkasında gri renkli taş parçaları bize göre paralel olarak sıralanmıştır. Bu taşların arasında tablosunun tam ortasında ayaklarını suya sallamış oturan kadının arkasında sol çaprazında, ayakta duran sarı başörtüsü olan beyaz uzun elbiseli sağ elini çenesine götürmüş sola doğru bakan bir kadın durmaktadır. Tabloda tek ayakta duran bu kadın figürünün tam karşısında biraz ilerisinde yerde diz çökmüş oturan başörtülü koyu renk elbiseli başka bir kadın bulunur. Başu yere eğiktir ve sıralı taşların bittiği yerde oturmaktadır. Bu kadının arkasında sağ çaprazında ise beyaz başörtülü koyu renk elbisesi olan, yere oturmuş ellerini dizlerine dolamış başka bir kadın figürü bulunmaktadır. Bu oturan kadının sağ tarafında biraz ilerisinde, ayakta duran beyaz elbiseli kadının hemen arkasına denk gelen taş yığınlarının üzerinde oturan kırmızı renkli kazağı olan bir çocuk oturmaktadır. Ellerini dizine sarmış bize sol tarafını dönmüş ve sola doğru bakmaktadır. Oturan kadınların en arkasında ise tablonun sonunda sıralı evler ve ağaçlar bulunur. Tablonun sağ köşesinden başlayıp sol köşesine kadar toplam 4 adet ikişer katlı evler ve iki adet alçak tek katlı ev yer almaktadır. Tabloda ayakta duran beyaz elbiseli kadının arkasına denk gelen bölümde evlerin arasında iki büyük bol yapraklı yeşil renkte ağaç bulunur. Tablonun en üst sınır bölümünde ise gökyüzü resmedilmiştir. Açık bir havadır. Ressam gün ışığında aydınlık bir doğada evlerinin biraz aşağısında su birikintisi etrafındaki taşların üzerine ve çevresinde oturan dört kadın ve bir çocuğu resmetmiştir. Hızlı fırça vuruşlarıyla, kontursuz yani figür ve nesnelerin etrafında çizgi olmadan sınırlarını çizmeden sanki güneş ışığının etkisiyle renklerin tabloda eriyerek yüzeye dağıldığı izlenimi veriyor insana. Tablonun ön kısmında toprak, çimenlikler ve sarı renklerde otlar, arkaya doğru gidildikçe tamamen sarı ve yeşil tonların hakim olduğu bir zemin bulunuyor. Taki evlere ulaşana kadar. Sıralı evlerden sonra ise açık mavi bir gökyüzü resmedilmiştir".

Daha sonra "Alemdağ" tablosunun maketine öğrencilerin sırayla dokunmaları istenir. Tüm öğrenciler kabartma tabloya ve makete dokunarak, öğretmenin yaptığı açıklamalar doğrultusunda eserin analizi sağlanır.

- Bir tasarım oluşturulurken ki bu resim olabilir, bazı elemanları ilkeler doğrultusunda yerleştirerek başarılı resimler yapabiliyorduk. Tasarım elemanlarımız neydi. Sayalım mı birlikte? Renk, doku, biçim-form, çizgi, leke, boşluk. Tasarım ilkeleri neydi? Oran-orantı, zıtlık (kontrast), ahenk, denge, ritim ve hareket, çeşitlilik... Şimdi bu elemanları bakalım sanatçımız hangi ilkeler doğrultusunda kullanmış. Bu resim bir manzara resmidir" der. Daha sonra anlatıma devam edilir.

- Bu eser kim tarafından yapılmış? (Halil Paşa)
- Ne zaman yapılmış? (1908 yılında)
- Bu sanat yapıtının türü ne? (Resim)
- Hangi teknikle yapılmış? (Yağlıboya)
- Eserin genel biçimi ne? (Kare)
- Makete ve kabartma tabloya dokunarak söyleyin bakalım bu resimde neler görüyorsunuz? (çimenler ve otların ortasında bir su birikintisi, suyun hemen üstünde dağınık taşlar ve etrafında biri ayakta duran üçü oturan, dört kadın, bir küçük çocuk figürü var. Kadınların arkasında sıralı evler var. Yan yana önlü arkalı sıralanmış altı adet ev var. Resmin sol tarafında arkadaki evin önünde ayakta duran bir kadın figürü var. Resmin ortasında evlerin önünde iki büyük ağaç bulunuyor.)
- Eserde neler olmakta? (kırdı otların ve çimenlerin ortasında evlerinin biraz ilerisinde bir çocuk ve üç dört kadın su birikintisinin başında sohbet ediyorlar.)
- Resimdeki tasarım elamanlarına bakalım. Renk; ışığın cisimlere çaptıktan sonra yansıyor gözümüzde bıraktığı etkidir. Hangi renkler kullanılmış?(gökyüzü açık mavi, çimenler yeşil, otlar sarı ve turuncu, kahverengi toprak, ortada akta duran kadın beyaz renk elbiseli, suya ayaklarını sallamış oturan kadın açık turuncu ve turuncu renk ayakkabısı var. Diğer oturan kadınların elbisesi gri renkte. Evler ise gri, beyaz ve kahverengi.)
- Form; genişlik ve yükseklikle birlikte derinlik etkisi de kazandırılmış, üç boyutlu alanlardır. Biçim ise formların dış konturlarının oluşturduğu iki boyutlu alanlardır. Hangi tür form ve biçimler kullanılmış? (Organik biçimler kullanılmış. Ev, ağaç, insan formu kullanılmış.) Ahşaptan küp, koni, küre, prizma formlarına ve kalın kağıttan kesilmiş kare, üçgen, daire, dikdörtgen biçimlerine öğrencilerin dokunması sağlanmıştır.
- Hangi tür çizgiler kullanılmış? (Düz, eğri ve köşeli çizgiler.) Kalın kâğıttan kesilmiş çizgi örneklerine öğrencilerin dokunması sağlanır.
- Boşluk; bir sanat çalışmasının içindeki ya da çevresindeki boş alan ya da yüzeydir. Eserde boşluk nerede kullanılmış? (Evlerin ve ağaçların arasında boşluklar var. Böylece resimde evlerin, ağaçların, figürlerin daha net ve anlaşılır olması sağlanmış.) kalın kağıttan kesilmiş boşluk formuna öğrencilerin dokunması sağlanmıştır.
- Yapay doku ve doğal doku vardır. Yapay dokuya örnek; protakalın resmi, doğal dokuya örnek; ceviz kabuğu. Eserin dokusu nasıl? (Resim olduğu için yapay doku, pürüzlü, düz, kaba dokuya sahip) Nasıl oluşturulmuş? (boyayla ağaçlar, çimenler, otlar, beton, su, kiremit, ten, kumaş, gökyüzü dokuları verilmiş) gerçek bir tabloya kadın portresine ve ceviz kabuklarına öğrencilerin dokunması sağlanır.
- Açık-orta- koyu leke değerleri vardır. Hangi leke değerleri nerelerde kullanılmış? (Açık leke değerleri gökyüzünde, suda, evlerin duvarlarında, ortada ayakta duran kadının elbisesinde, orta leke değerleri ağaçlarda, çimenlerde, diğer kadınların kıyafetlerinde kullanılmış, koyu leke değerleri ise evlerin çatılarında ve resmin en nünde bulunan toprak zeminde kullanılmış.)
- Şimdi resmimizi tasarım ilkeleri açısından inceleyelim. Eserde tekrarlanan tasarım elemanları neler? (Çimenlerde, otlarda, ağaçlarda, evlerde, figürlerde leke tekrarı, doku tekrarı, biçim tekrarı, yön tekrarı, renk tekrarı ve hareket tekrarı var) Tekrar bize ritmi veriyordu dimi. Eserde ayaklarını suya sallamış bir kadın figürü de hareket ediyormuş hissi veriyor. Ritim ve hareket eserde bakan kişi için rahatça yüzeyde bakışlarının dolaşmasını sağlar. “Gökaydın’ın örneklemindeki, gezegenlerin güneş etrafında sürekli hareket halindeki dönüşleri, buna bağlı olarak oluşan düzenli gece gündüz ve değişen mevsimlerdeki döngü” ritim ve harekete örnektir.
- Eserde birbirine benzeyen şeyler nelerdir? (Benzer karakterde çizgiler- çimenler ve otlarda aynı kısa kesik çizgiler görünüyor. Komşu renkler, sarı ve yeşilin komşu tonları kullanılmış. Komşu yönler diz çökmüş iki kadın biri dik diğeri hafif öne eğik duruyor. Benzer dokulu alanlar, çimenler ve otlar. Benzer hareketler iki diz çökmüş kadın figürü bulunuyor. Bu benzerliklerle ahengi sağlıyorduk resimde.) Tasarımda birbirine benzeyen elemanlar kullanılarak ahenk sağlanır.
- Oran-orantı; bir parçanın diğer parçalarla ve bütünlü olan ilişkisidir. Eserde yer alan en büyük ve en küçük biçimler hangileri? (En küçük taşın arkasında oturan çocuk figürü, en büyük resmin solunda arkada yer alan beyaz büyük ev. Böylece resimdeki nesnelerin birbirine oranlı olması sağlanmış) Uzun-kısa, aşağı-yukarı, kalın-ince zıtlığa örnektir.

- Eserde zıtlıklar neler? (Renk açısından mavi-turuncu, sıcak soğuk renkler yeşil ve sarı çimenler. Biçim açısından köşeli evlere karşı yumuşak hatlı ağaçların biçimleri, yön açısından kadınlardan birini yüzü bize bakarken diğeri sola doğru bakıyor. Leke açısından, açık lekelerle karşın koyu leke değerleri var, su açık leke iken hemen dibindeki toprak koyu lekeye sahip)
- Denge; aynı ya da farklı nesnelere arasındaki uyumlu ilişkidir. Bir tasarımdaki görsel ağırlığın eşit olarak dağıtılmasıdır. Açık-koyu renklerle denge oluşturulabilir. Eserde denge nasıl oluşturulmuş? (Eserde biraz önce bahsedilen zıtlıklarla denge sağlanmış. Eserde biçimler, renkler, leke ve yön eşit olarak dağıtılmış.)
- Eserde az kullanılan ancak dikkatinizi çeken farklı ne var? (Eserde arka planda sıralı evler varken solda ayakta duran bir kadın figürü değişiklik yaratmış. Dikey olan evler çoğunlukta iken yatay iki ev değişiklik yaratmış. Bu tarz çeşitlikler resimde monotonluğu engelliyordu.) Yön, biçim, renk çeşitliliği örnek verilebilir.
- Sanatçı izleyiciye ne anlatmak istemiş? Sanatçı Alemdağ isimli semtteki, resmin yapıldığı yıllardaki o bölgede yaşayan kadınların günlük yaşamlarından bir anı ve o bölgenin doğal yapısının, güneş ışığı altında nasıl göründüğünü izleyiciye anlatmak istemiştir.
- Eser sizce hangi nesneye benzeyen bir tat veriyor? Sanki yeşillik ve saman tadı var gibi.
- Eser sizce nasıl kokuyor? Ot ve yosunlu su kokusu gibi kokuyor.
- Bu yapıt güzel mi? Niçin? Evet güzel, doğada güneş ışıklarının etkisiyle sanki nesnelere eriyor gibi.
- Bu eseri evinizin hangi odasına asmak isterdiniz? Niçin? Rahatlatıcı bir etkisi olduğu için eseri salona asmak isterdim.
- Eser izlenimcilik akımının etkisinde resmedilmiştir. Renkler ışıktan erir etkisindedir. Halil Paşa manzara, portre ve natürcülük türlerinde eserler üretmiştir.

Soyut sanat, doğada var olan gerçek nesnelere betimlemek yerine, biçimlerin ve renklerin, dış gerçeği herhangi bir şekilde hatırlatmayan, andırmayan, şekilde kullanarak, sanatçının iç dünyasını anlatan sanattır. Türk resim sanatında soyut sanat akımının önemli bir sanatçısı kimdi? diye sorar. Öğrencilerden gelen cevaplara göre “bakın şuan tam karşısında oturuyoruz. Türk resim sanatında soyut sanat akımının önemli sanatçılarından biri Cemal Bingöl’dir, diyerek Cemal Bingöl’ün müzede bulunan eserinin isminin “Kompozisyon” olduğu söylenir. Cemal Bingöl soyut, geometrik soyut türlerinde eserler üretmiştir.

Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” isimli tablosunun hazırlanmış kabartma tablosuna tüm öğrencilerin dokunması sağlanır. Daha sonra müze rehberlerini açarak incelemeleri istenir. Cemal Bingöl hakkında kısa bilgi olan metnin okunması istenir.

Araştırmacı görme engelli öğrenciler için eseri sesli olarak betimlemeye başlar.

“Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” isimli eseri karşımızda duruyor. 80x56 cm büyüklüğünde duralit üzerine yağlıboya tekniğiyle 1957 yılında resmedilmiş soyut geometrik bir resimdir. Dikdörtgen formunda bir tablodur. Eserde en alt zemin düz tek renk olarak gri renge boyanmıştır. Resmin tam ortasında dikey şekilde sarı renkte düzensiz bir biçim bulunur. İlk bakışta zikzaklı bir etkisi vardır. Tablonun sağ tarafında sarı biçimle orta sivri ucunun keşiştiği yeşil renk bir düzensiz biçim vardır. Sarı ve yeşilin sadece orta kısımları birbirine dokunur üst ve alt uçları arasında boşluk vardır ve bu boşlukta zemin rengi gri görünür. Yeşil biçimin üst bölümünde ortasında sarı renkli bir dikdörtgen dikey olarak durur. Dikdörtgenin alt ucu beyaz renkli bir daireyi işaret eder. Dairenin sağ alt köşesinde ise sarı renkli bir üçgen bulunur. Beyaz daire aynı zamanda sarı ve yeşil biçimlerin keşiştikleri yerin alt kısmındadır. Beyaz dairenin alt kısmı gri boşluğa denk gelir. Tablonun solunda ise siyah renkte dikey şekilde duran iki sivri ucu olan düzensiz bir biçim yer alır. Bu siyah biçim sarı ve yeşilin üzerindedir. Bir ucu sarı rengin alt kısmına diğer üstteki ucu ise yeşil biçimin üzerinde olan sarı dikdörtgene doğru işaret etmektedir. Tabloda yedi ayrı renk düzlemi vardır. Hacimsiz, düz bir resimdir”.

“Cemal Bingöl’ün “Kompozisyon” eserinin kumaşlarla kaplı kabartmasına tüm öğrencilerin dokunmasını ve incelemelerini sağlar. Gerekli zamanı verir. Öğrenciler dokunurken tabloyu tasarım elemanları ve ilkeleri doğrultusunda analiz edilmesi sağlanır. Tüm öğrencilerin kabartma tabloya ve kumaşlarla kaplı kabartmasına dokunarak, öğretmenin yaptığı açıklamalar doğrultusunda eserin analizini yapmaları sağlanır.

- Bir tasarım oluşturulurken ki bu resim olabilir, bazı elemanları ilkeler doğrultusunda yerleştirerek başarılı resimler yapabiliyorduk. Tasarım elemanlarımız neydi. Sayalım mı birlikte? Renk, doku, biçim-form, çizgi, leke, boşluk.. Tasarım ilkeleri neydi? Oran-orantı, zıtlık (kontrast), ahenk, denge, ritim ve hareket, çeşitlilik... Şimdi bu elemanları bakalım sanatçımız hangi ilkeler doğrultusunda kullanmış. Bu resim bir soyut geometrik resimdir” der. Anlatıma devam edilir.
- Bu eser kim tarafından yapılmış? (Cemal Bingöl)

- Ne zaman yapılmış? (1957 yılında)
- Bu sanat yapıtının türü ne? (Resim)
- Hangi teknikle yapılmış? (Yağlıboya)
- Eserin genel biçimi ne? (Dikdörtgen)
- Kumaşla kaplı kabartma tabloya dokunarak söyleyin bakalım bu resimde neler görüyorsunuz? (Yedi farklı düzlem var. Bir daire, iki dikdörtgen, bir üçgen, üç düzensiz biçim bulunur.)
- Eserde neler olmakta? (Eser soyut bir resim olduğu için sadece geometrik şekiller bulunuyor.)
- Resimdeki tasarım elamanlarına bakalım. Renk; ışığın cisimlere çaptıktan sonra yansyarak gözümüzde bıraktığı etkidir. Hangi renkler kullanılmış? (Sarı, yeşil, beyaz, siyah ve gri renkler kullanılmış.)
- Form; genişlik ve yükseklikle birlikte derinlik etkisi de kazandırılmış, üç boyutlu alanlardır. Biçim ise formların dış konturlarının oluşturduğu iki boyutlu alanlardır. Hangi tür form ve biçimler kullanılmış? (Düzensiz ve geometrik biçimler kullanılmış. Üçgen, daire, dikdörtgen ve düzensiz biçimler.) Ahşaptan küp, koni, küre, prizma formlarına ve kalın kağıttan kesilmiş kare, üçgen, daire, dikdörtgen biçimlerine öğrencilerin dokunması sağlanmıştır.
- Hangi tür çizgiler kullanılmış? (Düz, eğri ve köşeli çizgiler.) Kalın kâğıttan kesilmiş çizgi örneklerine öğrencilerin dokunması sağlanır.
- Boşluk; bir sanat çalışmasının içindeki ya da çevresindeki boş alan ya da yüzeydir. Eserde boşluk nerede kullanılmış? (Yeşil, sarı ve siyah düzensiz biçimlerin birleştiği orta noktanın üst ve alt kısmında boşluklar bulunur.) Kalın kâğıttan kesilmiş boşluk formuna öğrencilerin dokunması sağlanmıştır.
- Yapay doku ve doğal doku vardır. Yapay dokuya örnek; protakalın resmi, doğal dokuya örnek; ceviz kabuğu. Eserin dokusu nasıl? (Resim olduğu için yapay doku, düz dokuya sahip) Nasıl oluşturulmuş? (Boyayla geometrik biçimlerin dokuları verilmiş) gerçek bir tabloya kadın portresine ve ceviz kabuklarına öğrencilerin dokunması sağlanır.
- Açık-orta- koyu leke değerleri vardır. Hangi leke değerleri nerelerde kullanılmış? (Açık leke değerleri tablonun sağında daire içinde, orta değerler gri zemin ve yeşil düzensiz biçimin renklerinde, koyu değerler ise tablonun solundaki siyah düzensiz biçimde kullanılmış.)
- Şimdi resmimizi tasarım ilkeleri açısından inceleyelim. Eserde tekrarlanan tasarım elemanları neler? (Eserde tablonun sağ üstünde dikdörtgen ve benzer dikdörtgen sarı ve yeşil düzensiz biçimin üst ve alt boşluklarında gri dikdörtgen, eserde sağdaki dairenin içinde bulunan üçgen aynı zamanda siyah ve sarı düzensiz biçimin sivri uçlarındaki üçgen etkisiyle tekrar eder. Sarı zemin üzerine siyah sivri uçlu düzensiz biçimin gelmesi hareket ediyormuş etkisi yaratmıştır. Ritim ve hareket eserde bakan kişi için rahatça yüzeyde bakışlarının dolaşmasını sağlar.) “Gökaydın”ın örneklemindeki, gezegenlerin güneş etrafında sürekli hareket halindeki dönüşleri, buna bağlı olarak oluşan düzenli gece gündüz ve değişen mevsimlerdeki döngü” ritim ve harekete örnektir.
- Eserde birbirine benzeyen şeyler nelerdir? (Benzer karakterde çizgiler - uzun kesik çizgiler görünüyor. Komşu yönler dikey dikdörtgenler, dikey düzensiz biçimler. Benzer dokulu alanlar, zemin ve biçimlerin dokusu. Benzer hareketler zikzaklı biçim Bu benzerliklerle ahengi sağlıyorduk resimde.) Tasarımda birbirine benzeyen elemanlar kullanılarak ahenk sağlanır.
- Oran-orantı; bir parçanın diğer parçalarla ve bütünle olan ilişkisidir. Eserde yer alan en büyük ve en küçük biçimler hangileri? (En küçük sarı üçgen, en büyük yeşil düzensiz biçim, Böylece resimdeki nesnelerin birbirine oranlı olması sağlanmış).
- Eserde zıtlıklar neler? (Biçim açısından köşeli sivri biçimlere karşılık yumuşak hatlı daire biçimi, yön açısından dikey olan düzensiz biçimlere ve dikdörtgenlere karşılık sivri yatay üçgenler. Leke açısından, açık lekelerle karşın koyu leke değerleri var, daire açık leke iken hemen karşındaki siyah biçim koyu lekeye sahip) Uzun-kısa, aşağı-yukarı, kalın-ince zıtlığa örnektir.
- Denge; aynı ya da farklı nesneler arasındaki uyumlu ilişkidir. Bir tasarımdaki görsel ağırlığın eşit olarak dağıtılmasıdır. Açık-koyu renklerle denge oluşturulabilir. Eserde denge nasıl oluşturulmuş? (Eserde biraz önce bahsedilen zıtlıklarla denge sağlanmış. Eserde biçimler, leke ve yön eşit olarak dağıtılmış.)
- Eserde az kullanılan ancak dikkatinizi çeken farklı ne var? (Eserde sadece bir tane daire kullanılmış. Bu tarz farklılıklar resimde monotonluğu engelliyordu.) Yön, biçim, renk çeşitliliği örnek verilebilir.

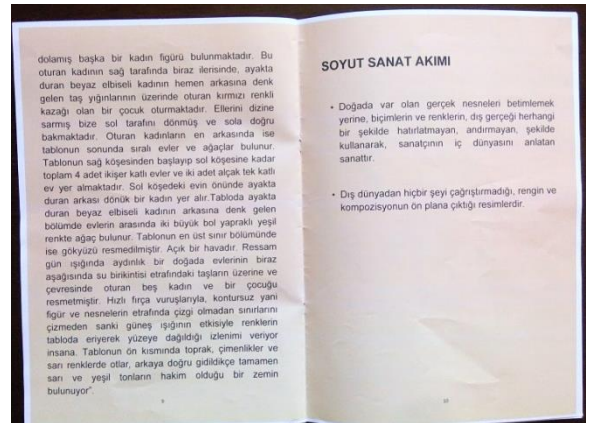
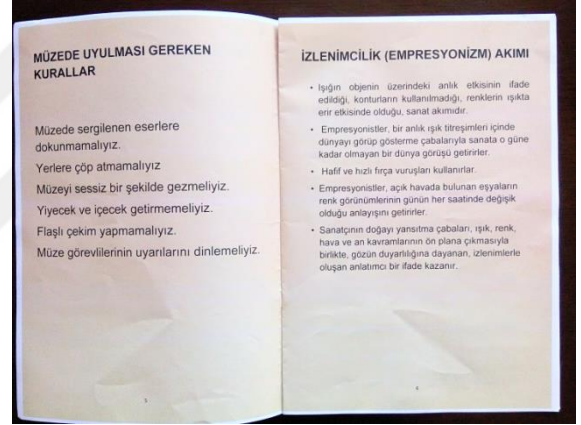
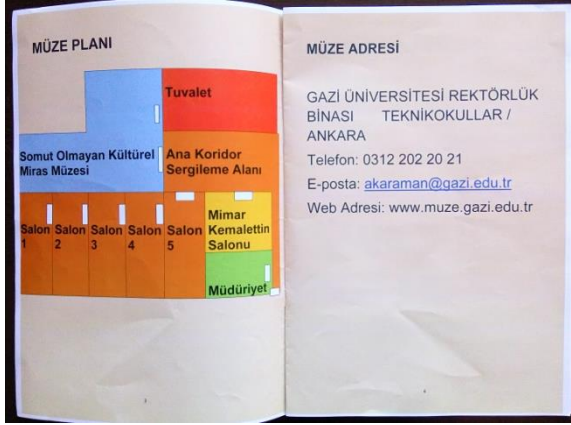
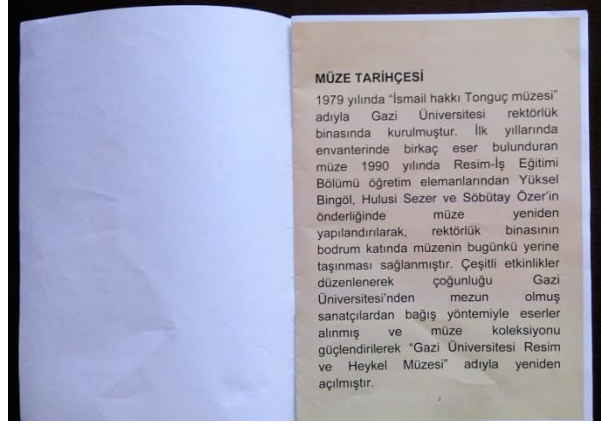
- Sanatçı izleyiciye ne anlatmak istemiş? Kompozisyon isimli eserinde sanatçı izleyiciye belirli bir mesaj vermemiş. Geometrik şekiller ve renklerle bir düzenleme yapmış ve izleyicide hoş, estetik duyguları ön plana çıkarmak istemiş olabilir.
- Eser sizce hangi nesneye benzeyen bir tat veriyor? Tatlı yeşil bir elmanın tadı var sanki.
- Eser sizce nasıl kokuyor? Salatalık gibi kokuyor.
- Bu yapıt güzel mi? Niçin? Evet güzel. Renkler ve biçimler birbiriyle çok uyumlu.
- Bu eseri evinizin hangi odasına asmak isterdiniz? Niçin? Koridora asmak isterdim. Çünkü hareket ve ritm etkisi veriyor.

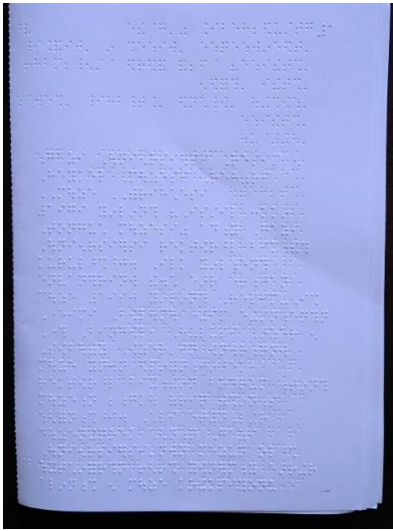
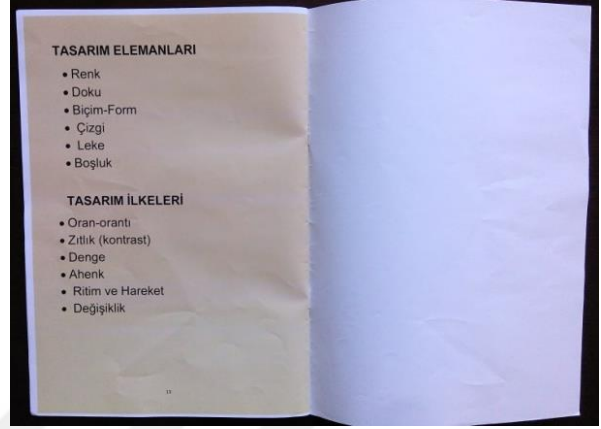
Eser soyut sanat akımının etkisinde resmedilmiştir. Dış dünyayı herhangi bir şekilde hatırlatmayan biçimler resmedilir. Cemal Bingöl soyut türlerde eserler üretmiştir.

Ç. UYGULAMA: Ziyaret sonunda müze önünde hatıra fotoğrafı çektiler ve sonrasında öğrencilerin okullarına ulaşmaları sağlanır.

D. GÜVENLİK VE TEMİZLİK ÖNLEMLERİ: Öğrencilerin velilerinden ve okul idaresinden gerekli izinler alınır. Öğrencilerin müzede tek başlarına kalmamaları için araştırmacı dışında 3 kişi müze ziyareti başından sonuna kadar hazır bulunur. Hazırlanan yaka kartları öğrencilerin ziyaret öncesi yakalarına takılır. Okul-müze arasındaki ulaşım sırasında gerekli önlemler alınır. Yardımcılara yapmaları gerekenler hatırlatılır. Hangi öğrenciden sorumlu oldukları tekrar belirtilir. Ziyaret sonrasında çalışılan müze salonunun eski haline getirilmesi sağlanır.

Ek. 10. Müze Rehberi

Braille olarak hazırlanmış müze rehberi ve müze planı

Ek. 11. Sosyal Anlatı Sunusu

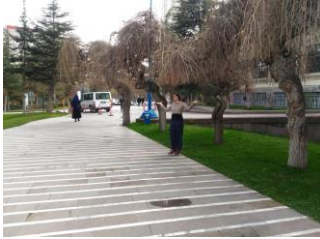
GAZİ ÜNİVERSİTESİ RESİM HEYKEL MÜZESİ SOSYAL ANLATI REHBERİ (TANITIM SUNUSU)

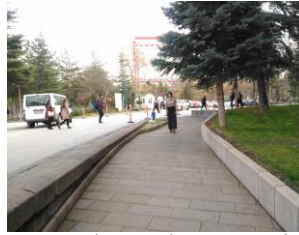
“Merhaba ben Başak, müzeyi birlikte gezeceğiz”.

“Bugün seninle Gazi Üniversitesi Resim Heykel Müzesi’ni gezeceğiz. Müzede Türkiye’nin ünlü sanatçılarının resim ve heykellerini ziyaret edeceğiz ve resimlerle ilgili etkinlikler yapacağız. Hazırmısın?Harika! Haydi, gezmeye başlayalım!”

“Burası müzenin bahçesi ve müzenin de altında olduğu bina Gazi Üniversitesi’nin tarihi rektörlük binası. Müzeye girmeden önce istersen bahçeyi ve tarihi taş binayı inceleyebilirsiniz”.

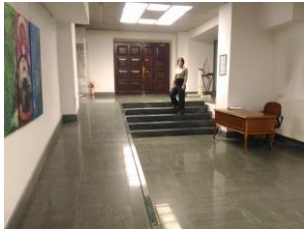
“Müzenin girişi basamaksız ve engelsiz, düz bir girişi vardır. Müze kapısına kadar rahatça yürüebilirsiniz”.

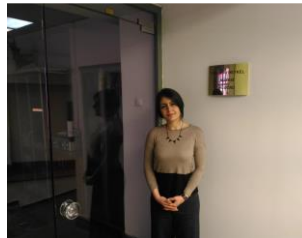
“Müzeye gelirken elimizde yiyecek ve içecek varsa kapıda çöpe atmamız ya da çantamıza koymamız”.

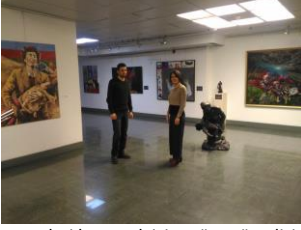
“Şimdi kapıdan içeri gireceğiz, hazır mısınız? Hadi girelim!”

“Müzenin kapısından içeri girince iki adım sonra aşağı doğru inen 5 basamaklı bir merdiven ve engelli rampası bulunmaktadır. İnerken öğretmeninden yardım alabilir ya da dikkatli bir şekilde inebilirsiniz”.

“Müzenin kapısından içeri girince hemen sol tarafında müze müdürünün odasının olduğu cameranlı bir bölüm vardır”.

“Müzedede eserleri korumak için müze görevlisi bulunur ve müzeyi gezerken görevlinin uyarılarına uymamız gerekir. Aileni bulamadığı anda veya kaybolduğunu düşündüğünde görevliye söyleyebilirsiniz.”

“Gazi Üniversitesi Resim Heykel Müzesi büyük bir müzedir.”

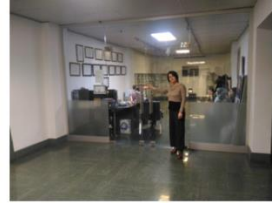
“Müzedede bazı bölümler kalabalıktır ve yeni insanlarla karşılaşabilirsiniz.”

“Müzedede bazı bölümler ise oldukça sakindir.”

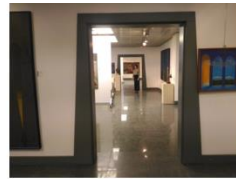
“Müzedede merdivenden indikten sonra L şeklinde uzun bir koridor vardır. Karşına çıkan ilk koridor 15 m 40 cm uzunluğunda ve 4 m 40 cm enindedir, sola kıvrılan uzun koridor ise 25 m 30 cm uzunluğunda ve 4 m 40 cm enindedir. Koridorun sonunda solda iç salona açılan kapı bulunmaktadır.”

“Müzedede uzun koridorun sonunda cemekeanlı bir kapı bulunmaktadır. Burası Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'ne aittir. İstedığınız bir gün bu müzeyi de görmeye gelebilirsiniz.”

“Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'nin, cemekeanlı kapısından geçerek L şeklindeki küçük koridordan, tümseksiz düz yoldan bu müzenin içerisindeki tuvalete ulaşabilirsiniz. İşte burası da müzenin tuvaleti. Kullanmak istediğinizde buraya gelebilirsiniz.”

“Müzedede koridorun sonunda solda birbiri içine açılan 5 adet iç salon bulunmaktadır. Her bir salonun büyüklüğü 5 buçuk metreye 7 buçuk metredir. Duvarlarda tablolar asılı ve salonların ortalarında cemekeanlı masalar ve heykellerin konulduğu kaideler bulunmaktadır.”

“Müzedede diğer insanların rahatsız olmaması ve sakince müzeyi gezebilmek için sessiz olmamız gerekir.”

“Müzedede çöplerimizi giriş bölümünde bulunan çöp kutusuna atmamız gerekir.”

“Burada bazı tablolar ve heykeller tahmin ettiğinden çok daha büyüktür.”

“Müzedede bazı tablolar ve heykeller ise tam tersine çok küçüktür.”

“Müzedede sergilenen eserlere belli bir mesafede durmalıyız ve onlara dokunmamalıyız.”

“Müzedede etrafı dolaşacaksın.”

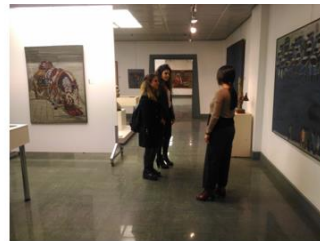
“Müzedede etrafı dolaşırken çok sayıda resim ve heykel göreceksin.”

“Müzedede etrafı dolaşırken duvarda asılı olan tablolara ve stantların üzerinde sergilenen heykellere çarpmamak için öğretmenimizin yönlendirmelerini dinlemeliyiz.”

“Müzedede eğitim görevlisinin ya da öğretmenin anlattıklarını dikkatle dinlemelisin!!!”

“Müzeyi arkadaşlarıyla gezerek onlarla birlikte öğreneceksin.”

"Müzedeki merak ettiklerini öğretmene ve müze görevlilerine sorabilirsin."

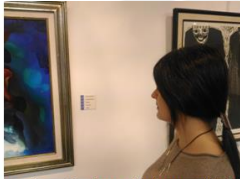
"Giriş koridorunda geçici sergileri gezebilirsin."

"Burası müzenin iç salonunda yer alan Türk resim, heykel ve baskı sanatının örneklerinin sergilendiği bölümdür."

"Burada duvarda asılı olan tablolara bakabiliriz."

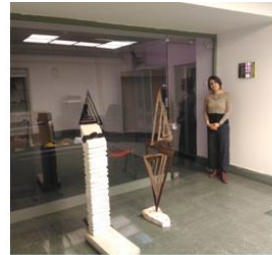
"Burada duvarda asılı olan tabloların sağ alt köşesinde eserin ismi, sanatçısı, yapıldığı yıl ve teknik bilgileri yazan etiketlerin büyük puntolu olanlarını okuyabilir, Braille alfabesiyle yazılı olanları ise dokunarak okuyabiliriz yada öğretmenimizden okumasını isteyebiliriz"

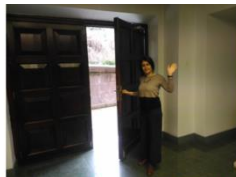
"Burada tabloların önünde minderlere oturup resimlerin kabartmalarına, müze rehberimize ve farklı nesnelere dokunacağız."

"Burada müze rehberinde yer alan renkli sayfalarındaki kısa metinleri büyük puntuyla yazılı olanları okuyarak yada Braille alfabesiyle yazılı olanlara dokunarak eserler ve müze hakkında bilgi sahibi olacağız."

"Burada müze ziyareti sonunda fotoğraf çekilip hatıra olarak evimize götüreceğiz."

"Müze gezimiz bitti. Sen istersen tekrar ailenle gelip gezebilirsin. Yine bekleriz!!!"
"Hoşça kal."

Ek. 12. Maket, Kabartma Tablo, Kumaşla Kaplanmış Tablo, Eser Künyeleri

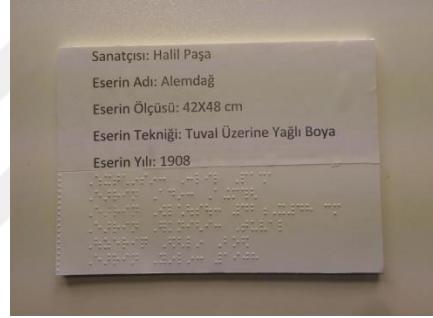
Fotoğraf 1. Cemal Bingöl, Kompozisyon

Fotoğraf 2. Halil Paşa, Alemdağ

Fotoğraf 3. Cemal Bingöl, Kompozisyon Eser Künyesi

Fotoğraf 4. Halil Paşa, Alemdağ Eser Künyesi

Fotoğraf 5. Cemal Bingöl, Kompozisyon Tablosunun Bakır Levha Kabartması

Fotoğraf 6. Halil Paşa, Alemdağ Tablosunun Bakır Levha Kabartması

Fotoğraf 7. Cemal Bingöl'ün Kompozisyon Eserinin Kumaşla Kaplı Kabartma Tablosu

Fotoğraf 8. Halil Paşa'nın Alemdağ Tablosunun Maketi

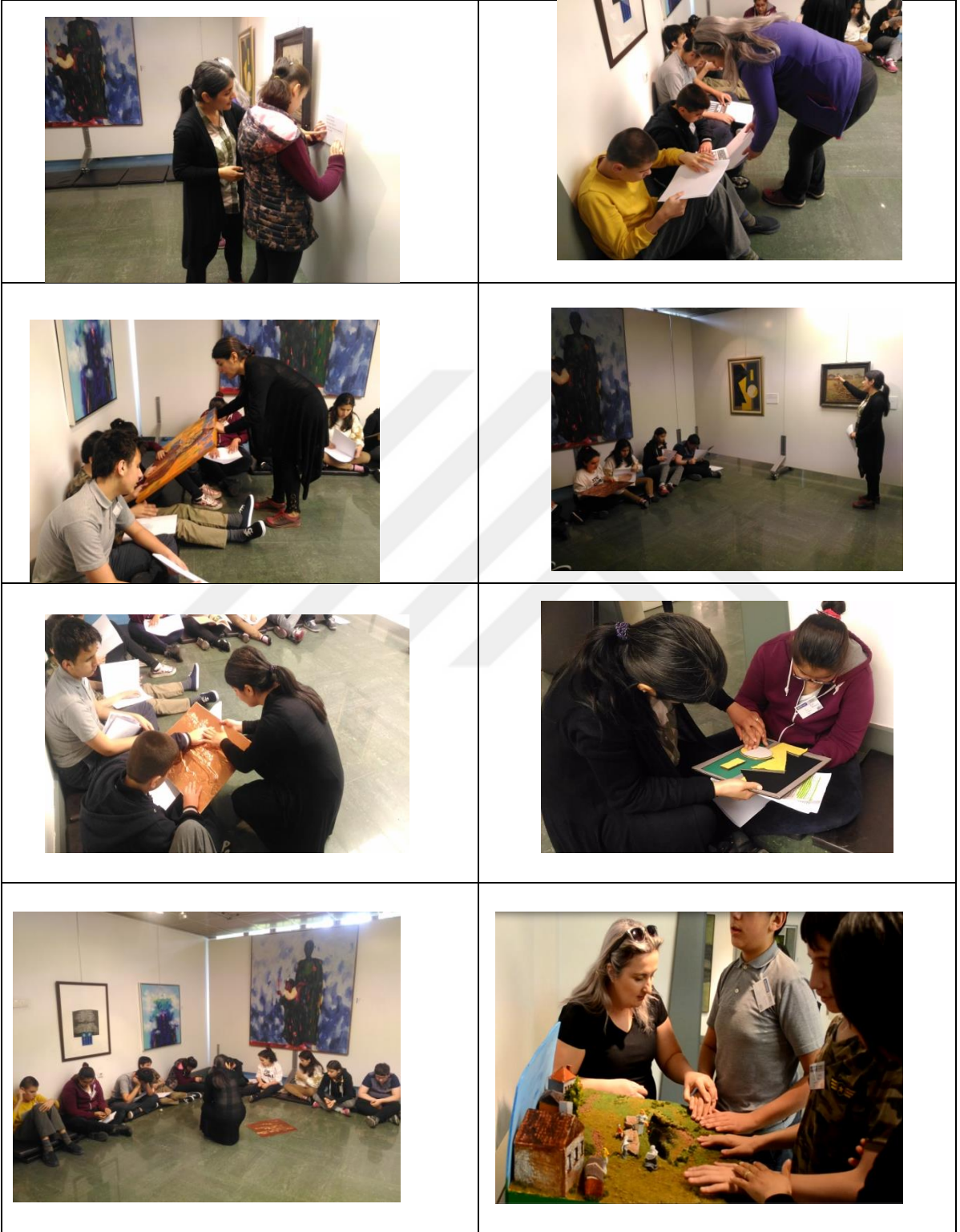

Fotoğraf 9. Halil Paşa'nın Alemdağ Tablosunun Maketi

Ek. 13. Görme Engelli Öğrencilerin Rölyef Çalışmalarına Verdikleri İsim Listesi

Kod İsim	Ön Uygulamaya Verilen İsimler	Son Uygulamaya Verilen İsimler
Ö1	Sevgilisini Öldüren Kız	Şekiller İçinde Ben
Ö2	43 Kütahya	Kütüphane
Ö3	Elif Akdeniz	Hikaye
Ö4	Savaşçı	Keşkeleri Sildim Boşverlerle Mutluyum
Ö5	Esin Nur Taşkın	Dergi,Top,Kitap
Ö6	Pusu Kuran	Keyifli
Ö7	Mersin	Masal
Ö8	Doğada Huzur	Deneme
Ö9	İç Savaş	Savaş
Ö10	İsimsiz	Hayatın Zorluğuna Üzülen Kız

Ek. 14. Müze Ziyareti Fotoğrafları

Ek. 15. Müze Ziyareti Öncesi ve Sonrası Sınıfta Rölyef Çalışmalarının Fotoğrafları

Ek. 16. Ön Test Sanatsal Uygulama Fotoğrafları

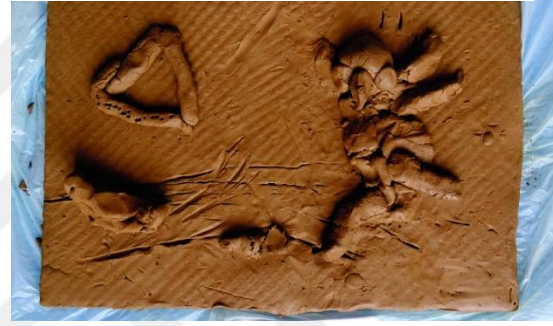
Ö1

Ö2

Ö3

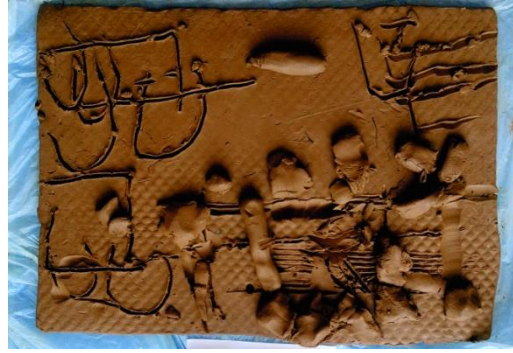
Ö4

Ö5

Ö6

Ö7

Ö8

Ö9

Ö10

Ek.17. Son Test Sanatsal Uygulama Fotoğrafları

Ö1

Ö2

Ö3

Ö4

Ö5

Ö6

Ö7

Ö8

Ö9

Ö10

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...